

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoekonomik ve Demografik Faktörlerin Suç İşleme Üzerindeki Etkisi:

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Üzerine Bir Uygulama

Hakan AYYILDIZ

2215011016

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Armağan TÜRK

Bandırma 2025

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoekonomik ve Demografik Faktörlerin Suç İşleme Üzerindeki Etkisi:

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Üzerine Bir Uygulama

Hakan AYYILDIZ

2215011016

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Armağan TÜRK

Bandırma 2025

ETİK BEYAN SAYFASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu etik beyan ile tezdeki bütün bilgilerin özgün olduğunu, akademik kurallara ve etik ilkelere uygun bir çalışma olduğunu, yine bu kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Çalışma kapsamında kullanılan tüm veri, görüş ve sonuçlar, bilimsel yöntemler doğrultusunda toplanmış ve sunulmuştur. Ayrıca, şahsıma ait olmayan her türlü bilgi ve düşüncenin kaynağını akademik kurallara uygun biçimde belirttiğimi ifade ederim. (25.06.2025)

ÖZET

Çalışmamız, sosyoekonomik ve demografik faktörlerin suç işleme üzerindeki etkilerini Bandırma M Tipi Ceza İnfaz Kurumu özelinde incelemeyi amaçlamaktadır. Ekonomi disiplini çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmada, 2010-2024 yılları arasında cezaevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklulara ait nicel veriler kullanılarak suçun sosyoekonomik ve demografik belirleyicileri ANOVA test modeliyle analiz edilmiştir. Çalışmada istihdam durumu (gelir düzeyi), eğitim seviyesi, medeni durum ve yaş gibi dört temel değişken grubunun suç eğilimleri üzerindeki etkisi regresyon analizleriyle değerlendirilmiştir. Cinsiyet değişkeni veri yapısı nedeniyle diğer değişkenlere uygulanan test yöntemiyle değerlendirilmeyip sayısal veriler üzerinden yorumlanmıştır.

Elde edilen bulgular, suçun çok boyutlu sosyal ve demografik etkenlerle güçlü biçimde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. İşgücü durumuna ilişkin veriler, işsizlik ve düşük nitelikli (vasıfsız) işlerde çalışma oranlarının suç oranlarını artırdığını göstermektedir. Eğitim düzeyi açısından, erkek bireyler arasında suç işleme oranları ilköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde anlamlı bir yoğunluk göstermektedir. Bu durum, suçun en fazla bu eğitim kademelerinde işlendiğini ortaya koymakta; hem daha düşük (okuryazarlık öncesi) hem de daha yüksek (yükseköğretim) seviyelere göre belirgin biçimde öne çıktığını göstermektedir. Bu eğilim, yükseköğretim düzeyinde en belirgin halini almakta ve özellikle kadın bireylerde suç oranlarında anlamlı bir düşüşe neden olmaktadır. Dolayısıyla, eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte suç oranlarında azalma eğilimi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Medeni durum değişkeni, boşanmış ve dul bireylerde suç eğiliminin daha yüksek olduğunu; yaş değişkeni ise suç düzeyinin yaşa ve cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Erkek bireylerde suç işleme oranı, tüm yaş gruplarında artış eğilimi göstermektedir. Bu durum, erkeklerin yaşam döngüsünün her aşamasında suça karışma olasılıklarının görece yüksek olduğunu ve yaşa bağlı olarak suç davranışında belirgin bir azalma eğilimi sergilemediklerini ortaya koymaktadır. Kadınlarda ise özellikle ileri yaş gruplarında suç eğilimin artması daha belirgin hale gelmiştir.

Çalışma sonucunda, suçla mücadelede yalnızca güvenlik temelli değil; istihdam, eğitim, aile yapısı ve yaş gibi sosyal faktörleri içeren bütüncül politikaların gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, cezaevlerinde istihdama yönelik iyileştirme programlarının artırılması, eğitim olanaklarının genişletilmesi, aile ve psikososyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması, yaşa ve toplumsal cinsiyete duyarlı uygulamaların geliştirilmesi önerilmiştir. Ayrıca, ceza infaz kurumu verilerinin düzenli ve erişilebilir biçimde toplanmasının, suçla mücadelede veri temelli politikaların oluşturulması açısından temel bir ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Sosyoekonomik ve Demografik Faktörler, Ceza İnfaz Kurumu Araştırması, ANOVA Testi, Regresyon Analizi.

ABSTRACT

Our study aims to examine the effects of socioeconomic factors on crime in the Bandırma M Type Prison. In the study conducted within the framework of the economic discipline, the socioeconomic determinants of crime were analyzed with the ANOVA test model using quantitative data from convicts and detainees in prisons between 2010-2024. In the study, the effects of four basic variable groups, such as employment status (income level), education level, marital status and age, on crime trends were evaluated with regression analyses. Due to the data structure, the gender variable was not evaluated with the test method applied to other variables and was interpreted through numerical data.

The findings show that crime is strongly related to multidimensional social and demographic factors. Data on labor force status show that unemployment and low-skilled (unskilled) employment rates increase crime rates. In terms of education level, crime rates among male individuals show a significant density in primary and secondary education levels. This situation shows that crime is committed most at these levels of education, and it is clearly prominent both in lower (pre-literate) and higher (tertiary) levels. This tendency is most evident at the higher education level and causes a significant decrease in crime rates, especially among female individuals. Therefore, it is concluded that there is a decreasing tendency in crime rates with increasing education level. The marital status variable shows that the tendency to crime is higher in divorced and widowed individuals; the age variable shows that the level of crime varies according to age and gender. The crime rate in male individuals shows an increasing tendency in all age groups. This situation shows that the probability of men to be involved in crime is relatively high at every stage of their life cycle and that they do not exhibit a significant decrease in criminal behavior depending on age. In women, the increase in the tendency to crime has become more evident, especially in older age groups.

As a result of the study, it was emphasized that in the fight against crime, holistic policies that are not only security-based but also include social factors such as employment, education, family structure and age were necessary. In this context, it was suggested that improvement programs for employment in prisons should be increased, educational opportunities should be expanded, family and psychosocial support services should be expanded, and age and gender-sensitive practices should be developed. In addition, it was concluded that the regular and accessible collection penitentiary data is a fundamental need for the creation of data-based policies in the fight against crime.

Keywords: Crime, Socioeconomic and Demographic Factors, Penal Institution Research, ANOVA Test, Regression Analysis.

ÖNSÖZ

Toplumsal bir problem olan suç, insanoğlunun yaratılışından beri varlığını sürdürmektedir. Günümüzde de bu varlığını çeşitlendirerek farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. İlk olarak psikoloji, sosyoloji vb. bilim dalları tarafından araştırılan suç, küreselleşmeyle birlikte gelişen ve değişen ekonomik faaliyetler sonucu evrimleşmektedir. Bu evrimin, bulunduğu topluma verdiği zarar her geçen gün artan şekilde kendini hissettirmektedir. Bu toplumsal uyumsuzluk davranışlarının altında yatan sosyoekonomik nedenler araştırılmak istenmiştir. Ekonomistler tarafından bireyi suça teşvik eden nedenler, suç bilimciler ve ekonomistler tarafından 19.yüzyıldan itibaren çalışmalara konu olmaya başlamıştır. Suçun önlenmesi yalnızca bireysel güvenliğin sağlanması açısından değil, aynı zamanda toplumsal refahın korunması ve artırılması bakımından da kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, suçlunun topluma yeniden kazandırılması kadar, toplumun da suçun olumsuz etkilerinden korunması gerekmektedir. Etkin suç önleme politikaları; kamu güvenliği üzerindeki tehditleri azaltmak, suçun doğurduğu ekonomik ve sosyal maliyetleri en aza indirmek ve kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlamak suretiyle toplam refah düzeyini artırmaktadır. Bir devletin demografik özellikleri, ülke toplumun kimliğini yansıtır. Bu kimliğe bakarak güçlü ve zayıf yönleri üzerinde tahmin yürütebiliriz. Toplumun olumsuz yanı olan suçluluk, ‘Sosyoekonomik ve Demografik Faktörlerin Suç İşleme Üzerindeki Etkisi: Bandırma M Tipi Ceza İnfaz Kurumu Üzerine Bir Uygulama’ isimli çalışmamızla ceza infaz kurumu verileri kullanılarak çeşitli test yöntemleri uygulanarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda sürdürmüş olduğum ceza infaz kurumu öğretmenliğim boyunca cezaevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklularla alakalı tecrübe ettiğim bazı izlenimlerim olmuştur. Edinmiş olduğum bu deneyimler ise şahsımda bu alanda çalışma yapma merakı oluşturmuştur. Bu tezin ortaya çıkışında, fikir birliği yaptığım, her türlü desteği ve ilgisini esirgemeyen, akademik olarak bilim ışığında ilerlememi sağlayan Doç. Dr. Armağan TÜRK’e ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, daima yanımda olan aileme, özellikle babam Hacı Bayram AYYILDIZ’a, eşime ve biricik kızım Asel Zümra’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hakan AYYILDIZ

Bandırma 2025

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAYI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar	ix
KISALTMALAR.....	xi
GRAFİKLER ve ŞEKİLLER.....	xii
GİRİŞ.....	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
1.SUÇ, SUÇ BİLİMİ (KRİMİNOLOJİ) VE SUÇA İLİŞKİN KURAMLAR.....	2
1.1.Suç.....	2
1.1.1.Suçun Tanımı	2
1.1.2. Suçun Unsurları.....	4
1.1.3.Suçun Sınıflandırılması	5
1.2. Suç Bilimi (Kriminoloji).....	19
1.3. Suça İlişkin Kuramlar.....	211
1.3.1.Biyolojik Kuramlar.....	21
1.3.2.Yapısal Kuramlar	22
1.3.3. Genetik Kuramlar	22
1.3.4. Psikolojik Kuramlar	23
1.3.5. Sosyolojik Kuramlar.....	25
1.3.6 Alt Kültür Kuramları.....	28
1.3.7. Damgalama Kuramı	29
1.4. Suça Yönelik Sostokültürel ve Toplumsal Açıklamalar.....	30
1.4.1.Öğrenme Kuramları.....	30
1.4.2. Ayırıcı Birleşmeler Kuramı	311
1.4.3. Anomi Kuramı.....	31
İKİNCİ BÖLÜM	333
2.SUÇ ve SUÇ EKONOMİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	333
2.1.Kavram Tanımlaması.....	333
2.1.1.Mikro İktisadi Faktörler ve Suç Arasındaki İlişki	344
2.1.2. Makro İktisadi Faktörler ve Suç Arasındaki İlişki	366
2.2. Suç Piyasası.....	511

2.2.1. Suçun Arzı.....	511
2.2.2. Suçun Talebi.....	533
2.2.3. Suç Piyasasında Denge.....	544
2.3. Suçun Maliyeti.....	555
2.3.1. Suç Eylemini Gerçekleştirenler İçin Suçun Maliyetleri	58
2.3.2. Suça Uğrayan Kişiler İçin Suçun Maliyeti	58
2.3.3. Suçun Devlete Olan Maliyeti	59
2.4. Suçu İnceleyen Ekonomik Modeller.....	622
2.4.1. Suçun Geleneksel Ekonomik Modelle İncelenmesi	622
2.4.2. Zaman Ayırma Modelleri.....	63
2.4.3. Beklenti Modeli.....	711
2.5. Suç ve Bazı Demografik Özellikler Arasındaki İlişki.....	733
2.5.1. Yaş ve Suç İlişkisi	733
2.5.2. Cinsiyet ve Suç Arasındaki İlişki	755
2.5.3. Medeni Durum ve Suç Arasındaki İlişki	777
2.5.4. Eğitim Seviyesi ve Suç Arasındaki İlişki	78
2.5.5. Meslek ve Suç Arasındaki İlişki.....	80
Literatür Özeti.....	833
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	90
3. CEZAEVİ ÜZERİNE UYGULAMA: BANDIRMA M TİPİ	
KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU ÖRNEĞİ	90
3.1. Ceza İnfaz Kurumunda Yapılacak Araştırma İçin Veri Analizleri.....	90
3.2. Araştırmanın Konusu.....	90
3.3. Araştırmanın Amacı.....	90
3.3.1. Hükümlü ve Tutuklulara Ait Meslek Grupları.....	911
3.3.2. İşlenen Suçların Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı.....	955
3.3.3. İşlenen Suçların Hükümlü ve Tutukluların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	1011
3.3.4. İşlenen Ekonomik Suçların Türlerine Göre Dağılımı.....	1044
3.3.5. Hükümlü ve Tutukluların Cinsiyet Dağılımları	1066
3.3.6. Hükümlü ve Tutukluların Yaş Gruplarına Göre Dağılımları	1077
SONUÇ	1133
KAYNAKÇA	1155
EKLER.....	1222
1) Ceza Ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden Alınan Veri Kullanma İzni.....	1222

TABLÖLAR

Tablo: 1 Türk Ceza Kanununda Tanımlanan Ekonomik Suç Türleri.....	15
Tablo: 2 Enflasyon ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmalar.....	38
Tablo: 3 İşsizlik ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmalar.....	42
Tablo: 4 Gelir ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmalar.....	45
Tablo: 5 Yoksulluk ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmalar.....	49
Tablo: 6 Suç Maliyetlerinin Sınıflandırılması.....	56
Tablo: 7 Türkiye’de bulunan ceza infaz kurumu, ceza infaz kurumu personeli ve mahkûm nüfusu (2016-2023).....	61
Tablo: 8 Gelir Düzeyleri ve İlgili Olası Durumlar.....	69
Tablo: 9 Türkiye’de 2024 Yılı İtibariyle Yaş Dağılımına Göre İşlenen Suç Sayısı.....	75
Tablo:10 Türkiye’de Cinsiyet Dağılımına Göre İşlenen Suç Oranları (2019-2023).....	77
Tablo:11 Türkiye’de Medeni Duruma Göre İşlenen Suç Sayısı (Mayıs 2024).....	78
Tablo:12 Türkiye’de 2022 Yılı İtibariyle Eğitim Durumuna Göre İşlenen Suç Sayısı.....	80
Tablo:13 Türkiye’de Meslek Gruplarına Göre İşlenen Suç Sayısı (2016-2023).....	81
Tablo:14 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T’lere Ait Meslek Grupları (2010-2024).....	91
Tablo:15 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T’lerin Eğitim Seviyesi (2010-2024).....	95
Tablo:16 Eğitim ve Suç Arasındaki İlişki Sonuçlarına Ait Regresyon Katsayılarının Yorumu.....	96
Tablo:17 Erkek H/T’lerin Eğitim ve Suç Arasındaki İlişki Sonuçlarına Ait Regresyon Katsayılarının Yorumu.....	97
Tablo:18 Kadın H/T’lerin Eğitim ve Suç Arasındaki İlişki Sonuçlarına Ait Regresyon Katsayılarının Yorumu.....	99
Tablo:19 Erkek ve Kadın Analiz Sonuçlarının Karşılaştırılması.....	99
Tablo:20 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T’lerin Eğitim Seviyesini Yüzdelik (%) Gösterimi (2010-2024).....	100

Tablo:21 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T'lerin	
Medeni Hali (2010-2024).....	101
Tablo:22 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T'lerin	
Medeni Halinin Yüzdelik (%) Gösterimi (2010-2024).....	104
Tablo:23 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T'lerin	
İşlemiş Olduğu Ekonomik Suçlar (2010-2024)).....	105
Tablo:24 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T'lerin	
Cinsiyetleri (2010-2024).....	106
Tablo:25 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T'lerin	
Cinsiyetlerinin Yüzdelik (%) Gösterimi (2010-2024).....	106
Tablo:26 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T'lerin	
Yaş Grupları (2010-2024).....	107
Tablo:27 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T'lerin	
Cinsiyetlerinin Yüzdelik (%) Gösterimi (2010-2024).....	112

KISALTMALAR

TCK: Türk Ceza Kanunu

NB: Net Getiri

C: Doğrudan Maliyet

W: Alternatif Maliyet

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TDK: Türk Dil Kurumu

CİK: Ceza İnfaz Kurumu

KBGSMH: Kişi Başı Gayrı Safi Milli Hâsıla

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

OECD: Organisation for Economic Co-Operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

GSYİH: Gayrı Safi Yurtiçi Hâsıla

CTE: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

VUK: Vergi Usul Kanunu

MASAK: Mali Suçları Araştırma Kurulu

H/T: Hükümlü ve Tutuklu

a.g.e/m: Adı geçen eser/makale

md: Madde

s: Sayfa

ss: Sayfa sayısı

vs: Vesayre

vd: Ve diğerleri

vb: Ve benzeri

GRAFİKLER

Grafik:1 Güvenlik Birimleri Tarafından Kaydedilen Çocuk İstatistikleri (2019-2023).....	7
--	---

ŞEKİLLER

Şekil: I Piyasa Suç Arz eğrisi.....	52
Şekil: II Piyasa Suç Talep Eğrisi.....	53
Şekil: III Piyasa Suç Denge Eğrisi.....	54

GİRİŞ

İnsan, sosyal bir canlıdır. Toplum ise, canlı varlıkların sosyalleşmesi sonucu oluşturduğu bir birlikteliktir. Suç, küresel çapta toplumların en büyük problemlerinden biridir. Öğrenilmiş bir davranış olan suç, bulunduğu toplumun kendine göre oluşturduğu değer ve normlara aykırı bir davranış biçimidir. Bu bakımdan suçun niteliği ve niceliği toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Sosyal sorunların başında gelen suç, ilk olarak sosyoloji bilimi tarafından, ardından psikoloji bilim dalında ve diğer alanlarda da çalışmalara konu olmuştur. Suçun toplumsal değişim ve gelişime paralel olarak çeşitlenerek farklı şekillerde ortaya çıkması, bu alana suç bilimciler gibi ekonomistlerin de ilgi duymasına neden olmuştur. Gary Becker'in 1968 yılında yazmış olduğu makale, ekonomi ve suç ilişkisinin ilk çalışma örneği sayılmıştır. Ardından bu alanda yapılan çalışmalar ülkemiz de dâhil olmak üzere artarak devam etmiştir. Bandırma'da ekonomi bağlamında suç üzerine yazılan tez sayısı oldukça azdır. Bu boşluğu doldurmak adına; sosyoekonomik faktörler (işsizlik, yoksulluk, zenginlik, enflasyonist süreç, kişi başına düşen milli hâsıla ve gelir düzeyi) ve bazı demografik faktörlerin suç işleme üzerindeki etkisi Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda barındırılan hükümlü ve tutukluların verileri kullanılarak araştırma yapma isteği duyulmuştur. Bu çalışmanın temel amacı, suç olgusunun ekonomik ve sosyal yapılarla birlikte belirli demografik özellikler (eğitim seviyesi, yaş, cinsiyet, meslek ve medeni durum) ile ilişkisini ekonometrik yöntemler aracılığıyla analiz ederek, suçun oluşumuna etki eden faktörleri ortaya koymak ve bu yolla mevcut literatüre bilimsel katkı sunmaktır.

Topluma kendini sosyal ve psikolojik bir sorun olarak hissettiren suçun; sanıklar, mağdurlar ve devlet için ekonomik olarak bir maliyeti vardır. Bu nedenle diğer genel suç türleri başlıklarına ekonomik suç türleri konusu eklenerek, kısaca değinilip çalışmamızda araştırılmaya değer görülmüştür. Ekonomik suçlar genellikle işlenmeden önce artı ve eksi yönleri düşünülen, rasyonel olarak muhasebesi yapılan, fayda-maliyet hassas dengesinde işlenen suçlardır. Suçun ekonomik olarak analizi, mikro iktisat kuramlarından rasyonel tercih kuramı, fayda-maliyet analizi ve dışsallık tezimizde açıklanmaya çalışılmıştır. Bireylerin suç işleme eğilimlerinin artması toplumu doğrudan etkilemektedir. Bu durum suçun ekonomik analizi grafiklerinde; suç talebi, suç arzı, suç arz talep dengesinin oluşumu gösterilerek anlatılmıştır.

Küreselleşmeyle birlikte patlak veren ve dünya genelinde artan krizlerin ortaya çıkardığı birçok iktisadi sorun vardır. Bu sorunların başında işsizlik, ücretler arasındaki uçurumlar, gelir dağılımında artan eşitsizlikler gelmektedir. Bunu makroekonomik etkenlerden enflasyonist süreç ile zenginleştirerek açıklamakta fayda vardır. Ekonomik istikrarın hâkim olduğu bir ortamda işlenilecek her suç, kaynakların dağılımında hataya ve devlete yeni maliyetler yüklenilmesiyle adil olmayan bir dağıtıma sebep olabilmektedir. Ekonomistlerin bu alana ilgi duymasının sebebi ise ekonomik değişkenlerle birlikte demografik ve sosyokültürel etmenlerin de suç davranışı üzerindeki etkilerini bütüncül bir biçimde inceleme gerekliliği yatmaktadır. Çalışmamızın ikinci bölümünde bu konular genel hatlarıyla konu başlıkları altında incelenecek, suç ve ekonomi arasında yapılan çalışmalar hakkında literatür taraması yapılacaktır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu örneğinde sosyoekonomik ve demografik faktörler ve suç işleme üzerindeki etkisi 2010-2024 yılları arasındaki sayısal veriler baz alınarak incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ, SUÇ BİLİMİ (KRİMİNOLOJİ) VE SUÇA İLİŞKİN KURAMLAR

1.1.SUÇ

Bireylerin içerisinde yaşadığı toplum; kişinin duygularını, düşüncelerini, gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmeyi arzuladığı davranışlarını toplumsal normlar aracılığıyla biçimlendirmekte ve sınırlandırmaktadır. Bu normların işlevselliğini sürdürebilmesi ve birey üzerinde beklenen yönlendirici etkiyi oluşturabilmesi için ise, gerekli durumlarda bu kuralların uygulanmasında yaptırımların dozajı artırılmakta ve daha katı denetim mekanizmaları devreye sokulmaktadır. Uygulama açısından bakıldığında, bir toplumu oluşturan örf, adet, gelenek ve göreneklere toplumun ne denli sıkı bir bağlılık gösterdiği, toplumsal normlara aykırı bir davranışın nasıl karşılık göreceğini belirlemektedir. Bu bağlamda, söz konusu değer yargılarına bağlılık arttıkça, norm ihlallerine verilen tepkiler de daha sert ve güçlü olmaktadır. Bireyler yaşadığı toplumdan hem etkilenmekte hem de toplumu kendi davranışlarıyla etkilemektedirler. Örneğin, bir birey toplumun benimsediği norm ve kurallara aykırı bir davranış sergilediğinde, bu durum günlerce kamuoyunun gündeminde yer almakta; kitle iletişim araçları ve medya organları aracılığıyla geniş bir şekilde tartışılmaktadır. Bu gündem aslında yanlış hareket, ters bir davranış ya da tanımını yapmak istediğimiz ‘suç’ kelimesini ortaya çıkarmaktadır.

Kişinin biyolojik ve sosyolojik olarak bebeklikten yetişkinliğe ve devamında ileri yetişkinliğe kadar geçen süreci başarıyla tamamlaması, sağlıklı bir toplumsallaşma süreci geçirdiği anlamına gelmektedir. Bu süreci başarıyla gerçekleştiremeyen kişilerin yaptığı davranışlar ise suç terimini konu edinir. Suçun sosyolojik açıdan açıklanmasında içinde yaşanılan toplumun felsefesi, genel kabulleri, doğruları, etik ve ahlaki değerleri ve toplumun gelişimi yönünde değişimler gözlenmektedir (Doğan, 2013:297). Suç, neye göre ve hangi toplumun örf, adet, geleneğine göre suçtur? Suçun evrensel bir tanımı var mıdır? Bu sorunun cevabı her toplumun kültürüne ve oluşturduğu yasalara göre değişmektedir. Ülkemizde suç olarak kabul görmüş bir davranış, bir başka ülkede ya da farklı coğrafyalarda gayet sıradan bir davranış olarak algılanabilmektedir. Suça ilişkin oluşan genel tutum, farklı alanlara ve farklı yorumlara göre şekillenmiştir.

1.1.1.Suçun Tanımı

Suç, törelere ve ahlak kurallarına aykırı davranıştır (TDK, 2025). Bir diğer anlamı ise yine Türk Dil Kurumu’na göre yasalara aykırı davranış; cürüm anlamına gelmektedir. Toplumsal normlara aykırı davranışlar zamanla yazılı hale getirilmiş ve yasalara karşı suç olarak tanımlanmıştır. Yaratılan ilk insan ve peygamber olarak kabul edilen Hz. Âdem’in çocukları arasında geçen olay, insanlık tarihindeki ilk cinayet vakası olarak değerlendirilir. Habil ile Kabil arasında geçen bu hadise, suç tarihinin başlangıcı niteliğindedir. Kabil, bu anlatıda normlara aykırı davranan, kınanan ve çeşitli dini kaynaklara göre cezalandırılan ilk kişidir.

İnsanın sosyal bir canlı olması bir arada yaşamasını gerekli kılmıştır. Doğadan, vahşi hayvanlardan ve daha birçok tehlikeden korunmanın yolu bir arada kalmaktan geçmektedir. Bir arada yaşamak ise bir düzen kurmayı gerektirmiştir. Düzene aykırı davranışlar ise ilk olarak ayıplanmış sonrasında ise suç olarak anlam kazanmıştır. Tüm bunların yanında kişinin yaptığı

seçimler, kasten yapmış olduğu davranışlar ya da istemeyerek yaptığı davranışlar işlenen suçun içeriğini ve tanımını da değiştirmektedir.

Suçluluk, bireyin içinde bulunduğu toplumsal çevreyle kurduğu karşılıklı etkileşim sürecinde gelişen bir durumdur. Toplumun çeşitli düzeylerdeki sosyal grupları tarafından benimsenmiş norm, değer, gelenek ve kurumsal kurallara aykırı biçimde ortaya konan davranışlar suç olarak değerlendirilirken; bu tür davranışlarda bulunan bireyler suçlu olarak tanımlanır. Bu çerçevede, Seligman ve Johnson da suçluluğu, bir sosyal grubun üyeleri tarafından yararlı ve kabul edilebilir olarak görülen inanç, gelenek, adet ve kurumlara karşı işlenen anti-sosyal davranışların bir sonucu olarak açıklamaktadır. Her toplumda, belirli dönemlerde toplumun oluşturduğu değerler sistemine uygun olmayan, geleneklerden sapan davranışlar suç olgusunu doğurmuştur (Yavuzer, 2009:27).

Suç, hukuki düzenlemeler çerçevesinde tanımlanmış, yasalarla belirlenen kurallara aykırı olarak gerçekleştirilen ve yaptırıma bağlanmış fiillerden oluşur. Bu tür fiiller, Türk Ceza Kanunu başta olmak üzere ceza hükümleri içeren özel yasalarda açıkça belirtilmiş olup, toplumsal düzeni korumak amacıyla hukuki yaptırımlarla karşılık bulur. Hukuka aykırılık, suçun temel unsurlarından biri olmakla birlikte, her hukuka aykırı eylem suç olarak değerlendirilmez. Ceza hukuku bağlamında suç teşkil eden eylemler belirlenirken, toplumda koruma altına alınan hukuki değerlerin ihlal edilip edilmediği esas alınır. Bu doğrultuda, suç tanımları bireylerin ve toplumun haklarını koruma amacı taşımaktadır (www.magdurbilgi.adalet.gov.tr, 2024).

Toplumların eski bilgilerine yenilerini ekleyerek çağdaşlaşması yeni durumlarla karşılaşmayı beraberinde getirmiştir. Karşılaşılan bu durumlar yeni toplumsal sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu değişimler toplumsal açıdan çeşitli sorunlara ve algısal değişime bağlı olarak suç türlerinin ifade edilmesinde de değişimler meydana getirmiştir. İşte bu yüzden ki her toplumun geçirdiği evreler aynı olmadığından farklılıklar olduğundan suçun genel bir tanımı olmamıştır. Suçun evrensel olarak tanımlanmaması dünya ölçeğinde evrensel değerlerle bütünleşmeyeceği anlamına gelmeyecektir. Örneğin; Trafik ışıkları evrenseldir. Dünyanın her yerinde yeşil ışıktaki geçilir, sarı da hazırlanılır ve kırmızı da ise durulur. Kırmızı da durmamak dünyanın her yerinde suçtur.

Suçun toplum için olumsuz fonksiyonları çok fazla olduğui gibi olumlu fonksiyonları az da olsa mevcuttur. Suçun olumlu fonksiyonları: Suç, bir toplumda istenen davranışların sınırlarının belirlenmesine yardımcı olur. Kuralların ihlal edilmesi, bireylere bu kuralların gerekliliğini hatırlatır. Normların korunması için insanlar ve sosyal gruplar arasında dayanışma gerekli hale gelir. Suç toplumsal hoşnutsuzlukların başka alanlara aktarılmasını sağlar ya da bu hoşnutsuzluklara yönelik tepkileri hafifletebilir. Ayrıca, küçük ölçekli suçlar, daha büyük suçların habercisi olabileceği gibi, bazen bu büyük suçların habercisi olabileceği gibi, bazen bu büyük suçların işlenmesini engelleyici bir işlev de görebilir. Aynı zamanda küçük ölçüde işlenen suçlar büyük suçların işlenmesini de engeller. Önlemlerin alınmasını gündeme getirir. Bazı suç türleri toplumsal değişim için gerekli hale gelebilir. Belli bir dönemde siyasal açıdan suç olarak kabul edilen bir davranış sonraki dönemlerde suç olmaktan çıkabilir. Suçun olumsuz fonksiyonları: Norm ve değerlerin yıpranması, suçluluğun toplumda yaygın olarak görülmesi var olan normların yıpranmasına yol açar. Bu durum ise beraberinde sosyal çözölmeyi getirebilir.

Kaynakların suç önlemeye ayrılması, ekonomik ve sosyal kalkınma için gerekli olan kaynakların suçların önüne geçilmesi için kullanılması gelişmeyi yavaşlatır. Güven ortamının azalması, suçların artması bireyler arasında güvensizliğe sebep olmaktadır. Bu durum günlük hayatı olumsuz yönde etkilemektedir (Bal, 2003:181). Bu fonksiyonlar öngörme, önleme ve yaptırım uygulama gibi işlevleri olan, toplumsal olarak bir arada yaşamının önemli belirleyicileridir.

Suç olgusu; ortaya çıkış şekli, işlenme nedenleri ve sonuçları bakımından öncelikle sosyolojik bir çözümleme gerektirmektedir. Mala ve devlete karşı işlenen suçlar farklı bir çözümlemeyi gerektirse de kişilere ve topluma karşı işlenen suçlarda tamamen sosyolojik açıdan bir çözümlemeye ihtiyaç vardır. Özellikle çocuk ve genç suçluluğu daha çok önem arz etmektedir. Bu çözümlemenin toplumsal etkileri çeşitli yönleriyle değerlendirildiğinde, hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurabileceği söylenebilir. Bu bağlamda, olumlu etkilerin teşvik edilmesi ve olumsuzlukların en aza indirilmesi, uygulanacak politika ve stratejilerin etkinliğiyle doğrudan ilişkilidir.

1.1.2. Suçun Unsurları

Bir fiilin cezalandırılacak bir suç teşkil etmesi için gerekli, mevcut ve belli unsurlardır. Suçu unsurlara ayırmak onun daha kolay incelenmesini sağlar. Suçun unsurlarını kanuni unsur, illiyet bağı, maddi ve manevi unsur olmak üzere dört başlıkta incelemek mümkündür.

1.1.2.1. Kanuni Unsur(Tipiklik)

Tipiklik, bir fiilin ceza hukukunda öngörülen suç tipinde yer alan unsurlarla örtüşmesini ifade eder (Keyman, S. 1980). Bu kavram, fiilin kanuni suç tanımına birebir uygunluk göstermesini gerektirir ve bu yönüyle suçun varlığı için gerekli olan temel koşullardan birini oluşturur. Yani bir eylemin belirli bir suç tipi içerisinde uygunluğunun belirlendiği suçun unsurlarından biridir. Özetle, suçun maddi unsuru, suçun gözlemlenebilir ve fiziksel yönünü ifade eder ve failin fiili, bu fiilin sonucu ve aralarındaki nedensellik bağına içerir.

1.1.2.2.Maddi Unsur

Suçun maddi unsurları, tipte yer alan ve fiilin tipik haksızlık sayılabilmesi için bulunması zorunlu olan maddi hususlardır (Sarıgöl, 2019: 676). Suç, neyin üzerinde gerçekleşmişse (kişi, nesne vb.) *suçun maddi* konusu da odur. Özetle, suçun maddi unsuru, suçun dış dünyada gözlemlenebilen ve somut olarak gerçekleşen yönünü ifade eder. Ceza hukukunda bir fiilin suç sayılabilmesi için belirli maddi unsurları taşıması gerekir. Bu unsurlar altı temel başlık altında incelenir: hareket (fiil), fail, netice, mağdur, nedensellik bağı ve suçun konusudur.

•**Hareket(fiil):** Hareket, ceza hukuku açısından suçun maddi yapısını meydana getiren ve failin iradesine dayalı olarak dış dünyada gerçekleşen bir davranış biçimidir (Centel, N. Zafer, H. ve Çakmut, Y. Ö., 2023).

•**Nedensellik Bağı:** Bir kişinin sebep olmadığı bir sonuçtan sorumlu tutulması mümkün değildir. Sorumluluk, yalnızca meydana gelen sonuca yol açan fiil çerçevesinde değerlendirilebilir. Fiil ile ortaya çıkan sonuç arasındaki bu ilişki, nedensellik bağı olarak adlandırılmaktadır (Yıldız, 2022:7). Bu bağın kesildiği durumlarda, failin cezai sorumluluğundan söz etmek mümkün olmayabilir.

•**Netice:** Bazı suçlarda aranması zorunlu olan ve failin fiili sonucunda meydana gelen hukuki değişikliktir. Örneğin, öldürme suçunda netice, mağdurun hayatını kaybetmesidir. Ancak bazı suçlar sadece fiilin gerçekleşmesiyle tamamlanır ve ayrıca bir netice aranmaz (tehdit veya hakaret gibi).

•**Fail:** Ceza hukukunda, suç oluşturan fiili kendi iradesiyle gerçekleştiren ve böylece suçun maddi unsurunu meydana getiren kişidir (Artuk, M. E., Gökçen, A.Y., ve Yenidünya, A. C., 2018).

•**Mağdur:** Hukuk disipliniinde, bir suç veya haksız fiil sonucunda doğrudan zarar gören ve bu eylem nedeniyle maddi, manevi veya psikolojik kayıplara uğrayan kişiyi ifade eder. Mağdur kavramı, yalnızca bireysel zararları değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde ortaya çıkan ihlalleri de kapsayabilir.

•**Suçun Konusu:** Suç tipinde korunmak istenen hukuki menfaati ifade eder. Bu, genellikle suçun işlenmesiyle zarar gören veya tehlikeye düşen şeydir.

Sonuç olarak, suçun maddi unsuru, bir suçun gerçekleşebilmesi için dış dünyada gözlemlenebilir bir fiilin bulunmasını ve bu fiilin hukuki anlamda suç olarak değerlendirilebilmesi için gerekli koşulları kapsar.

1.1.2.3. Manevi Unsur

Suçun maddi unsurları dışında kalan kısmını manevi unsurlar oluşturur. Suçun manevi unsurları kast ve taksir olmak üzere ikiye ayrılır. Failin işlediği fiil ile meydana gelen sonuç arasında bir manevi bağ bulunmaktadır. Ceza sorumluluğu belirlenirken, bu bağın niteliği dikkate alınmalı ve failin kast ya da taksirden hangisi doğrultusunda hareket ettiği tespit edilmelidir.

•**Kast:** Kast, failin hukuka aykırı fiili gerçekleştirme yönündeki iradesini ve bu fiilin sonuçlarını bilerek ve isteyerek hareket etmesini ifade eden bir manevi unsurdur(Çiçek, M. ve Hacıoğlu, C.B., 2023). Suçun kanun tanımındaki unsurlarını bilerek ve isteyerek yapmaktır. Kast, bir kişinin belirli bir fiili bilinçli ve isteyerek gerçekleştirmesidir. Kast, suçun manevi unsurunu oluşturur ve failin iradesinin suç oluşturan sonuca yönelip yönelmediğini belirler.

•**Taksir:** Ceza hukukunda, gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi nedeniyle, istenmeyen bir sonucun meydana gelmesidir. Kişi, ya öngörmesi gereken sonucu hiç öngöremez ya da öngördüğü halde önemsemeden hareket eder (Toroslu, N. ve Çakmut, O., 2021).

1.1.2.4. İlliyet Bağı

İlliyet bağı, hukuki sorumluluk açısından bir olayın veya eylemin belirli bir sonucun meydana gelmesine neden olup olmadığını belirlemek için kullanılan temel bir kavramdır. Bu kavram, özellikle özel hukuk, ceza hukuku ve idare hukukunda önem taşımaktadır.

1.1.3. Suçun Sınıflandırılması

Suç olgusu, failin kimliği, mağdurun durumu, suçu işleyen kişi sayısı, fiilin amacı ve sebepleri gibi çeşitli kriterler doğrultusunda farklı şekillerde sınıflandırılabilir.

Suçun sınıflandırılmasında, eylemin hangi saiklerle gerçekleştirildiği, toplumun bu hukuka aykırı fiile bakış açısı ve verdiği tepkinin derecesi ile bireyin suçu işleme amacı gibi unsurlar da dikkate alınmaktadır. Özellikle çocuk ve kadınlara karşı işlenen suçlarda toplumsal tepkinin şiddeti belirleyici bir faktör olabilmektedir.

Çalışmamızın bu bölümünde, toplumsal açıdan suç fiilini kimin işlediği kritik önem arz ettiğinden ilk olarak çocuk ve genç suçluluğuna değinilerek başlanılacaktır. Devamında ise diğer bahsedilen sınıflandırmalara değinilerek sonlandırılacaktır.

1.1.3.1.Suç Kimin İşlediğine Yönelik Suçlar

Türk Ceza Kanunda pozitif ayrımcılığa tabi tutulan ve hassas grupta bulunan çocuk ve belli yaş gruplarıyla sınıflandırılan gençler için ceza-i müeyyideler farklı uygulanmaktadır. Bunların dışında cezai ehliyeti bulunanlar için mevcut kanun hükümleri uygulanmaktadır.

1.1.3.1.1.Çocuk Yaşta Suç İşleyenler

Türk Dil Kurumuna göre ‘çocuk’ kavramı aşağıda belirtildiği gibi tanımlanmaktadır:

1. Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız; yavru, bala, uşak, velet,
2. Soy bakımından oğul veya kız; yavru, bala, döl, evlat, zürriyet,
3. Genç, erkek,
4. Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi,
5. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse,
6. Belli bir işte yeteneği ve deneyimi olmayan kimsedir (TDK, 2024).

Hukuki terim olarak ise 18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur (5237 sayılı TCK: 6/1-C md). Çocuk, hukuki anlamda tam ehliyet kazanmamış, fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini tamamlamamış birey olarak tanımlanır. Çocukluk dönemi, bireyin korunmaya, eğitime ve gelişim süreçlerine özel bir hukuki statü ile tabi tutulmasını gerektirir. Hukuk düzeni, çocuğun yaşına ve gelişim seviyesine göre farklı hak, yükümlülük ve koruma mekanizmaları öngörerek çocuğun yüksek yararını esas alır.

Çocukluk kavramı, hukuki ehliyet bağlamında değerlendirildiğinde şu şekilde sınıflandırılabilir:

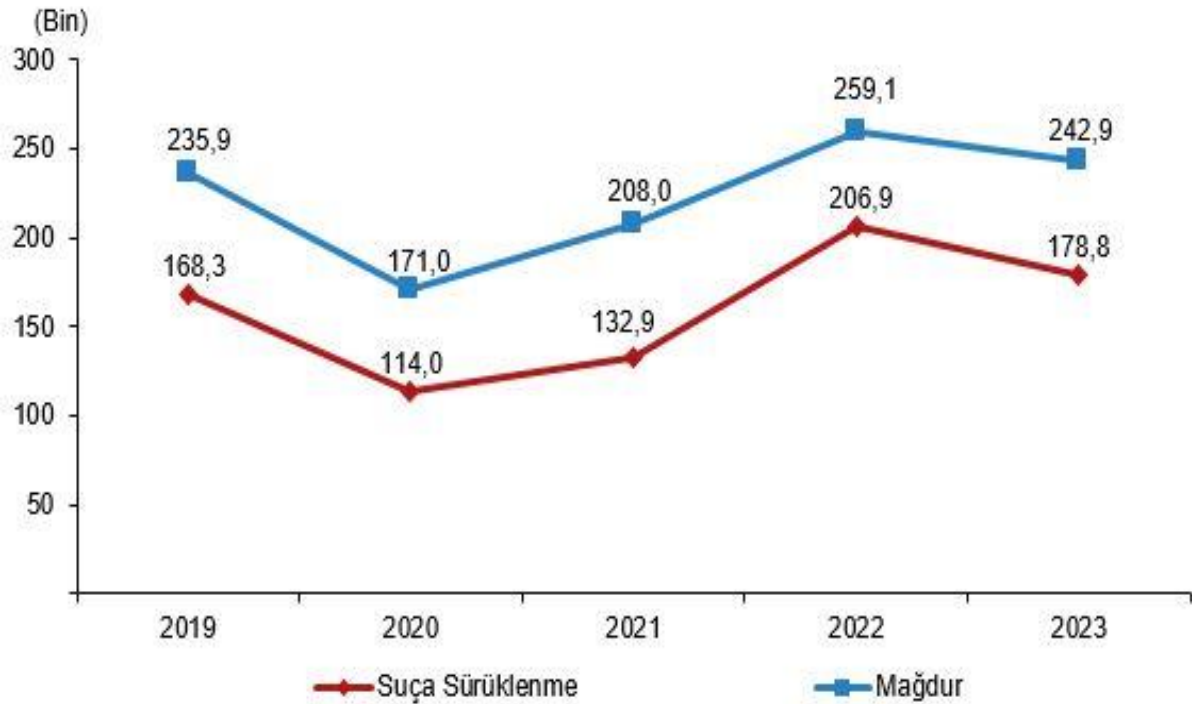
- **Tam Ehliyetsizlik:** Küçükler, belirli bir yaşa kadar fiil ehliyetine sahip olmadıkları için tek başlarına hukuki işlem yapamazlar ve velileri veya vasileri tarafından temsil edilirler.
- **Sınırlı Ehliyet:** Belirli yaş sınırına ulaşan çocuklar, bazı hukuki işlemleri velilerinin izniyle gerçekleştirebilirler.

Halk arasında ‘çocuk’ kavramı ise daha ergenliğe girmemiş, eke olmayan, yüzünde tüy yok vb. tabirlerle ifade edilmektedir. Uluğtekin (1991), yapmış olduğu tanımlamada; on bir yaşını tamamlamış on altı yaşından gün almamış olan bireylerin de çocuk olarak nitelendirmiştir.

Türkiye’de kurulan çocuk mahkemeleri 12-15 yaş arası çocukları yargılamaktadır. Türkiye’de bulunan okullarda, çocuk esirgeme kurumlarında, cezaevlerinde, kadın sığınma evlerinde daha birçok devlet kurumunda tanınımı yaptığımız çocuklar için ekonomik yardımlar azami ölçüde kullanılmaktadır.

Çocuk suçluluğu kavramından bahsetmek gerekirse; çocukların işleyeceği suçlar ihtiyaç, eğilim, istek ve birçok açıdan elbette yetişkinlerinkinden farklı olacaktır. Bu yüzden çocuklarda görülen olumsuz davranışların temelinde sosyolojik ve psikolojik nedenler yer almaktadır. Çocukların ifadesi alınırken pedagoglar eşliğinde alınmaktadır. Kanunu ihlal etme durumunun sebebi oyun tarzı etkinlikler bile olmaktadır. Bu yüzden çocukların işlemiş olduğu suçlarda uzman eşliğinde ifade alınması bile devletlere ekonomik olarak daha fazla yük getirmektedir. Bu iş için özel olarak yetiştirilmiş personel ya da dışarıdan getirilen uzman için ödenen para burada kastedilen durumdur.

Grafik 1: Güvenlik Birimleri Tarafından Kaydedilen Çocuk İstatistikleri (2019-2023)

Kaynak: TÜİK, 2024

2023 yılında, güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı, bir önceki yıla kıyasla %10,7 oranında azalarak 537.583 olarak kaydedilmiştir. Bu olaylarda çocukların 242.875’i mağdur, 178.834’ü suça sürüklenme sebebiyle kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla güvenlik birimlerine intikal etmiştir. Ayrıca, 84.751 çocuk bilgisine başvurulması amacıyla, 15.716 çocuk hakkında kayıp müracaatı yapıp sonradan bulunması nedeniyle, 11.179 çocuk kabahat işlediği iddiasıyla, 4.228 çocuk ise belirtilen kategorilere girmeyen diğer nedenlerle güvenlik birimlerine yönlendirilmiştir (www.adlisicil.adalet.gov.tr, 2024).

Çocukluk döneminde suç mağduru olan bireylerin, yaşadıkları travmaların etkisiyle öfke biriktirme veya mağduriyetin yol açtığı duygusal yükü taşıyamama gibi durumlarla karşılaşabilecekleri düşünülmektedir. Bu süreç, zamanla suç ve sapma davranışlarının öğrenilmesine zemin hazırlayabilir. Sonuç olarak, ilerleyen yaşlarda bireyin hem kendisine hem de çevresine zarar verebilecek davranışlar sergileme olasılığı ortaya çıkabilmektedir.

1.1.3.1.2. Genç Yaşta Suç İşleyenler

İnsanın doğumundan ölümüne kadar geçen sürede meydana gelen fiziksel, psikolojik, bilişsel ve davranışsal değişimler belirli yaşlarda önemli farklılıklar meydana getirebilmektedir. Bu farklılıkların başında gelenlerden biri hiç kuşkusuz ergenlik dönemidir. Örneğin; ergenlik döneminde bireyler cinsiyet rollerini üstlenir, kendi değerler sistemini oluşturur ve bu değerler sistemini kendi içerisinde yücelterek ahlak sistemine dönüştürürler.

Hukuki bağlamda “genç” kavramı, belirli yaş aralıklarına göre sınıflandırılmakta olup, on bir yaşını doldurmuş ancak on altı yaşını tamamlamamış bireyler küçük, on altı yaşını doldurmuş fakat on sekiz yaşını henüz tamamlamamış bireyler ise genç olarak değerlendirilmektedir. Bu yaş gruplandırması, bireylerin hukuki statülerinin belirlenmesinde, gelişimsel özelliklerinin göz önünde bulundurulmasında ve farklı yasal düzenlemelere tabi tutulmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Gençlik dönemi, fiziksel gelişimin hızlandığı, duygusal ve bilişsel süreçlerin karmaşıklaştığı ergenlik sürecini kapsamaktadır (Eryalçın ve Duyan, 2016). Bu dönemin, bireylerin suça yönelebileceği ve hata yapma olasılığının yüksek olduğu bir zaman dilimi olduğu düşünülmektedir. Suç davranışına eğilim, bu dönemde artış gösterebilir ve bireylerin bir hatanın ardından daha fazla yanlış davranış sergileme riski taşımalarına zemin hazırlayabilir.

Çocuk ve genç suçluluğu kavramı; kişinin iradesinin gelişmediği, gelişse özellikle gençler için kritik dönem içerisinde sağlıklı kararlar veremeyip yanlış yönlendirmeler sonucu işlenen suçlardır. Çocuk suçluluğu kavramı, 19. yüzyılda özellikle artan işsizlik ve toplumsal değerlerdeki bozulma kaygıları doğrultusunda gündeme gelmiştir. 20. yüzyılın başlarından itibaren ise, çocukluk ile yetişkinlik dönemleri arasındaki gelişimsel ve hukuki ayrımların belirginleşmesiyle birlikte "ergen" kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Çocuk ve gençlerin suça yönelimi, yalnızca bireysel faktörlerle değil; aynı zamanda toplumsal, siyasal ve hukuki müdahalelerin etkisiyle şekillenen, sürekli değişim gösteren bir olgu niteliğindedir. Bu doğrultuda, ilgili yasal düzenlemeler ve uygulanan yaptırımlar da toplumsal ihtiyaçlara ve zamanla dönüşen normlara uygun olarak yeniden yapılandırılmaktadır (Ögel, 2014: 23). Suç işleyen çocuk ve gençlerin psikolojik sorunlar yaşayan, toplumsallaşmada güçlük çeken veya ebeveynlerinden yeterli destek alamayan bireyler olma olasılığı daha yüksektir.

Gençlerin suçla olan ilişkisi literatürdeki çalışmalara bakıldığında özellikle eğitimle alakalıdır. Yapılan ampirik araştırmalarda eğitim ve suç arasında negatif bir nedensel ilişki olduğu görülmektedir. Eğitim gençlerin suç işleme eğilimini azaltmaktadır (Machin, Vujić ve Marie, 2012: 209).

Çocuk ve gençler için yapılan yatırımlar dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de günden güne artmaktadır. Çocuklar ve gençler için suçu önlemek adına okullarda konferanslar, veliler için seminerler, öğretmenler için eğitici sunumlar vb. etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Çocuk ve gençler için eğitim evleri, çeşitli dernek ve vakıflar suça bulaşmadan önce önleme maksadıyla faaliyet göstermektedirler. Türkiye’de ilkokul ve lise düzeyinde olan çocuk ve gençler için okul önlerinde güvenlik amacıyla polis memurlarının bulunması yaygın bir uygulamadır. Devletimizin gözetim ve güvenlik amacıyla kamu görevlileri istihdam etmesi, yalnızca anlık güvenlik ihtiyacına yanıt vermekle kalmayıp aynı zamanda toplumsal bütünlüğün korunmasına yönelik proaktif bir yaklaşımı da yansıtmaktadır. Özellikle bir çocuğun kaybolması durumunda yaşanabilecek psikolojik travmaların yanı sıra, bu olayın doğurabileceği potansiyel suçlar ve bunların topluma yansıyan ekonomik maliyetleri göz önünde bulundurulduğunda, alınan önleyici tedbirlerin uzun vadeli faydaları daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Buna karşın, devletin suç oluşmadan önce yürüttüğü koruyucu ve önleyici politikalar ile bu kapsamda yaptığı ekonomik yatırımlar, sosyal medya ve basında sıkça yer bulan çocuk ve gençlerin karıştığı, kamuoyunda büyük yankı uyandıran suç olayları kadar görünürlük kazanamamaktadır.

1.1.3.1.3.Yetişkin Suçluluğu

Yetişkin suçluluğunu; çocuk ve genç suçluluğu bağlamında çalışmamızda tanımlanan yaş aralığının üzerindeki yani on sekiz yaş üstü suçluluk olarak tanımlayabiliriz. Bu bağlamda, suç işleyen bireyin fiili algılama ve irade yeteneğine sahip olması durumunda, ceza ehliyetinin tam olduğu kabul edilmektedir. Tam ceza ehliyetine sahip bireyler; 18 yaşını doldurmuş, akli dengesi yerinde olan, akıl hastalığı bulunmayan ve sağır-dilsiz statüsünde olmayan kişiler olarak nitelendirilmektedir.

Kişinin algılama ve irade yeteneklerine sahip olmaması halinde ceza ehliyetinin bulunmadığının, işbu yeteneklerinde azalma olması halinde ise ceza ehliyetinin eksik olduğunun kabul edilmesi gerekir. Ceza ehliyeti olmayanlar işledikleri suçlar nedeniyle cezalandırılmamalarına rağmen haklarında akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi mümkündür (T.C.K. md.32). Akıl sağlığı ve irade yetisine sahip kişilerin eylemleri yetişkin suçluluğunun sorumluluğunu doğurmaktadır.

1.1.3.2.Suçun Kime Karşı İşlendiğine Yönelik Suçlar

Suçun kime karşı işlendiği Türk Ceza Kanunu bakımından önemli bir kavramdır. Kişilik haklarına karşı yapılan saldırılarda ceza-i müeyyideler artırımı uygulanarak herhangi bir aftan yararlandırma söz konusu olmamaktadır. Mülke yönelik işlenen suçlarda ise bu durum esnetilebilmektedir.

1.1.3.2.1.Şahıslara Yönelik Suçlar

Şahıslara yönelik olarak gerçekleştirilen suçlar, insanlığa karşı işlenmiş gibi sayılarak toplumsal kararlar almayı gerektirir. İnsanlığa karşı suçlar, genellikle bir devlet veya fiili bir otorite tarafından ya da onların yönlendirmesiyle gerçekleştirilen, temel insan haklarını ağır biçimde ihlal eden, sistematik veya yaygın nitelikteki suçlardır. Bu suçlar, belirli bir topluluğa, gruba veya sivillere yönelik geniş çaplı saldırıları içerir. Savaş suçlarından farklı olarak,

yalnızca silahlı çatışma durumlarında değil, barış zamanında da işlenebilir ve bireysel değil, örgütlü veya kurumsal bir yapı içinde gerçekleştirilir (Zegveld Liesbeth. 2002:107).

İnsanlığa karşı suçlar, yalnızca bireylere yönelen saldırılar olarak değil, aynı zamanda insan onuruna, toplumsal barışa ve temel insan haklarına yönelik ağır ve sistematik ihlaller olarak değerlendirilir. Türk Ceza Kanunu'nun 77. maddesinde düzenlenen bu suç tipi, belirli ağır fiillerin, belirli saiklerle ve planlı bir şekilde işlenmesi hâlinde ortaya çıkar. Bu kapsamda; kasten öldürme, kasten yaralama, işkence, eziyet, köleleştirme, bireyin hürriyetinden yoksun bırakılması, bilimsel deneylere zorla tabi tutulması, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, zorla hamile bırakma ve fuhşa zorlama gibi fiillerin; siyasal, felsefî, ırkî veya dinî nedenlerle, toplumun belli bir kesimine yönelik düşmanlık içeren bir plan doğrultusunda ve sistematik biçimde gerçekleştirilmesi, insanlığa karşı suçun oluşumuna neden olur. Şahıslara yönelik suçlar bağlamında en belirgin örneklerden biri, bireyin beden bütünlüğüne ya da ruhsal bütünlüğüne doğrudan zarar veren şiddet suçudur.

1.1.3.2.2.Mülke Yönelik Suçlar

Mülke yönelik işlenen suçlar, bireylerin veya tüzel kişilerin sahip olduğu taşınır veya taşınmaz mallara karşı hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen eylemleri kapsayan suç türleridir. Bu suçlar, genellikle malvarlığı haklarını ihlal eden, mülkiyetin korunmasını tehlikeye atan ve ekonomik düzeni bozan fiillerden oluşmaktadır.

Mülke yönelik suçların başında hırsızlık suçu gelir. Soygun, zimmete geçirme, yağma, mala zarar verme gibi suçlar örnek verilebilir. Kişilere karşı işlenen suçlardan farklı olarak, fiziksel zarar verme amacı gütmemekle birlikte, mağdurlar üzerinde maddi kayıplara ve psikolojik etkiler nedeniyle duygusal sıkıntılara yol açabilir.

1.1.3.2.3.Şahsa ve Mülke Yönelik Suçlar

Dolandırıcılık ve her türlü hileli suçlar, hem şahsa hem de mülke karşı işlenen suçlara örnek gösterilebilir. Bu suçlar, bireylerin güvenliği ve mülkiyet haklarının korunması amacıyla hukuki yaptırımlara tabi tutulmaktadır. Her suçun niteliği ve ağırlığı, yasal düzenlemelere göre değişiklik gösterebilir.

1.1.3.2.4.Topluma Yönelik İşlenen Suçlar

Topluma karşı işlenen suçlar, bireylerin kişisel hak ve menfaatlerinden ziyade, toplumun ortak yaşam düzenine, genel güvenliğine, kamusal huzuruna ve kamu otoritesine yönelen tehditler olarak değerlendirilmektedir. Bu tür fiiller, yalnızca tekil mağdurlar yaratmakla kalmayıp, toplumsal yapının istikrarını zedeleme potansiyeli taşıdığından, Türk Ceza Kanunu'nda ayrı bir suç grubu olarak düzenlenmiştir. Suçun niteliği itibarıyla kamu düzenini bozduğu, toplumun genel güvenliğini tehdit ettiği veya kamu otoritesine zarar verdiği tespit edildiğinde, ilgili eylem bu kategori altında değerlendirilerek, kamu yararını korumaya yönelik özel hukuki yaptırımlarla karşılık bulur. Topluma karşı suçlara örnek verecek olursak eğer, trafik güvenliğini tehlikeye sokma, imar kirliliğine neden olma, bilişim suçları vb. verilebilir.

1.1.3.2.5. Devlete ve Millete Karşı İşlenen Suçlar

Devlete ve millete karşı işlenen suçlar, bir devletin anayasal düzenini, ulusal güvenliğini, kamu otoritesini ve toplumun ortak değerlerini hedef alan hukuka aykırı fiiller olarak tanımlanabilir. Bu suçlar, yalnızca bireysel haklara değil, devletin bütünlüğüne, egemenliğine ve milletin ortak menfaatlerine zarar vermesi nedeniyle ağır yaptırımlara tabi tutulmaktadır. T.C.K.'da devlete ve millete karşı işlenen suçlar, kamu düzenini, devlet yönetiminin istikrarını ve toplumun güvenliğini koruma amacıyla özel hükümler çerçevesinde düzenlenmiştir. Bu suçların işlenmesi halinde, failin ceza hukuku kapsamında en ağır yaptırımlarla karşı karşıya kalması mümkündür. Bu tür suçlara verilebilecek en somut örneklerden biri, Türk Milletine, Türkiye Cumhuriyeti Devletine veya devletin anayasal kurum ve organlarına yönelik aşağılayıcı ifadelerde bulunulmasıdır.

1.1.3.2.6. Uluslararası Suçlar

Uluslararası suçlar, birden fazla devletin veya uluslararası toplumun tamamının hukuki düzenini tehdit eden, devletler üstü bir niteliğe sahip ve genellikle uluslararası ceza hukuku kapsamında yaptırımlara tabi olan fiiller olarak tanımlanabilir. Bu suçlar, bireylerin veya devletlerin evrensel hukuk normlarını ihlal etmeleri sonucu ortaya çıkar ve genellikle insan hakları, savaş hukuku ve uluslararası güvenlikle doğrudan ilişkilidir.

Türk Ceza Kanunu'nun 76. maddesi ile 80. maddesi arasındaki düzenleme, “Uluslararası Suçlar” başlığını taşımaktadır. Söz konusu bu düzenleme içerisinde “soykırım”, “insanlığa karşı suçlar”, “göçmen kaçakçılığı” ve “insan ticareti” alt başlıklarıyla düzenlenen suç tipleri mevcuttur.

1.1.3.3. Sanıkların (suçlular) Niyetlerine Göre Şekillendirilen suçlar

Sanığın suçu hangi amaç için işlediği suç türleri bakımından sınıflandırılabilir. Bu suçlar: ekonomik, siyasi, cinsel ve şiddet suçları olarak kategorize edilebilir. Çalışmamızda bu suçlar alt başlıklar halinde incelenecek olup, ekonomik suçlara detaylı şekilde yer verilerek açıklanacaktır.

1.1.3.3.1. Ekonomik Suçlar

Ekonomik suçlar, ekonomik sistemin sağlıklı işleyişi için temel kabul edilen güven ilkesinin ihlali yoluyla ortaya çıkan ve iktisadi faaliyetlerin düzenini bozan fiillerdir (Dönmezler, S. 1985:21). Dolandırıcılık, yolsuzluk, vergi kaçırma, kara para aklama ve sahtecilik gibi eylemleri kapsayan bu suçlar, ekonomik düzeni ve toplumsal adaleti tehdit eder. Başka bir tanımda ise; bireylerin, oluşturmuş olduğu toplumlar, birey ve toplumun birlikte meydana getirdiği ekonomik yapıların mali hak ve çıkarlarını hukuka aykırı yollarla ihlal eden her türlü eylem, ekonomik suç kapsamında değerlendirilmektedir (MASAK, 2013:33). Bu tür suçlar, ekonomik düzenin işleyişini bozarak piyasa dengesizliklerine, mali kayıplara ve toplumsal güvenin zedelenmesine yol açabilir. Ekonomik suçlar, bireylerin, şirketlerin veya suç örgütlerinin haksız kazanç sağlamak ya da mali yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla hukuka aykırı yöntemlerle gerçekleştirdiği, ekonomik düzeni ve finansal sistemin işleyişini bozan suçlardır.

Ekonomik suçlarla ilgili tanımlamalar genel olarak iki ana grupta incelenmektedir. İlk grup, geleneksel tanımlamalar olup, ekonomik suçları ağırlıklı olarak beyaz yakalılarının işlediği suçlarla özdeşleştirmektedir. Bu bakış açısına göre ekonomik suçlar, şirket yöneticileri, kamu görevlileri veya finansal kuruluşlardaki profesyoneller tarafından gerçekleştirilen dolandırıcılık, rüşvet, yolsuzluk, vergi kaçırma ve emniyeti suistimal gibi suçları kapsamaktadır. İkinci grup ise çağdaş tanımlamalar olup, ekonomik suçları yalnızca beyaz yakalı suçlarla sınırlandırmak yerine daha geniş bir perspektiften ele almaktadır. Bu tanımlamalara göre ekonomik suçlar, bireylerin, örgütlü suç gruplarının ve hatta devletlerin finansal çıkar sağlamak amacıyla hukuka aykırı şekilde gerçekleştirdiği tüm suç faaliyetlerini kapsar. Bu yaklaşım, geleneksel suç türlerine ek olarak kara para aklama, finansal manipülasyon, bilişim sistemleri üzerinden yapılan mali dolandırıcılık ve yasa dışı ticaret gibi modern suçları da içermektedir. Günümüzde ekonomik suçlar, küreselleşme ve dijitalleşmenin etkisiyle daha karmaşık hale gelmiş ve uluslararası boyut kazanmıştır (Kubar, 2020:363).

Ekonomik alanda işlenen suçlar, yalnızca kendi başlarına önemli bir suç kategorisi oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda terörizm gibi kitlesel suçlarla da doğrudan ilişkilidir. Bu suçlar, hem finansal kaynak sağlama hem de örgütlü suçların genişlemesi açısından kritik bir rol oynar. Bu bağlamda, ekonomik suçların yalnızca ekonomik sistem üzerinde değil, toplumsal ve siyasal düzeyde de geniş etkiler yaratabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ekonomik suçlar, organize suçlar, yolsuzluk, kara para aklama ve vergi kaçakçılığı gibi suçları kapsadığı için, terör örgütleri ve diğer suç şebekeleri bu tür suçlardan yararlanabilirler. Bu nedenle, ekonomik alanda işlenen suçların incelenmesi ve bu suçların engellenmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesi, sadece ekonomik istikrarı korumakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal güvenliği sağlamada da büyük öneme sahiptir. Bu suçların önlenmesi, çeşitli disiplinler arası bir yaklaşım gerektiren, hem hukuki hem de ekonomik bir mücadeleyi beraberinde getirir ve uzun vadeli toplumsal refahı destekleyecek etkili bir stratejinin oluşturulmasını zorunlu kılar

Ekonomik suçlar, doğrudan maddi kazanç sağlama amacı güden tüm yasa dışı faaliyetleri kapsamaktadır. Bu çerçevede, hırsızlık, kaçakçılık, dolandırıcılık, yağmacılık, nüfuz ticareti, sahtecilik, rüşvet, nitelikli dolandırıcılık, tefecilik, hileli iflas gibi suçlar yaygın olarak ekonomik suçlar arasında yer alırken, çıkar sağlamak amacıyla işlenen adam öldürme veya adam kaçırma gibi şiddet içeren suçlar da ekonomik suçlar kategorisine dâhil edilebilir. Bu suçlar, çoğu zaman maddi menfaat güdülen eylemler olarak karşımıza çıkmakta olup, suçun işleniş biçimi ve motivasyonları ekonomik kazanç sağlama amacı etrafında şekillenmektedir. Suçları işleyenler, genellikle belirli bir ekonomik bilgiye, beceriye veya stratejik eğitime sahip olan bireyler olabileceği gibi, sıradan bireyler de bu tür suçları işleyebilecek potansiyele sahip olabilir. Bu durum, ekonomik suçların sadece belirli bir toplumsal kesimle sınırlı olmayıp, geniş bir yelpazeye hitap ettiğini ve toplumun farklı kesimlerinden bireylerin bu tür suçlara eğilim gösterebileceğini göstermektedir.

Ekonomik suçları, suçu işleyen (sanık) açısından iki yöntem, suçun içeriği açısından da dört yöntemle sınıflandırmak mümkündür. Çalışmamızda bu konu genel hatlarıyla açıklanacaktır.

1.1.3.3.1.1. Suçu İşleyen(sanık) Açısından Ekonomik Suçlar

- Bireysel(profesyonel) Suçlar:

Profesyonel meslek mensuplarının, sahip oldukları yetki ve güveni kötüye kullanarak suç işlemesi, "profesyonel mesleki suçlar" kapsamında değerlendirilmektedir. Bu tür suçlar, toplumun güven duyduğu meslek gruplarında görev yapan bireylerin, meslek etik kurallarını ihlal ederek kişisel çıkar elde etmeleriyle ortaya çıkmaktadır (Bozkurt, 2009:104). Örneğin, avukatların müvekkillerine ait gizli bilgileri izinsiz kullanması, doktorların kasıtlı olarak hastalarının sağlığını riske atması ya da muhasebeci ve denetçilerin mali işlemleri kişisel menfaatleri doğrultusunda manipüle etmesi bu suç türüne örnek olarak verilebilir.

Bu tür mesleki suistimaller, yalnızca bireysel mağduriyetlere değil, aynı zamanda meslek etiğine, hukuk sistemine ve toplumun adalet duygusuna da zarar vermektedir. Bu nedenle, meslek etik kurallarının güçlendirilmesi ve denetim mekanizmalarının etkin bir şekilde işletilmesi büyük önem taşımaktadır.

- Organize Suçlar:

Organize suç, belirli bir suç veya suçlu türü olarak değil, suç faaliyetlerinin daha sistematik ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesini mümkün kılan bir yapı veya süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, hukuka aykırı faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlayan ve yönetsel bir işleyiş kazandıran bir mekanizma olarak işlev gördüğü ifade edilmektedir (Beare, 2000:6). Organize suçları bireysel suçlardan ayıran en önemli unsur 'organizasyon' dur. Organize suçlarda, faaliyetin her aşamasında gizlilik ve hiyerarşik organizasyon önemlidir. Kaçakçılık, kumar vs. gibi faaliyetleri kapsayan bu tür suçlarda kur marjı çok yüksek, kurallara katıdır.

1.1.3.3.1.2. Suçun İçeriği Açısından Ekonomik Suçlar

-Kamu Maliyesine Yönelik Suçlar:

Devlet hazinesine doğrudan zarar veren suçlar arasında, özellikle sahte para basımı anlamına gelen kalpazanlık ve vergi yükümlülüklerinden kaçınma amacı taşıyan vergi kaçakçılığı önemli yer tutmaktadır. Bu tür suçlar, kamu maliyesine yönelik tehditler oluşturarak ekonomik istikrarı ve devletin mali kontrol mekanizmalarını zayıflatmaktadır. Dolayısıyla, bu faaliyetlerin önlenmesi, kamu kaynaklarının korunması ve adil bir ekonomik düzenin sağlanması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

-Genel Ekonomi ve Genel Ekonominin Kurumlarına Yönelik Suçlar:

Genel ekonomik düzeni olumsuz etkileyen suçlar arasında, gerçekte gerçekleşmeyen ihracat işlemlerinin yasal olarak yapılmış gibi gösterilmesini içeren hayali ihracat, finans piyasalarında içeriden öğrenilen bilgilerin haksız kazanç elde etmek amacıyla kullanılması anlamına gelen insider trading ve sigorta sistemini yanıltarak haksız menfaat sağlama amacı taşıyan sigorta sahtekarlığı gibi eylemler bulunmaktadır. Bu tür faaliyetler, piyasa mekanizmasının adil ve şeffaf işleyişini bozarak ekonomik istikrarı tehdit etmekte ve kamu güvenliğini zedelemektedir.

-Kamu veya Özel İşletmelere Yönelik Suçlar:

Kurumsal gizliliğin ihlal edilerek ticari sırların rakip firmalara aktarılması ya da işletme kaynaklarının bireysel menfaat sağlamak amacıyla kullanılması gibi eylemler yer almaktadır. Bu tür suçlar, kamu yararını ve tüketici haklarını tehdit ederek piyasa rekabetini bozmakta ve ekonomik güvenliği zayıflatmaktadır.

-Topluma veya Tüketicilere Yönelik Suçlar:

Uyuşturucu kaçakçılığı, arazi yağmalama, yanıltıcı reklamlar vs. gibi faaliyetlerle mağduru toplum veya tüketici olan suçlardır (Özsoylu,1998:4). Bu tür suçlar, genel olarak kamu yararını ve tüketicilerin haklarını korumaya yönelik düzenlemelere aykırılık teşkil eder.

Ekonomik suçlar teknolojik gelişmelere bağlı olarak dinamik olarak değişiklik gösteren suçlardır. Bu yüzden ekonomik suçların tam manasıyla tanımı yapılamamaktadır. Teknolojinin hızla ilerlemesi işlenebilecek suç çeşitliliğini arttırmaktadır. Suç çeşitliliği ise Türk Ceza Kanununda yeni suçların tanımının yapılmasını gerekli kılmaktadır. Teknolojinin nimetlerinden olumlu anlamda yararlanmak isteyenler olduğu kadar teknolojik felaket oluşturmak isteyenlerde az değildir.

I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından ve özellikle 1930'lu yıllardan itibaren, ekonomik suç kavramı literatürde yer almaya başlamış ve ekonomik düzenle ilgili çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu kavramın yaygınlık kazanması, söz konusu dönemde iş yaşamındaki dönüşümlerle birlikte, beyaz yaka suçluluğu kavramının ortaya atılmasıyla doğrudan ilişkili olmuştur. Dolayısıyla, ekonomik suç kavramının kapsamını tam olarak anlayabilmek için öncelikle beyaz yaka suçluluğu olgusunun incelenmesi gerekmektedir (Mahmutoğlu, 2003:28). Ekonomik suçlar, akademik ve hukuki çevrelerde yoğun tartışmalara konu olmuştur. Bu tartışmaların şekillenmesinde, E. Sutherland'ın "Beyaz Yaka Suçluluğu" üzerine yaptığı konuşma, en önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Ekonomik suçlar, genel olarak beyaz yakalı suçlar kapsamında değerlendirilmektedir ve bu tür suçlar, fiziksel şiddet içermeyen nitelikte olup daha çok mali ve kurumsal ihlaller şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Sutherland beyaz yaka suçlarını, toplumda yüksek sosyal statüye ve saygınlığa sahip bireylerin, mesleklerini icra ederken kendilerine duyulan güveni ihlal ederek gerçekleştirdikleri suçlar olarak tanımlamaktadır (Sutherland, 1940:8-9). Yani bir suçun beyaz yaka suçu olabilmesi için öncelikle saygın ve yüksek sosyal statü sahibi bir failin olması şarttır. Bunun yanında beyaz yaka suçunun meydana gelebilmesi için failin, suç konusu eylemini mesleki faaliyetini icra ederken işlemesi şarttır. Bu tanıma göre beyaz yaka suçlarını işleyenler, kazanmış oldukları saygınlığı, yüksek sosyal statüyü ve mesleği sayesinde edindiği bilgiyi ve tecrübeyi kötüye kullanarak bu suçları işlemektedir. Doktrinde, beyaz yaka suçlarını, yüksek sosyal statü sahibi kişilerin iş yaşantılarında işledikleri hileli ekonomik suçlar olarak tanımlayan bir görüş bulunmakla birlikte, ekonomik suç niteliği taşımayan beyaz yaka suçlarının bulunduğu da belirtilmelidir. Ekonomik suçları işleyenler genellikle mesleki ve sosyal itibara sahiptirler. Toplumda kendilerine duyulan saygı ve güveni menfaatleri gereği maddi kazanç uğruna harcarlar.

Ekonomik suçlar, bir ülkenin üretim, tüketim ve dağıtım süreçlerini etkileyerek piyasa düzenini bozucu nitelikteki hukuka aykırı eylemler olarak tanımlanabilir. Bu tür suçlar, ekonomik sistemin sağlıklı işleyişini sekteye uğratarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde mali kayıplara ve dengesizliklere yol açar. Ekonomik suçların sonuçları, sadece belirli kişi veya kurumları değil, geniş çapta toplumu ve ekonomik yapıyı da etkileyebilir. Bireysel düzeyde gerçekleşen ihlaller her ne kadar ekonomik ilişkilerle bağlantılı olsa da, ekonomik suç kavramının temel unsurları arasında doğrudan yer almamaktadır (Mahmutoğlu, 2003:5). Artan ekonomik ilişkilerle beraber ve ticari faaliyetlerin genişlemesi ve çeşitlilik kazanması, bu alana yönelik düzenlemelerin artmasına neden olmakta, bu durum ise kural ihlallerinin sayısında eşzamanlı bir artışa yol açmaktadır.

Ekonomik suçlar, zamanla değişime uğrayarak yozlaşmaya dayalı suçlar, kimlik hırsızlığı, kaçakçılık ve internet suçları gibi yeni türleri bünyesine katmıştır. Bunun yanı sıra, doğrudan ticari kayıp olarak değerlendirilen veya resmi kayıtlarda açıkça belirtilmeyen ekonomik suçlar da mevcuttur. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, ekonomik suçlar da dönüşüm geçirecek ve yeni suç türleri ortaya çıkmaya devam edecektir.

Gülcemal (2024), yapmış olduğu “OECD Ülkelerinin Suç İstatistiklerinin İncelenmesi ve Türkiye’nin Genel Durumu” adlı çalışmada; OECD ülkelerinin suç istatistiklerini değerlendirmek, Türkiye’nin genel durumunu OECD ülkeleri ile karşılaştırmak ve ülkeleri suç istatistiklerine göre kümelendirmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda Türkiye’de 2022 yılında hükümlülerin işlemiş olduğu ekonomik/mali suç oranının %4, OECD ülkelerinde ise bu oranın %3 olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 1:Türk Ceza Kanununda Tanımlanan Ekonomik Suç Türleri

KİŞİLERE KARŞI SUÇLAR	TOPLUMA KARŞI SUÇLAR	MALVARLIĞINA KARŞI SUÇLAR	DEVLETE VE MİLLETE KARŞI İŞLENEN SUÇLAR	ULUSLARASI SUÇLAR
Dolandırıcılık (Nitelikli Dolandırıcılık)	Kalpazanlık	Hırsızlık	Zimmet	Göçmen Kaçakçılığı
Karşılıksız çek keşide edilmesi suçları	İflas Suçları	Yankesicilik	Rüşvet	İnsan Ticareti
Organ veya doku ticareti	Sermaye piyasasını bozmaya yönelik suçlar	Kapkaç	Kanuna aykırı eğitim kurumu açma veya işletme	Kaçakçılık
Marka & patent suçları	Çek, Senet, Suçları	Cebir veya tehdit ile borca yönelik senet veya kâğıt vermeye /imzalamaya mecbur bırakma	Yetkili olmadığı bir işi için yarar sağlama	Kara Para Aklama
İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	Topluma Karşı Diğer Suçlar	Yağma(Gasp)	İrtikâp	Diğer Uluslararası Suçlar

Tablo 1:Türk Ceza Kanununda Tanımlanan Ekonomik Suç Türlerinin Devamı

Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi		Mala Zarar Verme	Vergi suçları	
Kadın Ticareti (Fuhşa Teşvik), Zorla Fuhşa Teşvik		Dolandırıcılık (Daha az cezayı gerektiren hal)	Av ve spor amaçlı silah ve aletlerin yasaya aykırı şekilde imalatı, satışı, bulundurulması veya kullanımı	
Tefecilik		Mal varlığına karşı diğer suçlar	Maddi Menfaat için, Suç üstlenme, uydurma veya yalan tanık olma	
Milli piyango idaresine karşı suçlar		Bedelsiz senedi kullanma	Yasadışı bahis suçları	
Taksirli iflas		Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf	İhaleye Fesat Karıştırma	
Beyaz Yakalı Suçları		Hileli iflâs	Beyaz Yaka Suçları	
Bilişim Suçları		Şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi	Bilişim Suçları	
Sahtecilik Suçları		Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi	Yolsuzluk	
Kişisel Verilerin Kullanılması Suçları		Diğer Malvarlığına Karşı İşlenen Suçlar	Sahtecilik Suçları	
Kişilere Karşı Diğer Suçlar			Millete ve Devlete Karşı Diğer Suçlar	

Kaynak: T.C.K., 2004

1.1.3.3.2. Siyasi Suçlar

Kriminoloji alanında siyasi suç, genel olarak devletin veya hükümetin çıkarlarına zarar verdiği düşünülen eylemler olarak tanımlanmaktadır. Devletler, kendi varlıklarını tehdit ettiğine inandıkları her türlü davranışı, gerek şiddet içeren gerekse şiddet içermeyen muhalif eylemler de dâhil olmak üzere, hukuki anlamda suç kapsamına alabilmektedir. Bu tür suçların belirlenmesi, genellikle devletin güvenlik politikaları ve otorite algısına bağlı olarak şekillenmektedir.

1.1.3.3.3. Cinsel Suçlar

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, bireylerin cinsel bütünlüğüne yönelik olarak gerçekleştirilen ve genellikle failin cinsel dürtülerini tatmin etme amacına dayanan eylemlerden oluşmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nda bu suçlar, bireyin cinsel özgürlüğünü koruma amacıyla, farklı mağdur grupları ve fiil türleri dikkate alınarak dört temel suç tipi çerçevesinde düzenlenmiştir:

-Cinsel saldırı (TCK madde 102):

Cinsel saldırı suçu, bedensel temas yoluyla mağdurun vücut dokunulmazlığının cinsel amaçla ihlal edilmesini ifade eder. Bu suç, cebir, tehdit, hile ya da iradeyi etkileyen başka bir unsur bulunmaksızın da işlenebilir. Mevzuat uyarınca "basit cinsel saldırı" ve "nitelikli cinsel saldırı" olmak üzere iki alt başlık altında sınıflandırılmıştır.

- Çocukların cinsel istismarı (TCK madde 103):

Çocuklara yönelik cinsel amaç taşıyan ve bedensel temas içeren her türlü eylem, çocukların cinsel istismarı suçu kapsamında değerlendirilir. Fiilin niteliği ve çocuğun yaşı dikkate alınarak şu alt ayrımlar yapılmaktadır:

- a) On beş yaşını doldurmuş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,
- b) On beş yaşını doldurmuş olmakla birlikte, işlenen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yetisi yeterince gelişmemiş olan çocuklara yönelik gerçekleştirilen her türlü cinsel nitelikli eylem,
- c) On beş yaşını doldurmuş, algısal olarak yeterli düzeyde olan, fakat on sekiz yaşını tamamlamamış çocuklara karşı gerçekleştirilen cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedenden dolayı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış.

-Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK madde 104):

15 yaşını tamamlamış ve 18 yaşından küçük bireylerle rızaya dayalı olarak kurulan cinsel ilişkiler, reşit olmayanla cinsel ilişki suçu kapsamında değerlendirilir. Ancak eylemin cebir, tehdit, hile içermesi ya da mağdurun fiilin sonuçlarını kavrayamayacak durumda olması hâlinde, söz konusu fiil çocukların cinsel istismarı suçu kapsamına girer.

- Cinsel taciz (TCK madde 105):

Cinsel taciz suçu, bedensel temas içermeyen ancak cinsel içerikli söz, davranış ya da teşhir gibi eylemlerle mağdurun cinsel dokunulmazlığını ihlal eden fiilleri kapsar. Bu suçun oluşumu açısından mağdurun yaşı belirleyici değildir; önemli olan, fiilin cinsel amaç taşıması ve mağdurun rızası dışında gerçekleşmiş olmasıdır. (www.mevzuat.com.tr, 2024).

Türkiye’de bulunan cezaevlerinde cinsel suçlardan yargılanan ya da hüküm alanlar adli suç grubu içerisinde yer almalarına rağmen terör ve organize suç örgütlerinin ayrı koşullarda barındırılması uygulamasına tabi tutulurlar. Bu uygulamanın nedeni ise, suçlarının diğer hükümlü ve tutuklular tarafından öğrenilerek zarar görme ihtimalinin bulunmasıdır. Bu durum ceza infaz kurumunda yapılan açık öğretim kurumları (ortaokul, lise ve fakülte) sınavlarında, ziyaret zamanlarında, kurumda gerçekleştirilen konferans, tiyatro vb. sosyal kültürel etkinliklerde de geçerlidir.

1.1.3.3.4. Şiddet Suçları

Şiddet suçu, bireyin fiziksel ya da psikolojik bütünlüğüne yönelik doğrudan ya da dolaylı şekilde gerçekleştirilen saldırı niteliğindeki eylemlerden oluşur (Demirbaş T.2016). Bu tür suçlar, mağdurun bedensel zarar görmesine yol açabileceği gibi, ruhsal açıdan da ciddi etkiler yaratabilecek niteliktedir. Bu tür suçların kapsamı ve yasal karşılığı, ülkelerin ve hatta bazı durumlarda alt yargı birimlerinin hukuk sistemine göre farklılık gösterebilir. Her bir yargı yetki alanı, hangi eylemlerin suç teşkil ettiğini ve bu eylemlerin hangi koşullarda şiddet suçu olarak değerlendirileceğini kendi normatif çerçevesi içinde belirler.

1.1.3.4. Diğer Suç Tasnifleri

Her suç, suçlu sayılabilmek için gereken tüm şartları karşılamalıdır. Bir kişinin eylemi bir suçun tüm şartlarını karşılıyorsa suç işlemiş sayılır. Suç ve unsurları aynı ceza kanunu altında özetlenmiştir.

-Şiddet ve adam öldürme ile ilgili suçlar,	-Ahlâk suçları,
-Mala karşı işlenen suçlar,	-Başlangıç aşamasındaki suçlar,
-Mağduru olmayan suçlar,	-Kanuni suçlar,
-Organize suçlar,	-Nefret suçu,
-Profesyonel kişilerce işlenen suçlar,	-Beyaz yakalı suçlar,
-Çevresel Suçlar,	-Sokak suçları,
-Siber suçlar,	-Sahtekârlık suçları,
-Mali suçlar,	-Aile içi suçlar,
-Yalan Yere Yemin Etme suçu,	-Diğer suçlar.

Suçlar, ortaya çıkış nedenlerine bağlı olarak farklı kategorilere ayrılmakta olup, ayrıca toplumun suça yönelik tepkisinin niteliği ve şiddeti de bu sınıflandırmada belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Dönmezer,1994: 53). Suçun ortaya çıkış nedenlerine göre bir başka tasnifte Sellin’e aittir. Sellin, suçları sınıflandırırken sosyolojik bir bakış açısıyla toplumun suça yönelik tepkisinin yoğunluğunu ölçüt olarak kabul etmektedir. Toplumsal tepkinin, devlet tarafından uygulanan cezanın ağırlığıyla birlikte ortaya konulduğu göz önünde bulundurulduğunda, cezanın bu sınıflandırmada temel belirleyici unsur olması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Suçları güçlülerin suçları ve güçsüzlerin suçları şeklinde tasnif etmek de mümkündür. Bu tasnifleri şöyle tanımlamak mümkündür:

- Güçlülerin suçları;

Toplumda nispeten yüksek bir sosyal statüye ya da kurumsal güvene sahip bireyler tarafından, genellikle mesleki pozisyonlarının sağladığı yetki ve olanaklar aracılığıyla işlenen suçlar, belirli bir suç kategorisini oluşturur. Bu tür eylemler, failin meşru istihdam ilişkisi çerçevesinde erişim sağladığı kaynakların kötüye kullanımıyla gerçekleştirilir. Bu kapsamda; dolandırıcılık, zimmete para geçirme, vergi kaçırma, kurumsal yolsuzluk ve işyeri temelli hırsızlık gibi fiiller, söz konusu suç tipine örnek olarak gösterilebilir.

- Güçsüzlerin suçları;

Çalıştığı konum itibariyle yüksek statüye sahip olmayan ve sahip olduğu statünün erişemediği imkânsızlıkların suç işlemeye olanak sağlayamadığı suçtur. Bu kişiler genellikle ekonomik kaynaklı durumlarını aşmak için bazen yasa dışı davranışlara başvurabilmesiyle ilgili bir olumsuz eylem gösterebilmektedir. Güçsüzler, daha kolay suçlu olarak etiketlenir ve cezalandırılırken, güçlülerin (örneğin beyaz yakalıların) işlediği suçlar daha az görünür ve daha hafif cezalandırılır. Kriminolojik kuramlar bu durumu toplumsal eşitsizlik ve sistemsel adaletsizlikle açıklar.

1.2. SUÇ BİLİMİ (KRİMİNOLOJİ)

Kriminoloji, suç olgusunu hem bireysel hem de toplumsal dinamikler çerçevesinde ele alan ve suçun ortaya çıkış nedenlerini, failin özelliklerini ve toplumun suçla mücadele mekanizmalarını inceleyen disiplinler arası bir bilim dalıdır (Artuk, 2018:13). Kriminoloji, suç ve suçluluğun toplumsal, bireysel ve yapısal boyutlarını inceleyen, disiplinler arası bir bilim dalıdır. Suçun nedenleri, suçlunun psikolojik ve sosyoekonomik özellikleri, suçun toplumsal etkileri ve suç politikalarının etkinliği gibi konuları ele alır.

Suç olgusunu anlamaya yönelik olarak, bireyin sapkın davranışlarını ve eylemlerini doğuran, yönlendiren ve denetlemeyi amaçlayan süreçleri inceleyen; aynı zamanda suçun ortaya çıkış nedenlerini ve bu nedenleri etkileyen çeşitli faktörleri tespit etmeye odaklanan disiplinler arası bir bilgi alanıdır. Bu alan, insan doğasını ve suç işleyen bireyin psikososyal dinamiklerini ele alarak, suçun oluşum mekanizmalarını bütüncül bir yaklaşımla analiz etmektedir (Dönmezer, 1994:16). Kriminoloji, 19. yüzyılın ortalarından itibaren bağımsız bir bilim dalı olarak gelişmeye başlamıştır. Bu disiplinin diğer bilim dallarından temel farkı, suç olgusunu ampirik araştırmalara dayalı olarak incelemesi ve elde edilen verileri psikolojik, sosyolojik ve çeşitli toplumsal açılardan analiz etmesidir. Kriminoloji, suçu yalnızca bireysel bir eylem olarak ele almakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal bağlamda da değerlendirir. Öte yandan, psikoloji, sosyoloji, hukuk ve istatistik gibi disiplinler, suç ve suçun nedenlerini kendi metodolojik yaklaşımları doğrultusunda ayrı ayrı incelemektedir. Günümüzde teknolojik gelişmeler, yeni suç türlerinin ortaya çıkmasına ve mevcut suç biçimlerinin farklı türevler kazanmasına neden olmaktadır. Örnek verecek olursak; kripto para birimlerine bağlı olarak ortaya çıkan suçları “sanal para” suçları olarak günümüzde nitelendiriyoruz. Yeni bir alan, yeni bir araştırma ve bu alanın geçmiş suçlarla ilişkisi günümüzde araştırma konusudur.

Kriminoloji, suç olgusunu ve suçlu davranışlarını disiplinler arası ve deneysel bir yaklaşımla inceleyen bir bilim dalıdır. Suçun işlenme dinamikleri ve önlenmesine yönelik süreçler başta olmak üzere, bireyin suça yöneliminde rol oynayan psikolojik, sosyolojik ve hukuki faktörleri analiz eder. Bu bağlamda, suçlunun kişiliğine ilişkin deneysel araştırmalar yürütmekte olup, hem hukuk normlarıyla düzenlenen davranışları hem de toplumsal düzen tarafından meşru görülmeyen eylemleri kapsamlı bir biçimde ele almaktadır (Hans, 1980: akt. Demirbaş, s:30). Dönmezer'e göre kriminolojinin çalışma alanı, toplumsal normlardan sapma biçimlerinden biri olan suç olgusunu ve bu bağlamda ortaya çıkan insan davranışlarını, tutumlarını ve eylemlerini kapsamlı bir şekilde analiz etmektir. Kriminoloji, suçu meydana getiren süreçleri, suçun birey ve toplum açısından taşıdığı anlamları, ceza adalet sisteminin işleyişini, suçlu ile sosyal çevresi arasındaki etkileşimleri inceleyerek suçun nedenlerini ve etkileyen faktörleri bilimsel yöntemlerle belirlemeye çalışır. Bu çerçevede, suça yol açan unsurlar ve süreçler açıklanarak, elde edilen veriler doğrultusunda suç olgusunun minimize edilmesi veya ortadan kaldırılması için en etkili strateji ve tekniklerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Suç bilimini her açıdan araştırmak diğer toplumsal olgularla bütünleşmeden ayrı tutulamaz. Bu konuda yapılan araştırmalar birçok alt başlığı da ortaya çıkarmıştır. Bu başlıklar şunlardır:

-Suç Etolojisi; suç davranışlarının biyolojik, psikolojik ve çevresel kökenlerini inceleyen bir bilim dalıdır. Etoloji, genel olarak canlıların davranışlarını doğal ortamlarında inceleyen bir disiplin olup, suç etolojisi de bu yaklaşımı suç olgusuna uyarlayarak suçun doğasını ve gelişim sürecini anlamaya çalışır (Demirtaş, T., 2002).

-Suç Fenomenolojisi; suç fenomenolojisi, suç olgusunu bireysel ve toplumsal bağlamda ele alarak, suçun niteliğini, ortaya çıkış biçimlerini ve dinamiklerini inceleyen bir alan olarak tanımlanabilir. Bu disiplin, suçun yalnızca hukuki boyutuyla sınırlı kalmayıp, suçun öznel ve nesnel yönlerini bütüncül bir yaklaşımla analiz etmeyi amaçlar (Tural, M., 2002).

-Viktimoloji (mağdur bilim); viktimoloji kavramı, Latince bir kelime olan “victima” yani mağdur kelimesinden türetilmiştir (Demirbaş, 2005:321). Viktimoloji ise suç mağdurlarını ve mağduriyet olgusunu inceleyen bir bilim dalıdır. Bu disiplin, mağdurların suç sonrası yaşadığı fiziksel, psikolojik ve sosyal etkileri analiz ederken, suç ve mağdur arasındaki ilişkiyi, mağduriyetin nedenlerini ve mağdur olma riskini artıran faktörleri araştırır.

-Penoloji; suç ve ceza kavramlarını, cezalandırma sistemlerini ve suçlulara uygulanan yaptırımları inceleyen bir bilim dalıdır. Ceza adalet sisteminin işleyişini ele alarak, cezaların türleri, amaçları ve toplumsal etkilerini analiz eder.

-Suç Profilaksisi; suçluluğun sosyal, ekonomik vs. etmenlerini önlemek, yok etmek veya hiç olmazsa azaltmak gayesiyle, toplumun başvurduğu bütün vasıtaları inceleyen bir bilim dalıdır (Artuk, 2018:8). Suçun işlenmesini önlemeye yönelik strateji ve tedbirleri içeren bir yaklaşımdır. Bu disiplin, suçun ortaya çıkmasına neden olan bireysel, sosyal ve çevresel faktörleri analiz ederek, suçun meydana gelmesini engelleyecek önleyici mekanizmalar geliştirmeyi amaçlar.

-Suç İstatistiği; suç olgusunu nicel verilerle analiz eden ve suçun yaygınlığı, türleri, zaman içindeki değişimi ve coğrafi dağılımı gibi unsurları istatistiksel yöntemlerle inceleyen bir çalışma alanıdır.

Bu alanda yapacağımız araştırmalarda penoloji biliminden diğer alanlara göre daha fazla bahsetmekte fayda var. Kısaca tanımını yapacak olursak penoloji; suçluların cezalandırılması ve ardından topluma kazandırılması yöntemlerini araştıran bilim dalıdır. Suçluların topluma kazandırılması ceza infaz kurumu yönetimiyle ilişki kurmayı zorunlu kılmaktadır. Ülkemizde hükümlü ve tutukluların iyileştirilme ve topluma yeniden kazandırılması için birçok plan ve proje yürütülmeye çalışılmaktadır.

1.3. SUÇA İLİŞKİN KURAMLAR

İnsan davranışları herhangi bir olay anında verilen tepki bakımından kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Suç davranışı da işlenme amacı bakımından değişebilir. Bu yüzden suça ilişkin değişik kuramlar mevcuttur. Bunlar; biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve psikolojik kuramlar olmak üzere 4 başlık altında toplanmaktadır.

1.3.1.Biyolojik Kuramlar

Biyolojik kurama göre suç işlenmesinin nedeni, genetik olarak yani kalıtsal özelliklerdeki anatomik yapılara bağlıdır. Suç işleyen bireylerin, suç işlemeyenlere kıyasla fiziksel açıdan farklı özellikler taşıdığı öne sürülmektedir. Suçluluğun nedenlerini açıklamaya yönelik biyolojik kuramlar ve çocuk suçluluğu teorileri, bu olgunun kökenlerini bireyin psikolojik yapısında aramaktadır. Bu yaklaşımlar, suç davranışının bireyin doğasında var olduğunu, ancak dış etkenler tarafından sonradan edinilmediğini savunmaktadır (Martin, 2005:73). Burada aktarılmak istenen düşünce, suçu işleyebilecek potansiyele sahip kişilerin fiziki özelliklerinin ortak olabileceğiyle ilgilidir.

Biyolojik kuramlar, bireyin anne karnındaki gelişim sürecinden itibaren, doğum anı ve sonrasında maruz kaldığı çeşitli faktörleri suçluluğun oluşumunda belirleyici unsurlar olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımlar, bireyin fiziksel yapısını ve dış görünümünü suç eğilimiyle ilişkilendirerek, suç davranışlarını biyolojik temellere dayandırmaktadır. İtalyan doktor ve suç antropolojisi alanında önemli çalışmalar yapmış olan bir araştırmacı Cesare Lombroso, suçlu bireylerin fiziksel görünümelerini detaylı şekilde ele aldığı ve çok sayıda görsel içeren bir eser yayımlamıştır. Suçluların, evrimsel olarak daha ilkel bir insan türünü temsil ettiğini öne süren bu yaklaşım, suçlu bireylerin belirli anatomik farklılıklara sahip olduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda, asimetrik kafatası yapısı, belirgin çene kemikleri, büyük kulaklar, düzensiz burun yapısı ve kalın dudaklar gibi fiziksel özellikler, suç eğilimi ile ilişkilendirilmiştir. (Cante, 2011). Mesleğini ceza infaz kurumunda icra eden hekim Charles Goring tarafından yürütülen araştırmalarda, suçluların belirli fiziksel özelliklere sahip olduğu yönündeki görüşler sorgulanmıştır. Bu bağlamda yapılan bir çalışmada, akademik çevrede yer alan bireyler kontrol grubu olarak ele alınmış ve suç işlememiş kişilerde de suçlulara atfedilen özelliklerin görülebileceği ortaya konmuştur. Bu bulgular, suçluluğun doğuştan gelen biyolojik faktörlerle açıklanamayacağını öne süren yaklaşımları desteklemektedir. Benzer şekilde, farklı bölgelerdeki cezaevlerinde geniş çaplı ölçümler yapan araştırmacılar, yapısal açıdan dezavantajlı bireylerin çevresel etkenlerin baskısı altında daha olumsuz koşullara maruz

kaldıklarını ve bu durumun suçluluğa yönelmelerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır (Sokullu ve Akıncı, 2002:153-154). Lombroso suçluluğun genetik kalıbı olduğu görüşü üzerinde araştırmalar yapmıştır. Bireyin dış görünüşünün suçu işleminde ve kişilik olarak da davranışlarına yansımada etkili olduğunu savunmuştur.

Lombroso'nun savunduğu görüşe göre suçlular, benzer karakteristik özelliklere sahiptir. Lombroso'nun savunduğu görüşe katılmak mümkün değildir. Farklı coğrafyalarda farklı fiziksel özellikler mevcut olduğundan ve en önemlisi de suç kavramı milletler arasında farklılık gösterdiğinden tam bir genelleme söz konusu olmayacaktır. Suç işlememiş kişilerinde suç işlemiş kişilerle aynı özellikleri gösterebileceği aşikârdır (Artuk vd., 2023:5-6).

Sonuç olarak biyolojik kuramlar, birey neden suç işler sorusunun cevabını genetik kodlarda araştırılması gerektiğini savunmuştur. Biyolojik kuramın en büyük yanlıgısı ise suça yönelmenin nedenlerini araştırmada diğer faktörlerin etkisini göz ardı etmesidir.

1.3.2.Yapısal Kuramlar

Yapısal kuramlar, suçu yalnızca bireylerin bedensel yapılarındaki farklılıklarla veya fiziksel tiplerle açıklamaya çalışan yaklaşımlardan farklı bir perspektife sahiptir. Bu kuramlar, suçluluğu, toplumsal yapıların bireyler üzerindeki etkisi, sosyal normlar ve toplumsal ilişkiler bağlamında ele alır. Bu nedenle, suçun temelinde bireysel bedensel farklılıklar değil, toplumsal dinamikler ve bu dinamiklere uyumsuzluk bulunur. Yapısal kuramın bilinen en önemli temsilcileri Kretchmer ve Sheldondur. Alman psikiyatristi Kretchmer, bireylerin beden yapısını dört farklı kategoriye ayırarak sınıflandırmıştır. Bu kategoriler, piknik, atletik, astenik ve displastik olarak belirlenmiştir. Her bir beden yapısı, bireylerin fiziksel özelliklerine dayalı olarak farklı karakteristik özellikleri ve potansiyel psikolojik eğilimleri yansıttığı öne sürülmüştür (Sokullu ve Akıncı, 2002).

Yapısal kuramlar arasında, Sheldon'un teorisi en önemli yerlerden birine sahiptir. Sheldon, suç eğilimini bedensel yapı ile ilişkilendirerek, "Davranış yapının bir fonksiyonudur." şeklinde bir görüş ortaya koymuştur. Bu yaklaşımda, insanları üç ana beden yapısına göre sınıflandırmıştır: Endomorf, kısa, küçük kemikli ve yumuşak tenli bireyleri tanımlarken; Mezomorf, kemikli, adaleli ve geniş göğüslü kişileri; Ektomorf ise hassas, ince, uzun ve küçük yüzlü bireyleri ifade etmektedir. Sheldon, iki yüz denek üzerinde yaptığı araştırmalarda, suçluların genellikle mezomorfik yapıya sahip olduklarını gözlemlemiştir (Yavuzer, 2009:256).

Yapısal kuramı özetleyecek olursak; yapısal kuramcılar kişinin vücut yapısını suçun ete kemiğe bürünmüş haline benzetmeye dikkat çekmek istemişlerdir diyebiliriz. Biyolojik kuramdan farkını ise doğumdan sonra belli bir erişkinlikte vücudun aldığı hal olarak sınıflandırmayla açıklamak mümkündür.

1.3.3. Genetik Kuramlar

Genetik kurama göre suçluluğun sebebi ana ve babadan gelen genlerdir. Başka bir deyişle genlere yüklenen suçtur. Osmanlı Devleti zamanında bir zamanlar 'beşik ulemalığı' diye bir sistem uygulanmaktaydı. Bu sisteme göre 'âlimin oğlu âlimdir' anlayışı hâkimdi. Bu kuramdaki düşünceye göre suçlunun varisi kaçınılmaz olarak sanıktır. Genetik kuramı da bir açıdan buna benzetebiliriz. Suçluluk kişiye anneden ve babadan kalıtsal olarak geçmektedir.

Genetik kuramlar üzerine yapılan araştırmalar genler ve kalıtım yoluyla kişiye aktarılarak işlenmiş suçlar üzerine yoğunlaşmıştır. Genetik temelli kuramsal yaklaşımlarda, suç davranışının kökenine ilişkin açıklamalar geliştirilirken aile bireyleri, tek ve çift yumurta ikizleri ile kromozomal yapı üzerinde gerçekleştirilen bilimsel araştırmalardan yararlanılmıştır. Bu alışmalar aracılığıyla, bireyin suç eğiliminin kalıtsal faktörlerle ne ölçüde ilişkili olabileceği incelenmiştir (Akt: Sokullu, 2002:134). Kişinin doğum öncesi ve doğumdan sonra geçirdiği ve maruz kaldıkları elbette önemlidir. Hem fiziksel (göz rengi, boy vb.) hem de zihinsel (zekâ vb.) zelliklerin anne ve babadan çocuğa genetik olarak geçtiği bilinmektedir. Elbette genetik faktörlerin etkisi önemlidir fakat ailenin içinde sosyolojik, psikolojik ve ekonomik şartlar suçun işlenmesinde oldukça belirleyicidirler. ocuk zekâsını dünyaya geldiği ortama göre kullanacağından davranışları da bu çevreye göre şekillenecektir.

Farrington'un 397 aile üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, hüküm giymiş ya da hakkında dava açılmış bireylerin ailelerinde de sabıkalı geçmişe sahip bireylerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular, suç davranışının doğrudan kalıtımsal olarak aktarılmadığını, ancak suçla ilişkili bazı psikolojik özelliklerin, örneğin zekâ, dürtüsellik ve saldırganlık gibi eğilimlerin nesilden nesile geçebileceğini göstermektedir (Ögel, 2014). ocuk ve genç suçluluğunu anlatırken ani fizyolojik değişimlerin ve zihinsel karmaşıklıkların suç işlenmesinde önemli olduğu vurgulamıştık. Bu konuda ailelerin yetiştirme ve öngörü kapasitesi her ne kadar yüksek olsa da genetik kuramlarla çelişmektedir. Ailelerden gelen kalıtımsal özellikler gelişim çağında çok yoğun olan zihinsel karmaşıklıklar sonucu kişiden kişiye çok fazla değişmemektedir. Öfke kontrolü pek fazla sağlanamamakta ve genelde aile yapısı fark etmeksizin davranışlar genel bir hal almaktadır.

1.3.4. Psikolojik Kuramlar

Psikolojik kuramlar genelde suçun işlenme nedenlerini, kişinin topluma psikolojik olarak adapte olamama sonucunda psikolojik uyumsuzluk olarak ortaya çıkması diye nitelendirmektedir. Yani suç işlenmesinin nedeni, psikolojik uyumsuzluk nedeniyle kişinin anormal davranışlar göstermesidir. Bir başka sebep olarak kişinin ailesi ve sosyal çevresiyle birlikte yaşamasının sonucu olarak yaşadığı psikolojik uyumsuzluk nedeniyle suça yönelimidir.

1.3.4.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram, suçluluğu bireyin bilinçaltındaki çatışmalar, savunma mekanizmaları ve gelişimsel süreçlerle açıklamaya çalışır. Psikanalitik kurama göre suç, engellenmiş ve bastırılmış dürtülerin açığa çıkmış halidir. Sigmund Freud'un temel teorilerine dayanan bu yaklaşım, suç davranışlarını genellikle bireyin erken çocukluk deneyimlerinin, özellikle de ebeveynle olan ilişkilerinin bir sonucu olarak değerlendirir. Psikanaliz, bireyin içsel dürtülerini, bilinç dışı çatışmalarını ve sosyal normlarla uyum sağlayamama durumunu suç davranışlarının kaynakları olarak görür. Suçlu bireyler, bilinçaltında bastırılmış duygularını dışa vurmak, içsel dürtüleriyle başa çıkmak veya geçmişte yaşadıkları travmaların etkisiyle suç işleyebilmektedirler.

Freud'a göre, kriminal davranışların ortaya çıkışında bilinçdışı motivasyonlar önemli bir rol oynamaktadır. Bireyin gerçekleştirdiği suç unsuru taşıyan eylemler, yalnızca yüzeyde görünen gereksinimlerden değil, bilinçdışında yer alan psikolojik çatışmalar ve doyurulmamış

duygusal ihtiyaçlardan da kaynaklanabilir. Örneğin, hırsızlık yapan bir çocuğun yiyecek veya para çalması, yalnızca maddi gereksinimlerini karşılamaya yönelik bir eylem olarak değil, aynı zamanda sevgi ve ilgi eksikliğini telafi etmeye yönelik bilinçdışı bir girişim olarak da değerlendirilebilir (Yavuzer, 2009). Psikanalitik kurama göre, bireyin çocukluk dönemi, kişilik gelişimi ve yetişkinlikte sergilediği davranışlar üzerinde belirleyici bir rol oynar. Erken yaşantılar, bireyin bilinçdışı süreçlerini şekillendirerek, ilerleyen yıllarda düşünce, duygu ve ilişkisel dinamiklerini etkileyebilir. Bu bağlamda, çocukluk döneminde edinilen deneyimlerin, bireyin psikolojik yapılanmasında ve karakter oluşumunda temel bir zemin oluşturduğu kabul edilmektedir.

Psikanalitik kuramın öncülerinden Freud, suç olgusunu farklı bir bakış açısıyla da ele alarak, nevrozlar ve süreçlerle bağlantılı şekilde açıklamaya çalışmıştır. Bu yaklaşıma göre, bireyin bilinçdışında bastırılmış suçluluk ve günahkârlık duyguları, özellikle oedipal dönemde gelişen psikolojik çatışmalarla şekillenmektedir. Kişi, bilinçdışında biriken bu duyguların yarattığı içsel gerilimi azaltmak amacıyla cezalandırılma isteği duyabilir ve bu doğrultuda suç işleyerek dışsal bir ceza mekanizmasını devreye sokar. Dolayısıyla, suç işleme eylemi, bireyin önceden var olan suçluluk duygularını somut bir suç ile pekiştirerek bir tür psikolojik rahatlama sağlamasına aracılık etmektedir (Akt: Sokullu, 2002:42). Bazen de kişinin bilinçaltından kaynaklanmayan ve sırf adrenalin olsun diye işlenen suçlar mevcuttur. Bunu açıklayacak olursak; zengin insanların mağazalardan maddi değeri oldukça ucuz olan şeyler çaldığı bilinmektedir. Bunu neden yaptıklarını açıklamaları istenildiğinde ise sadece bir heyecan olsun diye yaptıklarını söylediklerine şahit olunmuştur. Bu tip kişilerin bilinçaltında neler olduğu saptamak ise ayrı bir psikanalitik araştırma alanıdır. Bu tarz durumlarda bazı psikologlar suç davranışını açıklamak bakımından bireylerin ilk çocukluk döneminin nasıl geçtiğini anlamak istemişlerdir.

1.3.4.2. Zihinsel(Bilişsel) Gelişim Kuramları

Zihinsel gelişimin tarihini Piaget ve Kohlberg'in yaptığı çalışmalarla ilgili başladığını söyleyebiliriz. İlk olarak Piaget "Ahlak Gelişimi" kuramını başlatmıştır. Piaget'in bu kuramını biraz daha ileriye götüren Kohlberg'in "Altı Ahlak Safhası" kuramıdır. Piaget'in Ahlak gelişim basamakları ikiye ayrılır: Ahlaki Gerçekçilik ve Özerk Ahlak Evresi (Gander ve Gardiner, 1993:261).

Ahlaki gerçeklik evresi; ahlaki gelişimin erken aşamalarında yer alan bu evre, genellikle 2-7 ve 7-8 yaş aralığındaki çocukları kapsar. Bu dönemde çocuklar, ahlaki kuralları bilinçli bir tercihten ziyade, sorgulamadan ve katı bir biçimde benimserler. Kurallara, değişmez ve kesinlikle uyulması gereken yapılar olarak yaklaşıırken, yetişkin otoritesine karşı da zorunlu bir saygı göstermeleri gerektiğini düşünürler. Bu süreçte, ahlaki değerlendirmeleri daha çok dışsal yönlendirmelere dayanır ve kuralların altında yatan nedenleri tam olarak kavrayamazlar.

Özerk ahlak evresi, çocuk, uygun eğitim ve yönlendirme sağlandığında, yaklaşık 7-12 yaş aralığında ahlaki gelişim sürecinde önemli bir aşamaya ulaşır. Bu dönemde, kuralları yalnızca dışsal bir zorunluluk olarak görmekten ziyade, onları anlamaya ve içselleştirmeye başlar. Aynı zamanda, benmerkezci düşünceden uzaklaşarak, başkalarının bakış açılarını da dikkate alarak hareket etme eğilimi gösterir ve bu doğrultuda günlük davranışlarını şekillendirir

(Gander ve Gardiner, 1993:262). Piaget ahlaki gelişim sürecini bir yeniden inşa süreci olarak ele alırken Kolberg bir keşif süreci olarak yorumlamıştır.

Sonuç olarak bilişsel gelişim kuramının suç işlenmesiyle alakalı vardığı saptamalar olmuştur. Piaget ve Kohlberg'in ahlaki gelişim üzerine yaptığı çalışmalar, suç davranışı gösteren çocukların, suç işlemeyen akranlarına kıyasla ahlaki gelişim açısından daha erken evrelerde kaldığını ortaya koymaktadır (Bal, 2010:273). Yine bu görüşü destekleyen bir açıklamada Çeliköz vd.(2008), suç davranışı gösteren ve göstermeyen çocukların ahlaki yargılarını ele alan bir araştırmada, suç işleyen çocukların karar alma süreçlerinde daha çok içgüdüsel hareket ettikleri ve ahlaki değerlendirmelerini daha düşük seviyede gerçekleştirdikleri öne sürülmektedir. Bu çocukların, ahlaki muhakeme açısından daha yüzeysel değerlendirmelerde bulunma eğiliminde oldukları ve kuralları yorumlama biçimlerinde farklılıklar gösterdikleri ifade edilmektedir (Eryalçın ve Duyan, 2016:25). Bu bağlamda, ahlaki muhakeme düzeylerinin daha düşük olduğu ve kuralları yorumlama, içselleştirme veya uygulama süreçlerinde belirli eksiklikler gösterdikleri görülmektedir. Bu bulgular, suça eğilimli çocukların ahlaki muhakeme süreçlerinde daha düşük bir gelişim seviyesinde olduklarını ve ahlaki değerleri içselleştirme konusunda sınırlılıklar yaşadıklarını göstermektedir.

Bireyin ahlaki gelişimini şekillendiren içinde bulunduğu sosyal çevrede bu noktada bireyin inşa edilen norm ve değerlere uygun davranışları sergilemesini beklemekte; sosyal olarak kabul edilmeyen davranışları da suç olarak tanımlamaktadır. Toplumsal düzenin beklentilerini karşılamaya yönelik düzeltilen her davranış suç işlemenin önüne geçecektir. Toplumda düzeltilen her davranış ise topluma hem maddi hem manevi olarak artı değer kazandıracaktır.

1.3.5. Sosyolojik Kuramlar

Sosyolojik kuram suç terimine diğer kuramlara göre alanı gereği daha geniş ve farklı bir bakış açısıyla yaklaşan kuramdır. Sosyolojik kuramlar diğer kuramların suça bakış açısıyla da ilgilenen kuramdır. Diğer kuramlarla eşgüdüm içerisinde hareket etmektedir.

Suç ve suçluluk olgusunu açıklayan sosyolojik yaklaşımlar, suçu bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapı ve dinamikler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, bireysel ve toplumsal davranışların şekillenmesinde sosyoekonomik koşulların ve toplumsal baskıların belirleyici olduğu görülmektedir. Özellikle gelir eşitsizliği ve toplumsal dışlanma, suç davranışlarını tetikleyen temel faktörler arasında yer alırken, belirli alt kültürlerin değerlerinin genel toplumsal normlarla uyumsuzluk göstermesi, sosyal çatışmalara ve uyumsuzluklara zemin hazırlamaktadır. Bunun sonucunda, toplumsal yapıda ortaya çıkan gerilimler, bireyler ile geniş toplum kesimleri arasında bir karşıtlık yaratarak suçun ortaya çıkışını destekleyen unsurlardan biri haline gelebilmektedir. Ayrıca, suçluluk kavramı; ekonomik yoksunluk, eğitim olanaklarının sınırlılığı, olumsuz barınma koşulları ve aile yapısındaki işlevsel bozukluklar gibi düşük sosyoekonomik durumlarla da yakından ilişkilendirilmektedir (Martin, 2005:82).

Suçluluğu bireyin yaşadığı çevresine bağlı olarak açıklamaya çalışan sosyal yapılar, sosyal tepkiler ve sosyal süreçlerle açıklamaya çalışan birçok kuram vardır. Sosyolojik

kuramlar, genel çerçevede iki temel kategori altında değerlendirilmektedir; yapısal kuramlar ve alt kültür kuramları. Yapısal kuramlar, bireylerin ve toplumsal grupların sosyal yapı ile olan etkileşimini inceleyerek hem sosyal düzeni hem de normlardan sapma durumlarını anlamlandırmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda, aykırı fırsat kuramı, bireylerin toplumsal statülerine bağlı olarak sahip oldukları fırsatların nasıl şekillendiğini ele alırken; tepki kuramı, bireylerin toplumun beklenti ve normlarına karşı geliştirdikleri tepkileri açıklamaya odaklanmaktadır. Öte yandan, çatışma kuramı, toplumsal yapının temelinde yer alan eşitsizlikler ve güç mücadeleleri üzerinden sosyal dinamikleri yorumlayarak toplumsal ilişkilerdeki gerilim ve ayrışmalara dikkat çekmektedir.

1.3.5.1. Toplumsal Sapma ve Fırsat Eşitsizliği Kuramı

Bu teori, Cloward ve Ohlin tarafından 1959 yılında geliştirilen ve suç ile fırsat ilişkisini ele alan bir yaklaşımdır. Yazarlar, anomi kavramını Sutherland'ın aykırılıkların birleşmesi ilkesiyle ilişkilendirerek bireyin toplum içindeki konumunun suç davranışları üzerindeki etkisini vurgulamışlardır (Dönmezer, 2004:409). Bu bağlamda, bireyin sosyal yapıdaki yeri ve erişebildiği fırsatlar, suç ya da sapma davranışlarına yöneliminde belirleyici unsurlar arasında değerlendirilmiştir. Bu kuram bireylerin suç veya sapkın davranışlara yöneliminde, sahip oldukları sosyoekonomik fırsatların belirleyici bir rol oynadığını savunan bir yaklaşımdır.

Bu kurama göre, bireylerin meşru yollarla toplumsal başarıya ulaşma imkânları sınırlı olduğunda, alternatif ve çoğunlukla yasa dışı yolları tercih etme olasılıkları artmaktadır. Özellikle düşük sosyoekonomik statüye sahip bireyler, geleneksel başarı yollarına erişimde engellerle karşılaştıklarında, kendi çevrelerinde mevcut olan yasadışı fırsat yapılarına yönelme eğiliminde olabilirler. Böylece suç, bireylerin içinde bulunduğu sosyal koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve fırsat eşitsizlikleri suç davranışlarını şekillendiren temel etkenlerden biri haline gelmektedir (Dönmezer, 2004:410-412). Bu yaklaşım, bireylerin toplum içindeki konumlarını ve bu konumların, bireylerin toplumsal normlara aykırı davranışlar geliştirme biçimleri üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Toplum tarafından oluşturulmuş birçok kural ve bu kuralları güvence altına alan yazılı kaynaklar vardır. İnsanların ise gelir düzeyini arttırmak istemesi, zenginliği aşırı lükse dönüştürme isteği gibi alt sınıftan kurtulup üst sınıfa geçme isteği vardır. Bunun önünde ise yukarıda bahsedilen kurallar ve yasalar gibi birçok engel vardır. Örnek verecek olursak, yoğun emek verilen bir işten istenilen ücretin alınamaması gibi ekonomik terslikler, bir şeyler üretmek için harcanan yoğun çabanın yanı sıra, sahip olunan ekonomik kaynakların sınırlı olması gibi.

Bu kuram, özellikle çocuk suçluluğunu açıklamak amacıyla geliştirilmiş olup, suç davranışını bireylerin toplumsal olarak kabul gören hedeflere ulaşma sürecinde karşılaştıkları fırsat eşitsizlikleri çerçevesinde ele almaktadır. Bu teori, bireylerin içinde bulundukları sosyal yapının, meşru yollarla başarıya ulaşma olanaklarını farklılaştırdığını ve bu durumun, alternatif yani yasa dışı yolların benimsenmesine neden olabileceğini öne sürmektedir. Dolayısıyla, bireylerin suç teşkil eden davranışlar sergilemesi, yalnızca ekonomik ve sosyal dezavantajlarla değil, aynı zamanda bu dezavantajların yarattığı sınırlı fırsatlarla da doğrudan ilişkilendirilmektedir (İçli, 2007:158). Bu teoriye başka bir açıdan yaklaşacak olursak; çocukluk dönemlerinde yeterli beslenemeyen bireylerin, yeterli beslenen bireylere göre ya da

eşit eğitim imkânı sunulmayan bireylerle, eğitim sunulan bireylerin açığı kapatmak için hedeflediği davranışın sonucunda aldığı risk durumuna göre suça yönelme ihtimaline meyilli olunacağı savunulmaktadır.

1.3.5.2 Tepki Kuramı

Albert Cohen tarafından ortaya konulan Tepki Kuramı, suç olgusunu sosyal sınıf farklılıkları ve bunların bireylerin toplumsal statüsü üzerindeki etkileri bağlamında ele almaktadır. Cohen'e göre, özellikle düşük sosyoekonomik sınıftan gelen gençler, toplumda hâkim olan değer ve normlara uyum sağlamakta zorlanmakta ve bu durum statü edinme süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, söz konusu gençler arasında otoriteye karşı gelme, isyankâr tutumlar geliştirme ve geleneksel normlara aykırı davranışlar sergileme eğilimlerinin yaygın olduğu öne sürülmektedir (Akt: Sokullu,2002). Bu teoride, düşük gelir grubuna mensup çocuklar ve gençlerin, toplumda baskın olan orta sınıf değerlerini benimsemeleri ve bu değerler doğrultusunda davranış sergilemeleri gerektiği varsayılmaktadır. Orta sınıfın belirlediği norm ve standartlar, sosyal kabul ve başarı için temel ölçütler olarak görülmekte, ancak sosyoekonomik dezavantajlar bu gruptaki bireylerin söz konusu beklentilere uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır.

Bu teoriye göre gelir durumu düşük olan gençlerden, olumsuz sosyoekonomik düzey başta olmak üzere pek çok durumu göz ardı edip orta düzey gelir durumuna sahip gençler gibi davranılması istenilmektedir. Bu durum gençlerin ve çocukların sosyalleşme ve toplumsallaşma düzeyini olumsuz etkilemektedir. Bu durumlar çocuk ve gençlerde bunalım, tatminsizlik, kendine olan saygıda azalma, bastırılmış dürtülerin olumsuz şekilde açığa çıkması gibi davranışlar ortaya çıkarmaktadır. Bu davranışlar aslında orta sınıfa tepki olarak gösterilen davranışlardır. Orta sınıfın işlediği suçlarda topluma yararı olmayan hareketler, aşırılıklar; örneğin Vandalizm gibi suçlar oldukça fazla işlenmektedir.

1.3.5.3. Çatışma Kuramı

Çatışma kuramı, toplumdaki güç ve kaynak dağılımındaki eşitsizliklerin, bireyler ve gruplar arasındaki sosyal çatışmaları doğurduğu fikrini savunan George Vold' un öne sürdüğü bir yaklaşımdır. Bir kriminolog olan Vold'a göre suç, sosyal çatışma ürünüdür. Ayrıca sosyopolitik dengesizliklerin bir ürünüdür (Akt: Sokullu, 2002). Bu kurama göre, toplumda farklı çıkar grupları bulunmaktadır ve bu gruplar arasındaki mücadele, statü, ekonomik kaynaklar ve siyasi güç gibi unsurlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Egemen gruplar, mevcut düzeni koruyarak avantajlarını sürdürmeye çalışırken, dezavantajlı gruplar bu yapıyı sorgulamakta ve değiştirmeye yönelik çabalar geliştirmektedir. Sosyal düzen, bu dinamik çatışmaların bir sonucu olarak sürekli bir değişim içinde olup, toplumsal normlar ve yasalar da genellikle güçlü grupların çıkarlarını koruyacak şekilde şekillenmektedir. Bu bağlamda, suç ve sapma gibi olgular, yalnızca bireysel eğilimlerle değil, aynı zamanda toplumdaki yapısal eşitsizliklerle de ilişkilendirilmektedir. Uyuşmazlık modeline göre yapılandırılmış bir toplum, belirli temel özelliklere sahiptir. İlk olarak, toplumlar sürekli bir değişim süreci içindedir ve sosyal değişim kaçınılmaz bir olgudur. İkinci olarak, toplumsal yapılar içerisinde çatışma her zaman varlık gösterir ve bu durum toplumsal dinamiklerin doğal bir parçası olarak kabul edilir. Son olarak, toplumun farklı kesimleri, doğrudan ya da dolaylı olarak bu değişim sürecine katkıda bulunur ve toplumsal dönüşümde etkili bir rol oynar.

Yapısal nitelikteki teoriler, toplumun değerler üzerinde uzlaştığı varsayımına dayanan modellerden hareket etmektedir. Bu bakış açısına göre, her toplumda sosyal sistemlerin tümünde belirli değerler üzerinde bir uzlaşma söz konusudur. Ancak bu uzlaşma modeline karşıt olarak, toplum içindeki çatışmaları ve çıkar farklılıklarını temel alan bir uyuşmazlık modeli de bulunmaktadır. Bu bağlamda, Vold ceza hukukundaki uyuşmazlık ve çatışmayı, yasa yapma, yasaların ihlali ve hukuk uygulama süreçlerinin, farklı grupların temel çıkar çatışmalarını ve yapısal uyuşmazlıklarını yansıttığı şeklinde açıklamaktadır. George Vold'e göre, toplumsal azınlık grupları yasama süreçlerinde etkili olabilecek güce sahip olmadıklarından, bu grupların davranışları çoğu zaman yasal sistem içinde suç olarak tanımlanmıştır (Akt: Kaner, 1992).

Sonuç olarak çatışma kuramcıları suçun, kapitalist toplumdaki eşitsizliklere ve sosyoekonomik baskılara karşı bir tepki olarak ortaya çıktığı savunmaktadır. Kapitalist toplumlarda toplum standartlarının altında kalmış insanlar özellikle çocuk ve gençler toplum tarafından dışlanmışlardır. Dışlanmış olan çocuk ve gençler, tercih edilmeyen ve ücreti diğer işlere nazaran düşük işlerde çalışmaya zorlanmıştır. Bu durumun yarattığı eşitsizlikleri ve gelir farklılıklarını gidermek için toplum standartları dışında kalan gruplar kendileri gibi olan yaşlılarıyla çete tarzı oluşumlara yönelmektedirler. Bu gruplarda bulunan kişilerin olduğu yerlerde ise suç işleme oranı ve yeni suç öğrenme eğilimi artmaktadır.

1.3.6 Alt Kültür Kuramları

Suçun nedenlerini alt kültürel yapılarla ilişkilendiren teoriler, bireylerin ait oldukları alt kültürün, onları belirli hedeflere yönlendirebileceğini ve bu hedeflerin bazen hukuka aykırı hatta suç teşkil eden eylemlerle örtüşebileceğini öne sürmektedir. Bu bakış açısına göre, bireyler yalnızca ekonomik kazanç elde etmek amacıyla değil, aynı zamanda belirli bir statü veya saygınlık kazanma isteği doğrultusunda da suç davranışları sergileyebilmektedir (Gürel, 2015:19). Toplumda ister istemez mesleklerin saygınlığına bağlı olarak ya da sosyal durumlara bağlı olarak toplum kültüründen ayrı alt kültürler ortaya çıkmaktadır.

Alt kültürün tanımını yapacak olursak, hâkim kültürden uzaklaşmış insanların yaşadığı kültür diye tanımlayabiliriz. Alt kültür, belirli bir yaş grubuna, bireylerin sosyoekonomik kökenine, etnik yapısına veya cinsiyetine bağlı olarak şekillenebilir. Bu kültürel yapıyı belirleyen temel unsurlar ise genellikle grubun estetik anlayışı, dini inanışları, mesleki eğilimleri, siyasi tutumları ve cinselliğe yönelik bakış açıları çerçevesinde biçimlenmektedir. Alt kültür ve hâkim kültür arasındaki çatışma sonucu alt kültür lehine oluşan gruplara dâhil olanların dayanışması beklenenden fazla olabilmektedir. Bu grupların tepkileri bazen yıkıcı derecede olabileceği gibi tepkilerin düzeyi toplum tarafından tolere de edilebilir. Alt kültür kuramlarının suçla ilişkilendirilmesinin nedeni ise alt kültür grubuna dâhil olanların amaçlarına ulaşabilmek için suç işleyebilecek potansiyeli hâkim kültürdekilere oranla fazla olmasıdır.

Alt kültür kuramı, 1950'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde kentleşmenin yoğunlaşması ve şehir yaşamının olumsuz koşullarının belirginleşmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, çocuk suçluluğu ağırlıklı olarak alt sınıfa özgü bir sorun olarak değerlendirilmiş ve bu bakış açısı, kuramın gelişim sürecinde etkili olmuştur (Akt: Kamer, 2013). Çocuk ve gençlerin bahsedilen olumsuz nedenlerden dolayı dâhil oldukları gruplar ve

bu gruplar yüzünden işlenen suçlar kuramın özel ilgi alanı haline gelmiştir. Alt kültür kuramı suçlu davranışın sınıf farklılıkları, anne-baba ilgisi, sosyal ve ekonomik durumu, eğitim düzeyi ve çocuk ve gençlerin okuldayken eğitim tutumuyla ilgili sebeplerden kaynaklandığını öngörmektedir.

Alt kültür kuramlarının öne çıkan özelliklerinden biri, suçun belirli gruplar veya çete ortamlarında şekillenen bir davranış biçimi olarak ele alınmasıdır. Bu doğrultuda, söz konusu kuramlar suçluluğun bireysel bir eylemden ziyade, bireyin içinde bulunduğu grup, çete, akran çevresi ve sosyal koşullar tarafından güçlü bir şekilde etkilendiğini öne sürmektedir. Cohen'e göre, suç işleyen çocuk, kendi alt kültürünün değerleri çerçevesinde doğru kabul edilen ancak genel toplumun normları açısından yanlış olarak değerlendirilen davranışlar sergilemektedir (Akt: Kızmaz, 2005). Toplumumuzda ait olduğu değerleri yücelten ve uğruna birçok şeyi feda eden insan tipleri mevcuttur. Bu durumu kendi toplumumuz açısından alt kültür kuramı bakımından düşündüğümüzde içselleştirme oranının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle kırsal kesimden büyük şehir merkezlerine göç edenlerin topluma uyum sağlayamaması sonucunda katılım sağladığı gruplar mevcuttur. Bu gruplardaki bireyler kendini ait olduğu grubun rollerine fazlaca kaptırabilmekte ve sonucunda istenmeyen olaylar meydana gelebilmektedir.

1.3.7. Damgalama Kuramı

Damgalama kuramı, geleneksel ceza adalet sisteminin suç işleyen bireyi 'suçlu' kimliğiyle tanımlamasının, kişinin toplumla olan bağlarını zayıflattığını ve bu ayrışmanın bireyi yeniden suç işlemeye yönlendirebileceğini öne sürmektedir. Bu yaklaşıma göre, bireyin etiketlenmesi, sosyal çevresi tarafından dışlanmasına ve alternatif sosyal gruplara yönelmesine neden olarak suç davranışının devam etmesine zemin hazırlayabilir (Marshall, 1999:212). Bu kuram niçin belirli davranışlar sapma olarak adlandırıldığını araştırırken, diğer kuramlar, bireyin neden suç işlediğini araştırır. Lemert, "*Sosyal Patoloji*" adlı eserinde damgalama sürecini sapma kavramı üzerinden açıklayarak, bireyin ilk sapma davranışından itibaren giderek daha derin bir sapma sürecine sürüklendiğini öne sürmektedir. Buna göre, çocuk basit bir sapma davranışı sergilediğinde, başlangıçta hafif toplumsal yaptırımlarla karşılaşır. Ancak, bu tür eylemleri tekrar ettiğinde, resmi olmayan sosyal tepkilere maruz kalır. Zamanla, bu yaptırımlar bireyde kin ve dışlanmışlık hissi oluşturur, bu da onu yeni sapma davranışlarına yönlendirebilir. Süreç ilerledikçe birey resmi yaptırımlarla karşılaşarak toplum tarafından 'suçlu' olarak etiketlenir. Cezalandırma ve damgalamanın bir sonucu olarak, birey bu kimliği içselleştirir ve benzer şekilde etiketlenmiş akran gruplarına katılarak suç davranışlarını pekiştirebilir (Akt: Ümit, 2007).

Toplumumuzda bir defa suça bulaşan kişi için yapılan genellemeler, benzer durumlarla karşılaşıldığında suçu işleyen kişi de psikolojik olarak olumsuz etki oluşturmaktadır. Şöyle ki, toplum tarafından suçlu damgası yemek kişinin karakterini olumsuz olarak etkilemektedir. Birey bu kimliği içselleştirebilir ve gerçekten o rolü benimseyerek tekrar suç işleyebilir. Yani suç, sadece yapılan eylem değil, toplumsal tepkiyle şekillenen bir kimliktir. Kendini aklama çabaları da kişi için ayrı bir psikolojik sorundur. Kişinin suçu benimseyerek davranış haline getirmesi ise artık toplum tarafından suç makinesi olarak algılanmasının yolunun açılmasıdır. Hukuki terim olarak kullanılan "suçu meslek edinenler" tabiri ise kişi için ulaşabilecek en kötü

senaryodur. Suç işlemek için pek çok olumsuz ortam ve kişiyi bu ortama çeken değişken mevcuttur. Suçun dinamik yapısı; suçun doğasını farklı toplumsal açıklamalar ile ele alma ihtiyacını doğurmuştur.

1.4. SUÇA YÖNELİK SOSYOKÜLTÜREL ve TOPLUMSAL AÇIKLAMALAR

Suç ve suçluluk olgusu üzerine birçok araştırma yapılmış, bu bağlamda çeşitli kuramlar geliştirilerek suçun nedenleri incelenmiştir. Suç davranışına yönelen bir bireyin çocuk, genç ya da yetişkin fark etmeksizin bu sürece nasıl ve neden dâhil olduğunu değerlendirebilmek için, yalnızca bireysel özellikler değil, aynı zamanda içinde doğduğu aile yapısı, sosyal çevresi ve yaşam koşulları gibi çeşitli faktörlerin birlikte ele alınması gerekmektedir. Örneğin ailelerin çocukları için sunduğu maddi ve manevi olanaklar, kültürel yapının çocuğa kattığı olumlu ve olumsuz katkılar gibi birçok değişken vardır.

1.4.1.Öğrenme Kuramları

TDK (2024)'ye göre kuram, sistemli bir biçimde düzenlenmiş birçok olayı açıklayan ve bir bilime temel olan kurallar, yasalar bütünüdür. Kuramı oluşturan denenceler; denenmiş, kanıtlanmış ve gerçekliği benimsenmiş varsayımlardır. Öğrenme kuramlarını açıklamak gerekirse; öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ve en iyi öğrenmenin nasıl olabileceği ile ilgili temel ilkeler ve süreçleri araştıran kuramdır. Kısaca öğrenme kuramları, öğrenmeyi açıklayan kuramdır. Suç davranışının nasıl öğrenildiğini çeşitli öğrenme biçimleriyle açıklamak mümkündür. Suç davranışı, edimsel, araçsal ve toplumsal öğrenme süreçleri yoluyla kazanılabilir.

Skinner'ın edimsel koşullanma yaklaşımına göre, birey suç teşkil eden bir davranışı sergilediğinde, bu davranışın ardından gelen ödül veya ceza, davranışın pekişmesine ya da bastırılmasına neden olur. Öte yandan, toplumsal öğrenme kuramı, suç davranışının yalnızca dışsal pekiştireçlerle değil, bireyin içsel süreçleri aracılığıyla da öğrenildiğini vurgular. Bu kurama göre, birey başkalarının davranışlarını gözlemleyerek suç olgusunu bilişsel düzeyde içselleştirebilir ve bu süreç, doğrudan deneyimden bağımsız olarak öğrenmenin gerçekleşmesine olanak tanır (Canter, 2011:82).

Öğrenme kuramlarında suç, sosyal nedenlere bağlı olarak; arkadaş grubunun içinde pratik edilerek rasyonelleştirilen, taklit yoluyla ve sosyal yapı mekanizmaları ile içselleştirilen bir öğrenme süreci olarak ele alınmaktadır (Dolu, 2012:257). Davranışçı yaklaşımda bireylerin taklit yoluyla öğrenmesi ve öğrendiklerini beceriye dönüştürmesi anlayışı ağır basmaktadır. Çocuk ve genç suçluluğunda rol davranış olarak bu durum oldukça fazla ve etkilidir. Suçlu davranış çocuk ve gençler tarafından çok çabuk öğrenilip ve uygulanma bakımından da daha hızlı yerine getirilmektedir. Davranışçı yaklaşımda bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre gibi dış etkenler çok belirleyiciyken bilişsel yaklaşımda bireyin zihinsel etkinlikleri ön plandadır.

Bilişsel yaklaşıma göre, bireylerin suç davranışını gerçekleştirmeden önce zihinsel süreçleri devreye girer; bu süreçte kişi, eylemin sonuçlarını, etik boyutunu ve olası riskleri değerlendirir. Suçun işlenip işlenmeyeceğine dair karar verme süreci, bireyin düşünsel analizlerine ve geleceğe yönelik öngörülerine dayanır. Bu bağlamda, özellikle çocuk ve ergen bireylerde bilişsel gelişim düzeyi, risk algısı ve alternatif çözüm yolları üretme kapasitesi, suç

davranışının ortaya çıkmasında belirleyici olmaktadır. Zihinsel süreçlerin yoğunluğu ve işlevselliği, bireyin suç teşkil eden davranışı gerçekleştirme ya da ondan vazgeçme yönündeki eğilimlerini etkiler. Çocuk ve gençlerde görülen kararsızlık, hem çevresel etkiler hem de duygusal-düşünsel çatışmalar nedeniyle, suç işleme eğilimini artıran ya da azaltan kritik bir faktör olarak değerlendirilebilir.

1.4.2. Ayırıcı Birleşmeler Kuramı

Sutherland tarafından geliştirilen Ayırıcı Birleşmeler Kuramı, suç davranışının öğrenme süreciyle şekillendiğini öne sürmektedir. Bu kurama göre, birey suç davranışını doğrudan sosyal etkileşimler yoluyla edinir ve bu öğrenme süreci, en çok yakın ilişkiler kurduğu gruplar içinde gerçekleşir. Suçla ilgili norm ve değerlerin, bireyin çevresiyle kurduğu etkileşim sonucunda benimsendiği vurgulanırken, suçlu davranış kalıplarının özellikle çocukluk döneminde gelişmeye başladığı ifade edilmektedir (Ümit, 2007:259). Suç davranışı, bireyin diğer insanlarla kurduğu etkileşimler sırasında öğrenilen bir olgudur. Bu öğrenme süreci, özellikle bireyin içinde bulunduğu samimi ve yakın kişisel gruplar aracılığıyla şekillenir. Suç davranışının kazanılmasında iki temel unsur öne çıkmaktadır: Suç işleme tekniklerinin edinilmesi ve suç eylemlerini meşrulaştıran düşünce ve tutumların benimsenmesi. Birey, yasa ihlalini olumlayan bu tür düşünce ve tutumları, çevresindeki sosyal etkileşimler yoluyla öğrenerek suç davranışına yönelme eğilimi gösterebilir.

Ayırıcı Birleşmeler Teorisi'ne göre, birey suç davranışına yönelme eğilimi, maruz kaldığı sosyal etkilerle şekillenir. Eğer birey, yasaların ihlalini meşru gören ve suç davranışını kabul eden düşünce ve tutumlarla, yasaların korunmasını savunan düşüncelerden daha fazla karşılaşrsa, suç işleme olasılığı artar. Bu süreç, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevrede suçun normalleştirilmesi veya haklı gösterilmesiyle pekişebilir. Bu anlamda temel felsefesini belirtmiş olmaktadır. Biraz daha geniş açıdan bakacak olursak; kişinin toplumda göstermiş olduğu davranışlar bütünüünün kişinin geçmiş yaşamının bir ürünü olduğu özetini anlamış oluyoruz. Kişi suç eğilimlerini başta ailesi ve yakın çevresinden öğrenmektedir.

1.4.3. Anomi Kuramı

Durkheim'e göre, iş bölümünün artması toplumsal dayanışmanın zayıflamasına yol açarak bireyler ve sosyal sınıflar arasında çatışmalara neden olmaktadır. Bu süreçte, toplumsal düzeni sağlayan kuralların işlevsiz hale gelmesi “anomi” kavramı ile açıklanmıştır. Öte yandan, Cohen genç bireylerin suç davranışlarına yönelmesini sosyoekonomik koşullar bağlamında ele almış ve ekonomik düzeyi ne olursa olsun tüm gençlerin belirli toplumsal standartlara göre değerlendirildiğini ve bu standartlara uyum sağlamalarının beklendiğini vurgulamıştır. Ancak, sosyalizasyon sürecinde eşit fırsatlara sahip olamamaları, bazı genç bireylerin egemen değerler sistemine karşı çıkmasına ve mevcut toplumsal düzene tepki göstermesine zemin hazırlamıştır (Yavuzer, 2009).

Anomi kuramı, toplumsal eşitsizliklerin bireyler üzerindeki etkisini ele alarak, özellikle dezavantajlı gruplarda yer alan bireylerin, avantajlı gruplarla aralarındaki farkı algılamaları sonucunda ortaya çıkan huzursuzluk ve tatminsizlik hissine odaklanır. Anomi, toplumda normların zayıflaması veya işlevini yitirmesi durumunu ifade eder. Eğer bir toplumda kültürel

ve sosyal yapı yeterince bütünleşmemişse ve bireylerin toplum tarafından kabul gören hedeflere ulaşmasını engelleyen yapısal engeller mevcutsa, normların erozyona uğraması ve toplumsal düzenin zayıflaması kaçınılmaz hale gelebilir.

Toplumda meşru yollarla hedeflere ulaşma imkânı olan bireyler normlara uyum sağlarken, bu imkânâna sahip olmayanlar ise alternatif, çoğu zaman gayrimeşru yolları tercih etmektedir. Bu sapma, bireyin içinde bulunduğu statünün getirdiği yapısal engellerden ve normatif değerlere yabancılaşmasından kaynaklanır. Anomi ise bu uyumsuzluk durumunu tanımlayan toplumsal bir çözülme halidir.

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ ve SUÇ EKONOMİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

2.1.Kavram Tanımlaması

Ekonomik bağlamda bir ülkede toplam gelir ya da ekonominin büyüklüğü iki ana unsurun bileşimine aittir. Bunlar; kayıtlı ekonomi ve kayıt dışı ekonomi olmak üzere ikiye ayrılır. Konumuzla alakalı olan kısım ekonominin kayıtdışı olan kısmıdır. Kayıt dışı ekonomi, mal ve hizmet üretimiyle ilişkili olmasına rağmen, geleneksel ekonomik ölçüm yöntemleriyle tam olarak belirlenemeyen ve bu nedenle ulusal muhasebe kayıtlarında yer almayan alanları kapsamaktadır. Bu durum, gayrisafi milli hasıla hesaplamalarına doğrudan yansımamasına yol açmaktadır (Temel vd., 1994:1). Kayıtdışı ekonominin kapsamından bahsedecek olursak; kayıtdışı ekonomi suç ekonomisini de kapsar. Suç ekonomisi ise, yasa dışı yollardan kazanılan ve hukuki olarak müeyyide gerektiren, konusu suç oluşturan ekonomik kazançları kapsamaktadır. Kayıt dışı ekonomi ise üç alt başlıktan oluşur. Bu başlıklar; (I) suç ekonomisi, (II) beyan dışı ekonomi ve (III) enformel ekonomidir.

Suç ekonomisi, yasadışı kabul edilen ekonomik faaliyetler sonucunda ortaya çıkan mal ve para akışlarını içermektedir. Bu tür faaliyetler, piyasa işleyişini olumsuz yönde etkileyerek ekonomik dengeleri sarsabilmektedir. Ekonomik suçlar ise yalnızca bireyler ve kurumlar üzerinde değil, genel ekonomik yapı üzerinde de bozucu etkiler yaratmaktadır (Mahmutoğlu, 2023: 5). Suç ekonomisi, ülke ekonomilerinin kayıt altına alınamayan veya alındığı zaman gecikme hariç başka bir kanuni müeyyide şeklinde yaptırım uyguladığı kayda alınamayan ekonomidir. Suç ekonomisi, hukuka aykırı ekonomik faaliyetlerin neden olduğu mal ve finansal akışları içeren bir kavramdır. Bu bağlamda, ekonomik suçlar, piyasa dengelerini bozarak genel ekonomik düzen üzerinde olumsuz etkiler yaratan fiiller olarak değerlendirilmektedir. Bu tür suçlar, yalnızca bireysel kazanç elde etme amacına hizmet etmekle kalmayıp, aynı zamanda ekonomik istikrarı tehdit edebilecek boyutlara ulaşabilmektedir.

Paranın birçok alanda kullanımının artması insan hayatındaki yerini vazgeçilmez kılmıştır. Bu durum ise paraya ulaşmada illegal yolların kullanımını arttırmıştır. İnsanın sosyal bir varlık olması, temel ihtiyaçlarını gidermenin yanında başka keyif verici şeyleri kullanım oranının da farklı olmasını doğurmuştur. Bu oranın şiddetini ayarlayamamak insanı istemeden de olsa suça itmektedir. Sosyal problemlerin başında gelen suç, birçok sosyoekonomik araştırmaların yapılmasına neden olmuştur. İnsanları suça iten sosyoekonomik faktörlerin neler olduğu araştırılmak istenmiştir. Bir insanın suçu ekonomik nedenlerden dolayı mı yoksa eğitim seviyesinin düşüklüğünden dolayı mı işlemiş olduğu merak edilmiştir.

Bir ülkede devlet kontrolünde olmayan her türlü iktisadi faaliyet kayıt dışı ekonomi olarak bir zarardır. Suç ekonomisi, bir ülkenin kayıt dışı ekonomisinin en büyük sebeplerinden biridir. İnsanların iktisadi faaliyetlerle uğraşmaya başlamasıyla beraber artan para kazanma hırsı, gayrı meşru kazanç fikirlerinin de ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ekonomik faaliyetlerin artarak devam etmesiyle birlikte suç faaliyetleri de artış göstermiş ve kamu kaynakları da artan suç faaliyetlerine paralel olarak suçu önleme ve suçla mücadele için harcanmıştır.

2.1.1.Mikro İktisadi Faktörler ve Suç Arasındaki İlişki

Mikro iktisadi faktörler ile suç arasındaki ilişki, bireylerin ekonomik koşulları ve suç işleme motivasyonları arasındaki bağlantıları inceler. Çalışmamızın bu bölümünde suç ekonomisi teorilerine mikro iktisadi açıdan yaklaşarak, fayda-maliyet analizi, dışsallık ve rasyonel tercih teorisini açıklamaya çalışacağız.

2.1.1.1.Rasyonel Seçim Teorisi

Suç ekonomisi analizlerinde temel varsayım, suç işleyen bireylerin rasyonel kararlar aldığı yönündedir. Bu yaklaşım, 18. yüzyılda ortaya çıkan Rasyonel Tercih Teorisi'ne dayanır. Teori, yasa dışı eylemlerin de tıpkı yasal faaliyetler gibi rasyonel düşünce çerçevesinde gerçekleştiğini ve suç işleyen bireylerin, diğer bireylerden farklı olmayarak kendi faydalarını en üst düzeye çıkarmaya çalıştığını öne sürmektedir (Aksu ve Akkuş, 2010: 193). Ekonomik kazanımlarını üretici ve tüketici açısından maksimum seviyeye çıkarmak yegâne hedeftir. Bu hedefe ulaşmak için akılcı yöntemler uygulamak ve strateji geliştirmek gereklidir. Bu durum suç işleyenleri de içine almaktadır. Özellikle ekonomik suçlar bakımından kişinin akılcı yöntemler geliştirmesi gereklidir. Rasyonel tercih teorisi çerçevesinde, bir bireyin aldığı kararlar arasında tutarlılık bulunması, onun ekonomik açıdan rasyonel davrandığı şeklinde değerlendirilir. Suçun potansiyel getirileri ve maliyetlerinin hesaplanması, bilinçli ve hesaplanmış kararlar almayı gerektirmektedir. Bu bağlamda, suç işleyen bireyler de ekonomideki diğer karar alıcı birimler gibi rasyonel bir yaklaşımla hareket etmekte olup, temel amaçları ekonomik refahlarını maksimize etmektir. Bir malın eğer fiyatı artarsa ona olan talep azalır. Aynı şekilde suç işlemenin maliyeti (cezası) artarsa işlenen suç sayısı da azalacaktır ve kişi zarar durumu varsa eğer riskten kaçınacaktır. Ödemeyeceği vergi oranının alacağı cezadan az olacağını bilen birinin vergi ödemesi, art niyetli kişi için akılcıca değildir.

Aydınlanma Çağı'nın etkisiyle gelişen ve bireyin akıl ve mantık temelinde karar verdiği varsayımına dayanan Klasik Okul, suçu bireysel ve rasyonel bir tercih olarak ele almıştır. Bu yaklaşım, daha sonra geliştirilen Rasyonel Tercih Kuramı'nın da teorik zeminini oluşturmuştur (Gürel, 2015:26). Her iki yaklaşımda da birey, eylemin olası fayda ve maliyetlerini değerlendirerek en rasyonel seçeneği tercih eden bir aktör olarak kabul edilir. Bu bağlamda, Klasik Okul' un suç ve ceza anlayışı, suç davranışını önlemek amacıyla cezaların caydırıcılığına vurgu yaparken, Rasyonel Tercih Kuramı da bireyin suça yönelip yönelmeyeceğini, beklenen getiri ile karşı karşıya kalınacak riskin kıyaslanması sonucunda belirlediğini öne sürer. Dolayısıyla, Klasik Okul 'un temel ilkeleri, çağdaş kriminolojide önemli bir yere sahip olan Rasyonel Tercih Kuramı'nın kuramsal temellerini oluşturmuş ve suçun açıklanmasında bireysel karar süreçlerine dayalı analizlere zemin hazırlamıştır.

Sonuç olarak, mikro iktisadi faktörler bireylerin suç işleme olasılıklarını doğrudan etkileyebilir. Ancak suçun yalnızca ekonomik faktörlere indirgenemeyeceği, bireysel ve toplumsal birçok değişkenin de bu süreçte rol oynadığı unutulmamalıdır. Bu yüzden Rasyonel tercih teorisine suçun arzı konusunu işlerken tekrardan yer verilecektir.

2.1.1.2.Fayda-Maliyet Analizi

İktisatta fayda, en genel anlamıyla, bireyin tükettiği mal ve hizmetlerden elde ettiği memnuniyet olarak tanımlanır. Jevons'a göre, bireye zevk veren ya da acıyı azaltan herhangi

bir mal, hizmet veya davranış fayda olarak kabul edilir. Fayda, bir malın veya hizmetin herkes için değişmez ve ortak bir özelliği olmaktan ziyade, bireylerin ihtiyaçlarına bağlı olarak değişen bir durumu ifade eder (Kazgan, 2018:126). Ekonomik maliyet, en basit tanımıyla, bir mal veya hizmetin üretimi ya da tüketimi için katlanılan fedakârlıkları ifade eder. Günümüzde bu kavram, sadece doğrudan parasal harcamalarla sınırlı kalmayıp, alternatif maliyet (fırsat maliyeti), çevresel etkiler, zaman kaybı ve toplumsal maliyetler gibi unsurları da içerecek şekilde genişlemiştir.

Rasyonel hareket eden suçlu, suçtan beklenen maddi ve manevi getiriye göre, suç eylemine girişebilmektedir Maddi getiriden kasıt parasal değerdir. Manevi getiriden kasıt ise heyecan, zevk vb. aradığı, tatmak istediği duygudur. Bunun için harcanan maliyetler de maddi ve manevidir. Suç işlemek için gerekli olan aletler maddi, hissedilen utanç ise manevidir.

Suçun maliyetleri açısından iktisadi bakış açısında en önemli unsur, suçun fırsat maliyetidir. Bu maliyet, bireyin suç faaliyetini planlama, gerçekleştirme ve gizleme sürecinde, yasal bir işte çalışma fırsatından vazgeçmesiyle ortaya çıkan net gelir kaybını ifade eder. Dolayısıyla, bireyin yetenekleri doğrultusunda yasal iş piyasasında elde edebileceği gelir ne kadar düşükse, suç işlemenin fırsat maliyeti de o kadar düşük olacaktır. Suçtan sağlanan faydalar çeşitli şekillerde ortaya çıkabilse de, suç faaliyetine yönelen birey için en önemli kazanç, bu faaliyet sonucunda elde ettiği maddi gelir olarak değerlendirilmektedir.

Birey, suç faaliyetlerine zaman ayırırken, bu sürecin marjinal faydası marjinal maliyetine eşit olana kadar kararını rasyonel şekilde optimize edecektir. Suçtan elde edilen fayda, bazı bireyler için doğrudan maddi kazanç sağlarken, bazıları için adrenalin, sosyal çevrenin onayını kazanma gibi psikolojik ve sosyal unsurlardan oluşabilir. Benzer şekilde, suçun maliyetleri de maddi ve manevi olmak üzere iki kategoriye ayrılabilir. Suç işlemek için gereken araç, donanım veya silah gibi unsurlar maddi maliyetleri oluştururken, suçluluk duygusu, kaygı ve toplum tarafından damgalanma gibi psikolojik etkiler manevi maliyetler arasında yer almaktadır (Tümer, 2019:18).

Suç faaliyetinin fırsat maliyeti bu analiz için önemli bir unsurdur. Suç işlemek için harcanan zaman ve çaba, bireyin yasal bir işte çalışarak elde edebileceği net gelirden feragat etmesine neden olur. Dolayısıyla, bireyin yasal iş piyasasında kazanabileceği gelir ne kadar düşükse, suç faaliyetinin fırsat maliyeti de o kadar düşük olacaktır. Bu fırsat maliyeti, bireyin yaşı, cinsiyeti, sosyal kökeni, eğitim seviyesi, bilişsel yetenekleri ve ülkedeki işsizlik oranı gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir.

2.1.1.3. Dışsallık

Bireyler veya firmalar, bazen başka aktörlerin üretim veya tüketim kararlarından doğrudan bir mal veya hizmet alıp satmadıkları halde olumlu ya da olumsuz yönde etkilenebilirler. Bir ekonomik birimin, herhangi bir fiyatlandırma mekanizması olmaksızın, diğer bireyler veya kurumlar üzerinde yarar sağlayan ya da zarar veren etkilerine dışsallık olarak tanımlanmıştır (Dinler, 2017:619). Suçun işlenmesinden dolayı ortaya çıkan maliyetin suçu işleyen tarafından tamamıyla ödenmemesi bir dışsallık oluşturur. Suç ekonomisi bakımından dışsallık, suçluların hak ettiği cezayı almadıklarında veya suçun maddi zararını karşılamadıklarında söz konusu olmaktadır.

Ekonomi bilimi, suçun topluma verdiği zararları ve devlet üzerinde oluşturduğu mali yükleri dışsallık kavramı çerçevesinde değerlendirmektedir. Bireyler ya da firmalar, doğrudan bir karar almadıkları veya herhangi bir mal ya da hizmet satın almadıkları hâlde, başkalarının üretim, tüketim ya da karar alma süreçlerinden dolayı olarak etkilenebilirler. Dışsallık, bir ekonomik birimin herhangi bir fiyat mekanizmasına bağlı olmaksızın başka bir birim üzerinde yarar ya da zarar doğurması durumudur. Bu etkiler, üretim veya tüketim faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan ve ilgili üçüncü taraflarca hissedilen olumlu (pozitif) ya da olumsuz (negatif) etkiler biçiminde tezahür edebilir. Genellikle ekonomik aktörler, sağladıkları pozitif dışsallıkların karşılığını talep etmezken; sebep oldukları negatif dışsallıkların maliyetlerini de üstlenmemekte, bu yükü toplumun geri kalanına bırakmaktadır. Söz konusu dışsallıkların piyasa fiyatlarına tam olarak yansımaması, kaynakların etkin olmayan bir şekilde tahsisine neden olmaktadır. Hatta tam rekabet koşullarının sağlandığı piyasalarda bile, dışsallıkların varlığı ekonomik dengenin toplumsal açıdan optimal düzeyde oluşmasını engellemekte ve kaynak dağılımını bozucu etkiler yaratmaktadır.

Dışsallık ortaya çıktığında, marjinal sosyal maliyet marjinal özel maliyetten daha yüksek olmalıdır. Suç oranının yüksek olduğu veya arttığı toplumlarda hem bireyler hem de devlet çeşitli maliyetlere katlanmaktadır. Devlet, sosyal refahı sağlamak ve suçluları cezalandırmak amacıyla, suç işlenmeden önce önleyici tedbirler almak ve suç sonrası adli süreçleri yürütmek gibi farklı aşamalarda mali yükümlülüklerle karşı karşıya kalmaktadır (www.m.ataaof.edu.tr, 2024).

2.1.2. Makro İktisadi Faktörler ve Suç Arasındaki İlişki

Suçun oluşumunu etkileyen faktörler arasında genel ekonomik yapı önemli bir unsurdur. Ekonomik yapı, suçun tek belirleyicisi olmasa da, işsizlik, yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve ücret düzeyleri gibi etkenler, suçun ortaya çıkması ve yaygınlaşması için uygun bir zemin oluşturmaktadır (Tsushima, 1996: 500).

Ekonomik bakış açısı, suçu diğer sosyal bilimlerin ele aldığı biçimden farklı olarak değerlendirir ve onu ekonomik değişkenler çerçevesinde analiz eder. Bu yaklaşım kapsamında, suçun incelenmesinde temel olarak ekonomik motivasyonlar ve uygulamalar ön plana çıkmakta, bireylerin suça yöneliminde ekonomik faktörlerin belirleyici rolü ön plana çıkmaktadır (Scorzafa ve Soares, 2009: 40).

Gelir düzeyinin düşük olması, ekonominin durgun ya da enflasyonist sürecin kontrol edilememesi gibi iktisadi faktörler kişileri suça sürükleyen ekonomik faktörlerin başında gelmektedir. Bu tür suçlar ekonomik kaygılarla işlenmiş olup, sanıkların (suçu işleyen) niyetlerine göre de şiddet amaçlı değildirler. Tamamen mala karşı işlenen ve ekonomik kazanç sağlamaya yöneliktir.

2.1.2.1. Enflasyonist Süreç ve Suç Arasındaki İlişki

Enflasyon ve suç arasındaki ilişkinin ne tür olduğu son zamanlarda suç bilimciler tarafından araştırma konusu olmuştur. Enflasyon yükselince suç oranının neden arttığı ve hangi oranda değiştiği araştırılmak istenilmiştir. Enflasyonist süreç ve fiyat istikrarı dönemlerinde suç oranları mukayese edilerek, enflasyon ve suç arasındaki ilişkinin yönü belirlenmeye çalışılmıştır. Enflasyonla birlikte ülkedeki ürün ve hizmetlerin fiyatlarında artış meydana gelmektedir. Bu durum

ülke nüfusunun ekonomik olarak zorluk yaşayan kesiminde kendini daha güçlü hissettirmektedir. Bu varsayıma göre enflasyon, yasadışı pazarları ve organize suç faaliyetlerini teşvik ederek sosyal kurumların meşruiyetini azaltarak suçu arttırmaktadır. Bu çerçevede, enflasyonun suç üzerindeki etkisi, yasa dışı pazarların ve organize suç faaliyetlerinin genişlemesine zemin hazırlamasıyla ilişkilendirilmektedir. Aynı zamanda, enflasyonun sosyal kurumlara olan güveni sarsarak onların meşruiyetini zayıflatması, suç oranlarında artışa neden olan bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Hissedilen bu durum ise hem bireysel hem de toplumsal olarak huzursuzluğa yol açmaktadır. Enflasyon ve suç oranı arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik olarak yapılan araştırmalar oldukça azdır. Bununla birlikte ekonomik literatürde enflasyon ile cinayet oranı arasında doğru orantı olduğuna dair makaleler de mevcuttur. Enflasyon ile cinayet oranları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu, genellikle tek bir ülke üzerine odaklanmakta veya ağırlıklı olarak gelişmiş ülkeleri kapsayan sınırlı sayıdaki ülke verilerine dayanmaktadır.

2021 yılında, ABD'deki çeşitli üniversitelerde görev yapan araştırmacılar tarafından Ceza Adaleti İncelemesi (ICJR) dergisinde enflasyon ve uluslararası cinayet oranları arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışma yayımlanmıştır. Çalışmada, enflasyon ile suç oranları arasındaki bağlantıya dair önceki bulgulara yer verilmiş ve konu kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan 65 ülkeyi kapsayan ve 1965-2015 yılları arasındaki verileri içeren bu araştırma, enflasyonun cinayet oranları üzerinde doğrudan bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlara göre, enflasyondaki her yüzde 1'lik artışın, cinayet oranlarında yüzde 2'lik bir yükselişle ilişkili olduğu değerlendirilmiştir. Bir başka ulaşılan netice ise beklentilerin aksine enflasyon-cinayet ilişkisinin gelişmiş ülkelerde daha fazla olduğuydu. Bilim adamları bu beklenmedik durumun ekonomi politikalarıyla ilgili de olduğunu düşünmektedir (www.euronews.com.tr, 2024).

Araştırmalar enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde, ülke ekonomisinin kötü yönetilmesi sonucu ekonomik kurumlara duyulan güvenin sarsılacağını ortaya çıkarmıştır. Ekonomik müdahale mekanizmasını doğru kullanamayan hükümet, suç eğilimleri üzerindeki sosyal kontrolünü de kaybetmektedir. Enflasyondan kaynaklanan ekonomik bozulmalar yönetime karşı halkın güvenini sarsmaktadır. Devlet otoritesinin ve kurumlara olan güvenin azalmasıyla birlikte toplumda yasal olarak faaliyet gösteren sosyal kontrol mekanizmalarına ve devlet hukukuna olan güven de zayıflamaktadır. Bu durum ise toplumda suç oranını arttırıcı bir etki doğurmaktadır.

Enflasyonist dönemlerde artan ekonomik belirsizlikler ve gelir kayıpları suç oranlarını yükseltebilir. Devletin suçları azaltmak için ekonomik destekler sağlanması (nakit yardımları, asgari ücret düzenlemesi), istihdam artırıcı politikalar uygulaması ve enflasyonla mücadele etmesi önemlidir. Ayrıca, eğitim, gençlik ve aile destek programlarıyla suça iten sosyal nedenlerin önüne geçilmeli, toplum destekli güvenlik önlemleri ve rehabilitasyon çalışmaları yaygınlaştırılmalıdır. Etkili iletişim, farkındalık kampanyaları ve kurumlar arası koordinasyonla çok boyutlu bir yaklaşım benimsenmelidir.

Tablo: 2 Enflasyon ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmalar

Kişiler	Metot	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	Dönemler	Bölgeler	Enflasyon - Suç İlişkisi
Seals ve Nunley, (2007)	Yapısal Zaman Serileri Yaklaşımı	Mala karşı işlenen suçlar	1. İşsizlik 2. Enflasyon 3. İstihdam 4. Üretim 5. Kadınların İşgücüne Katılım Oranı	1959-2005	ABD	POZİTİF
Aksu H. ve Akkuş Y. (2010)	Sınır Testi Yaklaşımı	Mala karşı işlenen suçlar	1. Gelir 2. Ücret 3. Enflasyon 4. Eğitim	1970-2007	Türkiye	POZİTİF
Baharom vd. (2013)	Panel Veri Analizi	Mala karşı işlenen suçlar	1. Gelir 2. İşsizlik, 3. Enflasyon 4. Faiz oranı	1960-2001	21 Ülke (Gelişmiş ve gelişmekte olan)	POZİTİF
Hazra ve Chui, (2018)	Granger Nedensellik Analizi	Bütün Suçlar	1. Enflasyon 2. İşsizlik 3. Kişi başına düşen reel GSYİH	1991-2015	Hindistan	POZİTİF
Başak S.Kıroğlu ve Sezgin(2023)	Granger Nedensellik Analizi	Bütün Suçlar	1. GSYİH 2. Nüfus 3. Politik şiddet 4. Enflasyon 5. Polis sayısı	1980-2020	Türkiye	POZİTİF
Ali A.(2024)	Panel Veri Analizi	Bütün Suçlar	1. İşsizlik 2. Enflasyon 3. GSYH	2006-2021	37 Avrupa Ülkesi	POZİTİF

2.1.2.2. Kişi Başı Gayrı Safi Milli Hâsıla (KBGSMH) ve Suç Arasındaki İlişki

Kişisel gelir, bireylerin belirli bir dönem içerisinde elde ettikleri kazançların, vergi ve benzeri yasal kesintiler dikkate alınmadan önceki toplamını ifade eder (Alpar, 1988:67). Toplum dilinde halkın cebine vergisiz giren para olarak da tanımlanmaktadır.

Kişi başına millî gelir, bir ülkenin belirli bir dönemde ürettiği toplam millî gelirin, o dönemdeki nüfus sayısına bölünmesiyle elde edilen ortalama gelir düzeyini ifade eder. Bu gösterge, toplumdaki gelir dağılımı hakkında doğrudan bilgi vermez; yalnızca ortalama düzeyi yansıtır. Uluslararası karşılaştırmaların sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi için, kişi başına gelir düzeyinin ortak bir para birimi cinsinden ifade edilmesi gereklidir. Bu amaçla, bazı sınırlılıkları bulunsa da genellikle Amerikan doları esas alınmaktadır (Manisalı, 1991:150). Gelir bölüşümünün sadece sayısal olarak ifade edildiği ancak gerçek bölüşümün olmadığı bir yerde fakirlik ortaya çıkmaktadır. Gerçek bölüşümün olmadığı yerlerde kişiler arasındaki gelir düzeyi farklılıkları, bireyleri suça iten en önemli ekonomik faktörlerden biridir.

Genel olarak kabul edilen görüşe göre, bireylerin ekonomik koşulları suça yönelimlerinde etkili bir faktördür. Özellikle düşük gelir seviyesine sahip bireylerin, yasal ekonomik faaliyetler içinde daha sınırlı fırsatlara sahip olması ve yasal kazançların yeterince cazip olmaması, onları yasa dışı faaliyetlere yönlendirebilmektedir. Ancak, yasal gelir düzeyinin yükselmesi ve eğitim yoluyla bireylerin kurallara uyum sağlamasının teşvik edilmesi halinde, suç oranlarında azalma görülmesi beklenmektedir (Becker, 1968:177). Gelir düzeyinde herhangi bir değişimin olmaması hatta artış olması durumunda da bireylerin beyaz yaka suçları gibi ekonomik suçlara bulaştığı gerçeğini değiştirmemektedir.

Suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde yapılan analizler, gelir seviyesindeki %1’lik bir artışın, suç oranlarında yaklaşık %2.5 oranında bir azalmaya katkı sağladığını göstermektedir (Fleisher, 1966: 128-135). Gelir düzeyi düşük olan kesim genellikle, hayat şartlarının kötü ve suç işleme potansiyelinin yüksek olduğu bölgelerde yaşamaktadır. Bu bölgelerde yaşayanların sosyal refah düzeyi yüksek kişilerin ulaşmış olduğu hayat standartlarına ulaşmak ve düşük gelir düzeylerini artırma dürtüsü insanları suç işlemeye iten en önemli nedenlerdendir.

Yüksek gelir seviyesine sahip bireylerin gelirlerinde artış olması durumunda suç oranlarında belirgin bir değişim beklenmeyeceğini; ancak düşük gelirli bireylerin ekonomik koşullarının daha da kötüleşmesinin suç işleme eğilimlerini artırabileceğini ifade etmektedir (Buonanno, 2003:271). Kişi başına düşen gayrisafi millî hâsıla (KBGSMH) açısından en belirleyici unsur ekonomik büyümedir. Sürdürülebilir büyüme oranlarının sağlanması ve toplumsal refahın artırılması için makroekonomik istikrar kritik bir faktördür. Buonanno ve Montolio'nun (2008) bulgularına göre, kişi başına düşen gelirdeki ve gayrisafi millî hâsıla büyüme oranındaki artış, mala karşı işlenen suçların azalmasında etkili bir faktör olarak değerlendirilmektedir. ABD özelinde gerçekleştirilen ekonometrik analizler, gelir artışlarının suç oranları üzerinde büyük ölçüde negatif bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksek gelir gruplarına mensup bireylerin tutuklanma oranlarının ve mala karşı işlenen suçlara (örneğin, ikametden hırsızlık ve oto hırsızlığı) karışma oranlarının, düşük gelirli bireylere kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde gelirdeki %1’lik bir artışın, suç oranlarında yaklaşık %2,5’lik bir azalışa neden olduğu belirlenmiştir (Fleisher, 1966: 128-135).

Türkiye’de yapılan araştırmalarda toplam suç oranı ile kişi başına düşen gayrisafi millî hâsıla (KBGSMH) arasında uzun vadede anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dikkat çeken bir diğer bulgu ise toplumun refah seviyesinin, yani gelir düzeyinin artmasıyla birlikte suç oranlarında da yükseliş gözlemlenmesidir. Bu durum, gelir artışının toplumdaki bazı bireyler için suç işleme motivasyonunu artırabileceğini göstermektedir (Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007).

Makroekonomik istikrarın sağlandığı ülkelerde büyüme oranları genellikle daha yüksek seyrederken, istikrarın zayıf olduğu ekonomilerde büyüme daha sınırlı kalmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde makroekonomik istikrarsızlık, ekonomik krizlere ve düşük büyüme oranlarına yol açarak kalkınma sürecini olumsuz etkileyen temel etkenlerden biri haline gelmektedir. Refah seviyesi artışı ve kişi başına düşen gayrisafi millî hâsıla (KBGSMH) ile

birlikte, bireylerin gelişen teknolojiye daha kolay erişim sağlaması, dijital mecralarda yasa dışı faaliyetlerin yaygınlaşmasına ve suç türlerinde çeşitliliğin artmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda, teknolojik suçlar geleneksel suçlardan farklı olarak bilişim sistemleri aracılığıyla işlenmekte ve küresel boyutta bir tehdit unsuru haline gelmektedir.

Dijitalleşmenin ekonomik büyümeye sağladığı katkılar, özellikle kişi başı Gayri Safi Milli Hâsıla (KBGSMH) seviyesi yüksek ülkelerde bilgi temelli sektörlerin gelişmesini desteklemektedir. Ancak bu dijital dönüşüm, aynı zamanda siber suçların maliyetini de artırmakta; kamu ve özel sektörün karşı karşıya kaldığı güvenlik riskleri, ciddi ekonomik kayıplara neden olabilmektedir. Siber suçlar sadece doğrudan ekonomik zararlar yaratmakla kalmayıp, yatırım ortamının güvenilirliğini ve finansal istikrarı da tehdit etmektedir. Bu nedenle, dijital güvenlik harcamalarının KBGSMH içindeki payı, artık yalnızca teknolojik bir gereklilik değil; ekonomik sürdürülebilirliğin de bir ön koşulu olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik refahın korunması adına, siber suçlarla mücadeleyle yönelik yatırımların artırılması ve dijital ekonomi stratejilerinin güvenlik temelli bir yaklaşımla bütünleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

2.1.2.3. Suç ve İşsizlik Arasındaki İlişki

İşsizlik, temel olarak işgücünün çeşitli nedenlerle istihdama dâhil edilememesi sonucunda ortaya çıkan bir insan kaynağı kaybı olarak değerlendirilebilir (Ekin, 2003:2). Çeşitli nedenlerle mevcut istihdam olanaklarından yararlanamayan bireyler, işin niteliği, işyerinin konumu veya ücret düzeyine yönelik memnuniyetsizlik gibi faktörler nedeniyle iş gücü piyasasına dâhil olamayabilmektedir. Bu doğrultuda, literatürde işsizlik kavramı farklı nedenlere bağlı olarak çeşitli türlere ayrılmakta ve her bir işsizlik biçimi belirli sosyoekonomik dinamiklerle ilişkilendirilmektedir.

TÜİK'e göre işsiz tanımı; referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son dört hafta içinde aktif iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz nüfusa dâhildir (www.tuik.gov.tr, 2024).

İşsizlik, özellikle uzun süre işsiz kalan bireylerde öz değer algısının azalmasına, sahip olduğu eğitimi sorgulamasına ve sosyal çevresinden uzaklaşarak iletişim kopuklukları yaşamasına neden olabilmektedir. Bu süreç, bireylerin stres, depresyon ve kaygı düzeylerinde artışa yol açarak psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalan, temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken, sürekli borçlanma yoluna giden ve mali baskı altında hisseden bireyler, işsizliğin yarattığı psikososyal ve ekonomik yükün etkisiyle suça yönelme riski gösterebilmektedir (Yılmaz, 2020: 105).

İşsizliğin suç oranları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu son zamanlarda suç bilimciler tarafından araştırılmak istenilen makroekonomik konulardan biri olmuştur. Ekonomik gelişmeler yasal olarak yeni istihdam olanakları sunmaktadır. Bu istihdam ise toplumda maddi geliri arttıracak için suçtan beklenen getiriye de arttıracaktır. Ekonomik kriz, durgunluk gibi çeşitli ekonomik gelişmelere bağlı olarak artan işsizliğin, suç oranlarında yükselişe neden olduğu ileri sürülmektedir. İktisatçılar, işsizliğin nedenlerini ve hükümetlerin tüm istihdam politikalarını detaylı olarak incelerler.

İşsizlik, ülkelerin ekonomik yapılarından kaynaklanan dinamik bir değişken olup, nedenleri ekonomik gelişmişlik seviyelerine göre farklılık göstermektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işsizliğin temel nedenleri arasında sermaye ve yatırım yetersizliği öne çıkarken, gelişmiş ülkelerde ise teknolojik ilerleme işgücü talebini değiştiren önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir. İşsizlik, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal etkileri de olan çok yönlü bir olgudur. Bu nedenle, işsizliği yalnızca ekonomik bir sorun olarak ele almak ve tek boyutlu çözümler üretmek yeterli değildir. İşsizlik, çalışma çağındaki bireylerin istemelerine rağmen iş bulamamalarını ifade eder ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu için yalnızca ekonomik büyüme ile doğrudan ilişkilendirilmesi veya tek başına ele alınarak çözümlenmesi ekonomi politikaları açısından yeterli değildir. Bu nedenle, ekonomik modellerde işsizlik genellikle diğer makroekonomik değişkenlerle birlikte ele alınmakta ve kapsamlı yaklaşımlar gerektirmektedir. İşsizliğin yalnızca ekonomik büyüme ile azaltılabileceği düşüncesi yaygın olmakla birlikte, bu ilişkinin doğruluğu büyümenin kapsamına ve niteliğine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir (Göktaş, Y., 2005: 64-65).

Öte yandan, tüm suçların işsizlik nedeniyle işlendiği söylenemez. Özellikle zimmete para geçirme, rüşvet ve dolandırıcılık gibi suçlar, bir işe sahip olmayı gerektiren suç türleri arasında yer almaktadır. Bu durum, bazı suçların işsizlikten değil, aksine bir meslek veya görev sahibi olmaktan kaynaklanabileceğini göstermektedir. Bir iş veya meslek, bazı bireyler için hukuka uygun bir yaşam sürdürmenin temelini oluştururken, bazıları için ise yasa dışı faaliyetlerde bulunma ve suç işleme fırsatlarını artıran bir unsur haline gelebilmektedir (Kızmaz, 2003: 285). İşsizlik oranındaki artışın, suç oranları üzerinde her zaman doğrudan bir yükselişe neden olmadığı da ifade edilmektedir. Özellikle işsizliğin arttığı dönemlerde, daha fazla insanın evde vakit geçirmesi, dolaylı olarak ev güvenliğini artırmakta ve hırsızlık, gasp gibi mala karşı işlenen suçların azalmasına katkıda bulunabilmektedir. Ayrıca, ekonomik durgunluk dönemlerinde işsizliğin yükselmesi, mülkiyet suçlarında azalmaya yol açabilir. Bunun temel nedeni, ekonomik daralma dönemlerinde çalınabilecek değerli mal ve varlıkların sayısının azalmasıdır (Witte vd., 1999: 391).

Buonanno ve çalışma arkadaşları (2014), 1970-2010 yıllarını kapsayan verileri temel alarak, 15 Avrupa Birliği ülkesi, Norveç, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nde işgücü piyasası koşulları ile suç arasındaki ilişkiyi panel veri analizi yöntemiyle değerlendirmiştir. Elde edilen bulgular, işsizlik oranındaki değişimlerin suç oranlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Özellikle 2008-2012 yılları arasında yaşanan büyük resesyon döneminde, işsizlik oranındaki artışın suç oranlarında orantısız bir yükselişe neden olduğu tespit edilmiştir (Kesbiç, C.Y. , Dünder, Ö., 2017: 340).

Türkiye, gelişmekte olan ve ekonomik açıdan dışa bağımlı bir ülke olup, genç ve kalabalık bir nüfus yapısına sahiptir. Ekonomik bağımlılık, ülkeyi dış şoklara karşı daha kırılgan hale getirirken, istikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme sürecinin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, genç nüfusun istihdam olanaklarına erişimini kısıtlayarak işsizliği Türkiye'nin en önemli ekonomik ve toplumsal sorunlarından biri haline getirmektedir. Yıllardır çift haneli seviyelerde seyreden işsizlik oranı, farklı dönemlerde çeşitli politikalarla azaltılmaya çalışılmış ancak kalıcı çözümler üretmekte zorluk yaşanmıştır. İşsizliğin yüksek seyretmesi, yoksulluk ve gelir dağılımındaki adaletsizlik başta olmak üzere, eğitimde fırsat eşitsizliği, iç ve

dış göç hareketleri, çarpık kentleşme, çocuk işçiliği ve aile içi huzursuzluk gibi birçok toplumsal sorunun derinleşmesine neden olmaktadır (Dikkaya ve Aytekin, 2020:264).

Suç ve işsizlik arasındaki ilişkinin literatürde, pozitif yönlü olduğunu belirten çalışmalar olduğu gibi, ilişkinin negatif veya anlamlı olmadığı konusunda da görüşler yer almaktadır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre iktisatçıların varmış olduğu genel kanı, işsizliğin suç eylemini gerçekleştirmede önemli bir makroekonomik faktör olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: İşsizlik ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmalar

Kişiler	Yöntemler	Bağımlı Değişkenler	Bağımsız Değişkenler	Dönemler	Bölgeler	İşsizlik-Suç İlişkisi
Chiricos T. G. (1987)	Panel Veri Analizi	Mala karşı işlenen suçlar	1.İşsizlik	1970	ABD	Pozitif
Kohfeld C.W. ve Sprague J. (1988)	Yatay Kesit Analizi	Hırsızlık suçu	1.İşsizlik	1970, 1980	ABD (Missouri ve St. Louis Eyaletleri)	Pozitif
Hale C. ve Sabbagh D. (1991)	Zaman Serisi Analizi	Bütün suç türleri	1.İşsizlik	1949-1987	İngiltere ve Galler	Pozitif
Witte A.D. ve Tauchen H. (1994)	Panel Veri Analizi	Bütün suç türleri	1.Eğitim 2.19-25 yaş arası nüfus	1964-1970	ABD (Philadelph hia)	Pozitif
Tsushima M. (1996)	Çoklu Regresyon Analizi	Hırsızlık suçu	1.İşsizlik 2.Yoksulluk oranı	1986, 1987, 1988	Japonya (47 Bölge)	Pozitif
Papps K. L. ve Winkelmann R. (1998)	Panel Veri Analizi	Mala karşı işlenen suçlar	1.İşsizlik	1984-1996	Yeni Zelanda	Herhangi bir ilişki bulunamamıştır.
Witt R. Clarke A. ve Fielding N. (1999)	Panel Veri Analizi	Hırsızlık ve mala karşı işlenen suçlar	1.İşsizlik 2.Gelir eşitsizliği	1986-1996	İngiltere ve Galler	Negatif
Raphael S. Ve Winter Ember P. (2001)	Panel Veri Analizi	Mala karşı işlenen suçlar	1.İşsizlik	1971-1997	ABD (50 Eyalet)	Pozitif

Tablo 3: İşsizlik ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmaların Devamı

İmrohoroglu A. Merlo A. ve Rupert P. (2001)	Genel Denge Analizi	Mala karşı işlenen suçlar	1.İşsizlik 2.Polis harcamaları 3.Gelir eşitsizliği	1990	ABD	Herhangi bir ilişki bulunamamıştır.
Yamak N. ve Topbaş F. (2004)	Panel Veri Nedensellik Analizi	Hırsızlık Dolandırıcılık Gasp	1.İşsizlik	1995-2002	Türkiye (67 İl)	Pozitif
Pazarlıoğlu V. ve Turgutlu T. (2007)	Nedensellik Analizi	Bütün suç türleri	1.Gelir 2.İşsizlik oranı	1968-2004	Türkiye	Herhangi bir ilişki bulunamamıştır.
Aksu H. ve Akkuş Y. (2010)	Sınır Testi Yaklaşımı	Mala karşı işlenen suçlar	1.Gelir 2.İşsizlik 3.Enflasyon 4.Eğitim	1970-2007	Türkiye	Pozitif
Demir O. Ö. Çelik A. Çetin H. C. Özkan M. (2011)	Compstat Yöntemi ile Veri Toplama	Mala ve kişilere karşı işlenen suçlar	1.İşsizlik 2.Gelir 3.Polis sayısı	1993-2005	ABD (New York)	Pozitif
Taş N., Doğan A. ve Önder E.(2014)	Panel Veri Analizi	Bütün Suç türleri	1.İşsizlik 2.Boşanma 3.Kredi borçları	2013	Türkiye	Pozitif
Yorulmaz Ö. Ve Yakut G.S. (2017)	Path analizi	Bütün Suç Türleri	1.İşsizlik 2.Göç 3.Gelir	2016	Türkiye	Pozitif
Koç F. (2020)	GRANGER Nedensellik Analizi	Bütün Suç Türleri	1.İşsizlik	1991-2018	Türkiye	Pozitif
Özcan S.E. ve Şirin F.Ö.(2021)	Mekânsal Veri Analizi	Ekonomik Suçlar	1.Gelir 2.İşsizlik	2014	Türkiye	Pozitif

2.1.2.4. Suç ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği Arasındaki İlişki

Gelir dağılımı, bir ekonomide belirli bir zaman diliminde üretilen toplam gelirin, ekonomik aktörler arasında hangi ölçüde ve nasıl paylaşıldığını ifade eden bir kavramdır. Bu paylaşım, bireyler, hane halkları, işletmeler ve diğer ekonomik birimler arasında gerçekleşir. Gelirin dağılımı, ekonomik yapıya, politik tercihlere ve piyasa mekanizmalarına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir ve toplumdaki refah düzeyi ile gelir eşitsizliğinin belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Bunun sağlanamaması durumunda ise toplumda gelir seviyesi bakımından ekonomik uçurumlar oluşmaktadır.

Gelirin adil bir şekilde dağıtılması, bireylerin ekonomik durumlarını iyileştirerek suç işlemenin getirdiği maliyetleri artırabilir ve böylece suç oranlarını azaltıcı bir etki yaratabilir.

Düşük gelir düzeyine sahip bireyler açısından ise, ekonomik olanakların kısıtlı olması suç işlemeye yönelik eğilimi artırabilir. Bu görüşün temelinde, bireylerin suçtan elde edilecek fayda ile yasal yollarla elde edilebilecek gelir arasındaki karşılaştırmayı yapması ve düşük gelir seviyesinde alternatif maliyetlerin daha düşük olması yatmaktadır (Güvel, 2004: 61).

Gelir dağılımının analizi, ekonomik eşitsizlikleri ve refah seviyelerini anlamak açısından önemli olup, sosyal politikalar ve ekonomik düzenlemelerle doğrudan ilişkilidir. Bu önemli gayenin devamında milli gelirin, toplumun tüm kesimleri tarafından adil olarak paylaşımı gelmektedir.

1980’li yıllardan itibaren hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde gelir eşitsizliğinde belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Bu durum, aynı dönemde küresel ekonomiyi derinden etkileyen mali krizlerin daha sık yaşanmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Gelişmekte olan ülkelerde uygulanan mali ve yapısal uyum politikalarının bu eşitsizliği artırdığı görülürken, gelişmiş ekonomilerde ise gelir dengesizliğinin artışı daha çok içsel mali krizlerle ilişkilendirilmektedir. Genel olarak bakıldığında, küreselleşme sürecine dâhil olan kapitalist ekonomilerde gelir eşitsizliği ile mali krizlerin ortaya çıkma sıklığı arasında güçlü bir ilişki olduğu söylenebilir (UNDP, 2011: 186).

Gelir eşitsizliğini ölçmek için yaygın olarak kullanılan yöntemler arasında Lorenz eğrisi ve Gini katsayısı öne çıkmaktadır. Gelir eşitsizliğinin analizi, bir ülkedeki gelir dağılımında zaman içinde meydana gelen değişimleri gözlemlemek, farklı ülkelerle karşılaştırma yapmak ve toplum içindeki gelir farklılıklarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilir. Lorenz eğrisi, nüfusun belirli bir yüzdesinin toplam gelirin ne kadarını elde ettiğini gösteren bir grafiksel temsil sunar. Bu eğri, bir koordinat sisteminde yer alır ve dikey eksen kümülatif gelir payını, yatay eksen ise kümülatif nüfus payını yüzdelik olarak ifade eder. Eğrinin, köşegen olarak adlandırılan ve gelirlerin tamamen eşit dağıldığı durumu simgeleyen çizgiden uzaklaşması, gelir adaletsizliğinin arttığını gösterir. Kişisel gelir dağılımını değerlendirmek için en önemli göstergelerden biri olan Gini katsayısı ise Lorenz eğrisine dayanır. Bu katsayı, eğri ile köşegen arasında kalan alanın, köşegenin altında kalan toplam alana oranı olarak hesaplanır. Gini katsayısının yükselmesi gelir eşitsizliğinin arttığını, “0” değerine yaklaşması ise gelirin daha adil bir şekilde dağıldığını gösterir.

Ekonomik koşulların suç oranları üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalarda, istihdam olanakları ve ücret seviyeleri gibi faktörlerin suç vakalarıyla doğrudan bağlantılı olduğu ortaya konmaktadır. Özellikle gelir eşitsizliğinin suç türleri üzerindeki etkisi dikkat çekici olup, gelir dağılımındaki adaletsizliğin soygun oranlarını artırdığı gözlemlenmektedir. Örneğin, gelir eşitsizliğini ölçen Gini katsayısında yaşanan %1’lik bir artışın, kısa vadede soygun oranlarında %2,6’lık bir yükselişle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, gelir dağılımındaki eşitsizliğin kasten öldürme oranları üzerinde de kayda değer bir etkisi olduğu görülmektedir. Ekonomik büyüme ve gelir dağılımı değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmanın yanı sıra, toplumsal ve ekonomik açıdan da önemli bir etkiye sahiptir. Araştırma bulgularına göre, gayrisafi yurt içi hasılda (GSYİH) meydana gelen %1’lik bir artışın, kasten öldürme oranlarını kısa vadede %2,4 oranında azalttığı belirlenmiştir. Öte yandan, gelir eşitsizliğinde artış yaşandığında suç oranlarının yükseldiği de dikkate değerdir. Nitekim Gini katsayısındaki %1’lik bir yükselişin, kısa vadede kasten öldürme oranlarında %1,5’lik bir artışla ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Gülcan ve Yeşilkaya, 2024).

Suç ile gelir arasındaki ilişkiye dair farklı yaklaşımlar bulunsun da, genel olarak gelir düzeyindeki eşitsizliklerin suç oranlarını artırdığı ve bu iki değişken arasında güçlü ve pozitif bir bağ olduğu yönünde yaygın bir görüş bulunmaktadır (Yıldız vd., 2010: 21). Bir ekonomide gelir ve büyüme düzeyinin yükselmesi, yasadışı ürün ve hizmetlere yönelik talebin artmasına neden olarak suç için yeni fırsatlar yaratabilmektedir. Bu durum, ekonomik kalkınmanın her zaman suç oranlarını azaltıcı bir etki yaratmadığını; aksine, belirli toplumsal ve yapısal koşullar altında suç faaliyetlerini teşvik edebileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle gelir dağılımındaki eşitsizlik, ekonomik büyümeden tüm toplumsal kesimlerin eşit düzeyde faydalanamamasına yol açarak, bireylerde sosyal dışlanmıslık, adaletsizlik algısı ve ekonomik tatminsizlik gibi duyguları tetikleyebilmekte ve bu da suç eğilimlerini artırabilmektedir. Dolayısıyla gelir dağılımındaki hareketliliği ve eşitsizliği dikkate alan, kapsayıcı ve adil politikaların geliştirilmesi; toplumsal refahın artırılması ve suçun önlenmesi açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Tablo: 4 Gelir, Gelir Dağılımı Eşitsizliği ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmalar

Kişiler	Metot	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Dönemler	Bölgeler	Gelir Dağılımı - Suç
Becker G.S. (1968)	Regresyon Analizi	Mala Karşı İşlenen Suçlar	1.Gelir 2.Eğitim Düzeyi 3.Ceza evlerinde bulunan suçlu artışı	1965	ABD	NEGATİF
Ehrlich İ. (1973)	Regresyon Analizi	Bütün suç türleri	1.Gelir eşitsizliği, 2.Kanun yaptırımları	1940, 1950, 1960	ABD	POZİTİF
Eide E. (1999)	Çoklu Regresyon Analizi	Bütün suç türleri	1.Gelir 2.İşsizlik 3.Ceza oranları	1960, 1970	ABD	NEGATİF
Raphael S. ve WinterEmber P. (2001)	Panel Veri Analizi	Mala Karşı İşlenen Suçlar	1. İşsizlik 2.Çalışan başına düşen gelir	1971-1997	ABD (50 Eyalet)	NEGATİF
Fajnzylber P. Lederman D. Loayza N. (2002)	Panel Veri Analizi	Hırsızlık ve adam öldürme suçu	1.Gelir	1970-1994	ABD	POZİTİF
Soares R. R. (2004)	Panel Veri Analizi	Hırsızlık suçu	1.Eğitim 2.Gelir 3.Polis sayısı	1975-1983 1984-1988 1989-1994	ABD	NEGATİF
Mehlum H. Moene K. O. Torvik R. (2005)	Regresyon Analizi	Hırsızlık suçu	1.Gelir	1986-1997	Birleşmiş Milletler (39 Üye Ülke)	NEGATİF
Buonanno P. ve Leonida L. (2006)	Panel Veri Analizi	Hırsızlık ve mala karşı işlenen suçlar	1.Gelir 2.Ücret 3.Eğitim	1980-1995	İtalya	POZİTİF

Tablo: 4 Gelir, Gelir Dağılım Eşitsizliği ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmaların Devamı

Pazarlıoğlu V. ve Turgutlu T. (2007)	Nedensellik Analizi	Bütün suç türleri	1.Gelir 2.İşsizlik oranı	1968-2004	Türkiye	POZİTİF
Buonanno P. ve Montolio D. (2008)	Panel Veri Analizi	Mala Karşı İşlenen Suçlar	1.Gelir 2.İşsizlik oranı	1993-1999	İspanya	NEGATİF
Aksu H. ve Akkuş Y. (2010)	Sınır Testi Yaklaşımı	Mala Karşı İşlenen Suçlar	1.Gelir 2.Ücret 3.Enflasyon oranı 4.Eğitim	1970-2007	Türkiye	NEGATİF
Ata A.Y. (2011)	Yatay Kesit Analizi	Hırsızlık ve mala karşı işlenen suçlar	1.Gelir 2.İşsizlik oranı	2008	27 AB Üyesi Ülke	NEGATİF
Yıldız R. Öcal O. Yıldırım E. (2011)	Panel Regresyon Analizi	Mala Karşı İşlenen Suçlar	1.Polis sayısı 2.Nüfus 3.Gelir 4.İşsizlik 5.Lise mezunlarının sayısı	2002-2008	Türkiye (Kayseri İli)	POZİTİF
Akdeniz S. ve Üzümcü A. (2013)	Pearson Ki Kare Test İstatistiği	Bütün suç türleri	1.Öğrenim durumu 2.Gelir 3.Meslek 4.Medeni durum 5.Yaş	2012	Türkiye (Kars İli)	NEGATİF
Khan vd.(2015)	Panel Veri Analizi	Bütün suç türleri	1.Yoksulluk	2015	Pakistan	POZİTİF
Filiz G.(2015)	Panel Veri Analizi	Hırsızlık suçu	1.Eğitim 2.Gelir 3.İşsizlik 4.Polis Sayısı 5.Nüfus	2001-2011	29 AB Üyesi Ülke ve Türkiye	NEGATİF
Yorulmaz Ö. ve Yakut G.S. (2017)	Path Analizi	Bütün suç türleri	1.İşsizlik 2.Göç 3.Gelir	2016	Türkiye	POZİTİF
Tunca H. (2019)	Panel Veri Analizi	Mali suçlar, hırsızlık	1.Gelir 2.Eğitim	2018	Türkiye	POZİTİF

Tablo: 4 Gelir, Gelir Dağılımı Eşitsizliği ile Suç İlişkisi Çerçevesinde
Yapılan Bazı Ampirik Çalışmaların Devamı

Özcan S.E. ve Şirin F.Ö.(2021)	Mekânsal Veri Analizi	Ekonomik Suçlar	1.Gelir Eşitsizliği 2.İşsizlik	2014	Türkiye	POZİTİF
Suzan O.(2022)	Panel Veri Analizi	Bütün suç türleri	1.Gelir Eşitsizliği 2.İşsizlik	2015-2019	Türkiye	POZİTİF
Merve K. (2022)	Eş bütünleşme ve Nedensellik Testi	Bütün Suç Türleri	1.İşsizlik 2.Gelir 3.Nüfus	1990-2019	Türkiye	POZİTİF
Burakhan Ü.(2023)	Ki Kare	Bütün Suç Türleri	1.İşsizlik 2.Gelir 3.Yoksulluk	2023	Türkiye (Ankara)	POZİTİF
Kaya ve Tabak(2023)	Sistem-GMM Analiz	Mala Karşı İşlenen Suçlar	1.İşsizlik 2.Göç	2023	Türkiye	POZİTİF
Şengül C.(2024)	Regresyon Analizi	Bireye ve Topluma Karşı İşlenen Suçlar	1.Mutluluk Endeksi 2.Gelir 3. Eğitim	2024	Birleşmiş Milletler (10 Üye Ülke)	POZİTİF

2.1.2.5. Yoksulluk ve Suç Oranı Arasındaki İlişki

Sözlükteki anlamıyla yoksul; geçinmekte çok güçlük çeken, geçimini güçlükle sağlayan (kimse, toplum, ülke) anlamına gelmektedir (TDK, 2024). Yoksulluk ise, yoksul olma durumunu ifade etmektedir. Yoksulluk kavramına bakıldığında çok çeşitli tanımlarının yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlardan mutlak ve göreceli yoksulluk en yaygın ve kapsayıcı olanlarıdır.

Mutlak yoksulluk, bireylerin en temel yaşam gereksinimlerini karşılayamaması durumunu ifade etmektedir. Bu kavram, hayatta kalmak için zorunlu olan ihtiyaçlara erişimin yetersizliği ile tanımlanır. Bu ihtiyaçların başında ise bireylerin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için gerekli olan gıda tüketimi gelmektedir (Kale, 2007:4). Mutlak yoksulluk, bireylerin fiziksel olarak hayatta kalabilmeleri için zorunlu olan temel ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunu ifade eder. Bu tür yoksulluk, gelir düzeyi veya yaşam standartlarındaki görece farklılıklardan bağımsız olarak, en temel gereksinimlerin özellikle yeterli beslenme, barınma ve sağlık hizmetleri gibi hayati unsurların karşılanamamasıyla belirlenir. Kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli asgari koşullara ulaşamaması, mutlak yoksulluğun en belirgin özelliğidir.

Görelî yoksulluk, bireylerin içinde bulundukları toplumdaki daha yüksek gelir gruplarıyla kıyaslandığında ekonomik olarak dezavantajlı konumda olmalarıyla ortaya çıkan bir durumdur. Bu bağlamda, görelî yoksulluk içinde bulunan bireyler temel ihtiyaçlarını karşılayabilse de, maddî kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle toplumun genel refah seviyesinin gerisinde kalmakta ve sosyal hayata tam anlamıyla katılım sağlayamamaktadır. Bu kavram, yoksulluğu yalnızca fiziksel ihtiyaçlarla değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikle de ilişkilendirir. Dolayısıyla, toplumda mutlak anlamda yoksulluk yaşanmasa bile, gelir dağılımındaki dengesizlikler nedeniyle her zaman ekonomik olarak dezavantajlı bir kesimin varlığı söz konusu olacaktır (Şenses, 2006: 91-92).

Yoksulluk ve suç, çok boyutlu nedenlere dayanan ve toplumsal yapı üzerinde derin etkiler yaratan olgulardır. Her iki kavram da tek bir faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık olup, toplumsal, ekonomik, kültürel ve bireysel dinamiklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yoksulluğun, boşanma, intihar, toplumsal dışlanma ve yabancılaşıma gibi çeşitli sosyal sonuçları olabileceği gibi, suçun da benzersiz yıkıcı etkileri olmaktadır. Önemli olan nokta, hem nedenleri hem de sonuçları bakımından çok çeşitli unsurlarla ilişkilendirilen bu iki olgunun birbiriyle de güçlü bir etkileşim içinde olmasıdır. Yoksulluk ve suç, birbirinin kaçınılmaz bir sonucu olmasa da, tarihsel süreçler ve mevcut toplumsal koşullar, aralarındaki ilişkinin göz ardı edilemeyecek kadar güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, yoksulluk ve suçun karşılıklı olarak birbirini besleyen bir döngü oluşturduğu söylenebilir.

Suç, hane halkının gelir ve birikimlerini olumsuz etkileyerek daha yüksek düzeyde yoksulluğa yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, eğitim, sosyal yapı ve ekonomik süreçler üzerinde kısıtlayıcı bir etki yaratarak, toplumsal hareketliliği azaltmakta ve suçun yayılmasına elverişli ortamlar oluşturmaktadır. Suç ve yoksulluk arasındaki ilişkiye dair yapılan analizler, yoksulluğun suç oranlarını artırdığı yönündeki bulguları desteklemektedir. Ancak bu ilişki tek yönlü değildir. Suçun yaygın olduğu bölgeler, güvenlik riskleri nedeniyle yatırım ve ekonomik gelişim açısından cazibesini yitirmekte, bu da söz konusu alanların sosyoekonomik olarak daha dezavantajlı gruplar tarafından tercih edilmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak, suçun bir bölgeyi ekonomik açıdan daha az çekici hale getirmesi, düşük gelirli hanelerin bu bölgelerde yoğunlaşmasına yol açarak yoksulluğun derinleşmesine katkıda bulunmaktadır. Bu durum, yoksulluk ve suç arasında karşılıklı etkileşime dayalı, kendini besleyen bir döngünün varlığını ortaya koymaktadır (UNODC, 2012: 9; Gaitán-Rossi ve Guadarrama, 2021: 3).

Yoksulluk ve suç üzerine yapılan araştırmalarda, farklı yoksulluk tanımları ve ölçütleri kullanılmakta olup, suç verilerinin güvenilirliği ve doğruluğu önemli bir tartışma konusu olmaktadır. Bu çalışmalar genellikle polis, mahkeme ve diğer resmi kurumların kayıtlarına dayansa da, suçun doğrudan bildirilip bildirilmemesi, mağdurların ve faillerin beyanları gibi unsurlar verilerin doğruluğunu etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, suç ve yoksulluk arasındaki ilişkinin analizinde kullanılan verilerin eksiklikleri ve raporlama eğilimlerinden kaynaklanan metodolojik sınırlamalar göz önünde bulundurulmalıdır (Webster ve Kingston, 2014: 4).

Yoksulluğun doğrudan suçun artışına neden olduğu yönünde kesin bir genelleme yapmak güç olsa da, yoksulluk ve suç arasında karşılıklı etkileşime dayalı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu ilişkinin en önemli boyutlarından biri, belirli bir bölgede suç oranlarının yüksek olmasının ekonomik faaliyetleri olumsuz etkileyerek yoksulluğun derinleşmesine yol açabilmesidir. Güvensiz ortamlar yatırım ve iş imkânlarını kısıtlayarak ekonomik büyümeyi

engelleyebilir, bu da bireylerin sosyoekonomik koşullarını daha da kötüleştirebilir. Dolayısıyla, suç ve yoksulluk arasında karmaşık ve çift yönlü bir nedensellik söz konusudur.

Tablo: 5 Yoksulluk ile Suç İlişkisi Çerçevesinde Yapılan Bazı Ampirik Çalışmalar

Kişiler	Yöntemler	Bağımlı Değişkenler	Bağımsız Değişkenler	Dönemler	Bölgeler	Yoksulluk-Suç İlişkisi
Patterson (1991)	Veri Seti Analizi	Şiddet Suçları ve Hırsızlık	1.Yoksulluk	1991	ABD	Pozitif
Tsushima (1996)	Çoklu Regresyon Analizi	Kasten Öldürme, Hırsızlık ve Soygun	1.Yoksulluk 2.İşsizlik 3.Eşitsizlik	1996	Japonya	Pozitif
Kelly (2000)	Yatay Kesit Analizi	Şiddet ve Mala Karşı İşlenen Suçlar	1.Yoksulluk, 2.Gelir Eşitsizliği 3.Polis Harcamaları	1991	ABD	Pozitif
Khan vd.(2015)	Panel Veri Analizi	Bütün suç türleri	1.Yoksulluk	2015	Pakistan	Pozitif
Uğur F.(2018)	Veri Seti Analizi	Bütün suç türleri	1.Gelir 2. Eğitim düzeyi 3.İşsizlik 4. Ceza öncesi ekonomik durum 5.Aile Ekonomisi	2018	Türkiye (Karabük İli)	Pozitif
Burakhan Ü.(2023)	Ki Kare	Bütün Suç Türleri	1. İşsizlik 2. Gelir 3. Yoksulluk	2023	Türkiye (Ankara)	POZİTİF

2.1.2.6. Zenginlik ve Suç Oranı Arasındaki İlişki

Gelir düzeyinde meydana gelen istenmedik yönde değişimler, bireyleri suça iten en önemli ekonomik faktörlerden biri olmuştur. Literatürde özellikle gelir düzeyinde meydana gelen bir düşüşün suç oranlarını arttırdığına dair birçok çalışmanın olduğu mevcuttur. Gelir düzeyinde meydana gelen artış ve suç oranı arasındaki ilişkiyle alakalı araştırmalar ise yok denecek kadar azdır.

Gelişmiş ekonomiler üzerine yapılan araştırmalarda, ekonomik büyüme ile suç oranları arasında pozitif bir ilişki gözlemlenebilmektedir. Ancak bu durumun temel nedenlerinden biri, gelişmiş ülkelerde suçun daha düzenli bir şekilde raporlanması ve kayıt altına alınmasıdır. Buna karşın, daha az gelişmiş ülkelerde birçok suç vakasının yetkili mercilere bildirilmemesi, resmi istatistiklerde suç oranlarının olduğundan daha düşük görünmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla, ülkeler arasındaki suç istatistikleri karşılaştırılırken raporlama düzeylerindeki farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır (Soares, 2004: 178). Buna ek olarak suç istatistikleri, toplumsal

gerçekliği tam anlamıyla yansıtmakta yetersiz kalabilmektedir. Özellikle yüksek gelir gruplarına mensup bireyler tarafından işlenen beyaz yaka suçları, çoğu zaman resmi kayıtlara yansımamakta veya eksik raporlanmaktadır. Yüksek gelir düzeyine sahip bireyler, suçlarını daha stratejik bir şekilde planlama, hukuki destek sağlama ve gerektiğinde yasal boşluklardan yararlanma imkânına sahiptir. Ayrıca, rüşvet ve diğer mali kaynaklarla hukuki süreçleri kendi lehlerine yönlendirme eğiliminde olabilirler. Bu durum, onların yakalanma ve mahkûm edilme olasılığını azaltırken, işledikleri suçların istatistiklere dâhil edilmesini de zorlaştırmaktadır. Öte yandan, düşük gelirli bireyler benzer imkânlarla sahip olmadıkları için adli süreçlerde dezavantajlı konumda bulunmakta ve çoğunlukla hapis cezasına maruz kalmaktadırlar. Bu gruptaki bireyler için hapis cezasının maliyeti, yüksek gelir gruplarının karşı karşıya kalabileceği para cezalarına kıyasla görece daha düşük kalmaktadır. Sonuç olarak, ekonomik eşitsizlikler, suçun işlenme biçimini ve adalet sisteminin farklı toplumsal kesimler üzerindeki etkisini doğrudan şekillendirmektedir.

İnsanlar, gelir seviyeleri arttıkça, ihtiyaçlarını ve isteklerini daha rahat bir şekilde karşılayabilirler. İhtiyaçların kısıtlı gelirle karşılanma çabası, parasal kaynaklı sorunlara, sosyal ve psikolojik problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. İhtiyaç olmamasına rağmen paranın harcanması konusunda ideolojik, psikolojik ve diğer nedenlerden dolayı da kişiler suça bulaşabilmektedir. Kişinin parasal yönden güçlü, eğitim seviyesi bakımından zayıf olması suça bulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Özellikle paranın yönetimiyle alakalı herhangi bir tecrübeye sahip olunmaması, kaybedilen maddi değerler karşısında illegal yollara başvuru seçeneğini artırıp, suç işlemeye davetiye çıkaracaktır. Bunun yanı sıra ekonomik yönden refah seviyesi yüksek kişilerin genellikle beyaz yaka suçları olarak tabir edilen suçları işlediği bilinmektedir. Bu suçlar genellikle belli bir organizasyon içinde birden fazla kişiyle işlenmektedir.

John Clay'in (1885) görüşüne göre, ekonomik refahın yüksek olduğu dönemlerde bireylerin gelir seviyelerinin artması, tüketim alışkanlıklarında da değişimlere yol açmaktadır. Özellikle alkol tüketimindeki artış, bireylerin riskli ya da yasadışı davranışlarda bulunma olasılığını yükseltebilir. Bu bağlamda, ekonomik büyümenin ve gelir düzeylerindeki yükselişin, dolaylı olarak suç oranlarında da bir artışa neden olabileceği öne sürülmektedir (Durusoy ve ark., 2008: 176).

Buonanno (2003), gelir düzeyi yüksek bireylerin daha fazla varlık edinmelerinin suç işleme eğilimlerini artırmayacağı, ancak düşük gelirli bireylerin ekonomik olarak daha da dezavantajlı hale gelmelerinin suç davranışına yönelmelerine zemin hazırlayabileceği öne sürülmektedir. Bu bakış açısına göre, ekonomik eşitsizliklerin derinleşmesi, özellikle yoksul kesimlerde suç oranlarının artmasına yol açan bir faktör olabilmektedir.

Düşük gelirli bireylerin yasal ekonomik faaliyetlere katılım olanaklarının sınırlı olması ve elde ettikleri yasal kazançların yetersizliği, onları alternatif gelir kaynakları arayışına yönleltebilir ve bu durum suç işleme eğilimini artırabilir. Ancak, bireylerin yasal gelir seviyelerinin yükselmesi veya eğitim yoluyla toplumsal norm ve kurallara daha fazla uyum sağlamaları, suç oranlarında azalmaya katkıda bulunabilir. Dolayısıyla, ekonomik fırsatların genişletilmesi ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi, suçun önlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır (Becker, 1968:177).

2.2. Suç Piyasası

Suç piyasası, belirli bir mekânda gerçekleşen yasa dışı işlemlerden ziyade, ekonomik bir çerçevede ele alınan soyut bir kavramdır. Bu kavram, suç faaliyetlerinin, üretici ve tüketici davranışları doğrultusunda, görece fiyat mekanizmaları aracılığıyla şekillendiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, suç işleyenler piyasada arz tarafını oluştururken, suç mağdurları ise dolaylı olarak talep tarafında yer almakta ve böylece suç ekonomisinin dinamikleri belirlenmektedir (Güvel, 2004: 47).

Suç piyasası denilince akla hemen yasa dışı işlemler gelmektedir. Kişilerin devlet ve devletler üstü prosedürlerin getireceği maliyetlerden (vergi, resim, harç vb.) kaçınmak için yapacağı illegal işlerde bile arz ve talep oluşmaktadır. Suçlular oluşan bu piyasada suçu arz etmekte ve bu suça talepte bulunanlar ise devlet ve kişilerdir.

Suç piyasasında yer alan birey, zamanını ne ölçüde bu alana yönlendireceğini değerlendirirken, yasal ve yasa dışı alternatifler arasındaki fırsatları karşılaştırarak bir tercih yapar. Bu bağlamda, suç işleme kararı, basit bir seçim süreci olarak değil, kaynakların en verimli şekilde nasıl tahsis edileceğine yönelik bir en uygun şekle sokma sorunu olarak ele alınabilir. Dolayısıyla, suç faaliyetlerine yönelme kararı, bireyin mevcut yasal ve yasa dışı seçenekleri değerlendirerek en avantajlı gördüğü alternatifini seçmesiyle şekillenmektedir (Ehrlich, 1973).

Küreselleşmeyle birlikte her geçen gün değişen teknolojik gelişmelere bağlı olarak artan ve farklılaşan suç oranları, işlenilmesinden cezanın çekilmesine kadar artan oranda maliyet gerektirmektedir. Piyasa oluşan bu olumlu ve olumsuz suç yansımaları birlikte değerlendirildiğinde suçun faydası ve zararı bir denge oluşturmaktadır.

2.2.1. Suçun Arzı

Suçun işlenme sebepleri araştırıldığında temel ihtiyaçlardan kaynaklanan nedenlerden mi yoksa mevcut toplumsal kurallara uyum sağlayanlar ile uyum sağlamayanlar arasındaki farklılıklardan mı kaynaklandığı araştırma konusu olmuştur. Araştırmalar daha çok temel ihtiyaçlar dışında kalan, suç işleyenleri bu özellikler (fizyolojik, psikolojik ve sosyal) dışında tutan, kişilerin toplumsal kurallara uyum sağlayamayarak çevresi ve çevresinde gelişen olaylara verdiği tepkisel davranışlara yönelik olmuştur.

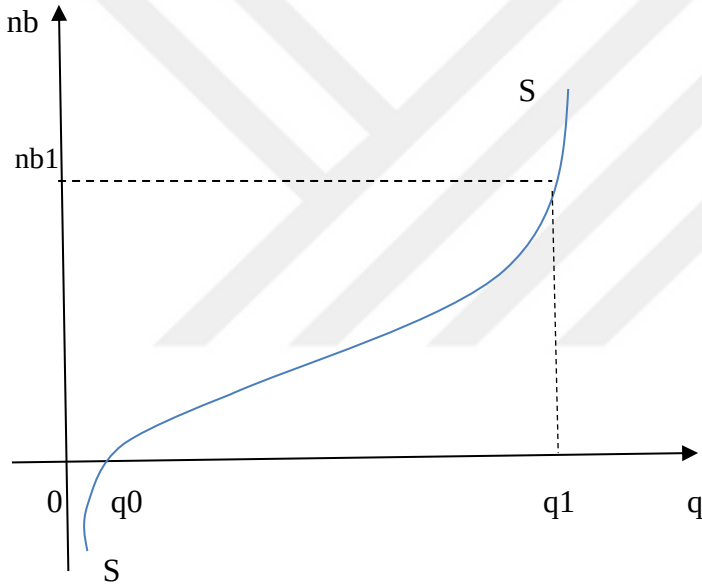
Suç ve suçla mücadeleyle yönelik ekonomik analizler, genellikle "Rasyonel Tercih" yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu teori, bireylerin suç işleme kararlarını, çevrelerinde oluşan fırsatlar ve koşullara verdikleri tepkiler doğrultusunda şekillendirdiğini öne sürmektedir. Buna göre, suç eylemi, bireyin fayda ve maliyet hesaplamalarına dayalı bilinçli bir tercih sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Gül, 2009: 38; Nagin ve Peternoster, 1993:467).

Rasyonel tercih yaklaşımına göre bireyler, suç işleyip işlememeye karar verirken olası kazançlar ile karşılaşabilecekleri risk ve yaptırımları değerlendirir. Eğer suçtan sağlanacak fayda, olası ceza ve zararların yaratacağı olumsuz etkiden daha ağır basarsa, bireyin suç işleme olasılığı artar. Ancak cezai yaptırımların caydırıcılığı yüksekse ve birey için suçun maliyeti kazancından fazla görünüyorsa, suç işleme eğilimi zayıflar. Bu bağlamda, suç davranışı bireyin

rasyonel hesaplamalarına dayalı olarak şekillenir (Gül, 2009:37; Eide, Rubin ve Shepherd, 2006:3). Rasyonel tercih yaklaşımı, bireylerin karar alma süreçlerinde fayda-maliyet analizi yaparak en avantajlı seçeneği tercih ettiğini öne süren bir yaklaşımdır. Bu çerçevede, suç işleme eylemi de bireyin elde edebileceği kazançlar ile karşı karşıya kalabileceği risk ve cezalar arasındaki dengeyi değerlendirmesi sonucunda şekillenir. Birey, mevcut koşullar ve fırsatlar doğrultusunda, kendisi için en rasyonel olan davranışı sergilemeye eğilimlidir. Bunun yanı sıra Rasyonel Tercih Yaklaşımı suçun tüm nedenlerini açıklamaz, ancak ekonomik analizde önemli bir çerçeve sunar. Rasyonel tercih okulunun temel argümanının ekonomik analiz teknikleriyle incelenmesi ilk olarak Becker (1968) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Suç piyasasındaki suç miktarının piyasaya suç arz eden suçluların sayısına bağlı olduğunu varsayarak suç miktarı (q), beklenen net getirini (nb) cinsinden doğrusal fonksiyon olarak tanımlanmaktadır (Güvel, 2004, 53).

Şekil I. Piyasa Suç Arz Eğrisi

Kaynak: Güvel, 2004:56

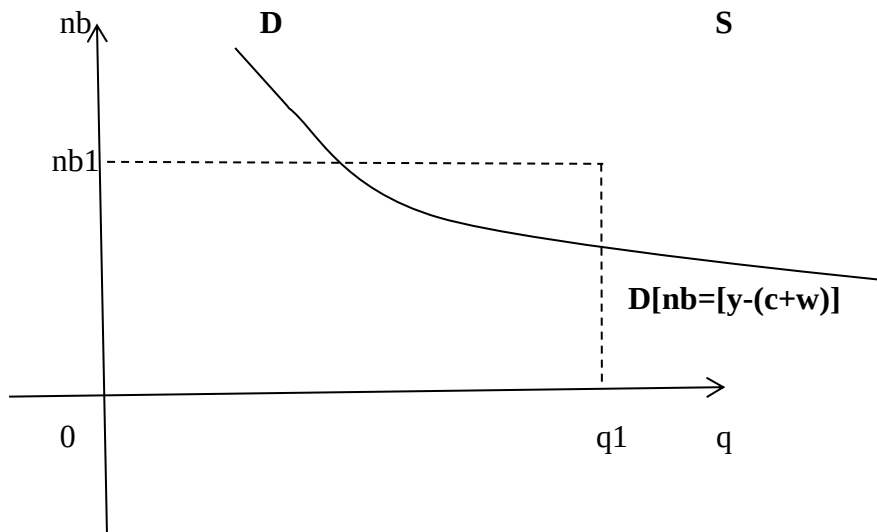
Şekil I’de sunulan grafik incelendiğinde, suç oranı (q) ile suçun beklenen net getirisi (nb) arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, suçtan elde edilmesi beklenen getirinin artması halinde suç işleme eğiliminin de yükseldiğini göstermektedir. SS (Suç Arz) eğrisi başlangıçta, piyasaya yeni giren suçluların suça ilişkin marjinal getirilerinin yüksek olması nedeniyle artış gösterir. Ancak zamanla, suça yönelen bireylerin sayısı arttıkça, bu kişilerin suç dışında sahip oldukları yasal iş olanakları ve dolayısıyla alternatif fırsat maliyetleri de yükselir. Bu durum, suça katılan her yeni bireyin suçtan elde ettiği marjinal getirinin giderek azalmasına yol açar. Sonuç olarak, suç arz eğrisi zamanla daha yatay bir şekil alır. Bu süreç, suçtan elde edilen kazançta azalan marjinal getiri ilkesinin geçerli olduğunu ortaya koyar. Suç oranının artması ve suçun marjinal getirisinin giderek azalması SS eğrisinin giderek dikleşmesinin sebebidir.

2.2.2. Suçun Talebi

Suçu maruz kalan kişilerin suçtan korunmak ve suçun yol açtığı nedenlerden ötürü toplumsal kuralların gördüğü zararın maliyetinin de devlet tarafından giderilmesi sonucu piyasada bir ekonomi oluşmaktadır. İnsanların risk olarak algıladığı durumlar için alacağı tedbirlerin ekonomik olarak bir maliyete sebep olacağı aşikârdır. Suçun etkilerinden en az düzeyde etkilenmeyi amaçlayan ya da suçla karşı karşıya kalma olasılığının farkında olan bireyler, rasyonel kararlar alarak bu riski en aza indirmeye yönelik önlemler almaktadır. Bu doğrultuda, özellikle teknolojik çözümler başta olmak üzere çeşitli güvenlik tedbirlerine yönelerek suça maruz kalma olasılığını azaltmaya çalışmaktadırlar. Örnek verecek olursak, arabasını yeni alan bir kişinin çalınmaya karşı arabasına taktığı alarm sistemi veya devletin suç oranının yüksek olduğu yerlerde refahı arttırmak, suç oranının azaltılması için kentsel dönüşüm projeleri yürütmesi verilebilir.

Suç talebi perspektifinden değerlendirildiğinde suçun mağdurları ve devlet, bu talep tarafında yer almaktadır. Suç talebinin oluşumu, mağdurların korunma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Suç mağdurları, rasyonel bir yaklaşımla hareket ederek suç riskini minimize etmek adına çeşitli önlemler almakta ve bu doğrultuda maddi harcamalarda bulunmaktadır. Örneğin, bireyler güvenliklerini sağlamak ve olası risklere karşı korunmak amacıyla sigorta poliçeleri edinmekte, güvenlik sistemleri ve özel kilitler gibi koruyucu önlemler kullanmakta veya daha güvenli bölgelerde yaşamak adına yüksek kira maliyetlerini göze almaktadır. Bu tür harcamalar, suç işlemek isteyen bireylerin hedeflerine ulaşabilmesi için harcaması gereken zaman ve çabanın artmasına yol açarak, suç eyleminin doğrudan maliyetini (c) ve alternatif maliyetini (w) yükseltmektedir. Bunun sonucunda, suçtan elde edilmesi beklenen net getiri(nb) azalmakta ve suçun cazibesi düşmektedir. Bu durum, matematiksel olarak net getirinin (nb), toplam kazançtan doğrudan (c) ve alternatif maliyetlerin (w) çıkarılmasıyla yani matematiksel olarak $nb=y-(c+w)$ şeklinde açıklanmaktadır (Güvel, 2004: 55).

Şekil II. Piyasa Suç Talep Eğrisi

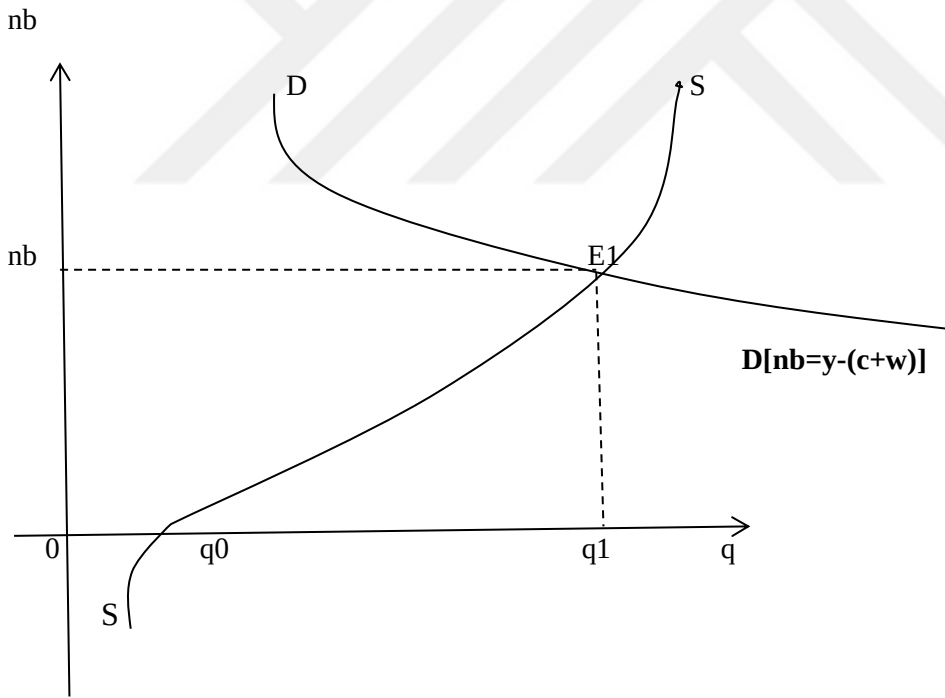
Kaynak: Güvel, 2004:56

Şekil 2'de suç miktarı (q), suçtan elde edilmesi beklenen net kazanç (nb) ile ilişkilendirilerek gösterilmektedir. Suç piyasasında faaliyet gösteren suçluların sayısı (q_1) arttıkça, mağdurlar da kendilerini koruma amacıyla daha fazla harcama yapma eğiliminde olacaktır. Bu durum, güvenlik önlemlerinin ve savunma maliyetlerinin yükselmesine neden olarak suç işlemenin doğrudan (c) ve alternatif (w) maliyetlerini artıracaktır. Sonuç olarak, suçtan elde edilmesi beklenen net getiri(nb) azalacaktır. Bu ilişki, suçtan elde edilen toplam kazançtan doğrudan ve alternatif maliyetlerin çıkarılmasıyla yani matematiksel olarak $D[nb=y-(c+w)]$ şeklinde ifade edilerek formüle edilebilecektir.

2.2.3. Suç Piyasasında Denge

Suç piyasasında, talebin tamamen ortadan kalkması mümkün değildir; her zaman belli bir düzeyde suçun varlığı toplum tarafından tolere edilecektir. Bireyler ve kurumlar, güvenlik tedbirleri hususunda rasyonel bir yaklaşım benimseyerek fayda-maliyet analizi çerçevesinde hareket etmektedir. Bu doğrultuda, temel amaç suç oranını sıfıra indirmekten ziyade, güvenlik maliyetlerini en aza indirerek maruz kalınabilecek kayıpları minimize etmektir. Bu süreçte, ek güvenlik harcamalarının getirdiği maliyetler ile suça maruz kalma durumunda oluşabilecek zararlar karşılaştırılarak en uygun koruma stratejisi belirlenmiştir (Güvel, 2004: 56).

Şekil III: Piyasa Suç Denge Eğrisi

Kaynak: Güvel, (2004)

Şekil 3'te meydana gelen suç piyasasında denge suç oranını değiştiren faktörler arz ve talep yönünden incelenmiştir. Talep eğrisinin konumunu değiştiren faktörler; eğitim düzeyi, demografik faktörler, istihdam düzeyi ülkenin ekonomik durumu ve kamusal hukuk uygulamaları sayılabilir. Arz eğrisinin konumunu değiştiren faktörler; alıkoyma, iyileştirme ve meslek edindirme gibi topluma yeniden kazandırma uygulamalarıdır.

2.3.Suçun Maliyeti

Suçun toplumsal etkileri, yalnızca bireylerin birbirlerine, çevrelerindeki canlı ve cansız varlıklara verdiği doğrudan zararlarla sınırlı kalmamaktadır. Suç eylemleri, devletin ekonomik ve sosyal yapısına da dolaylı maliyetler yükleyerek, toplumun tüm kesimlerini etkilemektedir. Bu maliyetlerin varlığı, suç olgusunu yalnızca hukuki ve sosyal bir mesele olmaktan çıkarıp ekonomik bir perspektiften de ele alınmasını gerektirmektedir. Özellikle son yüzyılda, ülkemiz de dâhil olmak üzere, belirli aralıklarla yaşanan ulusal ve küresel krizlerin, suç oranlarında artışlara neden olduğu gözlemlenmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından değerlendirildiğinde, ekonomik dalgalanmaların ve kriz dönemlerinin suç oranları üzerindeki etkisinin belirgin hale geldiği söylenebilir.

Suçun ekonomik boyutunu ele alan araştırmalar, suçun toplumun her kesimi üzerine belirli maliyetler çıkardığını ortaya koymaktadır. Suç işleyen bireyler, eylemlerinin önlenmesine yönelik çeşitli caydırıcı unsurlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu unsurlar arasında mali yaptırımlar, gözaltı süreci, özgürlüğün kısıtlanması gibi hukuki sonuçlar ile bireyin vicdani yükümlülükleri de yer almaktadır. Caydırıcılığın sağlanması amacıyla uygulanan bu maliyetler, bireylerin suç işleme kararlarını doğrudan etkileyen faktörler arasında değerlendirilmiştir (Ehrlich, 1973: 523). Bunun dışında suçun maliyetine doğrudan maruz kalanlar ise devlet ve bireylerdir.

Suçun ekonomik maliyetini ele alan analizlerde, konunun iki temel perspektiften değerlendirildiği görülmektedir. Bunlardan ilki, suç olgusunun piyasa dengesi çerçevesinde ele alındığı, arz ve talep dinamiklerinin incelendiği yaklaşımdır. Bu bakış açısı, suçun ekonomik sistem içindeki işleyişini ve suç faaliyetlerinin belirli ekonomik faktörlerle nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Diğer yaklaşım ise, bir ülkede yaşanan ekonomik gelişmelerin suç oranları üzerindeki etkisini ve bu süreçlerin toplumsal maliyetlere nasıl yansıdığını incelemeye odaklanmaktadır. Her iki perspektif de suç ve ekonomi arasındaki karşılıklı etkileşimi anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Suç ve suçun oluşumu üzerine ekonomik bir perspektiften değerlendirme yapan araştırmacılar arasında ortak bir görüş bulunmamaktadır. Bazı araştırmacılar, yoksulluk, işsizlik ve ekonomik kriz dönemlerinde suç oranlarının artış göstereceğini öne sürerken, bazıları ise ekonomik refahın yükseldiği dönemlerde suç faaliyetlerinde artış yaşanabileceğini savunmaktadır. Bu iki farklı yaklaşım, suçun ekonomik dinamiklerle ilişkisini açıklayan temel teorilere dayanmaktadır. İlki, bireylerin ekonomik sıkıntılar nedeniyle suça yöneldiğini öne süren Motivasyon Teorisi; diğeri ise refah düzeyinin artmasıyla birlikte suç işleme fırsatlarının çoğaldığını ileri süren Fırsat Teorisi'dir.

Motivasyon Teorisi, suç olgusunu birey merkezli ele alarak ekonomik koşullarla ilişkilendirmektedir. Bu yaklaşıma göre, ekonomik daralma dönemlerinde toplam gelir ve kişi başına düşen gelir seviyelerindeki düşüş, tüketimde azalmaya neden olmaktadır. Talep daralmasının bir sonucu olarak firmalar üretimlerini azaltmakta ve bu durum işsizlik oranlarında artışa yol açmaktadır. İşini kaybeden bireyler, alıştıkları yaşam standartlarını sürdürebilmek adına alternatif gelir kaynakları arayışına girmektedir. Ekonomik açıdan zor

durumda kalan bazı bireyler için, suç faaliyetleri bu süreçte bir çıkış yolu olarak görülmüştür (Tümer, 2019 s:96).

Fırsat Teorisi, suç olgusunu hem suçlu hem de mağdur perspektifinden ele alarak ekonomik koşullarla ilişkilendirmektedir. Bu yaklaşıma göre, ekonomik büyüme dönemlerinde artan gelir seviyeleri, aynı zamanda maddi değeri yüksek varlıkların da çoğalmasına neden olmaktadır. Bir toplumun refah seviyesi yükseldikçe, suç teşkil edebilecek hedefler de artış göstermektedir. Bu durum, ekonomik açıdan en alt gelir grubunda yer alan bireyler için suç işleme fırsatlarının genişlemesine yol açmaktadır. Dolayısıyla, ekonomik kalkınma her ne kadar genel refahı artırsa da, belirli kesimler açısından suç faaliyetlerine yönelme ihtimalini de beraberinde getirmiştir (Tümer, 2019 s:97).

Başka bir bakış açısı ise ekonomik kriz dönemlerinde artan işsizlik oranlarının suç oranları üzerindeki etkisini farklı bir perspektiften ele almaktadır. Bu görüşe göre, ekonomik durgunluk ve işsizlik bireyleri daha fazla zamanlarını evlerinde geçirmeye zorlamakta, dolayısıyla kendi yaşam alanlarını koruma içgüdüsünü güçlendirmektedir. Evde geçirilen sürenin artması, bireylerin hem potansiyel suç fırsatlarını azaltmasına hem de çevrelerini daha dikkatli gözlemlemesine olanak tanıyarak suçun önlenmesine katkı sağlayabilir. Bu nedenle, ekonomik zorlukların her zaman suç oranlarını artırmadığı, aksine belirli durumlarda caydırıcı bir rol oynayabileceği öne sürülmektedir.

Motivasyon Teorisini benimseyen bazı araştırmacılar, ekonomik daralma dönemlerinde bireylerin suç faaliyetlerine yönelme eğiliminin arttığını savunurken, Fırsat Teorisi çerçevesinde değerlendirme yapanlar ise ekonomik büyüme süreçlerinde artan gelir seviyelerinin çalınabilir mal varlıklarını çoğaltarak suç oranlarını yükseltebileceğini öne sürmektedir. Konuyla ilgili yürütülen ampirik çalışmalar, her iki yaklaşımı da destekleyebilecek bulgular ortaya koymuş, suç oranlarının hem ekonomik kriz hem de genişleme dönemlerinde farklı dinamikler doğrultusunda artış gösterebileceğini ortaya koymuştur (Tümer, 2019 s.96).

Tablo:6 Suç Maliyetlerinin Sınıflandırılması

Suç Maliyetinin Çeşidi	Maliyete Maruz Kalanlar
SUÇUN MALİYETLERİ Verimlilik Kayıpları	
1) İşgünü Kayıpları	
(a) Çalışılmayan işgünlerinin maaş maliyetleri.....	Suç Mağduru Birey
(b) İşyerinde verimlilik maliyetleri.....	Toplum/Çalışan
(c) Firmaya geçici işçi maliyeti ve bu geçici işçilerin eğitim maliyetler.....	Toplum/Çalışan
2) Suça Maruz Kalanların Ev İşlerinin Aksaması.....	Suç Mağduru Birey ve Ailesi
3) Okula Gidilmeyen Gün Kayıpları	
(a) Eğitim yetersizliği sebebiyle elde edilemeyen kazançlar.....	Suç Mağduru Birey
b) Eğitimin maddi olmayan getirilerinden yoksun kalmak.....	Suç Mağduru Birey

Tablo:6 Suç Maliyetlerinin Sınıflandırılmasının Devamı

c) Eğitim eksikliğinden dolayı vazgeçilen sosyal fayda.....	Toplum
Tıbbi ve Akıl Sağlığını Koruma Maliyetleri	
1) Suça maruz kalan bireyin ailesi tarafından karşılanamayan maliyetler.....	Suç Mağduru Birey /Ailesi/Toplum
2) Sigorta tarafından karşılanan maliyetler.....	Toplum
3) Hükümetin merkezi sigorta kayıpları.....	Toplum
Doğrudan Mülk Kayıpları	
1) Sigortanın karşılamadığı maliyetler.....	Suç Mağduru Birey
2) Sigortanın karşıladığı maliyetler.....	Toplum
3)Hükümetin merkezi sigorta maliyetleri.....	Toplum
4) Hükümetin polis hizmetleri maliyetleri.....	Toplum
Suç Mağdurlarının Dolaylı Maliyetleri (Maruz kalmadan sonrası evre)	
1)Korunma davranışı.....	Suç Mağduru Birey
2) Koruyucu köpek, alarm sistemleri ve ev taşınması maliyetleri.....	Suç Mağduru Birey
Acı ve Üzüntü Çekme/Yaşam Kalitesi Kaybı.....	Suç Mağduru Birey
Mutluluk Kaybı.....	Suç Mağduru Birey'in Ailesi
Ölüm	
1)Yaşam kalitesi kaybı.....	Suç Mağduru Birey
2)Mutluluk kaybı.....	Suç Mağduru Birey'in Ailesi
3) Cenaze Maliyetleri.....	Suç Mağduru Birey'in Ailesi
4) Psikolojik tedavi maliyetleri.....	Suç Mağduru Birey'in Ailesi
Haksız İddialar Nedeniyle Oluşan Yasal Maliyetler	
Suçla Maruz Kalanlara Yapılan Hizmetlerin Maliyetleri	
1) Suça maruz kalanlardan istenen maliyetler.....	Suç Mağduru Birey
2)Hükümet tarafından ödenen maliyetler.....	Toplum
SUÇUN TOPLUMA YÜKLEDİĞİ TEPKİ MALİYETLERİ	
Korunma Maliyetleri (Suça maruz kalmadan önceki dönemde)	
1) Korunma davranışı.....	Suç Mağduru Olabilecek Potansiyel Birey
2) Koruma köpekler, alarm sistemleri ve ev taşınması maliyetleri.....	Suç Mağduru Olabilecek Potansiyel Birey
Suçtan Korkma.....	Suç Mağduru Olabilecek Potansiyel Birey
Suçla İlgili Adalet Sisteminin Maliyetleri	
1) Polis ve Soruşturma Maliyetleri.....	Toplum
2) Savcı Maliyetleri.....	Toplum
3) Mahkeme Maliyetleri.....	Toplum
4) Ceza İnfaz Kurumu Maliyetleri.....	Toplum
5) Hapis cezası dışındaki maliyetler.....	Toplum

Tablo:6 Suç Maliyetlerinin Sınıflandırılmasının Devamı

6)Suça maruz kalan ve ailesinin zaman kayıpları.....	Suç Mağduru Olabilecek Potansiyel Birey /Ailesi
7) Jüri ve tanıkların zaman kayıpları.....	Jüri/Şahit
Hapishanedeki Suçluların Maliyetleri	
1) Suçlunun ücret kayıpları.....	Suçlu/Ailesi
2) İşgücü verimliliğinin ve vergi gelirlerindeki azalma maliyeti.....	Toplum
3)Özgürlük kaybı.....	Suçlu
4) Suçlunun ailesinin yaşadığı psikolojik maliyetler.....	Suçlu/Ailesi
SUÇLULARIN MALİYETLERİ	
1) Suçlunun yasal işte çalışmamasının fırsat maliyeti.....	Toplum
2) Silah gibi yasal olmayan işler için harcanan kaynakların maliyetleri.....	Suçlu

Kaynak: Cohen, Miller ve Rossman (1994)

2.3.1.Suç Eylemini Gerçekleştirenler İçin Suçun Maliyetleri

Suçun maliyeti, suç işleyecek birey açısından değerlendirildiğinde suçla ilişkili iki temel maliyetin olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki, suçlunun yakalanma olasılığı, ikincisi ise suça karşı uygulanacak cezanın niteliği ve ağırlığıdır. Suç işleyen kişi için bu cezalar, özgürlüğü kısıtlayıcı hapis cezası ya da maddi yaptırımlar içeren para cezası şeklinde olabilir. Bu iki unsur, suç işlemeden önce bireyin risk değerlendirmesi yapmasına neden olmakta ve suç işleme kararını doğrudan etkilemektedir (Donohue:2007:381). Hukukumuzda hapis cezası yerine katlanılacak maliyet; suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre değişebilmektedir. Bu maliyet mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılma şeklinde kısa süreli hapis cezasına çevrilebilmektedir.

Suç işleyen birey, yakalanması halinde yalnızca hukuki yaptırımlarla değil, aynı zamanda mağdura verdiği zararı karşılama yükümlülüğüyle de karşı karşıya kalmaktadır. Suçun yol açtığı maddi ve manevi zararların telafisi, suçlunun yerine getirmesi gereken bir sorumluluk olarak değerlendirilir. Bu bağlamda, suç işlemeden önce bireyin yalnızca ceza riskini değil, aynı zamanda doğacak mali yükümlülükleri de göz önünde bulundurarak karar vermesi gerekmektedir (Becker, 1968: 180). Buna ek olarak, işlenen suçun toplumda yarattığı etki ya da meydana getirdiği kamuoyu tepkisi doğrultusunda çıkarılan yeni yasal düzenlemeler, benzer suçların gelecekte yeniden işlenmesini önlemeye yönelik olarak, potansiyel failler açısından suçun maliyetini artırıcı bir işlev görecektir.

2.3.2.Suçta Uğrayan Kişiler İçin Suçun Maliyeti

Suçun işlenmesiyle ortaya çıkan maliyetler, öncelikli olarak bireyleri, ardından ise toplumu sosyal açıdan olumsuz etkilemektedir. Bu maliyetlerin en yoğun şekilde hissedildiği kesim ise suça doğrudan maruz kalan bireylerdir. Zira toplumda daha önce karşılaşmamış ya da çözüme kavuşturulmamış sorunlar, bireyler üzerinde doğrudan mağduriyet yaratmaktadır. Suç mağdurları, maruz kaldıkları suçun niteliğine ve özelliklerine bağlı olarak farklı türde maliyetlere katlanmak zorunda kalmaktadır.

Cohen(2005), suça maruz kalan bireylerin karşı karşıya kaldıkları maliyetler, genel olarak parasal değeri olan ve olmayan maliyetler şeklinde iki kategoride incelenmektedir. Parasal değeri olan maliyetler; iş gücü ve verimlilik kayıpları, mağdurun ailesinin yaşadığı iş ve eğitim kayıpları, sağlık harcamaları, mülk kayıpları ve ruh sağlığının yeniden tesis edilmesi için yapılan harcamalar gibi unsurları içermektedir. Öte yandan, parasal değeri olmayan maliyetler ise bireyin yaşadığı olay sonucunda yaşam kalitesinde meydana gelen düşüşle ilişkilendirilmektedir (Cohen, 2005:48-56).

Suçun bireyler ve devlet üzerindeki ekonomik etkileri farklı alanlarda kendini göstermektedir. Bireyler açısından bu maliyetler, güvenliği artırmaya yönelik önlemler kapsamında kilit ve alarm sistemlerinin kurulması veya bireysel savunma amacıyla silah temin edilmesi gibi harcamalar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Devlet açısından ise suç maliyetleri, eğitim yatırımlarının artırılması, güvenlik önlemlerinin genişletilmesi ve hukuki düzenlemelerin güçlendirilmesi gibi alanlarda kendini göstermiştir (Cohen, 2005: 17; Clotfelter, 1977: 868). Sosyal hukuk devleti olmanın ve adaleti tam olarak sağlamanın suça uğrayan kişilerin beklenti ve ihtiyaçlarının giderilmesi açısından önemi çok büyüktür. Mağdurların maruz kaldığı olayın etki ve izlerine karşı telafi edici, maddi zararlarını giderici ve ortaya çıkabilecek her türlü olumsuz etkinin devlet tarafından giderilmesi gerekmektedir.

Son yıllarda ekonomik serbestleşmenin bir sonucu olarak devletin ekonomiye müdahalesinin azalması, özel sektörün suça karşı aldığı önlemlerin artmasına neden olmuştur. Güvenlik önlemleri, hem devlet hem de özel sektör tarafından sağlanan güvenlik personeli ve ekipmanları aracılığıyla işgücü piyasası üzerinde doğrudan etkiler yaratmaktadır. Devlet, bu süreci polis teşkilatı aracılığıyla yürütürken, özel sektör ise güvenlik görevlilerinin istihdamı ile birlikte kilit ve alarm sistemleri gibi koruyucu ekipmanların üretimi yoluyla işgücü piyasasına katkıda bulunmaktadır. Güvenlik harcamalarının devlet yerine özel sektöre kayması, potansiyel suç mağdurlarının üzerindeki mali yükü artırmaktadır. Zira özel sektör tarafından sunulan güvenlik hizmetlerinin maliyeti doğrudan hizmetten yararlanan bireylere yansıtılmıştır (Clotfelter, 1977: 870).

Suçla maruz kalma riski taşıyan bireyler açısından katlanılması gereken maliyetlerden biri de suç korkusudur. Bu korkunun artması, bireyler üzerinde ekonomik ve psikolojik yükler oluşturabilmektedir. Bu bağlamda, suç oranlarının düşük olduğu bölgelere taşınma maliyetleri, bireyler için önemli bir gider kalemi haline gelmektedir. Özellikle işsizlik oranlarının yüksek olduğu ve suç oranlarının arttığı bölgelerde yaşayan bireyler, kendilerini güvende hissetmemektedir. Bu nedenle, güvenlik algılarının daha yüksek olduğu şehirlere taşınarak, hem maddi hem de manevi maliyetlere katlanmaktadır. Sonuç olarak, bireyler suça karşı önlem almak amacıyla taşınma sürecine bağlı maliyetleri üstlenmek durumunda kalmıştır (Gibbons, 2004: 442).

2.3.3.Suçun Devlete Olan Maliyeti

Suçun ortaya çıkardığı ekonomik yük, yalnızca devleti değil, dolaylı olarak toplumu da etkilemektedir. Bu yükün finansmanı ise büyük ölçüde kamu gelirleri aracılığıyla sağlanmakta; vergi ve benzeri kaynaklar, suçla mücadele ve sonuçlarının giderilmesine yönelik harcamaların temelini oluşturmaktadır.

Suçun topluma getirdiği maliyetler genel olarak doğrudan ve dolaylı maliyetler olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Doğrudan maliyetler; kolluk kuvvetlerine yönelik harcamalar, adalet sistemi giderleri, eğitim ve ceza infaz kurumu harcamaları, özel güvenlik önlemleri için yapılan harcamalar, yaşam kalitesindeki düşüşe bağlı kayıplar ve sağlık giderleri gibi unsurları kapsamaktadır. Dolaylı maliyetler ise işgücü piyasasında verimliliğin azalması, beşeri ve sosyal sermaye birikiminde meydana gelen kayıplar ve işgücüne katılım oranlarının düşmesinden kaynaklanan ekonomik etkiler şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Çocuk ve genç suçluluğu ile mücadelenin devlete maliyeti yüksektir. Devlet, eğitim başta olmak üzere tüm kamu olanaklarını geleceği olan nesiller için planlamaktadır. Bu açıdan suça sürüklenen çocuk ve gençler için gerek güvenlik tedbirlerinin uygulanması gerek diğer kamu faaliyetlerinin uygulanmasında hiçbir harcamadan maliyeti ne olursa olsun çekinmez. Fleisher (1963), Greenberg (1985) ve Shavit ve Rattner (1988), ergenlikten yetişkinliğe geçiş sürecindeki gençler ile suç olgusu arasındaki ilişkiye, sosyal kontrol mekanizmalarının zayıflığı ve suçun bireyler açısından düşük maliyetli olması nedeniyle dikkat çekmektedir. Bu faktörler, genç bireylerin suça yönelme eğilimini artırabilmektedir. Ancak devlet, uygun eğitim ve istihdam politikaları geliştirerek gençlerin suçla olan bağına zayıflatılabilir. Özellikle, gençlerin yaşamdan beklentilerinin yüksek olması göz önünde bulundurulduğunda, bu tür politikalar onların hedeflerine ulaşmalarında önemli bir araç işlevi görebilmektedir (Fleisher (1963: 545), Greenberg (1985: 4) ve Shavit ve Rattner (1988: 1458).

Suç ile ruhsal sağlık arasındaki ilişki, devlet açısından çeşitli maliyetlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Ruh sağlığı bozuk bireylerin suç işleme eğilimlerinin daha yüksek olduğu gözlemlendiğinde, bu durum onları potansiyel suç failleri arasında değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Tedavi edilmeyen ruhsal rahatsızlıklar, bireylerin suç davranışları sergileme olasılığını artırarak hem toplumsal hem de ekonomik maliyetleri yükseltebilir. Bu bağlamda, devlet için önemli bir maliyet unsuru olan sosyal güvenlik politikaları devreye girmektedir. Sosyal güvencesi bulunmayan bireyler gerekli tedavilere erişimde zorluk yaşarken, gelir düzeyi düşük olsa da sosyal güvenceye sahip bireyler sağlık hizmetlerinden yararlanma imkânına sahip olmuştur (Öncü vd, 2007: 10). Sosyal güvenlik politikalarının etkili ve kapsamlı şekilde planlanması birey ve devlet açısından mağduriyeti en aza indirecektir.

Gelişmiş ekonomilerde artan araba hırsızlığı, ev soygunları ve diğer mülkiyet suçları, toplumun genel güvenlik algısını olumsuz yönde etkilemektedir. Suç oranlarının yükseldiği dönemlerde bireyler kendilerini daha güvensiz hissederek huzursuzluk ve endişe yaşayabilmektedir. Bu tür durumlar karşısında devlet, kamu hizmeti kapsamında suçun önlenmesi ve kontrol altına alınmasına yönelik politikalar geliştirmekte ve uygulamaya koymaktadır. Ancak bu tür güvenlik politikalarının hayata geçirilmesi, kaçınılmaz olarak belirli maliyetleri de beraberinde getirmiştir (Gibbons, 2004: 441).

Suçla mücadeleyle yönelik politikaların uygulanmasından önce, bu müdahalelerin topluma sağlayacağı katkılar ile oluşturacağı ekonomik ve sosyal maliyetler dikkate alınarak bir fayda-maliyet analizi gerçekleştirilir. Eğer politikanın yaratacağı faydaların, uygulama

maliyetlerini aşacağı öngörülüyorsa, ilgili politika hayata geçirilir; aksi takdirde, kaynak israfını önlemek amacıyla uygulanmasından vazgeçilir (Welsh, 2000: 12).

Suça maruz kalan gruplardan biri olan devlet, suç olaylarının ortaya çıkmasından kaynaklanan çeşitli maliyetlerle karşılaşmaktadır. Bu maliyetlerin en temel unsurlarından biri, polis gücü harcamalarıdır. Suç oranlarında bir artış yaşandığında, devletin güvenliği sağlamak amacıyla daha fazla polis istihdam etme gerekliliği doğurmuştur (Tella ve Schargrodsky, 2004: 116). Bu maliyetlerden biri de, suçluların tutuklanıp hapisaneye yerleştirilmesiyle ortaya çıkan giderlerdir. Devlet, suç oranlarını düşürmek amacıyla suçluları yakalamayı hedefler. Suçluların tutuklanıp hapis cezası almasının sağladığı faydaların, bu sürecin maliyetlerini aşması durumunda, bu politika uygulanmaya devam edilir. Ancak, faydaların maliyetleri karşılamadığı durumlarda devlet, daha düşük maliyetli alternatif politikalara yönelmiştir (Donohue:2007:389). Ülkemizde bulunan cezaevlerinde iyileştirme ve topluma yeniden kazandırma faaliyetleri adı altında birçok servis kurulmuş ve bu servisler için uzmanlar(psikolog, sosyal çalışmacı, öğretmen vb.) görevlendirilmiştir. Psikososyal servis, eğitim servisi ve yönetim servisi bu servislerin en önemli olanlarıdır. Bu servisler, hükümlü ve tutukluların, iyileştirme ve topluma yeniden kazandırma görevlerini icra ederek bireylerin tekrar suç işlemesinin önüne geçmeyi hedeflemektedir.

Tablo: 7 Türkiye’de bulunan C.İ.K., C.İ.K. personeli ve mahkûm nüfusu (2016-2023)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ceza infaz kurumu sayısı	382	386	389	362	370	384	399	403
Ceza infaz kurumu personel sayısı	48 764	53 528	55 157	60 726	65 670	66 691	71 260	72 620
Ceza infaz kurumu nüfusu	200 727	232 340	264 842	291 546	266 831	297 860	341 294	291 911

Kaynak: CTE Genel Müdürlüğü, 2024

Ülkemizde artan suç oranlarıyla paralel olarak, ceza infaz kurumlarının sayısı ve bu kurumlarda görev yapan personel sayısında genel bir artış gözlemlenmektedir. 01.01.2025 itibarıyla, Türkiye’deki ceza infaz kurumu sayısı şu şekilde dağılım göstermektedir:

- 273 kapalı ceza infaz kurumu,
- 99 müstakil açık ceza infaz kurumu,
- 4 çocuk eğitim ve ıslah evi,
- 12 kadın kapalı ceza infaz kurumu,
- 8 kadın açık ceza infaz kurumu ve
- 9 çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumu.

Toplamda ise 405 ceza infaz kurumu mevcut olup, bu kurumlarda barındırılan kişi sayısı 301.397'dir (www.cte.adalet.gov.tr, 2025). 2025 yılı bütçe görüşmeleri, yatırım programında 20 ceza infaz kurumu yapılması için Adalet Bakanlığınca teklifte bulunulmuştur.

2.4.Suç İnceleyen Ekonomik Modeller

Suçu inceleyen ekonomik modeller, bireylerin suç işleme kararlarını ekonomik çıkarlar ve maliyetler üzerinden analiz etmeye yönelik teoriler geliştirmiştir. Bu modeller, suçun bireylerin rasyonel tercihleri doğrultusunda, belirli fayda ve maliyet analizleriyle şekillendiğini varsayar. Suçluların, potansiyel ceza ve yakalanma olasılıkları gibi riskleri değerlendirerek, suçu işleyip işlememeye karar verdiği öngörülür. Bu bağlamda, cezaların büyüklüğü ve caydırıcılığı suç oranlarını doğrudan etkileyen faktörler olarak modellenir.

Ekonomik modellerin bir diğer yönü ise, suçların toplumsal maliyetlerinin hesaba katılmasıdır. Suçun işlenmesi, yalnızca suçlu bireyi değil, toplumun genel refahını da olumsuz etkiler. Bu etkiler, güvenlik hizmetlerine harcanan kaynaklardan, suçla mücadele için yapılan yatırımlara kadar geniş bir yelpazede değerlendirilir. Aynı zamanda, suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde toplumun yaşam kalitesinin düşmesi ve buna bağlı olarak ekonomik verimliliğin azalması gibi makroekonomik sonuçlar da göz önünde bulundurulur.

Ekonomik modeller, suçun önlenmesi için politika önerileri geliştirmede de önemli bir araçtır. Özellikle cezaların düzenlenmesi, yakalanma olasılıklarının artırılması veya suçluların rehabilitasyonu gibi stratejiler, bu modeller aracılığıyla analiz edilerek etkin önleme yöntemleri üzerinde durulur. Bu tür modeller, suçun sadece bireysel bir davranış değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik bir sorun olarak ele alınmasını sağlar. Bu modeller, suçun tüm nedenlerini açıklamasa da ekonomik analiz için önemli bir çerçeve sunar. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki artan suç oranlarına ilaveten gelişmiş ülkelerde de genellikle teknolojik gelişimlere paralel olarak farklılaşarak artan suç oranları iktisatçılar tarafından ilgi çekici bulunmuştur.

Ekonomistler, suçu açıklamak amacıyla geliştirdikleri modellerle, suç ve iş arasındaki ilişkiyi ekonomik bir çerçevede ele almışlardır. Bu modeller, suçun, tıpkı bir iş gibi, belirli bir zaman dilimi ve çaba gerektirdiği ve sonuçta ekonomik bir gelir elde edilmesini sağladığı görüşüne dayanır. Suç, iş dünyasında olduğu gibi, bireylerin karar alırken göz önünde bulundurduğu fırsat maliyetleri, gelir beklentileri ve riskler gibi unsurları içerir. Bu bağlamda, suçu işlemek de ekonomik bir faaliyet olarak, bireyin elde edebileceği gelirle, suçu işlemenin getireceği maliyetleri ve riskleri karşılaştıran rasyonel bir karar sürecidir. Ekonomik modeller, bu dinamiği çözümleyerek suçun meydana gelme olasılıklarını anlamaya çalışmıştır (Witte ve Tauchen, 1994:1-2). Suçun iş gibi, gelir ve maliyet analiziyle ele alınması, özellikle organize suçlar ve ekonomik suçlar için geçerli olabilir. Ancak, anlık veya duygusal suçlar için bu model sınırlıdır.

2.4.1. Suçun Geleneksel Ekonomik Modelle İncelenmesi

Bu modele göre, bireyler, suç işleme kararı alırken, yasal ve yasal olmayan eylemler arasındaki fayda farkını dikkate alarak rasyonel bir seçim yaparlar. Bu seçim, beklenen kazançların yanı sıra suçun işlenmesinden kaynaklanacak olası sonuçlara dayalıdır. Bireylerin suç işleme kararlarını etkileyen başlıca faktörler, yasal kazancın miktarı, yasal olmayan eylemlerden elde edilecek gelir beklentisi, suç sonrası yakalanma ve tutuklanma olasılığı,

yakalandıklarında karşılaşacakları cezaların büyüklüğü ve son olarak yasal olmayan eylemleri gerçekleştirme fırsatlarının erişilebilirliği gibi unsurlardır. Bu faktörler, bireylerin suç işleme olasılıklarını belirleyen temel dinamikleri oluşturmuştur (Witte ve Witt, 2000:5). Bireylerin yasal yollardan elde edeceği kârın ve yasal olmayan yollardan alacağı risk maliyetinin ekonomik anlamda kıyaslanmasıdır. Kısacası geleneksel ekonomik model, bireylerin suçtan bekledikleri getirinin uğruna göze alabileceği cezaya göre katlanma yükümlülüğüdür ancak suç kararında sadece ekonomik faktörler değil, aynı zamanda etik, sosyal ve psikolojik etkenler de belirleyici rol oynayabileceği unutulmamalıdır.

Türkiye’de ruhsat alınmaksızın gerçekleştirilen, Türk halkı arasında "kaçak yapı" olarak adlandırılan çatı katı, ek kat ya da bina inşaatları, bireyler açısından önemli düzeyde maddi kazanç sağlamaktadır. Özellikle metropol kentlerde bu durumun ekonomik etkileri daha belirgin biçimde hissedilmektedir. Devletin bu tür yapılaşmalara karşı uyguladığı yaptırımların yetersizliği ise, hem bireyler hem de ekonomik faaliyet yürüten işletmeler nezdinde yeterli caydırıcılığı oluşturmamaktadır. Suçtan elde edilmesi beklenen kazancın cezai yaptırımların maliyetinden daha yüksek olması, söz konusu illegal yapılaşmaların artarak devam etmesine neden olmaktadır.

2.4.2. Zaman Ayırma Modelleri

Beklenen fayda modeli olarak da bilinen zaman ayırma modelleri, geleneksel ekonomik yaklaşımların ötesinde geliştirilmiş bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu modellerin ilk örnekleri, Becker (1968) tarafından ortaya konmuş olup, Becker’in düşüncelerini benimseyen diğer ekonomistler de bu modelin evrilmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Zaman ayırma modelleri, bireylerin sınırlı zamanlarını nasıl dağıttıklarını ve bu dağılımın ekonomik kararlar üzerindeki etkilerini inceleyerek, ekonomi teorisini daha kapsamlı bir şekilde genişletmiştir. Bu yaklaşım, hem iş gücü piyasası hem de suç gibi sosyal davranışlar açısından, zamanın nasıl değerlendirildiğine dair yeni bir anlayış sunmaktadır.

Zaman ayırma modellerinde, bireylerin suçtan ve yasal faaliyetlerden elde etmeyi umdukları faydalar karşılaştırılarak, zamanlarını bu iki tür faaliyet arasında nasıl dağıttıkları analiz edilir. Bu modellere göre, bireyler, zamanlarını en verimli şekilde kullanmaya çalışarak, en kısa sürede en yüksek faydayı sağlayacak faaliyetleri tercih ederler. Suç ve yasal faaliyetler arasındaki bu tercih, bireylerin her iki faaliyetten beklediği kazançları, harcadıkları zamanı ve bu süreçte karşılaştıkları riskleri göz önünde bulunduran bir değerlendirmeye dayanmaktadır(Becker, 1968:169). Kişinin fayda temelinde zamanını legal ve illegal işlere göre bölüştürmesidir. Kişinin yararını en çok gördüğü legal ya da illegal alanda yapacağı tasarruf, zaman ayırma modellerinde beklenen faydanın seviyesidir. İnsanların uğruna vazgeçebilecekleri kazançları işleyeceği suçun maliyetine göre belirlenmektedir. Kısacası kişi az zamanda çok fayda elde edecek bir faaliyeti benimseyecektir.

Çalışmamızın bu bölümünde, zaman ayırma modelleri kapsamında öncelikle Becker modeli, ardından Ehrlich modeli ve son olarak Heineke modeli ele alınarak incelenecektir. Bu modeller kronolojik sıralamaya göre başlıklandırılacaktır.

2.4.2.1. Becker Modeli

Becker modelinde suçlular, suç oluşmadan yakalandığında verilecek cezayı düşünerek hareket ederler. Suç sonucu ortaya çıkan illegal gelir, legal olan gelir, yakalanma ihtimali ve cezaya çarptırılmanın sonuçlarını değerlendirir çıkan sonuçta, suç işlemenin daha kârlı olduğunu düşünürse suçu tercih edeceğini ifade etmiştir (Becker, 1993:390). Daha açık bir ifadeyle suç işlemeye karar verme mekanizması şu şekilde ifade edilebilir:

Bir kişinin yasal yollardan elde edeceği gelir X , suçtan elde edeceği gelir ise Y olarak tanımlansın. p , bu kişinin yakalanıp mahkum olma olasılığını, Z ise yakalanıp mahkum olduğunda karşılaşılabilecek cezanın para karşılığını ifade etsin. Kişinin yasal bir işten elde edeceği faydayı $U(X)$ ile yasal olmayan bir işten elde edeceği faydayı ise $U(Y)$ ile gösterebiliriz. Ancak, yasal olmayan bir işten elde edilen fayda, kişinin yakalanıp yakalanmamasına bağlı olduğundan kesin değildir. Bu durumda, kişinin yasal olmayan yollardan beklediği fayda, iki bileşenin toplamına eşittir: İlk bileşen, kişinin yakalanmama olasılığı olan $(1-p)$ ile elde edeceği fayda $U(Y)$ çarpımından oluşurken, ikinci bileşen, yakalanma olasılığı olan p ile kişinin yakalandığında ceza sonrasında elde edeceği faydanın $U(Y-Z)$ çarpımından oluşur. Bu iki bileşenin toplamı, kişinin yasal olmayan faaliyetlerden beklediği toplam faydayı verir.

$E(U)$, kişinin yasal olmayan faaliyetlerden beklediği gelir olarak tanımlandığında, bu eşitlik şu şekilde ifade edilebilir:

$$E(U) = (1 - p) * U(Y) + p * U(Y - Z)$$

Burada, eğer kişinin yasal işten elde ettiği fayda, yani $U(X)$, $E(U)$ değerinden büyükse, kişi yasal olmayan faaliyetlere yönelmeyecektir. Ancak, eğer $U(X)$ değeri $E(U)$ 'den küçükse, kişi yasal olmayan işlere yönelme eğiliminde olacaktır. Bu durum, kişinin suçu işleyip işlememeyi, yasal ve yasadışı faaliyetlerin beklenen faydalarını karşılaştırarak rasyonel bir şekilde karar vermesine dayanmaktadır (Warren, 1978: 44).

Suç oranları ile bireylerin sosyoekonomik durumu arasındaki ilişki uzun yıllardır akademik araştırmalara konu olmuştur. Genel olarak, düşük gelir seviyesine sahip bireylerin suça katılım oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni, ekonomik koşulların bireyleri yasa dışı faaliyetlere yönlendirebilecek bir baskı unsuru oluşturmasıdır.

2.4.2.2.Ehrlich'in Modeli

Ehrlich'in modeline göre suça katılma, yasal ve yasal olmayan yollar arasında yapılan bir seçim değildir. Suçlu, yasal ve yasal olmayan yollarla belirli bir zamanda birlikte uğraşabilir ya da hayatının belirli bir döneminde söz konusu yolların birinden diğerine geçiş yapabilmektedir (Dursun,1997:14; Ehrlich,1974:70-71).Ehrlich'in modelinde kişinin zaman yönetimi Becker'in modelinden farklıdır. Becker, suçun işlenmesinden elde edilen geliri yasal ve maddi olmayan diğer gelirlerden ayırmamıştır. Bu yüzden Ehrlich'in modelinin daha ayrıntılı olduğunu söyleyebiliriz.

Ehrlich'in (1973) modelinde bireylerin suç işleme eğilimi, çeşitli ekonomik ve sosyal faktörlerin bir fonksiyonu olarak ele alınmaktadır. Modelde, bireyin hem yasal hem de yasa dışı faaliyetlerde bulunabileceği varsayılmaktadır.

Ehrlich (1973:533), bireysel suç arzı fonksiyonunu şu şekilde ifade etmiştir:

$$Q_{ij} = f(p_{ij}, f_{ij}, w_{ij}, w_{lj}, u_{lj}, j, n_j)$$

fonksiyonuna göre (Ehrlich, 1973: 533); ve (l): Legal ve illegal faaliyetleri açıklar.

Modelde *i* ve *l* alt indisleri sırasıyla yasa dışı ve yasal faaliyetleri temsil etmektedir.

Bu çerçevede:

- *w_{ij}*: Bireyin yasa dışı faaliyetlerden elde ettiği gelir,
- *w_{lj}*: Yasal yollarla kazandığı gelir,
- *u_{lj}*: Yasal gelirden sağladığı fayda düzeyi,
- *Q_{ij}*: Gerçekleşen suç miktarı,
- *j_{nj}*: Bireyin suç işlemesine neden olabilecek tüm faktörleri kapsayan değişken olarak tanımlanır.

Bu modele göre, bireyin suç işleyip işlememe kararı, yasal ve yasa dışı faaliyetlerden elde ettiği kazançların ve bunların sağladığı faydanın karşılaştırılması sonucunda şekillenir. Eğer yasa dışı faaliyetlerden sağlanan kazanç ve fayda, yasal faaliyetlere kıyasla daha cazip hale gelirse bireyin suç işleme olasılığı artabilir. Bunun yanı sıra, bireyin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar da suç eğilimini belirleyen önemli etkenler arasındadır.

Bu modele göre, yasal ve yasa dışı faaliyetler birbirlerinin tam ikamesi olarak değerlendirilir. Yani birey, göreceli fayda düzeylerine bağlı olarak bir faaliyeti bırakıp diğerini tercih edebilir. Bir bireyin herhangi bir faaliyetten sağlayacağı fayda, o faaliyete ayırdığı zamanla doğrudan ilişkilidir. Ancak yasal faaliyetlerden elde edilen fayda belirli ve öngörülebilir iken, yasa dışı faaliyetlerden sağlanan fayda belirsizlik içermektedir. Bu belirsizlik, bireyin yakalanma olasılığına ve yakalanması durumunda karşılaşılabilecek cezanın ağırlığına bağlıdır. Özellikle, bireyin yasa dışı faaliyetlere ayırdığı zaman arttıkça, yakalanma ihtimali de yükselmektedir. Ehrlich'in modeli, bu yönüyle Becker'in ekonomik suç modeline benzemektedir. Her iki modelde de yakalanma durumunda uygulanacak ceza parasal terimlerle ifade edilmekte ve bireyin suç işleme kararında ekonomik teşviklerin belirleyici olduğu vurgulanmaktadır (Hekim ve Gül, 2011: 128-139).

2.4.2.3. Heineke Modeli

Block ve Heineke, mala karşı işlenen suçları temel alarak suçun ekonomik boyutunu analiz eden bir model geliştirmiştir. Heineke'ye göre, yasa dışı faaliyetler zaman gerektiren eylemler olduğu için suç işleme kararını portföy yaklaşımıyla modellemek uygun değildir. Bunun yerine, suç kararının, sonuçları belirsiz bir emek arzı sorunu olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu bakış açısına göre, suç faaliyetlerine ayrılan zaman, bireyin ekonomik ve sosyal koşullarına bağlı olarak şekillenmektedir. Hem ekonomik teori hem de politika yapıcılar, bireyin yasal ve yasa dışı faaliyetlere ayırdığı zamanı etkileyen faktörleri ve bu faktörlerdeki değişimlere bireyin nasıl tepki verdiğini incelemelidir. Heineke, suç işleme kararının yalnızca ekonomik getirilerle açıklanamayacağını, bireyin psikolojik (psişik) fayda ve maliyetlerini de içeren zaman tahsisi modeli ile analiz edilmesinin daha uygun olacağını öne sürmektedir. Bu çerçevede, bireyin suç işlemeye yönelik kararlarını anlamak için sadece parasal getiriler değil, aynı zamanda suçun birey üzerindeki psikolojik etkileri, sosyal damgalanma

riski ve alternatif meşru faaliyetlerden sağlanan tatmin gibi unsurlar da dikkate alınmaktadır (Heineke, 1978:4).

Heineke, 1978 yılında suçun ekonomik boyutunu analiz etmek amacıyla dört farklı model geliştirmiştir. Bu modellerden yalnızca ikinci model, suç olgusunu genel çerçevede ele aldığı için çalışmada bu modele odaklanılmıştır. Modelin daha iyi anlaşılabilmesi adına, temel kavramlar ve ilgili tanımlamalar aşağıda detaylandırılmıştır:

W: gerçek geliri,

W₀: zenginlik veya dış geliri,

U(W): kişinin von Neumann-Morgenstern fayda fonksiyonunu,

U_w > 0, U_{ww} < 0, x: W₀' nin yasa dışı işlere ayrılan belirli bir bölümünü,

0 ≤ x ≤ 1, p: yasa dışı işin başarısız olma olasılığını,

W_s: yasa dışı iş başarılı ise kişinin gelirini,

W_u: yasa dışı iş başarısız ise kişinin gelirini ifade etmektedir (Dursun, 1997: 22).

Heineke, modelini daha sistematik bir şekilde ifade edebilmek için çeşitli fonksiyonlar tanımlamıştır. Bu fonksiyonlar, bireyin yasal ve yasa dışı faaliyetlere ayırdığı zaman ve elde ettiği parasal dönüşümler arasındaki ilişkiyi göstermektedir:

- $G(t_2, \alpha)$: Bireyin t_2 saatini yasa dışı bir faaliyete ayırması durumunda, eğer başarılı olursa elde edeceği parasal kazancı ifade eder. Bu fonksiyon, yasa dışı faaliyete ayrılan zaman ve diğer etmenlerle pozitif bir ilişkiye sahiptir ($G_2 > 0$, $G_\alpha > 0$ ve $G_2\alpha > 0$).
- $F(t_2, \beta)$: Bireyin t_2 saatini yasa dışı faaliyete ayırması sonucunda yakalanıp tutuklanması durumunda karşılaşacağı parasal cezayı gösterir. Bu fonksiyon da yasa dışı faaliyete ayrılan zaman ve ilgili faktörlerle pozitif bir ilişkiye sahiptir ($F_2 > 0$, $F_\beta > 0$ ve $F_2\beta > 0$).
- $L(t_1, \delta)$: Bireyin t_1 saatini yasal faaliyetlere ayırarak elde ettiği parasal kazancı tanımlar. Bu kazanç, ayrılan zaman ve ilgili faktörlerle doğrudan artış göstermektedir ($L_1 > 0$, $L_\delta > 0$ ve $L_1\delta > 0$).

Bu fonksiyonlar, bireyin zamanını yasal ve yasa dışı faaliyetler arasında nasıl tahsis ettiğini ve bu kararın ekonomik sonuçlarını analiz etmek için kullanılmaktadır (Heineke, 1978: 5-13).

Eğer birey yasa dışı bir faaliyette bulunur ve bu faaliyet başarılı olursa, elde edeceği toplam gelir şu şekilde ifade edilir:

$$W_s = W_0 + L(t_1, \delta) + G(t_2, \alpha)$$

Burada:

- W₀: Bireyin başlangıçtaki geliri,
- $L(t_1, \delta)$: Yasal faaliyetlerden elde edilen gelir,
- $G(t_2, \alpha)$: Yasa dışı faaliyetten başarılı şekilde elde edilen gelirdir.

Eğer yasa dışı faaliyet başarısız olursa, birey belirli bir cezai yaptırıma maruz kalacak ve toplam geliri şu şekilde azalacaktır:

$$W_u = W_s - F(t, \beta)$$

Burada $F(t, \beta)$, bireyin yasa dışı faaliyeti nedeniyle maruz kaldığı parasal ceza ve diğer maliyetleri ifade etmektedir.

Bu modelde:

- α , δ ve β , bireyin yasa dışı faaliyetten elde edeceği gelirin başarı veya başarısızlık durumuna göre nasıl değiştiğini gösteren değişkenlik parametreleridir.
- L , yasal faaliyetlerin parasal ve parasal olmayan fayda ve maliyetlerini ölçerken,
- G , yasa dışı faaliyetlerin parasal ve parasal olmayan fayda ve maliyetlerini değerlendirmektedir.
- F ise cezanın birey üzerindeki parasal ve psikolojik etkilerini içeren bir maliyet fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır.

Bu çerçevede, bireyin suç işleyip işlememe kararı, yasal ve yasa dışı faaliyetlerden elde edilecek faydaların ve maliyetlerin karşılaştırılmasıyla şekillenmektedir (Dursun, 1997: 23; Heineke, 1978: 13-14).

Heineke, bireyin yasa dışı faaliyette başarısız olması durumunda, yani yakalandığında sahip olacağı geliri, suçtan elde edilen kazancın harcanıp harcanmadığına bağlı olarak iki farklı şekilde tanımlamaktadır.

- Eğer birey suçtan elde ettiği geliri harcamamışsa, yakalandığında sahip olacağı gelir şu şekilde ifade edilir:

$$W_u = W_o + L + G - F(p)$$

Burada W_o başlangıç geliri, L yasal faaliyetlerden elde edilen gelir, G yasa dışı faaliyetten elde edilen kazanç, $F(p)$ ise yakalanma durumunda ödenecek ceza ve diğer maliyetleri temsil etmektedir.

- Eğer birey yasa dışı faaliyetten elde ettiği gelirin tamamını harcamışsa, yakalandığında sahip olacağı gelir şu şekilde olur:

$$(I) \text{ durum} \quad W_u = W_o + L + G - F(p) \quad \text{veya}$$

$$(II) \text{ durum} \quad W_u = W_o + L - F(p)$$

Bu durumda, birey suçtan elde ettiği kazancı harcadığı için ceza doğrudan mevcut gelirinden karşılanmaktadır.

Bu yaklaşım, suçtan elde edilen kazancın bireyin mali durumuna olan etkisini ve yakalanma durumunda karşılaşılabilecek ekonomik sonuçları daha iyi anlamaya yardımcı olmaktadır (Heineke, 1978: 13-14).

Birey, beklenen faydasını maksimize edecek olan t_1 ve t_2 değerlerini seçer. Bu optimizasyon problemi, türev veya kısıtlı optimizasyon yöntemleri kullanılarak çözülebilmüş ve bireyin karar değişkenleri üzerindeki etkileri incelenebilir (Dursun, 1997: 23; Heineke, 1978: 15).

Bu durumda problem, aşağıdaki denklemdeki eşitliğin, hangi değerler aralığında sınırlanarak t_1 ve t_2 'ye göre nasıl maksimize edileceğiyle alakalıdır. Birey, toplam süre t_i ile sınırlı olan iki farklı faaliyete (t_1 ve t_2) zaman ayırarak, beklenen faydayı maksimum yapmak istemektedir.

$$(1-p) U(W_s) + p U(W_u) \quad t_1 + t_2 \leq t$$

$$t_i \geq 0, i = 1, 2$$

Yukarıdaki denklemdeki eşitliği maksimize etmek için gerekli şartlar:

$$(1-p) U_s L_{t1} + p U_u L_{t1} = 0 \quad (e) \quad (1-p) U_s G_{t2} + p U_u (G_{t2} - F_{t2}) = 0 \quad (f)$$

sağlandığında gerçekleşmektedir.

Eşitlik (e) incelendiğinde, optimal t_1 değerinin, $L_{t1}=0$ olduğu durumda gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum, bireyin yasal faaliyetlere ayırdığı zamanın, bireysel servet düzeyi ya da ceza sisteminin yapısıyla doğrudan ilişkili olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle, bireyin sahip olduğu varlık miktarı, yasa dışı faaliyetlerden elde edilebilecek getirilerin yüksek olması veya cezaların caydırıcılığının düşük olması gibi faktörler, yasal faaliyetlere ayrılan zamanı doğrudan etkilememektedir.

Buna karşılık, eşitlik (f) kapsamında belirlenen ikinci optimal koşul, t_2 o değerinin yasal faaliyetlere ayrılan süreye bağlı olduğunu göstermektedir. Bu, yasa dışı faaliyetler için ayrılan zamanın bireyin toplam zaman tahsisinden ve dolayısıyla yasal faaliyetlere ayırdığı süreden etkilendiği anlamına gelir. Başka bir ifadeyle, bireyin yasa dışı faaliyetlerde bulunma süresi, ekonomik teşvikler ve ceza yapısı gibi faktörlerin yanı sıra, yasal faaliyetlere ayırdığı zaman miktarıyla da doğrudan ilişkilidir (Dursun, 1997: 24; Heineke, 1978: 16). Heineke'nin ekonomik modelinde, bireylerin seçimlerini belirleyen birçok etkenin var olduğunu ve yasal ve yasadışı faaliyette bulunacak olanlar için cezanın etkisinin caydırıcılık bakımından öngörülemediği vurgulanmıştır.

2.4.2.4. Schmidt ve Witte Modeli

Schmidt ve Witte modelinde, bireyin çalışma durumu ile ceza yaptırımlarının sonuçlarının birbirinden bağımsız olduğu varsayılmaktadır. Schmidt ve Witte, bireyin iş sahibi olup olmamasına bağlı olarak suç işleme eğilimini sekiz farklı durum çerçevesinde ele almış ve bu durumlara ilişkin olasılık sembolleri ile gelir düzeylerini içeren bir tablo oluşturmuştur. Bu tabloda, pa tutuklanma olasılığını, pc/a tutuklanan bireylerin mahkûm olma olasılığını ve pj/c mahkûm olan bireylerin hapsedilme olasılığını ifade etmektedir (Schmidt ve Witte, 1984: 157).

Schmidt ve Witte ekonomik modelinde, bireyin mesleğinin olup olmaması, suça bulaşıp bulaşmadığı, bulaştıysa yakalanıp yakalanmadığı ve yakalandığında hangi cezai yaptırıma tabi tutulduğu aşağıdaki tabloda yer almıştır.

Tablo: 8 Gelir Düzeyleri ve İlgili Olası Durumlar

Durum	Olasılık	Gelir Düzeyi
İş sahibi ve suçtan dolayı yakalanmamış	$P1 = (1-e) (1-pa)$	$I1 = A + L(t_1, X) + G(t_1, Y)$
İşsiz ve suçtan dolayı yakalanmamış	$P2 = e (1-pa)$	$I2 = A + G(t_1, Y)$
İş sahibi ve tutuklanmış fakat mahkûm edilmemiş	$P3 = (1-e) pa (1-pc/a)$	$I3 = A + L(t_1, X) + G(t_1, Y) - F^1((t_1, Z))$
İşsiz ve tutuklanmış fakat mahkûm edilmemiş	$P4 = (1-e) pa(1-pc/a)$	$I4 = A + G(t_1, Y) - F(t_1, Z)$
İş sahibi, tutuklanmış ve para cezası şeklinde mahkûm edilmiş	$P5 = (1-e) pa pc/a (1-pj/c)$	$I5 = A + L(t_1, X) + G(t_1, Y) - F^2(t_1, Z)$
İşsiz, tutuklanmış ve para cezası şeklinde mahkûm edilmiş	$P6 = (e) pa pc/a (1-pj/c)$	$I6 = A + G(t_1, X) - F^2(t_1, Y)$
İş sahibi, tutuklanmış ve hapsedilmek suretiyle mahkûm edilmiş	$P7 = (1-e) pa pc/a pj/c$	$I7 = A + L(t_1, X) + G(t_1, Y) - F^3(t_1, Z)$
İşsiz, tutuklanmış ve hapsedilmek suretiyle mahkûm edilmiş	$P8 = (e) pa pc/a pj/c$	$I8 = A + G(t_1, X) - F^3(t_1, Y)$

Kaynak: SCHMIDT, Peter ve WITTE, 1984, s:158.

Schmidt ve Witte, ekonomik modelleri için aşağıda gösterilen simgesel ifadeleri kullanmışlardır:

t_L : Çalışmaya ayrılan zaman,

t_i : Suç faaliyetlerine ayrılan süre,

T : Toplam ayrılabilir zaman,

I_i : i durumundaki toplam kazanç veya servet,

A : Ekonomik üretkenlikten bağımsız servet artışı,

$U(I)$: Gelirin faydaya dönüşüm fonksiyonu,

$E[U(I)]$: Beklenen fayda.

Tablodaki değişkenler ve fonksiyonlar aşağıdaki ekonomik anlamlara sahiptir:

$F_j(t_1, \alpha)$, j 'inci ceza hukuku yaptırımını kapsamında maruz kalınan ceza miktarını,

t_1 saat süreyle suç faaliyetlerine ayrılan zaman nedeniyle karşılaşılan cezai yaptırımını

$G(t_1, \alpha)$, t_1 saat boyunca suç faaliyetinden elde edilen getiriyi, yani psikolojik maliyetler dikkate alındığında net parasal kazancı

$L(t_1, \delta)$ ise, t_1 saatlik sürenin emek piyasasında üretken bir şekilde değerlendirilmesi durumunda elde edilecek gelir düzeyini, yine psikolojik maliyetlerin net parasal karşılığı olarak tanımlamaktadır.

Bununla birlikte, tabloda yer alan parametreler ekonomik modeller çerçevesinde aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

β , ceza fonksiyonunda dışsal bir ayarlayıcı parametre olup, yaptırımların bireyler üzerindeki etkisini belirleyen bir değişkeni,

α , suçtan elde edilen gelir fonksiyonunda dışsal bir ayarlayıcı parametre olarak, bireyin suç faaliyetlerinden sağlayacağı potansiyel kazancı etkileyen bir faktörü,

δ , emek piyasasındaki getiri fonksiyonunun dışsal belirleyici parametresi olup, işgücü piyasasında elde edilen gelir seviyesinin duyarlılığını

π , belirli bir i durumunun gerçekleşme olasılığını

e , ekonomideki beklenen işsizlik oranını ifade etmektedir.

Tablodan da görülebileceği üzere, Schmidt ve Witte, ceza adalet sisteminde uygulanan yaptırımları j için şu şekilde sınıflandırmıştır:

$Fj(t_1, \beta) = 1$ (tutuklanma), 2 (para cezası) ve 3 (hapis cezası).

Aynı varsayımdan hareketle, G ve Fj fonksiyonları için de benzer bir yapı benimsenmiş olup, emek piyasasındaki kazanç fonksiyonu için L 'nin temel özellikleri şu şekilde belirlenmiştir:

$$L_t = \partial L / \partial t_L > 0, L_d = \partial L / \partial \delta > 0, L_{td} = \partial^2 L / \partial t_L \partial \delta > 0$$

Bu ifadeler, çalışma süresi ve dışsal belirleyici faktörlerdeki değişimlerin bireyin iş gücü piyasasındaki gelirine pozitif etkide bulunduğunu göstermektedir.

Schmidt ve Witte, bireyin toplam gelirinin üç ana bileşenden oluştuğunu öne sürmüştür:

(i) Emeğe dayanmayan gelir veya servet (A), nin karesi

(ii) Bireyin iş sahibi olması durumunda emek piyasasından elde edilen gelir ve

(iii) Suç faaliyetlerinden sağlanan kazanç (G).

Suçtan elde edilen gelir (G), suçtan elde edilen brüt gelirin, uygulanan ceza hukuku yaptırımları (Fj) düşüldükten sonra kalan net kazanç olarak hesaplanmaktadır. Ayrıca, işsiz bireyler için emek gelirinin sıfır olduğu varsayılmıştır. (Schmidt ve Witte, 1984: 159).

Schmidt ve Witte, bireyin fayda fonksiyonunu $U(I)$ şeklinde tanımlayarak, bireyin beklenen faydasını aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

$$E[U(I)] = \sum_{i=1}^8 p_i U(I)$$

Tablodaki fonksiyon, $i = 1, 2, 3, \dots, 8$ olmak üzere toplam sekiz farklı durumu ifade etmektedir. Birey, bu fonksiyonu maksimize edebilmek için tL ve tI zaman tahsislerini optimize etmektedir. Heineke'nin yaklaşımına benzer şekilde, Schmidt ve Witte de bireyin boş zamana ayırdığı sürenin değişken olduğunu ve tL ile tI 'nin pozitif değerler alabileceğini kabul etmektedir ($tL \geq 0, tI \geq 0$). Ayrıca, toplam zamanın bir sınırı olduğu için bu iki sürenin toplamı, bireyin toplam kullanılabilir zamanını (T) aşmamalıdır ($tL + tI \leq T$). Bununla birlikte, Schmidt ve Witte, Heineke'nin yaklaşımını takip ederek, bireylerin suç, çalışma ve boş zaman tahsislerini faydalarını maksimize edecek şekilde belirlediklerini öne sürmektedir. Matematiksel olarak bu durum, kısıtsız bir maksimum problemine eşdeğer olup, bireyin kararlarını belirlerken herhangi bir dışsal sınırlama olmaksızın en yüksek faydayı hedeflediğini göstermektedir.

2.4.3. Beklenti Modeli

Zaman tahsisi modellerinin geliştirilmesinin ardından ortaya konan yeni modellerin hiçbiri suç olgusuna yönelik doğrudan bir ekonomik çerçeve sunmamıştır. Bunun yerine, bu modeller ağırlıklı olarak bireylerin belirsizlik altında nasıl karar aldıklarını incelemeye odaklanmıştır (Dursun 1997:25). Ancak Kahneman ve Tversky (1979), risk altında karar verme sürecini açıklayan Beklenti Teorisini geliştirmiştir. Çalışmalarında, bireylerin riskli durumlarda karar alırken çeşitli psikolojik ve bilişsel faktörlerden etkilendiğini, bu faktörlerin ise geleneksel zaman tahsisi modelleriyle tutarsızlık gösterdiğini vurgulamışlardır. Özellikle bireylerin kararlarını, kesin olarak elde edilecek sonuçlarla diğer olası sonuçları karşılaştırarak verdiklerini öne sürmüş ve bu durumu kesinlik etkisi olarak adlandırmışlardır. Kesinlik etkisine göre, riskten kaçınan bireyler, kesin bir kazanç içeren seçenekleri tercih etme eğilimindeyken, risk seven bireyler kayıp ihtimali barındıran seçeneklere yönelmektedir. Bu durum, beklenen fayda teorisinin öngörülerıyla doğrudan çelişmekte ve bireylerin karar alma süreçlerinde rasyonel beklentilerden sapabileceğini göstermektedir (Kahneman; Tversky 1979: 263).

Risk altında bulunan bireylerin değerlendirme süreci, iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama, teklif edilen beklentilerin ilk değerlendirmesini içerirken, ikinci aşama ise bu beklentiler arasında en yüksek değeri taşıyan miktarın seçilmesini sağlar. İlk aşamada, kodlama, birleştirme, ayırma, iptal etme, basitleştirme ve baskın olanın belirlenmesi gibi adımlar takip edilerek değerlendirme yapılır. İkinci aşama olan değerlendirme sürecinde ise, incelenen beklentinin genel değeri " V " ile ifade edilir ve bu değer π ve v ölçüleri ile açıklanır. İlk ölçü olan π , her bir olasılık (p) ile birlikte $\pi(p)$ şeklinde karar olasılığına dönüşerek, p 'nin beklenti üzerindeki genel etkisini gösterir. İkinci ölçü olan v ise, her bir sonuca x , $v(x)$ şeklinde numara vererek, bu sonucun sübjektif değerini belirtir. Beklenti teorisi çerçevesinde, risk karşısındaki tutum, değerlendirme aşamasında karar olasılığı (π) ve karar sonucundaki sübjektif değer (v) dikkate alınarak belirlenmektedir (Çakmak, 2015: 48).

Bu teori, zaman ayırma modellerine yönelik eleştirilerden doğmuştur. Witte (1980), bireysel düzeyde gerçekleştirdiği analizlerde, suç işleyen bireylerin yakalanma olasılığı ve ceza şiddetinin, suç sayısı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Beklenen fayda modellerinde, bireyler yasal ve yasadışı faaliyetlere fayda ve maliyet hesapları yaparak

katılmakta iken, beklenti teorisinde, faaliyetlerin sonucunun belirsizliği, üçüncü bir boyut olarak alternatif bir seçenek olarak eklenmiştir.

2.4.3.1. Lattimore ile Witte'nin Modeli

Kahneman ve Tversky, beklenen fayda modelinin değer fonksiyonundan farklı olarak, değer fonksiyonu ile beklenen fayda modeline ters düşen bir ağırlık fonksiyonu geliştirmişlerdir. Ancak, bu yaklaşım, suçu ekonomik bir modelle açıklamakta yetersiz kalmıştır. Bu eksiklikten hareketle, Lattimore ve Witte, beklenti teorisinden yararlanarak suçun ekonomik modelini geliştirmişlerdir. Bu modeli daha iyi anlayabilmek için, öncelikle beklenen fayda modelinin suç tercihi üzerine olan etkilerini gözden geçirmek ve ardından beklenti teorisinin suç seçimi modeli ile karşılaştırmak gerekmektedir (Dursun, 1997: 34-39).

Lattimore ve Witte'nin modeline dayanan beklenti teorisine göre, bir bireyin potansiyel tercihi, zenginlikteki değişim ΔW ve boş zamandaki değişim ΔT ile belirlenir. Bu bağlamda, kişi, A ve B durumlarında ilk inceleme aşamasında neticeleri kodlar.

Kodlama işlemi,

(A) durumu için $\Delta WA = X1(tI;\alpha)$ ve $\Delta TA = -tI - X2(tI;\beta)$ olarak,

(B) durumu için ise $\Delta WB = X1(tI;\alpha)$ ve $\Delta TB = -tI$ şeklinde yapılmıştır (Dursun, 1997: 41).

Değerlendirme aşamasının ardından, birey hemen kazanç ve kayıplarını kodlamakta, A ve B durumlarındaki suç beklentisini ise onun sübjektif değeri olan v ile ölçmektedir. Ayrıca, karar ağırlığı w , kişisel olarak belirlenir ve matematiksel olarak birey, aşağıdaki eşitliği tI 'e göre maksimum yapmaya çalışır:

$$V(\Delta W, \Delta T) = w(p)v(\Delta W^A, \Delta T^A) + w(1-p)v(\Delta W^B, \Delta T^B)$$

Bu eşitlik, beklenen fayda modeli ile karşılaştırıldığında iki önemli farkı ortaya koymaktadır: Birincisi, karar ağırlıklarının her bir durumun gerçekleşme olasılığına bağlı olmasıdır, ancak bu, olasılıkla tam anlamıyla örtüşmemektedir. İkinci fark ise, bir şeye değer vermenin boş zaman ve gelire değil, yalnızca bu faktörlerdeki değişkenliklere bağlı olmasıdır. Bu durum, beklenti teorisinin bir sınırlamasını ortaya koyar ve aşağıdaki türevlerle ifade edilir:

$$\partial v(\Delta W^i, \Delta T^i) / \partial W > 0; \quad \partial v(\Delta W^i, \Delta T^i) / \partial T > 0; \quad \partial^2 v(\Delta W^i, \Delta T^i) / \partial W^2 < 0; \\ \partial^2 v(\Delta W^i, \Delta T^i) / \partial T^2 > 0). i = A, B \text{ şeklinde ifade edilmektedir.}$$

Bu türevler, beklenen fayda modelinde kazançların azalan oranda, kayıpların ise marjinal artış oranlarının artan bir şekilde olduğunu göstermektedir. Beklenen fayda modelinde olduğu gibi, boş zamandaki değişikliklerle birlikte zenginliğin marjinal faydasındaki değişimle ne gibi bir sonucun ortaya çıkacağı belirsizdir. Bu durum, aşağıdaki formüllerle ifade edilebilir:

$$\partial^2 v(\Delta W^i, \Delta T^i) / \partial T^i \partial W_i > < 0, i = A, B. \text{ şeklinde ifade edilmiştir (Dursun, 1997: 42).}$$

Beklenti teorisinde getiri ve ceza yaptırımları ($X1$ ve $X2$), beklenen fayda modelinde olduğu gibi değerlendirilse de, başlangıçtaki varlık düzeyindeki değişim bu iki model arasında farklılık yaratmaktadır. Beklenen fayda modelinde başlangıç zenginliği dışsal

faktörlerden bağımsız olarak ele alınırken, beklenti teorisinde başlangıçtaki varlık düzeyi bireylerin karar alma süreçlerinde belirleyici bir unsur olarak tercihleri şekillendirmektedir. Bu, zenginliğin mevcut durumunun, bireyin tercihlerini etkileyen bir faktör olarak rol oynadığı anlamına gelmiştir (Dursun, 1997: 42).

Baltimore ve Witte, modelin temelini zaman ve zenginlik (gelir) faktörlerine dayandırmışlardır. Bu modelde, bireyin potansiyel tercihlerinin, zenginlikteki değişim ve boş zamandaki değişimle belirleneceği kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, kişisel tercihlerde zamanın ve maddi kaynakların önemli birer belirleyici faktör olduğunu vurgulamıştır(Dursun, 1997, 41).

2.5. Suç ve Bazı Demografik Özellikler Arasındaki İlişki

Suç, birçok etkenin bileşiminden ortaya çıkan bir olgudur. Birçok etkeninin bileşiminden kasıt; suçun işlendiği çevre, çevreye bağlı olarak işlenen suç, suçu işleyen kişinin karakteri, kişinin almış olduğu eğitim ve hangi yaşta suç işlemeye başladığı bazı demografik özelliklerle yakından ilişkilidir. Bu sebeple suçun işlenişinde demografik özelliklerin etkisi oldukça yüksektir.

Bu bağlamda, suç ve demografik faktörler arasındaki ilişkiyi anlamak, suçla mücadele politikalarının geliştirilmesinde ve suçun önlenmesine yönelik etkili stratejiler oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Demografik yapıdaki değişimlerin izlenmesi, suç oranlarının belirli gruplar üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi ve buna uygun sosyal politikaların üretilmesi, toplum güvenliğinin artırılması açısından kritik bir gerekliliktir.

- 1-Yaş
- 2-Cinsiyet
- 3-Medeni Durum
- 4-Eğitim Seviyesi
- 5-Meslek
- 6-Gelir düzeyi
- 7-Aile
- 8-Çevre(Arkadaşlık İlişkileri)
- 9-Kültür etkisi (örf ve âdetler)
- 10-Suçun işlendiği yer ve suçun işleniş zamanı

Yukarıda da belirttiğimiz gibi demografik özelliklere, işlenilen suça göre başka değişkenler de eklenebilir. Bunlar genellikle her türlü suçun incelenmesinde dikkate alınması yararlı olacak açıklayıcı değişkenlerdir.

Çalışmamızın bu bölümünde demografik özelliklerden yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, medeni hal ve meslek (gelir düzeyi) ve suç ilişkisi incelenecektir.

2.5.1. Yaş ve Suç İlişkisi

Suç ile ilişkisi en sık incelenen değişkenlerden biri yaş faktörüdür. Kriminoloji alanında, bireylerin suça katılımının yaş ilerledikçe azaldığı görüşü yaygın kabul gören ve ampirik verilerle desteklenen bir olgudur (İçli vd., 1994:221). Yaş ile suç arasındaki ilişkiyi, kişinin yaşamı boyunca geçirdiği gelişimsel evrelere ve suçun dinamik yapısına benzetmek mümkündür. Bu evreler tıpkı suçlu davranış gibi birbirinin sebep ve sonucudur. Kişinin

ergenlik döneminde gösterdiği saldırgan tavırların, suçun en çok işlendiği ergenlik dönemindeki yaş aralığıyla doğrudan ilişkilidir. Yine suç oranları genellikle gençler arasında daha yüksek olmasına rağmen, dönemlerinde suç işlemekten uzak durmak, fikir üretmek, ebeveynlik gibi çeşitli yaşam evreleri yoluyla topluma daha fazla uyum sağlama eğilimindedir.

Suç ve yaş arasındaki ilişki, yalnızca psikososyal faktörlerle değil, biyolojik ve fiziksel etkenlerle de şekillenmektedir. Genç bireylerde gözlemlenen çeviklik, fiziksel güç ve risk alma eğilimi, özellikle belirli suç türlerinin işlenmesini kolaylaştırıcı bir rol oynayabilmektedir. Bu dönemde hareket kabiliyetinin yüksek olması, suç eylemlerinin planlanması ve gerçekleştirilmesinde avantaj sağlayabilir. Ancak yaş faktörünün suç üzerindeki etkisi, suçun türüne bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Özellikle endüstrileşmiş toplumlarda, ev ve iş yeri hırsızlıkları, otomobil hırsızlığı ve diğer küçük çaplı mülkiyet suçları genç bireyler arasında daha yaygın görülmektedir. Bu tür suçlar genellikle fırsat temelli olup, hızlı hareket edebilme ve anlık karar alma becerisi gerektirdiğinden gençler tarafından daha sık işlenmektedir (Knudten ve Richard D, 1970:78). Yaş ilerledikçe bireylerin enerji seviyesinde ve fiziksel güçlerinde görülen azalma, suç işleme oranlarında belirgin bir düşüşe yol açmaktadır. Genellikle suç oranları, gençlik dönemlerinde en yüksek seviyeye ulaştıktan sonra, yaşın ilerlemesiyle birlikte azalmaya başlar. Bu durum, biyolojik ve psikososyal değişimlerin yanı sıra bireylerin yaşam tarzında meydana gelen dönüşümlerle de açıklanabilir (İçli, 2004:328).

Yaş ve suç arasındaki ilişkinin önemi, insanların hayatları boyunca farklı gelişim dönemlerinde karşılaştığı ve hiç tecrübe edinmediği zorlukları dikkate almak bakımından önemlidir. Karşılaşılan bu engeller ve zorluklarla baş etmek için ihtiyaç duyulan mücadele yöntemleri, suçun önlenmesi ve suça müdahale yöntemleri geliştirmek için gereklidir.

Birçok suç türü, özellikle cinayet, soygun ve cinsel suçlar gibi ciddi suçlar açısından değerlendirildiğinde, bireylerin suça katılım oranının ergenlik ve erken yetişkinlik dönemlerinde en yüksek seviyeye ulaştığı, ardından yaş ilerledikçe azalma eğilimi gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu durum, bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim süreciyle doğrudan ilişkilendirilmiştir (Soyaslan ve Doğan, 1996:62).

Araştırmalar sürekli olarak suç oranlarının farklı yaş grupları arasında önemli ölçüde değiştiğini ve yaşın suç davranışının en güvenilir belirleyicilerinden biri olduğunu göstermektedir. Yaş ile suç arasındaki ilişki karmaşıktır ve çeşitli kriminolojik teoriler ve gelişimsel bakış açıları aracılığıyla anlaşılabilir. Suç ve yaş değişkenleri arasındaki ilişkiye dair yapılan araştırmalar, farklı suç türlerinin belirli yaş aralıklarıyla daha fazla ilişkilendirildiğini ortaya koymuş ve bu bulgular, gelişimsel açıdan risk önleme çalışmalarına önemli katkılar sağlamıştır. Yaş faktörünün suç üzerindeki etkisini ele alan yaklaşımlar, bireylerin suç davranışlarının zaman içinde nasıl değiştiğini anlamaya yönelik önemli veriler sunmaktadır. Bu bağlamda, yetişkinlik döneminde suçun tamamen ortadan kalkmadığı, ancak suça katılım oranlarının yaş ilerledikçe azaldığı görülmektedir. Bireylerin sosyal sorumluluklarının artması, risk alma eğilimlerinin azalması ve yaşam koşullarındaki değişimler, suç işleme oranlarının düşmesine neden olan temel faktörler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, yaş ve suç arasındaki ilişkiye dair yapılan analizler, suçun önlenmesine yönelik stratejilerin yaş gruplarına göre şekillendirilmesine yardımcı olmuştur (Greenberg, 1985:1).

Öğün'ün, cinayet suçundan hüküm giymiş 879 kişiyi kapsayan ve 81 ceza infaz kurumunda yürüttüğü araştırmada, adam öldürme suçunun en sık 17-22 yaş grubunda işlendiği saptanmıştır. Buna ek olarak, hükümlülerin %46'sının 26 yaşından küçük olması, bu suçun ağırlıklı olarak genç yaşlarda gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, çeşitli araştırmalar genç yaş gruplarında suç işleme oranlarının daha yüksek olduğunu ve bireylerin olgunlaşmasıyla birlikte bu oranlarda belirgin bir düşüş yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu durum, bireyin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimiyle doğrudan ilişkilendirilebilir. Gençlik döneminde risk alma eğilimlerinin, dürtüsel davranışların ve sosyal etkilenimlerin daha güçlü olması, suç işleme oranlarını artıran faktörler arasında yer alırken, yaş ilerledikçe sorumluluk bilincinin gelişmesi, bireylerin toplumsal normlara daha fazla uyum sağlaması ve yasal yaptırımların daha fazla içselleştirilmesi suç oranlarında azalmaya neden olmaktadır. Dolayısıyla, yaş faktörü, suç davranışlarının anlaşılmasında ve suçun önlenmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesinde önemli bir değişken olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 9: Türkiye’de 2024 Yılı İtibariyle Yaş Dağılımına Göre İşlenen Suç Sayısı

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımları (01.07.2024)						
Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Hükümlü		Tutuklu		Genel Toplam	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
12-18 Yaş Arası	1.007	55	2.062	90	3.069	145
18-40 Yaş Arası	183.859	7.431	31.935	1.996	215.794	9.427
40-65 Yaş Arası	93.949	4.221	10.200	703	104.149	4.924
65 Yaş ve Üzeri	4.376	166	463	13	4.839	179
GENEL TOPLAM	283.191	11.873	44.660	2.802	327.851	14.675

Kaynak: CTE, 2024

2.5.2.Cinsiyet ve Suç Arasındaki İlişki

Çalışmamızda cinsiyet ve suç arasındaki ilişkiyi ele almadan önce, konunun sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Özellikle okul, sosyal hizmet kurumları ve benzeri kamu kuruluşlarında erkek ve kız çocuklarına yönelik yapılan çalışmaların, cinsiyet ile suç arasındaki ilişkiyi anlamada önemli katkılar sağladığı göz ardı edilemez.

İstanbul ve Konya illerinde, 1966-67 ve 1967-68 eğitim öğretim yıllarında ortaöğretim kurumlarında uygulanan disiplin cezalarına ilişkin yapılan bir araştırmada, erkek öğrencilerle ilgili disiplin vakalarının kız öğrencilere kıyasla daha çeşitli olduğu belirlenmiştir. Ancak, sıklıkla karşılaşılan disiplin ihlallerinde her iki cinsiyet grubunun benzer özellikler gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırma bulgularına göre, öğrencilerin sosyal çevresi okul atmosferini etkilemekte ve disiplin vakalarının değerlendirilme biçiminde farklılıklar ortaya çıkmasına neden olmuştur (Oktay ve Ayla, 1976:71-78).

Cinsiyet, sosyolojik çalışmalarda suç ile ilişkisi detaylı olarak incelenen demografik özelliklerden biri olmuştur. Bireyin dünyaya geldiği aile, kız ve erkek çocuklar için rol dağılımının ilk merkezidir. Aile ve toplum kültürü, karakteristik özelliklerin belirginleştiği dönemde oldukça etkilidir. Özellikle toplumsal cinsiyetin oluşumundaki etkisi anahtar bir faktördür. Bu bakımdan kişiye toplum tarafından biçilen çeşitli roller, toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık göstererek, toplumsal cinsiyet normlarının oluşmasını sağlar.

İstatistiksel veriler, erkeklerin suç işleme oranlarının kadınlara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Suç ve cinsiyet arasındaki ilişkinin açıklanmasına yönelik mevcut yaklaşımlar iki temel görüş etrafında şekillenmektedir. Bir görüş, erkeklerin kadınlara göre daha fazla suç işlemesini, her iki cinsiyetin biyolojik farklılıklarına dayandırmaktadır. Diğer görüş ise bu durumu biyolojik özelliklerle ilişkilendirmek yerine, bireylerin toplumsal statüleri ve davranışlarını şekillendiren sosyal normlar çerçevesinde değerlendirilmiştir (Dönmezer, 1994:125).

Cinsiyet ve suç arasındaki bağlantı kriminolojide de önemli bir çalışma alanıdır. Yapılan çalışmalar ve elde edilen sonuçlar büyük ölçüde erkek temelli olmaya devam etmektedir. Araştırmalar sürekli olarak suç oranlarının ve kalıplarının erkekler ve kadınlar arasında farklılık gösterdiğini ve cinsiyetin suç davranışının en tutarlı belirleyicilerinden biri olduğunu göstermektedir. Cinsiyet ve suç arasındaki ilişkinin anlaşılması, ceza adaleti sistemindeki cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi ve hedefe yönelik müdahalelerin geliştirilmesi açısından önemlidir. Buna ek olarak, mağduriyet, madde bağımlılığı ve ruh sağlığı konularındaki farklılıklara ilişkin gelişmiş bir anlayış, ceza adaleti sisteminin tüm adalet biçimlerine uyan tek bir boyuttan daha fazlasıyla yanıt verme yeteneğini geliştirecektir.

Cinsiyetler arasındaki bu belirgin fark tarihsel olarak varlığını sürdürmekle birlikte, günümüzde sosyoekonomik eşitsizliklerin görece azalmasıyla birlikte kadınların suç faaliyetlerine katılımında da artış gözlemlenmiştir (Campaniello, 2014:1).

Genel olarak cinsiyet ve suç arasındaki bağlantı, suç davranışındaki cinsiyet farklılıklarına katkıda bulunan biyolojik, sosyal ve kültürel faktörlerin karmaşık etkileşimini vurgulamaktadır. Suçtaki cinsiyet eşitsizliklerini ele almak, kadın ve erkeklerin farklı sosyal bağlamlarda karşılaştıkları benzersiz deneyimleri ve zorlukları dikkate alan kapsamlı bir yaklaşım gerektirir. Ayrıca cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve hem erkekler hem de kadınlar arasındaki suç oranlarını azaltmak için cinsiyete duyarlı politikalar ve müdahaleler geliştirmek önemlidir.

Tablo:10 Türkiye’de Cinsiyet Dağılımına Göre İşlenen Suç Oranları (2019-2023)

Ceza infaz kurumu nüfusunun 31 Aralık tarihi itibarıyla cinsiyet dağılımı (2019-2023)										
Cinsiyet	2019		2020		2021		2022		2023	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Erkek	280.114	96,1	256.231	96	286.183	96,1	327.224	95,9	279.760	95,8
Kadın	11 432	3,9	10 600	4	11 667	3,9	14 070	4,1	12 151	4,2
Toplam	291.546	100	266.831	100	297.860	100	341.294	100	291.911	100

Kaynak: TÜİK, 2024

2.5.3. Medeni Durum ve Suç Arasındaki İlişki

Medeni durum ve suç ilişkisi analiz edilen demografik değişkenlerden biridir. Medeni durum değişkenlerinden kasıt ise; evli, bekâr, boşanmış ve dul olma durumudur. Çalışmamızda boşanmış olan kişinin bekâr olarak tanımlanmamasının sebebi ise nafaka ödüyor olmasının getirdiği ekonomik yüküdür. Bu yük insanı suça itebilecek ekonomik etkenlerden biridir.

İnsanın hazır olduğu anda aile müessesini kurma yönündeki isteği, sosyal bir canlı olmasının gereğidir. Aile iklimi, cinsiyete bağlı roller, örf ve adetler gibi birçok etken günümüz toplumunda giderek değişmektedir. Evlilikle birlikte ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sorunlar, bireyleri suç işlemeye itmektedir. Bu sorunlara genellikle ekonomik sıkıntılar eşlik etmektedir.

Araştırmalar ve istatistiksel veriler, suç oranlarının medeni duruma göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Genel eğilim, evli bireylerin en düşük suç oranına sahip olduğunu, bunu dulların ve bekârların takip ettiğini, en yüksek suç oranının ise boşanmış bireylerde görüldüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, suç oranlarının yaş grupları, cinsiyet ve bireylerin ait olduğu sosyal sınıflara göre değişkenlik gösterdiği de tespit edilmiştir. Örneğin, bazı araştırmalarda genç evli erkeklerin, bekâr erkeklere kıyasla daha yüksek suç işleme oranına sahip olduğu belirtilmektedir.

Yücel (1999), ceza infaz kurumuna giren hükümlü erkeklerin medeni duruma göre oransal dağılımı incelendiğinde, evli erkeklerin oranının Türkiye genelindeki evli erkek oranına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ailenin, birey üzerindeki olumlu etkisi göz ardı edilemez. Nitekim ceza infaz kurumuna giren boşanmış erkeklerin oranının, Türkiye'deki genel boşanmış erkek oranına kıyasla 4-5 kat daha fazla olması, bu durumun önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Medeni durum ile suç arasındaki ilişki incelenirken, suçun ortaya çıkmasında etkili olan diğer değişkenler de dikkate alınmalıdır. Örneğin, evli bir bireyin işsiz olduğu durumda,

aile içinde yaşanan ekonomik sıkıntılar suç işleme eğilimini artırabilir. Ancak bu konuda yapılan araştırmalar, genel olarak suç işleyen bireylerin medeni durumları değerlendirildiğinde, evli olmayan kişilerin evli bireylere kıyasla daha yüksek suç oranına sahip olduğunu ortaya koymuştur (Öncü, 2007: 8).

Adam öldürme suçu ile ilgili yapılan bir araştırmada, hükümlülerin medeni durumlarına göre dağılımı incelendiğinde, %52,2'sinin evli, %36,9'unun bekâr, %4,7'sinin boşanmış ve %3,2'sinin dul olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, cinayet suçu işlendiği sırada evli olan kadınların oranının (%70,4), erkeklere kıyasla (%50,1) belirgin şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür (Öğün, Aslıhan; a.g.e., s.125).

Yapılan araştırmalarda bekâr olanların evlilere oranla suç işleme eğilimine daha fazla sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka sonuç ise, medeni durumun hem suça hem de işlenen suç türüne etkisinin olduğudur.

Tablo:11 Türkiye’de Medeni Duruma Göre İşlenen Suç Sayısı (Mayıs 2024)

Ceza infaz kurumu nüfusunun 31 Aralık 2023 tarihi itibarıyla medeni durum, uyruk ve cinsiyet dağılımı,						
Medeni Durum	T.C. Uyruklu		Yabancı uyruklu		Toplam	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Hiç evlenmedi	126 880	3 448	7 050	565	133 930	4 013
Evli	93 223	4 664	3 866	249	97 089	4 913
Boşanmış	45 265	2 580	96	25	45 361	2 605
Eşi ölmüş	2 649	555	33	27	2 682	582
Bilinmeyen	221	12	477	26	698	38
Genel Toplam					279 760	12 151

Kaynak: CTE, 2024

2.5.4. Eğitim Seviyesi ve Suç Arasındaki İlişki

İnsan yaşamı boyunca süregelen eğitim süreci, bireyin çevresiyle etkileşim içinde bilgi, beceri ve değerler edindiği, düşünme yetisini geliştirdiği ve bu doğrultuda tutum ve davranışlarında dönüşüm sağladığı dinamik bir öğrenme süreci olarak tanımlanmıştır (Şimşek, 2007:29). Suç ile ilişkisi incelenen demografik özelliklerden biri de eğitim seviyesidir. Eğitim, bireyin yaşam boyu devam eden öğrenme sürecini kapsayan geniş bir kavramdır. Bu süreç, yalnızca örgün öğretimle sınırlı kalmayıp, bireyin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini destekleyen tüm öğrenme deneyimlerini içerir. Eğitim, bilgi ve beceri kazanımının yanı sıra bireyin değerler, tutumlar ve davranışlar geliştirmesine de katkıda bulunarak onu toplumsal hayata hazırlar. İnsan yaşamı boyunca süregelen bu süreç, bireyin çevresiyle etkileşim içinde bilgi, beceri ve değerler edindiği, düşünme yetisini geliştirdiği ve bu doğrultuda tutum ve davranışlarında dönüşüm sağladığı dinamik bir öğrenme sürecidir. Kişiye akademik olarak eğitimin verildiği yer olan okul, eğitim seviyesini ilerletmenin de

merkezidir. Bununla beraber artan eğitim seviyesi ile suç oranı arasındaki ilişkinin her zaman ters orantılı olacağı beklentisi hâkimdir.

Eğitim düzeyinin suç üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar, bireylerin eğitim seviyelerinin artmasının onların beceri ve yetkinliklerini geliştirdiğini, bu sayede yasal yollarla gelir elde etme olasılıklarını artırdığını ortaya koymaktadır. Eğitimli bireyler için yasadışı faaliyetlerin fırsat maliyeti yükseldiğinden, suç işleme eğilimleri azalmaktadır. Çalışmaların büyük bir bölümü, suça karışan bireylerin genellikle daha düşük eğitim geçmişine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, suç işleyen bireylerin eğitim sürecine erken yaşta son verme eğiliminde oldukları ve öğrenim hayatlarını yarıda bıraktıkları da sıklıkla vurgulanmaktadır (Aytaç vd., 2007).

İstatistiksel veriler, suça yönelen çocukların önemli bir kısmının düzenli okul devamlılığı sağlayamadığını ortaya koymaktadır. Eğitim sürecine kesintili veya yetersiz katılım, bu bireylerin akademik, sosyal ve etik gelişimlerini olumsuz etkileyerek suç davranışına yönelme riskini artırmaktadır (Soyaslan, Doğan; a.g.e., s.89). Amerika'da gerçekleştirilen araştırmalar, suç işleyen mahkûmlar arasında okuryazarlık oranının düşük olduğunu ve düzenli eğitim almış bireylerin oranının oldukça sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu bulgular, eğitim eksikliğinin suç eğilimi üzerindeki etkisini ortaya koyarak, eğitim seviyesinin bireylerin suçtan uzak durmasında önemli bir faktör olduğunu desteklemektedir (Dönmezer, Sulhi, a.g.e, s.285).

Ülkemizde suça bulaşmış kişiler için eğitim öğretim seferberliği cezaevlerinde de etkin bir şekilde yürütülmektedir. Hükümlü ve tutuklular, okuma yazma bilmeyenler başta olmak üzere hangi eğitim seviyesinde olursa olsun, tüm eğitim ve öğretim hizmetlerinden yararlanmaktadır. Hükümlü ve tutukluların iyileştirme ve topluma kazandırılması için ve en önemlisi tekrardan suça bulaşmasının önlenmesi için cezaevlerinde eğitim öğretim servisleri bulunmaktadır. Suçun önlenmesi ve suçla mücadelede cezaevlerinin sağladığı eğitim imkânları bu sürece doğrudan katkı sağlamaktadır.

Eğitim seviyesi ile gelir düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu varsayılmakta ve bireylerin eğitim seviyeleri arttıkça kazançlarının da yükselmesi beklenmektedir. Daha yüksek gelire sahip bireyler için suç işleyip tutuklu kalmaları durumunda kaybedecekleri ekonomik kazançlar, yani alternatif maliyetleri, daha büyük olacağından suçtan kaçınmaları rasyonel bir davranış olarak değerlendirilmektedir (Öztürk, 2005: 41).

Literatürde eğitim ve suç oranı arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğu yönünde çalışmalar da mevcuttur. Bunun yanı sıra bu görüşte olmayan suç bilimciler ve ülkemizde yapılan araştırmalar da mevcuttur.

Bazı araştırmalar, eğitim seviyesinin suç oranları üzerindeki etkisinin belirgin olmadığını ortaya koymuştur. Örneğin, yapılan bazı çalışmalar eğitim düzeyinin toplam suç faaliyetleri üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığını göstermiştir. Benzer şekilde, Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalarda da eğitim seviyesindeki artışın suç oranlarını azaltmadığı sonucuna ulaşılmış, bu bulgular genel literatürle örtüşmemiştir.

Tablo 12: Türkiye’de 2022 Yılı İtibariyle Eğitim Durumuna Göre İşlenen Suç Sayısı

Ceza İnfaz Kurumlarında 31.03.2022 Tarihi itibari ile Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları							
Eğitim Durumu	Hükümlü			Tutuklu			Toplam
	Erkek	Kadın	Çocuk	Erkek	Kadın	Çocuk	E+K+Ç
İlkokul Mezunu	72.071	2.202	246	8.042	291	386	83.238
İlköğretim Mezunu	52.841	1.420	216	7.278	331	679	62.765
Lise veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	42.271	1.411	5	6.410	339	9	50.445
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	43.118	661	34	6.209	140	83	50.245
Yüksek Okul veya Fakülte Mezunu	22.108	1.779	-	2.454	251	-	26.592
Bilinmeyen	16.329	417	31	1.998	103	52	18.930
Okuma-Yazma Bilmeyen	7.579	1.533	82	1.971	244	147	11.556
Okur-Yazar Olup Bir Okul Bitirmeyen	6.287	866	56	770	107	50	8.136
Yüksek Lisans	1.956	64	-	164	6	-	2.190
Doktora	375	7	-	22	1	-	405
Genel Toplam	264.935	10.360	670	35.318	1.813	1.406	314.502

Kaynak: CTE, 2024

2.5.5. Meslek ve Suç Arasındaki İlişki

Suç ile ilişkisi araştırılan demografik özelliklerden biri de meslekler yani kişinin ekonomik durumudur. Meslek seçimi, bireylerin hayatındaki en önemli dönüm noktalarından birisidir. Çünkü bireyin mesleğini seçmesi demek, geleceğini belirlemesi, çalışma ortamının nasıl olacağını, çalışma ortamında kimlerle muhatap olacağını, işinden zevk alıp almayacağını, mutlu bir insan olup olmayacağını, işinde başarılı olup olmayacağı, ne kadar maaş alacağı, hayatı boyunca devamlı bir işe sahip olup olmayacağını belirlemesi demektir. Ayrıca meslek seçimi bireyin içinde yaşadığı fiziksel ortam kadar psikolojik durumunu da etkileyen bir durumdur. Bireyler ömrünün yarıdan fazlasını çalışarak geçirir. Bu yüzden meslek, bireyleri sosyal, psikolojik ve ekonomik özgürlük açısından etkilemektedir.

Meslek seçimi bireyin yaşamını şekillendiren önemli kararlardan biridir ve bu süreç çok boyutlu etkenlerin tesiri altındadır. Kişinin fiziksel yeterlilikleri ile bilişsel kapasitesi, mesleki yöneliminde belirleyici unsurlar arasında yer alır. Ancak, bireyin yetenekleriyle uyumlu bir mesleği seçmesi her zaman mümkün olmayabilir; zira ekonomik koşullar, toplumsal beklentiler, eğitim olanakları gibi dışsal faktörler bu uyumu engelleyebilir. Öte yandan, suç davranışı gösteren bireylerin mesleki yaşamlarında istikrarsızlık sergiledikleri yönünde güçlü göstergeler bulunmaktadır. Ayrıca, bazı meslek gruplarının, yapısal özellikleri nedeniyle belirli suç türlerine zemin hazırlayabileceği yönündeki değerlendirmeler de literatürde dikkat çeken bir yaklaşımdır (Ataseven, 2006 s:61-62). Suçluların ortak özelliklerinden birisi de kolay yoldan para kazanma isteğidir. Hırsızlık

bunun en güzel örneklerinden biridir. Ceza hukukumuzda suç meslek edinen kişi tabiri genellikle hırsızlar için kullanılmakta olup diğer suçlar için de yakıştırılmaktadır.

Constant'a göre noterlik, veznedarlık ve borsacılık gibi meslek gruplarında rüşvet ve sahtekârlık vakalarına sıkça rastlanırken, mücevhercilik alanında çalıntı eşyaların düşük fiyatlarla satın alınması yaygın bir durumdur. Otel ve bar kapıcıları arasında ise yasa dışı faaliyetler yürüten kişilere rastlanabildiği belirtilmektedir. Mesleklerin bireylerin yaşam tarzını şekillendirdiği göz önüne alındığında, belirli meslek gruplarının suçla ilişkili olabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte, belirli bir meslek veya istikrarlı bir işten yoksun olmanın, suç işleyen bireyler arasında ortak bir özellik olduğu da vurgulanmaktadır (Dönmezer, Sulhi, 2004:301).

Türkiye’de meslek grupları ve suç ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar mevcuttur. Adam öldürme suçundan hüküm giymiş 6.386 kişi üzerinde yapılan inceleme, suçluların yoğun olarak tarım sektöründe yoğun olarak yer aldığını ortaya koymaktadır. Bunu sırasıyla sanayi ve küçük sanatlar, ticaret ve esnafılık, kamu hizmetleri, ulaştırma ve serbest meslek grupları takip etmektedir. 1952-1962 yıllarını kapsayan başka bir araştırmada ise yıllara göre farklılıklar görülse de mesleki dağılımın genel olarak benzer bir eğilim gösterdiği tespit edilmiştir (Dönmezer, Sulhi; 366). Yine çocuklar üzerine yapılan araştırmalarda suç işleyen çocukların çoğunun çalışmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadının aile ekonomisine katkı sağlamak için iş hayatına atılması, çocuklar için bazı sıkıntıların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Kadın için kazanılan belki bir meslek, çocuk suçluluğundaki artış ise toplum için kaybedilecek başka bir etken olacaktır.

Tablo:13 Türkiye’de Meslek Gruplarına Göre İşlenen Suç Sayısı (2016-2023)

	Hırsızlık	Gasp	Dolandırıcılık	Zimmet	Sahtecilik	Rüşvet	Toplam
Yöneticiler	5649	1576	17277	112	1707	819	27140
Profesyonel meslek erbabı	1874	602	2352	80	1011	180	6099
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek erbabı	2105	804	2454	223	1152	205	6943
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	325	124	442	129	290	28	1338
Hizmet ve satış elemanları	14025	1148	3926	37	2347	293	21776
Nitelikli tarım ve ormancılık	6980	1512	4485	153	1690	452	15272

Tablo 13: Türkiye’de Meslek Gruplarına Göre İşlenen Suç Sayısı (2016-2023) Devamı

Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	25716	8121	1797	50	4210	670	40564
Tesis ve makine operatörleri montajcılar	6961	2013	5758	75	2238	432	17477
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	10796	2825	5720	56	1710	358	21465
İşsizler	18495	6008	12646	141	2329	767	40386
Toplam	92926	24733	56857	1056	18684	4204	198460

Kaynak: CTE, 2024

LİTERATÜR ÖZETİ

Çalışmamızın bu bölümünde, suç işleme üzerinde etkisi olduğu düşünülen değişkenlere ait çeşitli sosyoekonomik ve demografik bağlantılara ilişkin faktörler, ampirik çalışmalarla ele alınacaktır. Literatür çalışmamızda suç ve ekonomi bilimi arasındaki ilişkiyle ilgili yapılan çalışmaların ilk örneklerine kısaca değinilecektir. Çalışmamızın devamında özellikle Türkiye’de 2003-2024 yılları arasında yapılmış olan çalışmalara yer verilecektir. Bu dönemde yapılan literatür taramaları sonucunda, suç üzerinde etkili olduğu düşünülen çeşitli değişkenler belirlenmiştir. Bu değişkenler, bireysel, toplumsal ve çevresel faktörlerin suçu nasıl şekillendirdiğine dair farklı perspektifler sunmuş ve suçu tetikleyen unsurlar üzerine kapsamlı bir anlayış geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Toplumsal ve teknolojik değişimlere bağlı olarak farklılıklar gözlemlenmiştir.

Becker (1968) ve Ehrlich (1973) yapmış oldukları çalışmalarla ekonomi biliminin suçla olan ilişkisine öncülük etmişlerdir. Her iki araştırmacı da suçun ortaya çıkışını fayda-maliyet analizinde temellendirmişlerdir. Bu temellendirme, kişinin suç işlemesini suçun getirisine bağlamaktadır. Suçun gerçekleşmesi için beklenen faydasının yüksek, fırsat maliyetinin ise düşük olması gerekmektedir. Rasyonel davranan bireyler, yasal ve yasal olmayan eylemler sonucunda elde edeceği kâr ve alacağı risk arasında kıyaslama yaparak karar alacaktır. Bu bağlamda, eğer suçun gerçekleştirilmesinden elde edilecek net kazanç, yasal bir faaliyetten beklenen kazançtan daha yüksekse, birey yasa dışı bir faaliyete yönelme eğiliminde olacaktır. Bu durum özellikle ekonomik suçlar için daha çok belirleyici olmakla beraber son yıllarda beyaz yaka olarak da tabir edilen suçların artışında etkili olmuştur. Bir başka temel alınan çalışma ise işsizlik ve suç arasındaki ilişkiyi Cantor ve Land (1985) yayınladığı makedir. Yayınlamış oldukları çalışmada, suçun en baş problemi olan işsizliği en büyük motivasyon sebebi olarak kabul etmişlerdir. Bu durum makroekonomik etkenlerin etkisini ispatlar nitelikteki yeni bir çalışma olmuştur. Ekonomi bilimi ve suç arasındaki çalışmalar başlangıçta makroekonomik faktörlerle suç ilişkisini inceleme amaçlı olmuştur. Son yıllarda bu etkenlere ek olarak, bazı demografik değişkenlerin de dâhil edilerek suça olan etkisi beraber araştırılmak istenmiştir.

Ali A. (2024) yapmış olduğu çalışmasında 27 Avrupa ülkesi ile birlikte Türkiye’nin de dâhil olduğu toplam 37 Avrupa ülkesinde, suç oranları ile ekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi 2006-2021 dönemlerini kapsayan yıllık veriler mekânsal ekonometri yardımıyla incelemiştir. Çalışmada bağımsız değişken olarak; işsizlik, enflasyon ve GSYH kullanılmıştır. Seçilen bu ekonomik faktörler ile suç arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mekânsal olarak birbirine komşu olan ülkelerin suç oranlarının birbirini etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Şengül C. (2024) yılında yapmış olduğu Araştırma, iki farklı regresyon modeli kullanarak eğitim, gelir seviyesi ve mutluluk düzeyinin suç işleme oranları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Sonuçlar, eğitim ve mutluluk seviyesindeki artışın, hem topluma karşı hem de bireye karşı işlenen suçlar üzerinde suç oranlarını azaltıcı yönde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, gelir seviyesindeki artışın her iki modelde de suç oranları üzerinde olumlu bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gülcan ve Yeşilkaya (2024) yapmış oldukları çalışmalarında; yüksek ve düşük Gini katsayısına sahip ülkelerde gelir eşitsizliği ve yoksulluğun suç oranları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuçlar, gelir eşitsizliğini ölçen Gini katsayısının düşük eşitsizliğe sahip ülkelerde suç oranlarını azaltıcı yönde anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca,

yoksulluk oranının, hem düşük hem de yüksek gelir eşitsizliğine sahip ülkelerde istatistiksel olarak anlamlı bir etki gösterdiği bulunmuştur.

Ufuk I. (2024) yapmış olduğu çalışmada; 2011-2020 yılları arasında Türkiye’de İstatistiki Bölge Sınıflandırması Düzey 2’de yer alan 26 bölgede bir araştırma gerçekleştirmiştir. Malvarlığına karşı işlenen suçlardan mahkûm olan kişi sayısı ile işsiz sayısı, enflasyon oranı, alınan göç sayısı, nüfus yoğunluğu, eğitim, kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hâsıla, bu hâsılanın karesi ve altyapı yatırımları gibi sosyoekonomik faktörler arasındaki ilişki panel veri analizi kullanılarak incelenmiştir. Bu analiz, söz konusu değişkenlerin birbirleriyle olan etkileşimlerini anlamaya yönelik bir yöntem olarak kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre işsizlik ve altyapı yatırım miktarı değişkeni için statik panel analizinin; enflasyon, alınan göç, eğitim ve nüfus yoğunluğu değişkenleri için dinamik panel veri analizinin bağımlı-bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi açıklamada daha anlamlı olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda hipotezlerden; mal varlığına karşı işlenen suçlarda anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Balash B. (2024) yapmış olduğu çalışmasında; suç oranları ile nüfus oranı, insani gelişmişlik endeksi ve istihdam oranı arasındaki ilişki incelenmektedir. Çalışma kapsamında üç hipotez gerçekleştirilmiştir. Birinci ve ikinci hipotezde sırasıyla artış meydana geldiği yani pozitif ilişki olduğu, üçüncü hipotezde ise negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kendirli ve Şenol (2023) yapmış olduğu çalışmalarında; Çalışmalarında, Birleşmiş Milletlere üye devletler tarafından dünyanın en mutlu ülkesi olarak seçilen Finlandiya’da mutluluk düzeyi ile suç oranı, ekonomik göstergeler ve eğitim harcamaları arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Yapılan incelemeler sonucunda, mutluluk seviyesinin uzun vadede eğitim, milli gelir ve suç oranlarıyla pozitif bir ilişki içerisinde olduğu belirlenmiştir.

Burakhan Ü. (2023) Kızılcahamam Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda çeşitli suç türleri, gelir durumu, yaş, eğitim ve medeni durumlar gibi çeşitli özelliklere sahip 71 gönüllü hükümlüye yüz yüze anket yöntemini uygulamıştır. Araştırmada net veriler ve sonuçlar elde edilmesi amacıyla 43 soru; bir bireyin sosyoekonomik durumunu ortaya çıkaracak şekilde detaylı çoktan seçmeli cevaplarla oluşturmuştur. Araştırma sonucunda ‘sosyoekonomik değişkenlerin suça etkisi vardır’ sonucu ortaya çıkmıştır.

Sezgin Kiroğlu ve Sezgin (2023) yapmış oldukları çalışmalarında; sosyomakroekonomik değişkenler ile suç ve siyasi şiddet arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, bu değişkenlerin suç düzeyleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan analizler, Sosyomakroekonomik faktörler ile suç arasında anlamlı bir bağlantı olduğunu göstermektedir.

Kaya ve Tabak (2023) yapmış oldukları çalışmalarında; Türkiye’nin 2. Düzey bölgelerinde sosyoekonomik faktörlerin malvarlığına karşı işlenen suçlar üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar, işsizlik oranlarındaki artışın hırsızlık suçunu, göçmen sayısındaki artışın ise gasp suçunu olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Odabaşı (2022) çalışmasında işsizlik, gelir eşitsizliği ve suç arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Araştırmacı, elde ettiği bulgular doğrultusunda işsizlik oranının suç üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir.

Aktaş ve Nalçacı (2022) yapmış oldukları çalışmalarında; bireyleri suça yönlendiren veya suçtan uzaklaştıran ekonomik faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Gini katsayısı, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hâsıla, işsizlik ve suç arasındaki ilişki incelenmiş; elde edilen bulgular, gelir eşitsizliği ile suç oranı arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Gültekin ve Oğuzhan (2021) yapmış oldukları çalışmalarında; sosyoekonomik faktörlerin suç oranı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma kapsamında kişi başına düşen milli gelir, işsizlik oranı, genç nüfus oranı, kentleşme oranı, bölgeye alınan göç oranı ve okuma-yazma bilmeyen nüfusun toplam nüfusa oranı gibi değişkenlerin suçla ilişkisi analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, göç değişkeni dışındaki tüm faktörlerin hırsızlık suçu üzerinde etkili olduğunu; ayrıca kişi başına düşen gelir ile okuma-yazma bilmeyen oranının yaralama suçunu etkilediğini göstermektedir.

Şahin ve Şen (2021) yapmış oldukları çalışmalarında; hırsızlık, rüşvet ve soygun gibi mala karşı işlenen suçları etkileyen faktörler incelenmiştir. Araştırma bulguları, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hâsılanın uzun vadede bu tür suçlar üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Yıldız (2020) yapmış olduğu çalışmada Türkiye'nin 12 alt bölgesinde işlenen suçlar ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada, kişi başına düşen gelir ve okullaşma oranının suç oranı ile negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, kentleşme ve işsizlik oranındaki artışın suç oranını yükselttiği sonucuna ulaşılmıştır.

Furkan K. (2020) yapmış olduğu çalışmada; işsizlik ve suç olgusu arasında düşünülen ilişkiyi Türkiye örnekleminde incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın ampirik bölümünde, 1991-2008 dönemi kapsamında yıllık işsizlik oranları ile her 100.000 kişiye düşen ceza infaz kurumu nüfus verileri analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda genel kanının aksine incelenen dönem itibarıyla değişkenler arasında ilişkinin olmadığına varılmıştır.

M.Z. Tunca (2019) yapmış olduğu çalışmada; 2008-2014 yıllarını kapsayan ve Türkiye'deki iller düzeyinde oluşturulan panel veri seti kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, mali suçlar, hırsızlık ve şiddet suçları olmak üzere üç farklı bağımlı değişken analiz edilmiştir. Modelde eğitim düzeyinin yanı sıra gelir, işsizlik, göç ve hane halkı büyüklüğü gibi faktörler kontrol değişkenleri olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, eğitim seviyesi ile suç işleme eğilimi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu hipotezini doğrudan desteklememektedir. Bununla birlikte, göç, hane halkı büyüklüğü ve işsizlik gibi ekonomik faktörlerin suç oranlarıyla anlamlı bir ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir.

F.Ö. Sevim (2018) yapmış olduğu çalışmada; suç ekonomisinin unsurları ile kişi başına düşen millî gelir ve işsizlik oranları gibi makroekonomik değişkenler arasındaki mekânsal ilişki, LISA yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Türkiye'nin belirli bölgelerine odaklanan analiz sonucunda, bazı illerde uyuşturucu imalatı ve kaçakçılık suçları açısından istatistiksel olarak anlamlı mekânsal benzerlikler tespit edilmiştir. Bulgular, kişi başına düşen millî gelir açısından Türkiye'nin doğu bölgelerinde belirgin bir LL (düşük-düşük) kümelenmesine işaret ederken, işsizlik oranının ise aynı bölgede HH (yüksek-yüksek) kümelenmesi gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Kızılgöl ve Selim (2017) yapmış oldukları çalışmalarında; 2001-2010 yılları arasında, 28 Avrupa Birliği üyesi ülke ve Türkiye’de polis tarafından kaydedilen toplam suç sayısını etkileyen faktörler, sabit etkiler negatif binom modeli kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçları, kişi başına düşen GSYİH, işsizlik oranı ve kentleşmenin suç sayıları üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Öte yandan, kaydedilen suç oranlarındaki ve polis sayısındaki artışın, suç oranlarını düşürdüğü gözlemlenmiştir. Büyüme oranı ve enflasyonun suç üzerindeki etkisinin ise net veya istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Caner Ç. (2016) yapmış olduğu çalışmasında; Ankara’daki ceza infaz kurumlarında bulunan 607 hükümlüye anket uygulanarak gerçekleştirilen bu çalışmada, suç ve ekonomik faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir. Gelir düzeyi, işsizlik, kiracı olma, yoksulluk sınırının altında yaşama, yaşanan bölgenin ekonomik durumu ve maddi yoksunluk gibi dokuz ekonomik değişken üzerinden malvarlığına karşı işlenen suçlarla diğer suç türleri karşılaştırılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler, Bağımsız T-Testi, Bağımsız Ki-Kare Testi ve Mann-Whitney U Testi olmak üzere üç farklı analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, özellikle hırsızlık suçlarında ekonomik risk faktörlerinin daha belirgin olduğunu göstermektedir. Ancak, çalışmada ele alınan bağımsız değişkenlerin dolandırıcılık ve yağma suçları açısından belirleyici bir risk unsuru oluşturduğuna dair herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır.

Kaya ve Bozkurt (2015) yapmış oldukları çalışmalarında; Yeşil Kart kullanımı ile işsizlik, kişi başına düşen gelir ve suç oranı arasındaki ilişkiyi analiz eden bu çalışmada, 1993 yılında uygulamaya konulan Yeşil Kart sisteminin ve bu kapsamda yapılan harcamaların bireysel mutluluk üzerindeki etkisi de incelenmiştir. Elde edilen bulgular, işsizlik, Yeşil Kart sahibi olma durumu ve suç oranları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak, suç oranları ile gelir düzeyi arasında doğrudan bir bağlantıya dair istatistiksel olarak anlamlı bir bulguya ulaşılamamıştır.

Ezgi Ö. (2014) yapmış olduğu çalışmasında; gelirin suç üzerindeki doğrusal olmayan etkilerini incelemiştir. 1965-2010 zaman aralığında ekonometri analizi uygulayarak, gelirin G-7 ülkelerindeki etkisini tahmin etmeye çalışmıştır. Gelirin ve işsizliğin suç üzerindeki uzun dönem etkisini belirleyebilmek için ADRL modeli uygulamıştır. Yapılan analize göre uzun dönemde gelir ve suç arasında Kuznets Eğrisi Hipotezine benzer olarak ters U-şekli baskın olarak bulmuştur. Bu sayede, ekonomide gelir artışı yaşanırken, politika yapıcıların kişi başına düşen gelir artarken suç oranlarının düşmesini beklememesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Filiztekin (2013) yapmış olduğu çalışmasında: Türkiye İstatistik Kurumu tarafından sağlanan ve 1990-2008 yıllarını kapsayan, bölgesel düzeyde ve suç türlerine göre ayrıştırılmış veriler kullanılmıştır. Ayrıca, hane halkı işgücü anketleri ve bölgeler arası farklılıklar da dikkate alınarak suçun belirleyicileri analiz edilmiştir. Araştırma, emek piyasasındaki gelişmelerin, gelir seviyesinin ve işsizliğin suç üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, ücret artışının suç oranlarını azalttığını gösterirken, işsizlik seviyesinin suç üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Aslan ve Öcal (2012) yapmış oldukları çalışmalarında; 1998-2006 yılları arasındaki veriler kullanılarak, Türkiye'deki 81 ilde farklı suç oranlarının birim kök ve süreklilik yöntemleriyle analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, yaralama, dolandırıcılık,

kaçakçılık, icra ve iflas kanununa aykırılık, uyuşturucu madde kullanımı ve imalatı ile rüşvet suçlarının önemli ölçüde süreklilik gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca, iller bazında cinayet, hakaret, hırsızlık, zimmet, orman suçları, ateşli silahlarla ilgili suçlar, kabahatler ve toplam suç oranlarının birbirine yakınsadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ata (2011) yapmış olduğu çalışmada: işsizlik ve ücret değişkenlerinin suç oranlarıyla olan ilişkisi yatay kesit analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçları, işsizliğin suç üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Öte yandan, ücret düzeyinin suç oranlarını beklenen şekilde negatif yönde etkilediği gözlemlenmiş, ancak bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Yıldız, Öcal ve Yıldırım (2010) yapmış oldukları çalışmada, suçun ekonomik modelleri kapsamında, suçun ekonomik modelleri çerçevesinde Kayseri ilindeki suç oranlarını etkileyen faktörler ampirik olarak incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, suçla mücadelede etkili olabilecek politika önerileri geliştirmektir. Bu doğrultuda, öncelikle suçun ekonomik modelleri ve ampirik literatürdeki bulgular ele alınmıştır. Uygulama aşamasında, 2002-2008 yıllarını kapsayan veriler kullanılarak şehir merkezinde gerçekleşen 11 farklı suç türü ile şüpheli bireylerin sosyoekonomik özellikleri arasındaki ilişki panel regresyon modeliyle analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, işsizlik ve nüfus artışının suç oranlarını pozitif yönde etkilediğini, buna karşın gelir düzeyi ve polis sayısının suç ile negatif bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca eğitim seviyesi bakımından beklenenin aksine lise mezunlarının sayısının artması, suçu arttıracak sonucuna ulaşılmıştır.

Tüzüntürk (2009) yapmış olduğu çalışmada; 2006 yılı verileri kullanılarak Türkiye’deki suç türleri üzerine çok boyutlu ölçekleme analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları, suç işlenme nedenleri açısından asayiş ve kaçakçılık suçlarının diğer suç türlerinden belirgin şekilde farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. İstanbul ve Ankara’da işlenen suç türleri ile diğer illerdeki suç türleri karşılaştırıldığında belirgin farklılıklar tespit edilmiştir. Özellikle, asayiş suçlarının %34,85’inin İstanbul’da, kaçakçılık suçlarının ise %10,05’inin Ankara’da işlendiği belirlenmiştir. Ayrıca, suç türlerinden asayiş ve kaçakçılığın 81 ildeki yüzde dağılımları grafiksel olarak gösterilmiştir.

Karasu (2008) yapmış olduğu çalışmada; 2000-2006 yılları arasındaki veriler kullanılarak Türkiye’deki kentler; büyüklük, gelişmişlik sırası, nüfus yoğunluğu, net göç hızları, asayiş ve suç oranları, kentleşme oranı ve kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmada, bağımsız değişken olarak kent dinamikleri, bağımlı değişken olarak ise suç oranı ele alınmış ve analizde Türkiye’deki ilk ve son sıralarda yer alan 15 kent veri olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, Türkiye’de kentleşme oranının yüksekliği, gelişmişlik düzeyi, nüfus yoğunluğu ve net göç hızları ile suç oranları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, kentleşmenin ve kent dinamiklerinin suç oranları üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Pazarlıoğlu ve Turgutlu (2007) yapmış oldukları çalışmalarında; 1968-2004 yılları arasındaki dönemi ele alan bir çalışmada, çeşitli suç türleri ile işsizlik oranı ve kişi başına düşen gelir arasındaki uzun dönemli ilişkiler analiz edilmiştir. Ayrıca, bu değişkenler arasındaki nedenselliğin yönü de araştırılmıştır. Analiz için Johansen eş bütünleşme testi kullanılarak, değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığı incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, suç oranları ile gelir arasında aynı yönlü bir ilişki tespit edilmiştir; yani Türkiye’de gelirin artmasıyla bireylerin suça yönelme eğilimlerinin arttığı gözlemlenmiştir. Öte yandan, işsizlik oranının suç oranları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cömertler ve Kar (2007) yapmış oldukları çalışmalarında; 2000 yılına ait Türkiye'nin 81 ilini kapsayan sosyal ve ekonomik verilerle yapılan yatay kesit analizinde, çeşitli faktörlerin suç oranları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, kişi başına gelir, işsizlik oranı, doğum hızı, gelişmişlik indeksi, şehirleşme oranı ve illerin büyüklüğü gibi faktörlerin suç oranları üzerinde pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, yeşil karta sahip olmanın suç oranı ile negatif yönde bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Öte yandan, kişi başına düşen güvenlik elemanı sayısının suç oranlarını belirlemede anlamlı bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir.

Ataseven (2006) yapmış olduğu çalışmada; Burdur E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 1994-2003 yılları arasında, 200 hükümlüden oluşan bir örneklem grubunda yapılan bir araştırmada, hükümlülerin eğitim düzeylerinin genellikle düşük olduğu ve aile geçmişlerinde suç işleyen bireylerin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma bulgularına göre, hükümlülerin ailelerinde suç işleyenlerin oranı %19,5, çocukluk ve gençlik dönemlerinde arkadaş çevresiyle suç işleme oranı ise %51,5 olarak belirlenmiştir. Ceza infaz kurumuna girmeden önce, hükümlülerin bir kısmının şoförlük, çiftçilik ve esnafılık gibi mesleklerle uğraştığı, bazılarıysa işsiz olduğu tespit edilmiştir. Suçların en fazla il merkezlerinde işlendiği, en az ise köylerde görüldüğü saptanmıştır. Hükümlülerin işlediği suçlar arasında adam öldürme, soygun, hırsızlık, gasp, kız kaçırma ve diğer suç türleri yer almaktadır. Araştırma, ekonomik sebeplerin hükümlülerin suç işlemelerinde temel etken olduğunu ortaya koymuştur.

Üresinler (2005) yapmış olduğu çalışmada; suç ile sosyokültürel yapı arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma kapsamında örneklem olarak Kırıkkale ilinde yer alan cezaevlerindeki 170 hükümlü seçilmiştir. Çalışmada suç ile ilişkili olarak; sosyokültürel özellikler (aile yapısı, dindarlık vb.), sosyoekonomik faktörler (gelir vb.) ve sosyodemografik özellikler (yaş, cinsiyet vb.) değişkenler analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre bireylerin suçu işlemesine neden olan faktörler arasında işsizlik ve ekonomik sorunların yer aldığı belirlenmiştir. Dolandırıcılık, hırsızlık, gasp, zimmetine para geçirme ve sahtecilik gibi suçların en fazla işlenen suçlar olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular doğrultusunda, eğitim düzeyinin yükselmesi ile suçluluk oranı azalmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen bir diğer sonuç ise, suçların daha çok şehir merkezlerinde ikamet edenler tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür. Bununla birlikte erkeklerin en çok suç işleyenler olduğu tespit edilmiştir.

İmrohoroglu vd. (2004) yapmış oldukları çalışmalarında; 1980-1996 yılları arasında ABD'de suç oranlarındaki düşüşün sebeplerini inceleyen bir araştırmada, şiddet suçları ve malvarlığına karşı işlenen suçların olası nedenleri üzerinde durulmuştur. Araştırmacılar, suç oranlarındaki değişimi açıklamak için yaş, polis sayısı, eğitim gibi demografik faktörlerin yanı sıra, gelir düzeyi, işsizlik ve gelir eşitsizliği gibi makroekonomik değişkenleri de analiz etmişlerdir. Çalışmanın sonuçları, gelir eşitsizliğindeki artışın kontrol altına alınmasının suç oranlarındaki azalmayı beklenenden daha fazla artırabileceğini ortaya koymuştur. Bu bulgu, gelir eşitsizliğinin suç oranları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Kızmaz (2004) yapmış olduğu çalışmada; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki bazı cezaevlerinde yer alan 960 hükümlü üzerinde yapılan bir alan çalışmada, öğrenim düzeyi ile suç arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçları, öğrenim düzeyi ile suç arasında negatif bir ilişki olduğunu, yani eğitim seviyesinin artmasının suç oranlarını azalttığını ortaya

koymuştur. Bu bulgu, eğitim düzeyinin yükselmesinin suç işleme olasılığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Kutlar (2003) yapmış olduğu çalışmasında; Türkiye’de suç oranı ile gelir, yaş grubu, meslek ve tahliye arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, iki farklı analiz yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak, 1980-1994 yılları arasındaki veriler panel veri yöntemiyle değerlendirilmiştir. İkinci olarak, 1964-1994 dönemine ait uzun vadeli ilişkiyi ve eş bütünleşme vektörünün varlığını inceleyen hata düzeltme modeli uygulanmıştır. Analiz sonuçları, tahliye değişkeni dışındaki tüm değişkenlerin suç oranı ile doğru orantılı bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, gelir seviyesi, yaş grubu ve mesleki durum gibi faktörlerin suç oranlarını etkilediğini göstermektedir.

BÖLÜM 3

CEZAEVİ ÜZERİNE UYGULAMA:

BANDIRMA M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU ÖRNEĞİ

3.1.Ceza İnfaz Kurumunda Yapılacak Araştırma İçin Veri Analizleri

Çalışmamızın bu bölümünde ceza infaz kurumunda yapılacak olan araştırmanın konusu, amacı, yöntemi ve veri toplama tekniğinden bahsedilecektir. Yapılacak olan araştırma kapsamında elde edilen veriler, tablolar şeklinde ifade edilecektir.

3.2.Araştırmanın Konusu

Suç ve demografik özellikler arasındaki ilişki, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde uzun süredir araştırılan bir konudur. Suçun bireysel, toplumsal ve çevresel birçok faktörle etkileşim içinde olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda demografik değişkenler, suç olgusu üzerinde belirleyici olmasa da suçun ortaya çıkış biçimlerini anlamada önemli bir analitik çerçeve sunar.

Cezaevleri ise sapma davranışında bulunan, suç fiilini gerçekleştiren kişilerin toplumdan uzak tutulduğu, iyileştirme ve topluma yeniden kazandırma amacı güdülen bir yerdir. Bu kurumlarda barındırılan kişilerin sergilemiş olduğu ortak davranış özelliklerinin, demografik özellikler dışında kalan kısmı ise sosyoekonomik faktörlerle ilişkili bir konudur.

3.3.Araştırmanın Amacı

Sosyoekonomik faktörler (enflasyon, işsizlik, yoksulluk, kişi başı gayri safi milli hâsıla, gelir dağılımı eşitsizliği) ve demografik özelliklerin (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi, meslek (gelir düzeyi)) suç işleme üzerindeki etkisinin olup olmadığı Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların niceliği ve niteliğine göre araştırılacaktır. Yapılacak olan araştırmada Anova Testi Ki-Kare, Frekans Dağılımı, T testi, Korelasyon Analizi ve Regresyon Analizi gibi yöntemlerle analiz edilecektir. Söz konusu çalışmaya ilişkin veriler KVKK (Kişisel Verileri Koruma Kanununa) kapsamında Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünden izin alınarak kullanılmıştır.

Çalışmamızda bu etkenler birlikte değerlendirilecek olup özellikle ekonomik suç türlerinin işlenme nedenleri üzerinde durulacaktır. Balıkesir ili Bandırma ilçesinde bulunan erkek ve kadın hükümlü ve tutukluların barındırıldığı 1 (bir) M Tipi, 16.09.2013 ve 25.10.2013 tarihlerinde faaliyete geçen sadece erkek hükümlü ve tutukluların barındırıldığı 2 (iki) T tipi ve yine sadece erkek hükümlü ve tutukluların barındırıldığı 1 (bir) Açık Ceza İnfaz kurumu bulunmaktadır. Çalışmamızda kadın ve erkek hükümlüleri bünyesinde barındıran tek yer olan M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü ve tutuklu verileri kullanılacak olup, hükümlü ve tutuklu sayısının toplam nüfusa(Bandırma) olan oranına da yer verilecektir.

Çalışmamızda zaman serisi verilerinden faydalanmak amaçlanmaktadır. Bu veriler, belirli değişkenlerin ardışık dönemler boyunca düzenli aralıklarla ölçülmesiyle elde edilen sayısal değerleri ifade eder. Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 2010-2024 yılları arasında barındırılan 18 yaş üzeri, terör suçları haricindeki hükümlülere ait yukarıda bahsedilen

bazı demografik özelliklere ilişkin veriler kullanılacaktır. Bu veriler, genellikle resmi istatistik bültenleri gibi düzenli olarak Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP)’a işlenen verilerden elde edilecektir.

3.3.1. Hükümlü ve Tutuklulara Ait Meslek Grupları

İstihdam düzeyinin artmasının suç oranlarını azaltıcı bir etkisi olduğu genel kabul gören bir görüştür. İstihdam ve suç arasındaki ilişki, sosyoekonomik belirleyicilik bağlamında sıklıkla incelenen bir konudur. Bu bağlamda, bireylerin yasal gelir elde etme imkânlarının artması, suç teşebbüsünü ekonomik açıdan daha az cazip hale getirir. Ancak bu ilişki doğrusal ve tek yönlü değildir; istihdamın niteliği, iş güvencesi, ücret düzeyi ve toplumsal dışlanma gibi faktörler bu etkileşimi karmaşıklarlaştırır. Ayrıca, bazı araştırmalar, düşük kaliteli veya güvencesiz istihdamın bireyleri suç davranışlarına itebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, istihdamın suç üzerindeki etkisi sadece niceliksel değil, aynı zamanda niteliksel boyutlarıyla da ele alınmalıdır.

Tablo:14 Bandırma M Tipi Kapalı C.İ.K.’de Bulunan H/T’lere Ait Meslek Grupları (2010-2024)

Meslek Grupları	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Yöneticiler	1	2	2	1	2	2	0	6	2	3	2	1	2	3	1
Profesyonel meslek erbabı	170	105	117	72	76	67	49	87	70	49	35	24	43	50	44
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek erbabı	11	13	14	25	11	15	1	5	9	4	3	3	6	15	12
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	5	3	12	9	3	5	1	4	2	2	1	5	3	5	7
Hizmet ve satış elemanları	143	82	144	124	99	82	86	112	56	75	84	32	69	53	34
Nitelikli tarım ve ormancılık	53	30	47	31	40	34	32	26	20	20	17	8	13	19	11
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	7	15	12	19	4	15	21	20	9	12	7	6	14	9	5
Tesis ve makine operatörleri montajcılar	3	18	36	28	25	17	28	36	16	18	11	4	11	19	18
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	255	276	259	234	232	239	235	151	181	152	104	70	151	218	143
İşsizler	137	108	92	77	111	102	122	183	116	97	75	65	103	99	124
TOPLAM	785	652	735	620	603	578	575	620	481	432	339	218	415	490	399

3.3.1.1. Çalışma Durumu ve Suç Düzeyi Arasındaki İlişki

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan hükümlü ve tutukluların sahip oldukları işlerle suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

$$\text{Suç Düzeyi} = -0,0000653 + 0,00000660\text{İşsizler} + 0,00000896\text{Vasıfsızİşler} + 0,00000466\text{Diğerİşler}$$

sonucu elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre vasıfsız işlere sahip olanların suç işleme düzeylerinin, işsizler ve diğer işlere sahip olanlara göre daha yüksek olduğu hesaplanmıştır. Sosyolojik kuramlar çerçevesinden bakıldığında suç ve suçluluğu açıklayan sosyolojik teorilerin temelinde birkaç faktör rol oynamaktadır. Bunlar: sosyoekonomik durumlar ve baskılar bireyi ve kolektif davranışı şekillendirir; eşitsizlik ve yoksunluk, suç ve suçluluğa yol açmaktadır; alt kültürün normları toplumun genel normlarıyla zıtlık göstermektedir; alt kültürde meydana gelen gerilim, toplumun geniş bir kesimi ile çatışmasına neden olmaktadır; suçluluk, düşük sınıf koşullarıyla (yoksulluk, düşük eğitim seviyesi, yetersiz barınma koşulları, aile işlevselliğinde bozukluk) ile açıklanabilmektedir. Elde edilen sonuçlar sosyolojik kuramlar açısından benzerlik göstermektedir.

Çalışma durumu ve suç düzeyi arasındaki ilişkinin yer aldığı regresyon modelindeki her bir değişken için aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- **İşsizler:** İşsiz sayısındaki her bir birimlik artış, suç düzeyini çok küçük bir miktarda artırmaktadır. Bu pozitif ilişki işsizliğin suç üzerindeki olumsuz etkisini destekler niteliktedir.
- **Vasıfsız İşler:** Vasıfsız işlerde çalışan sayısı arttıkça suç düzeyi daha belirgin şekilde artmaktadır; bu da düşük kaliteli istihdamın suç üzerindeki etkisine işaret etmektedir.
- **Diğer İşler:** Diğer işlerde çalışanların sayısı da suç düzeyini arttırmaktadır, ancak etkisi diğer değişkenlere göre daha sınırlıdır.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan erkek hükümlü ve tutukluların çalışma durumu ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

$$\text{SuçDüzeyi_Erkek} = -00007273 + 0,0000094\text{İşsizler} + 0,000015\text{Vasıfsızİşler} + 0000162\text{Diğerİşler}$$

sonucu elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre yine vasıfsız işlere sahip olanların suç işleme düzeylerinin, işsizler ve diğer işlere sahip olanlara göre daha yüksek olduğu hesaplanmıştır. Sosyolojik kuramlarla desteklenen bu bulgular, suçla mücadelede yalnızca cezalandırıcı politikaların yeterli olmadığını, aynı zamanda yapısal sorunlara odaklanan istihdam, eğitim ve sosyal destek politikalarının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bireylerin toplumsal dışlanma ya da ekonomik mahrumiyet gibi nedenlerle suça yönelmesinin önüne geçmek için sosyal ve gelir dağılımının adaletin sağlanması elzemdir.

Erkek hükümlü ve tutuklular için çalışma durumu ve suç düzeyi arasındaki ilişkinin yer aldığı regresyon modelindeki her bir değişken için aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- **İşsizler:** Erkek işsiz sayısında meydana gelen her bir birim artış, suç düzeyinde yaklaşık 0,0000094 birimlik artışla ilişkilidir. Bu, işsizliğin suç üzerindeki pozitif etkisini ortaya koymaktadır.

- **Vasıfsız İşler:** Vasıfsız işlerde çalışan erkeklerin sayısı arttıkça suç düzeyi de artmaktadır. Bu katsayı, işsizliğe kıyasla daha yüksek olup vasıfsız istihdamın suça etkisinin daha güçlü olduğunu göstermektedir.
- **Diğer İşler:** "Diğer işler" kategorisine giren istihdam biçimlerinde çalışan erkeklerin sayısı da suç düzeyini artırmaktadır. Bu değişkenin katsayısı en yüksektir, yani bu kategorideki iş gücü suça daha yüksek oranda ilişkili olabilir.

Tüm katsayılar pozitif olup, ekonomik dezavantajların erkek suç oranları üzerinde artırıcı bir etki yarattığını göstermektedir. Bu model, erkek bireylerde suç düzeyinin işsizlik, vasıfsız istihdam ve genel iş gücü yapısıyla pozitif ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle yapısal eşitsizlikler ve iş güvencesizliğinin suç üretici potansiyelini destekleyen ampirik bir bulgudur. Toplumsal cinsiyet temelli analiz açısından da bu model, erkeklerin yapısal dezavantajlar karşısında suça yönelme eğilimini daha açık biçimde gözler önüne sermektedir.

Meslek ve Suç İlişkisinin Erkek H/T' ler için Mikro ve Makroekonomik Yorumu

Elde edilen bulgulara göre mikro ve makroekonomik faktörler açısından çalışma durumu ve suç düzeyi arasındaki ilişkinin etkilerini değerlendirecek olursak;

- **Mikro düzeyde:** Bireyin psikolojik yapısı, aile ilişkileri, sosyalleşme süreçleri ve yaşadığı bireysel travmalar gibi faktörler suç davranışını etkileyebilir.
- **Makro düzeyde:** Regresyon denkleminde yer alan işsizlik ve vasıfsız işlerde çalışma gibi faktörler, suçun makro düzeydeki yapısal nedenlerine işaret etmektedir. Bu değişkenler, ekonomik sistemin bireyler üzerindeki etkisini, eşitsizlik ve yoksulluk gibi koşulların bireyi suça itebileceğini ortaya koyar.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan kadın hükümlü ve tutukluların sahip oldukları işlerle suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

$$\text{SuçDüzeyi_Kadın} = 0,00001784 + 0,00001439\text{İşsizler} + 0,00001143\text{Vasıfsızİşçiler} + 0,00001087\text{Diğerİşler}$$

sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre; kadınlara özgü bu regresyon modeli, kadın suç oranlarının artan ekonomik kırılganlıklarla pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. İşsizlik, vasıfsız istihdam ve düşük kaliteli işlerde çalışmanın kadınlar açısından sadece sosyoekonomik bir sorun değil, aynı zamanda potansiyel bir suç üretici faktör olduğu ortaya konmaktadır.

Kadın hükümlü ve tutuklular için çalışma durumu ve suç düzeyi arasındaki ilişkinin yer aldığı regresyon modelindeki her bir değişken için aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- **İşsizler:** Kadın işsiz sayısındaki artış, suç düzeyinde anlamlı bir artışla ilişkilidir. Bu katsayı, modeldeki en yüksek değeri taşımaktadır. Bu durum, kadın işsizliğinin suç davranışı üzerindeki etkisinin en belirgin değişken olduğunu göstermektedir.
- **Vasıfsız İşçiler:** Vasıfsız işlerde çalışan kadın sayısındaki artış da suç düzeyini artırmaktadır. Bu etki, işsizlik kadar güçlü olmasa da oldukça anlamlıdır.
- **Diğer İşler:** Bu kategorideki kadın çalışan sayısındaki artış da suç düzeyinde artışla ilişkilidir. Etkisi diğer değişkenlerden biraz daha düşüktür ancak hâlâ pozitifdir.

Tüm bağımsız değişkenler pozitif katsayıya sahiptir, bu da kadın suç düzeylerinin ekonomik ve mesleki dezavantajlarla doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Meslek Durumu ve Suç İlişkisinin Kadın H/T' ler için Mikro ve Makroekonomik Yorumu

Elde edilen bulgulara göre mikro ve makroekonomik faktörler açısından çalışma durumu ve suç düzeyi arasındaki ilişkinin etkilerini değerlendirecek olursak;

- **Mikro düzeyde:** Kadın bireylerin aile yapısı, eğitim durumu, maruz kaldıkları şiddet, travmalar, psikolojik sorunlar ve sosyal destek mekanizmalarının yetersizliği gibi faktörler suç davranışını etkileyebilmektedir. Özellikle kadınlar için suç, çoğu zaman bir zorunluluk ya da savunma mekanizmasının sonucu olarak ortaya çıkabilir.
- **Makro düzeyde:** Ekonomik yapıdaki dengesizlikler, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler, istihdamda kadınların marjinalleştirilmesi gibi faktörler kadın suçluluğunu etkileyebilir. Kadınlar genellikle kayıt dışı, düşük gelirli ve sosyal güvenceden yoksun işlerde çalışmakta, bu durum ise suça itilme riskini artırmaktadır.

Kadınlar tarafından işlenen suçlar genellikle ekonomik nedenlerle ortaya çıkan hırsızlık, dolandırıcılık gibi mala yönelik suçlar; şiddete karşı öz savunma durumunda işlenen kasten yaralama ya da öldürme gibi suçlar ve bazen de organize olmayan, bireysel karakterdeki suçlar olmaktadır. Kadınlar için suç, çoğu zaman bir hayatta kalma stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır. Modelin bu yapısı, toplumsal düzeydeki cinsiyet temelli eşitsizliklerin suç davranışları üzerindeki etkisini görünür kılmaktadır.

Cinsiyet Temelli Karşılaştırma ve Yorum

Bu modelin erkeklere ait regresyon modeliyle karşılaştırıldığında ortaya çıkan bazı dikkate değer noktalar:

- Kadınlarda işsizliğin etkisi, erkeklere kıyasla daha yüksektir. Bu durum, işsizliğin kadın suç oranı üzerindeki göreceli etkisinin daha güçlü olduğunu düşündürmektedir.
- Kadınlar için kullanılan sabit terim pozitifdir (0,00001784), bu da tüm değişkenler sıfır olsa bile kadınlara özgü küçük de olsa bir suç düzeyi tahmini olduğunu gösterir (erkek modelinde bu değer negatiftir).
- Kadın suçları ekonomik nedenlerle daha dolaylı biçimde ilişkilendirilebilir; bu da yaşam koşullarına karşı verilen tepkisel suçlar olabileceği yönündeki varsayımları destekler.
- Kadınlarda işsizlik, erkeklere kıyasla suç düzeyini daha güçlü biçimde etkilemektedir.
- Erkeklerde ise vasıfsız istihdamın suç üzerindeki etkisi daha yüksektir.

Bu farklılıklar, suçun cinsiyete göre değişen yapısal nedenleri olduğunu ve toplumsal cinsiyet perspektifinden ayrı analiz yapılmasının gerekli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda model, kadın suç davranışının cinsiyete özgü yapısal eşitsizlikler ve kırılganlıklarla nasıl bağlantılı olduğunu anlamak açısından önemlidir.

Kadınlara yönelik istihdam olanaklarının artırılması, eğitim fırsatlarının eşitlenmesi, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıkla mücadele ve sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi suç oranlarının azaltılmasında etkili olabilir. Ceza adalet sisteminin, kadın suçluluğunu sadece bireysel bir sapma olarak değil, toplumsal yapının bir sonucu olarak görmesi, suçla etkin mücadele için önemlidir.

3.3.2. İşlenen Suçların Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı

Genel kabul gören bir yaklaşıma göre, bireyin eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte toplumsal normlara ve hukuki düzenlemelere karşı duyarlılığında da artış gözlemlenmektedir. Türkiye’de cezaevlerinde eğitim ve meslek edindirme programlarının yetersizliği, bireylerin tahliye sonrası yeniden suç işleme olasılığını artıran önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Buna karşılık, bu tür programların etkin biçimde uygulandığı ceza infaz kurumlarında, bireylerin topluma yeniden uyum sağlama süreçlerinin desteklenmesiyle birlikte, suçun tekrarlanma oranlarında anlamlı bir düşüş gözlemlenmektedir. Bu durum, eğitimin suçla mücadelede nasıl bir "rehabilitasyon aracı" olduğunu gösteriyor. Eğitim seviyesinin artışıyla birlikte suç oranlarının daha düşük seviyelerde gerçekleşebileceği ifade edilebilir. Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların eğitim seviyeleri ait veriler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo:15 Bandırma M Tipi Kapalı C.İ.K.’de Bulunan H/T’lerin Eğitim Seviyesi (2010-2024)

H/T’lerin Eğitim Seviyesi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Okuma -Yazma Bilmeyen	83	119	52	35	25	38	41	40	20	19	14	15	17	14
İlkokul Mezunu	216	196	330	275	267	245	233	284	179	203	159	92	148	171
İlköğretim Mezunu	283	179	265	200	196	204	211	169	187	143	115	72	155	166
Lise Mezunu	203	135	76	97	83	69	64	81	65	38	33	25	70	78
Yükseköğretim Mezunu	26	23	12	13	32	22	26	56	30	29	18	14	25	40
TOPLAM	785	652	735	620	603	578	575	630	481	432	339	218	415	490

3.3.2.1. Eğitim Durumu ve Suç Düzeyi Arasındaki İlişki

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Ceza İnfaz Kurumu’nda bulunan hükümlü ve tutukluların eğitim seviyesi ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

SuçDüzeyi= 0,000692+0,00001882X1+0,00000595X2+0,00000148X3+0,00000944X4-0,00000497X5 sonucuna ulaşılmıştır.

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda 2010-2024 yılları arasında bulunan hükümlü ve tutukluların eğitim düzeyi ile işlemiş oldukları suçlar arasında ilişki incelendiğinde;

eğitim almamış bireylerde suç eğiliminin en yüksek düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Temel eğitim seviyelerinde bu eğilim azalmaya başlamakla birlikte, suçla ilişki pozitif yönde devam etmektedir. Ortaöğretim düzeyinde suç eğilimi daha da zayıflarken, lise mezunlarında beklenenin aksine suç eğiliminde bir artış dikkat çekmektedir. Bu durum, lise düzeyindeki bireylerin karşılaştığı sosyoekonomik engellerle, özellikle işsizlik ve beklenti-gerçeklik çatışmasıyla ilişkilendirilebilir. Yükseköğretim düzeyine ulaşıldığında ise suç eğiliminin azaldığı ve eğitimin bu düzeyde koruyucu bir etki yarattığı sonucuna varılmaktadır.

Eğitim ve suç düzeyi arasındaki ilişkinin yer aldığı regresyon modelinde değişkenler eğitim seviyelerine göre şu şekildedir:

Tablo:16 Eğitim ve Suç Arasındaki İlişki Sonuçlarına Ait Regresyon Katsayılarının Yorumu

Eğitim Düzeyi	Katsayı	Regresyon Denklemi Yorumu
X1 (Okul bitirmeyen)	0,00001882	Suç düzeyine en fazla katkı yapan gruptur. Eğitim almayan bireylerin suç eğilimi en yüksek düzeydedir.
X2 (İlkokul)	0,00000595	Bu değişkende suç eğilimi düşmekte olmasına rağmen hâlâ pozitiftir. Bu durumda temel eğitimin tek başına caydırıcı olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.
X3 (Ortaokul)	0,00000148	Suçla ilişki zayıflamaktadır. Eğitim ilerledikçe suç düzeyi azalıyor.
X4 (Lise veya dengi okul)	0,00000944	Bu değişken beklenenin aksine ortaokula göre daha yüksektir. Bu durum lise mezunlarında beklenti-gerçeklik çatışması, işsizlik gibi faktörlerle açıklanabilir.
X5 (Yükseköğretim)	-0,00000497	Regresyon denklemiindeki tek negatif katsayıya sahip olan değişkendir. Yükseköğretim, suçtan koruyucu bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Eğitim düzeyi arttıkça suç eğilimi azalmaktadır, ancak bu düşüş doğrusal olmamakla birlikte; özellikle lise düzeyinde geçici bir artış yaşanması, daha ayrıntılı sosyolojik incelemeyi gerektirmektedir. Bu durum “eğitimli ama işsiz” olmanın yarattığı toplumsal stresle de açıklanabilir. Model, hem bireysel hem yapısal düzeyde eğitim yatırımlarının toplumsal güvenliğe katkı sağlayacağını göstermektedir.

Eğitim Düzeyi ve Suç İlişkisinin Mikro ve Makroekonomik Yorumu

Elde edilen bulgulara göre mikro ve makroekonomik faktörler açısından eğitim ve suç düzeyi arasındaki ilişkinin etkilerini değerlendirecek olursak;

- **Mikro düzeyde:** Eğitim, bireyin bilişsel becerilerini artırarak yasa dışı faaliyetlerin uzun vadeli zararlarını daha iyi değerlendirmesine olanak tanır. Ayrıca eğitim, suçun dışında bireysel olarak kariyer yolları sağlar.
- **Makro düzeyde:** Toplumdaki eğitim düzeyinin genel artışı, sosyal bütünleşmeyi ve yasal normlara bağlılığı artırır; bu da suç oranlarını düşürür. Bu model, sosyoekonomik politikaların suçla mücadelede etkili bir araç olduğunu destekler.

Toplumsal açıdan bakıldığında, eğitimsizliğin suç üzerindeki yüksek etkisi, okul terkini azaltmaya yönelik politikaların önemini ortaya koyar. Uygulanacak olan politikalarda

yükseköğretimin suçla mücadelede koruyucu bir unsur olarak desteklenmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Lise düzeyindeki kırılmaların, genç işsizliğiyle ilişkilendirilip mesleki eğitim, staj ve iş bulma desteği ile dengelenmelidir. Eğitim politikalarının aynı zamanda suçla mücadele politikası olarak değerlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan erkek hükümlü ve tutukluların eğitim seviyesi ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

$$\text{SuçDüzeyiErkek} = -0,0008230 + 0,0000215X1 + 0,0000138X2 + 0,0000159X3 + 0,0000171X4 + 0,0000032X5$$

Erkek hükümlü ve tutuklular üzerinde yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, eğitim düzeyinin erkek bireylerde suç eğilimi üzerinde anlamlı ve karmaşık bir etki yarattığını göstermektedir. Eğitim almamış bireylerin suç eğilimleri en yüksek düzeydedir. Temel eğitim düzeylerinde bu eğilim azalma göstermekteyse de, hâlâ pozitif yönde devam etmektedir. Ortaokul ve lise mezunlarında ise suç eğiliminde yeniden artış gözlemlenmekte, bu durum toplumsal beklentilerin yükselmesiyle birlikte yaşanan ekonomik hayal kırıklıkları ve işsizlik gibi etmenlerle ilişkilendirilmektedir. Yükseköğretim düzeyinde suç eğilimi en düşük seviyeye gerilese de, erkek bireyler açısından suçla pozitif yönlü ilişki tamamen ortadan kalkmamaktadır. Bu bulgular, eğitim düzeyinin suç davranışı üzerindeki etkisinin doğrusal olmaktan ziyade çok boyutlu ve bağlamsal olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo:17 Erkek H/T'lerin Eğitim ve Suç Arasındaki İlişki Sonuçlarına Ait Regresyon Katsayılarının Yorumu

Eğitim Düzeyi	Katsayı	Açıklama
X1 (Okuma-yazma bilmeyen)	+0,0000215	En yüksek suç düzeyi okuma-yazma bilmeyenlerdir. Eğitimden tamamen yoksun erkeklerde suç eğilimi oldukça yüksektir.
X2 (İlkokul)	+0,0000138	Temel seviyede alınan eğitimin etkisiyle suç eğiliminde azalma var, ancak hâlâ pozitif ve yüksek seyretmektedir.
X3 (Ortaokul)	+0,0000159	Bu gruptakiler beklenenin aksine ilkokul mezunlarından daha yüksek suç işleme düzeyine sahiptir. Bu gruptakilerde toplumsal beklentiler artmasına rağmen ekonomik tatminsizlik söz konusu olabilir.
X4 (Lise veya dengi okul)	+0,0000171	Lise mezunlarında suç düzeyi artmaktadır. Bu durum eğitim-iş uyumsuzluğu ve genç erkek işsizliği ile açıklanabilir.
X5 (Yükseköğretim)	+0,0000032	En düşük suç düzeyi gruptadır. Eğitim arttıkça suç eğilimi azalıyor, ancak erkeklerde yükseköğretim dahi pozitif etkilidir(kadın modelinin tersine).
Sabit terim	-0,0008230	Modelin denge noktası düşük; bu, belirli koşullarda suç düzeyinin sıfıra yaklaşabileceğini ima etmektedir.

Elde edilen sonuçlara göre cinsiyet temelli bir karşılaştırma yapılacak olursa, kadınlara ilişkin regresyon modeline kıyasla:

- Erkeklerde her eğitim grubunun katsayısı pozitiftir. Bu, eğitim düzeyi artsa bile erkeklerde suç eğiliminin tamamen sıfırlanmadığını gösterir.
- Kadın modelinde yükseköğretim katsayısı negatiftir (suçu azaltıcı), oysa burada pozitif ve anlamlıdır.
- Bu fark, erkeklerde suça yönelimin sadece eğitim düzeyinden değil, toplumsal rol baskısı, erkeklik normları ve psikososyal faktörlerden de etkilendiğini düşündürür.

Eğitim Düzeyi ve Suç İlişkisinin Erkek H/T'ler için Mikro ve Makroekonomik Yorumu

- **Mikro düzey:** Eğitimsizlik, düşük gelir beklentisi, aile içi baskı ve sosyal dışlanma erkeklerde bireysel suç riskini artırabilir.
- **Makro düzey:** Erkek nüfusta yaygın olan genç işsizliği, düşük eğitilmiş iş gücü fazlalığı ve kentleşmenin getirdiği sosyal çözümler suç oranlarını artıran yapısal faktörlerdir.

Politik ve Toplumsal Çıkarımlar

Erkeklerde suç oranını azaltmak için yalnızca eğitimi artırmak yetmeyebilir. Özellikle lise ve yükseköğretim sonrası iş olanakları ile desteklenmeyen eğitim, hayal kırıklığı üretip suça yöneltebilir.

- Sosyal hizmet politikaları, genç erkeklere yönelik istihdam ve psikososyal destek içermelidir.
- Erkeklerde suça yönelimi düşürmek için erkeksi rolleri, toplumsal beklentiler ve kültürel normlar da yeniden ele alınmalıdır.

Bu model, erkeklerde suç eğiliminin eğitim düzeyiyle doğrudan ama lineer olmayan bir şekilde ilişkili olduğunu ortaya koyar. Eğitimsizlik en yüksek suç riskini doğururken, yükseköğretim dahi tek başına suçu önleyici bir faktör değildir. Suçun erkekler özelinde daha karmaşık sosyokültürel dinamiklerle şekillendiği bu modelle net biçimde görünmektedir.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan kadın hükümlü ve tutukluların eğitim seviyesi ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

$$\text{SuçDüzeyiKadın} = -0,0000060 + 0,0000179X1 + 0,0000138X2 + 0,0000088X3 + 0,0000187X4 + 0,0000098X5$$

Regresyon analizi sonuçlarına göre kadın bireylerde eğitim düzeyinin suç eğilimi üzerindeki etkisinin doğrusal olmayan bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Eğitim almamış kadınlarda suç eğilimi görece yüksek düzeydeyken, ilkokul ve özellikle ortaokul seviyelerinde bu eğilimde belirgin bir azalma görülmektedir. Ancak lise düzeyine gelindiğinde, kadınlarda suç eğilimi dikkat çekici biçimde artmakta ve en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Bu durum, toplumsal rol beklentileri, iş gücü piyasasına katılımı yaşanan zorluklar ve genç kadınların karşılaştığı yapısal engellerle ilişkilendirilebilir. Yükseköğretim düzeyi ise suç eğilimini bir miktar azaltmakla birlikte, kadınlarda bu eğilimin tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir. Bu bulgular, kadınlar için eğitimin suç üzerindeki etkisinin hem bireysel hem de toplumsal dinamiklerle şekillendiğine işaret etmektedir.

Tablo:18 Kadın H/T'lerin Eğitim ve Suç Arasındaki İlişki Sonuçlarına Ait Regresyon Katsayılarının Yorumu

Eğitim Düzeyi	Katsayı	Regresyon Modeli Yorumu
X1 (Okuma-yazma bilmeyen)	0,0000179	Suç düzeyi en yüksek olan ikinci gruptur. Eğitim almamış kadınlarda suç eğilimi görece yüksektir.
X2 (İlkokul)	0,0000138	Bu grupta eğitim seviyesi arttıkça suç eğiliminde azalma olmaktadır. İlkokul düzeyi eğitim seviyesi ve suç düzeyi bakımından bir geçiş aşaması niteliğindedir.
X3 (Ortaokul)	0,0000088	Temel eğitimin tamamlanması bu grupta suç düzeyinin daha düşük düzeyde gerçekleşmesini sağlamış olabilir.
X4 (Lise ve dengi okul)	0,0000187	En yüksek katsayı bu gruptadır. Lise mezunu kadınlarda suç işleme eğilimi zirvededir.
X5 (Yükseköğretim)	0,0000098	Suç işleme eğilimi orta düzeydedir. Lise düzeyine göre düşüş olsa da suç düzeyi tamamen ortadan kalkmamaktadır.
Sabit terim	-0,0000060	Temel suç oranının çok düşük olduğunu ve bazı durumlarda sıfıra yakın olduğunu gösteriyor.

Kadın Suçluluğu ve Toplumsal Cinsiyet

- Kadınların geleneksel rolleri (bakım, aile sorumluluğu, ev merkezli yaşam), genel olarak suça yönelimi erkeklere göre azaltmaktadır. Ancak bu roller kırıldığında ve beklentilerle gerçekler çeliştiğinde, suç riski artabilir.
- Lise mezunu kadınlarda suç oranının yükselmesi, toplumsal beklentiler (örneğin iş bulma, ekonomik bağımsızlık) ile karşılaşan ama yeterince desteklenmeyen genç kadınların yaşadığı gerilimle ilişkilendirilebilir.

Tablo:19 Erkek ve Kadın Analiz Sonuçlarının Karşılaştırılması

Eğitim Düzeyi	Erkek Katsayısı	Kadın Katsayısı	Gözlem
X1 (Okuma-yazma bilmeyen)	0,0000215	0,0000179	Bu grupta erkeklerde suç oranı daha yüksektir.
X2 (İlkokul)	0,0000138	0,0000138	Bu grupta suç oranları eşittir.
X3 (Ortaokul)	0,0000159	0,0000088	Bu grupta erkeklerin suç oranı daha yüksektir.
X4 (Lise ve dengi okul)	0,0000171	0,0000187	Bu grupta kadınların suç oranı daha yüksektir.
X5 (Yükseköğretim)	0,0000032	0,0000098	Bu grupta kadınların suç oranı daha yüksektir.

Elde edilen sonuçlara göre cinsiyet temelli bir karşılaştırma yapılacak olursa, kadınlara ilişkin regresyon modeline kıyasla:

- Erkeklerde düşük eğitim seviyelerinde suç riski daha fazlayken, kadınlarda bu risk lise ve yükseköğretim düzeyinde yükselmektedir.

Bu durum, kadınların toplumsal konumlarıyla çatışan beklentiler yaşadıklarında suça yönelme eğiliminde olduklarını gösterebilmektedir.

Eğitim Düzeyi ve Suç İlişkisinin Kadın H/T'ler için Mikro ve Makroekonomik Yorumu

- **Mikro düzey:** Bireysel yoksulluk, ev içi şiddet geçmişi, eğitimle birlikte gelen ama gerçekleşmeyen özgürlük beklentisi travma oluşturmuş olabilmektedir.
- **Makro düzey:** Kadın işsizliği, cinsiyet temelli ayrımcılık, eğitim politikalarının cinsiyet farklarını gözetmemesi kadın suçluluğu açısından halledilmesi gereken bir problemdir.

Politik Çıkarımlar ve Öneriler

- Lise sonrası kadınlar için destek mekanizmaları (örneğin iş gücü danışmanlığı, girişimcilik fonları) oluşturulmalı.
- Eğitime erişim değil, eğitimden elde edilen toplumsal ve ekonomik faydalar artırılmalı.
- Kadınların toplumsal hayatta daha etkin rol alabilmesi için çok boyutlu destek sistemleri (kreş, iş güvencesi, güvenlik) sağlanmalı.

Bu model, kadınlarda suç eğiliminin eğitimle birlikte azaldığını ancak belirli eğitim düzeylerinde (özellikle lise) tekrar yükseldiğini göstermektedir. Bu durum, eğitimin tek başına yeterli olmadığını; ekonomik, kültürel ve toplumsal cinsiyete dayalı yapısal eşitsizliklerin suç üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koyar.

Tablo: 20 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda Bulunan Hükümlülerin Eğitim Seviyesinin Yüzdelik (%) Gösterimi(2010-2024)

Bandırma M Tipi C.İ.K. Kalan H/T'lerin Yıllara Göre Eğitim Seviyelerinin Oransal Dağılımı (%)						
Yıllar	Okuma-Yazma Bilmeyen	İlkokul Mezunu	İlköğretim Mezunu	Lise Mezunu	Yükseköğretim Mezunu	TOPLAM
2010	10.57%	27.52%	36.05%	25.86%	3.31%	100%
2011	18.26%	30.06%	27.45%	20.71%	3.53%	100%
2012	7.07%	44.90%	36.05%	10.34%	1.63%	100%
2013	5.65%	44.35%	32.26%	15.65%	2.10%	100%
2014	4.15%	44.28%	32.50%	13.77%	5.30%	100%
2015	6.57%	42.38%	35.29%	11.94%	3.81%	100%
2016	7.13%	40.52%	36.70%	11.13%	4.52%	100%
2017	6.35%	45.08%	26.83%	12.86%	8.89%	100%
2018	4.16%	37.21%	38.88%	13.51%	6.24%	100%
2019	4.40%	46.99%	33.10%	8.80%	6.71%	100%
2020	4.13%	46.90%	33.92%	9.73%	5.31%	100%
2021	3.67%	43.12%	33.94%	12.84%	6.42%	100%
2022	4.10%	35.66%	37.35%	16.87%	6.02%	100%
2023	2.99%	36.46%	35.38%	16.63%	8.53%	100%
2024	2.76%	34.84%	41.10%	15.79%	5.51%	100%

3.3.3. İşlenen Suçların Hükümlü ve Tutukluların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni hal ile suç arasındaki ilişki, bireyin toplumsal konumu, sorumlulukları ve sosyal bağlarıyla yakından ilişkilidir. Evli bireyler, aile içi roller ve sosyal denetim mekanizmaları sayesinde suça daha az eğilim gösterirken; bekâr ve boşanmış bireylerde ekonomik sıkıntılar, psikolojik baskılar ve sosyal yalnızlık gibi etkenler suç riskini artırabilmektedir. Özellikle genç, bekâr erkeklerde suça yönelme olasılığı daha yüksek olup, bu durum çevresel faktörler, göç ve kentleşme süreçleriyle daha da pekişebilir. Medeni hal, suç davranışlarının tek başına nedeni olmasa da, bireyin yaşam koşullarını ve karar mekanizmalarını etkileyen önemli bir faktördür.

Evli bireylerin suç işleme olasılığının, bekâr ya da boşanmış bireylere kıyasla daha düşük olduğu literatürde genel olarak kabul görmüştür. Bu durum, sosyal açıdan değerlendirildiğinde, evlilik kurumunun bireyin toplumsal sorumluluklarını artırarak sosyal normlara bağlılığını güçlendirdiği ve suç davranışlarını baskıladığı sonucuna ulaşılabilir. Ekonomik açıdan ise, Gary Becker' in rasyonel suç modeli (rational choice theory) çerçevesinde, evli bireylerin suç işlemesi durumunda karşılaştıkları maliyetlerin; aile düzeninin bozulması, gelir kaybı, sosyal statüde düşüş gibi daha yüksek olması, bu bireylerin suçtan caydırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, güncel ekonomik eşitsizlik ve işsizlik oranlarının medeni hal gruplarına göre farklı etkiler yarattığı da dikkate alınmalıdır; bekâr bireylerin ekonomik belirsizliklere karşı daha kırılgan olması, suçla ilişkili risk faktörlerini artırabilmektedir. Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların medeni durumlarına ait veriler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo: 21 Bandırma M Tipi Kapalı C.İ.K.'de Bulunan Hükümlülerin Medeni Hali (2010-2024)

H/T'lerin Medeni Durumları	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Hiç Evlenmedi	124	109	202	201	166	153	205	216	154	148	115	80	155	192	174
Evli	457	353	331	244	255	242	203	258	202	152	141	83	152	185	128
Boşanmış	178	177	185	159	164	163	156	146	114	125	77	47	101	107	92
Dul	26	13	17	16	10	20	11	10	11	7	6	8	7	6	5
TOPLAM	785	652	735	620	603	578	575	630	481	432	339	218	415	490	399

3.3.3. 1. Medeni Durum ve Suç Düzeyi Arasındaki İlişki

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan hükümlü ve tutukluların medeni durum ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

***SuçDüzeyi=0,0006567-0,0000021HiçEvlenmemiş+0,0000025Evli+0,0000180Boşanmış
+0,0000133Dul***

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 2010-2024 yılları arasında bulunan hükümlü ve tutukluların medeni durum ile işlemiş oldukları suçlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Medeni durum, bireylerin suç eğilimleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmaktadır. Hiç evlenmemiş bireyler, referans grubu olarak alındığında, diğer gruplara kıyasla daha düşük bir suç işleme düzeyine sahiptir. Evli bireylerde suç eğiliminde sınırlı bir artış gözlemlenirken, boşanmış bireylerde bu artış daha belirgin düzeydedir. Dul bireylerde ise suç eğilimindeki artış, boşanmış bireyler kadar yüksek olmasa da dikkat çekicidir. Bu durum, suç davranışlarının toplumsal bağlam ve bireyin yaşam döngüsündeki konumuyla ilişkili olabileceğine işaret etmektedir. Boşanmış ve dul bireylerde suç düzeyinin daha yüksek olması, özellikle sosyal destek ağlarının zayıflaması, ekonomik zorluklar veya yaşam stresi gibi dışsal etmenlerle ilişkili olabilir. Bununla birlikte, tüm katsayıların değerleri küçük olduğu için bu etkilerin istatistiksel anlamlılığı ile pratik önem düzeyi arasında dikkatli bir ayırım yapılmalıdır.

Model sonuçlarına göre medeni durum, bireylerin suç düzeyinde küçük ancak farklılaşan etkiler yaratmaktadır. Özellikle boşanmış ve dul bireylerde pozitif katsayıların görece daha yüksek oluşu, bu grupların suçla ilişkili davranışlarda bulunma eğilimlerinin, diğer medeni durum kategorilerine göre daha fazla olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte, tüm katsayıların oldukça küçük değerlerde olması, söz konusu etkinin niceliksel olarak sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan erkek hükümlü ve tutukluların medeni durum ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

***SuçDüzeyi_Erkek= -0,0005242 +0,0000106HiçEvlenmemiş +0,0000173Evli +0,0000139Boşanmış
+0,0000276Dul***

Modeldeki tüm medeni hal gruplarının pozitif katsayılara sahip olması, tüm bu durumların suç düzeyiyle pozitif bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Özellikle dul bireyler için katsayının en yüksek olması, eş kaybı gibi ağır yaşam olaylarının suç davranışı üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Evli bireylerde de suç düzeyinin arttığı görülmekte, bu durum sosyal rollerin baskısı, ekonomik yükler ve ilişkisel çatışmalarla açıklanabilir.

Medeni Durum ve Suç İlişkisinin Mikro ve Makroekonomik Yorumu

- **Mikro düzey:** Bireysel yaşam deneyimleri, evlilik içi sorunlar, boşanmanın psikolojik etkileri, yalnızlık ve destek mekanizmalarının eksikliği suç davranışına zemin hazırlayabilir. Evli bireylerde dahi suç eğiliminin yüksek çıkması, evlilik ilişkilerinin her zaman koruyucu bir faktör olmadığını; tersine, stres kaynağı olabileceğini göstermektedir.

- **Makro düzey:** Toplumsal yapıdaki eşitsizlikler, aile kurumunun dönüşümü, ekonomik krizler ve sosyal destek sistemlerinin zayıflığı medeni halin suç üzerindeki etkisini pekiştirebilir. Örneğin, dul bireyler, özellikle yaşlılıkla birleştiğinde hem sosyal izolasyon hem de ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalabilir.

Suç Tasnifleri Açısından Değerlendirme

Medeni hale göre farklı suç türlerinin öne çıkabileceği görülmektedir. Örneğin, boşanmış veya dul bireylerde intikam, öfke ya da depresyon temelli şiddet suçları öne çıkabilirken, hiç evlenmemiş bireylerde yalnızlık ve toplumsal ilişkilerinin zayıflığına bağlı olarak mala karşı işlenen suçlar veya bağımlılık temelli suçlar görülebilir.

Bandırma Kapalı Ceza İnfaz Kurumu verilerine dayanan bu regresyon modeli, medeni halin suçla ilişkisinde önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda aile içi destek mekanizmalarının güçlendirilmesi, yalnız bireyler için sosyal bütünleşme politikalarının geliştirilmesi, boşanma ve dul kalma gibi yaşam olayları sonrası sosyal destek hizmetlerinin artırılması, suçun önlenmesinde etkili olabilir. Medeni halin tek başına bir risk faktörü değil, bireyin sosyal bağlarının niteliğini yansıtan bir gösterge olduğu unutulmamalıdır.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan kadın hükümlü ve tutukluların medeni durum ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

SuçDüzeyi_Kadın=0,0000271+0,0000032HiçEvlenmemiş+0,0000139Evli+0,0000178Boşanmış+0,00000175Dul

Bu denklemde, tüm medeni hal gruplarının suç düzeyine pozitif katkıda bulunduğu görülmektedir. Boşanmış kadınların suç düzeyi katsayısı en yüksek olup, bunu evli ve hiç evlenmemiş kadınlar takip etmektedir. Dul kadınlarda ise suç düzeyi görece düşüktür. Bu durum, özellikle boşanma sonrası yaşanan sosyoekonomik zorlukların ve sosyal dışlanmanın, kadınların suç davranışına yönelmesinde etkili olabileceğini göstermektedir.

Kadınların suça yönelme nedenleri, erkeklere kıyasla daha farklı sosyolojik ve psikolojik bağlamlarda şekillenmektedir. Bu fark, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadınların toplum içindeki konumlarından doğmaktadır. Kadınların medeni halleri, hem sosyal destek sistemlerine erişimlerini hem de maruz kaldıkları sosyal baskıların türünü etkilemektedir. Bu bağlamda, Bandırma M tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan kadın hükümlülere ilişkin regresyon denklemi, medeni halin suç düzeyine etkisini anlamak açısından önemli bir sosyolojik veri sunmaktadır.

Medeni Durum ve Suç İlişkisinin Kadın H/T'ler için Mikro ve Makroekonomik Yorumu

- **Mikro düzey:** Bireysel yaşam öyküleri, aile içi şiddet, çocuklukta yaşanan travmalar, duygusal ihmal ve yalnızlık gibi etkenler suç davranışına zemin hazırlayabilir. Evli kadınların suç düzeyindeki artış, ev içi baskılar veya ekonomik ihtiyaçlarla ilişkili olabilir.
- **Makro düzey:** toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler, kadınların boşanma sonrası ekonomik güvencesizlik yaşaması, sosyal destek sistemlerinin yetersizliği ve toplumdaki ataerkil normlar kadınların suça itilme riskini artırmaktadır. Boşanma, kadınlar için sıklıkla sosyal dışlanma ve ekonomik yoksunluk anlamına gelirken, evlilik

de bazı durumlarda kadına yönelik şiddet, ekonomik bağımlılık ve özgürlük kısıtlamaları ile ilişkilidir.

Kadınlar tarafından işlenen suçlar genellikle ekonomik güdülerle veya şiddete maruz kalma gibi durumlara karşı tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Boşanmış kadınlarda mala karşı suçlar veya aile içi şiddete karşı gelişen savunma temelli şiddet suçları yaygın olabilir. Hiç evlenmemiş kadınlarda ise sosyal izolasyon veya ekonomik bağımsızlık eksikliği nedeniyle madde bağımlılığı veya küçük çaplı hırsızlık gibi suçlar gözlemlenebilir.

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndan elde edilen veriler doğrultusunda, medeni halin kadınların suç davranışı üzerindeki etkisi açıkça gözlemlenmektedir. Bu sonuçlar, sosyal politikaların kadınların boşanma sonrası desteklenmesine, ev içi şiddete karşı daha etkin koruma önlemlerinin alınmasına ve yalnız yaşayan kadınların sosyal bütünleşmesini artıracak uygulamalara yönlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Kadın suçluluğu, bireysel patoloji olarak değil; toplumsal yapı ve cinsiyet eşitsizliklerinin bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

Tablo: 22 Bandırma M Tipi Kapalı C.İ.K.'de Bulunan Hükümlülerin Medeni Halinin Yüzdelik (%) Gösterimi (2010-2024)

Yıllar	Hiç Evlenmedi (%)	Evli%	Boşanmış%	Dul %	TOPLAM
2010	15.8%	58.2%	22.7%	3.3%	100%
2011	16.7%	54.1%	27.1%	2.0%	100%
2012	27.5%	45.0%	25.2%	2.3%	100%
2013	32.4%	39.4%	25.6%	2.6%	100%
2014	27.5%	42.3%	27.2%	1.7%	100%
2015	26.5%	41.9%	28.2%	3.5%	100%
2016	35.7%	35.3%	27.1%	1.9%	100%
2017	34.3%	40.9%	23.2%	1.6%	100%
2018	32.0%	42.0%	23.7%	2.3%	100%
2019	34.3%	35.2%	28.9%	1.6%	100%
2020	33.9%	41.6%	22.7%	1.8%	100%
2021	36.7%	38.1%	21.6%	3.7%	100%
2022	37.3%	36.6%	24.3%	1.7%	100%
2023	39.2%	37.8%	21.8%	1.2%	100%
2024	43.6%	32.1%	23.1%	1.3%	100%

3.3.4. İşlenen Ekonomik Suçların Türlerine Göre Dağılımı

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan hükümlü ve tutukluların 2010–2024 döneminde işlemiş oldukları ekonomik suçlar; mala, devlete, topluma ve kişilere karşı işlenen suçlar olarak sınıflandırılmış ve ekonomik gelişmeler bağlamında incelenmiştir. Mala karşı suçlar (özellikle hırsızlık ve yağma), ekonomik belirsizlik dönemlerinde artış göstermiştir. Devlete karşı suçlar (vergi kaçakçılığı, sahtecilik, zimmet vb.) 2014 sonrası yükselişe geçerek kayıt dışılığın arttığına işaret etmiştir. Topluma karşı suçlar arasında yer alan uyuşturucu suçları, genç işsizliği ve sosyal eşitsizliklerle paralel artış göstermiştir. Kişilere karşı ekonomik suçlar (dolandırıcılık, borç ödeme ihlali) ekonomik krizlerin ve bireysel

borçlanmanın yoğunlaştığı dönemlerde yükselmiştir. Bu süreçte Türkiye ekonomisinde yaşanan döviz krizleri, enflasyon, pandemi ve gelir eşitsizlikleri, ekonomik suç oranlarını doğrudan etkilemiştir.

Tablo: 23 Bandırma M Tipi Kapalı C.İ.K. 'de Bulunan H/T'lerin İşlemiş Olduğu Ekonomik Suçlar (2010-2024)

Ekonomik Suç Türleri	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Dolandırıcılık	6	10	2	12	8	11	10	17	13	9	12	5	10	19	30
Gasp	2	3	4	1	1	5	0	2	1	3	5	1	3	2	5
Yağma	31	29	67	36	26	18	48	14	23	12	19	7	18	18	12
Hırsızlık	91	105	116	126	91	118	154	131	86	95	73	56	95	123	87
Uyuşturucu	39	35	50	46	45	53	74	59	58	48	37	23	58	80	97
Karşılıksız Çek vb. Suçları	25	20	1	1	0	3	0	2	1	1	3	2	4	6	2
Borçlunun Ödeme Şartını İhlali	116	160	120	49	71	86	7	10	9	4	8	10	6	5	2
Nafaka Hükümlerine Uymamak	9	10	10	3	11	9	3	6	4	6	9	6	7	4	7
Mala Zarar Verme	13	8	11	7	3	7	6	5	2	7	5	3	6	5	9
Resmi Belgede Sahtecilik	7	3	11	9	11	19	11	18	4	7	8	2	11	16	8
Zimmet	4	3	1	1	3	6	0	2	2	1	2	0	0	1	1
Kalpazanlık	8	2	9	5	7	6	3	17	4	5	4	0	1	0	0
Vergi Usul Kanununa Muhalefet	2	3	1	3	14	17	7	19	29	48	25	8	1	4	6
İhaleye fesat karıştırma	1	2	1	1	0	0	0	1	4	1	2	1	0	1	0
Rüşvet	4	12	1	0	0	1	0	0	3	1	3	2	0	0	1
Diğer Ekonomik Olmayan Suçlar	426	347	331	369	312	245	257	308	387	184	124	92	195	206	132
TOPLAM	785	652	735	620	603	578	575	630	481	432	339	218	415	490	399

3.3.5. Hükümlü ve Tutukluların Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet ve suç arasındaki ilişkiyi ekonomik ve sosyal kuramlar ekseninde inceleyerek, erkek bireylerin suç oranlarının kadınlara kıyasla daha yüksek olmasının ardında yatan çok katmanlı dinamikleri ortaya koymuştur. Becker' in suçun ekonomik teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin suç işlemeye yönelik kararlarının rasyonel bir fayda-maliyet analizine dayandığı; düşük gelir seviyeleri, işsizlik ve ekonomik fırsat eksikliği gibi faktörlerin özellikle erkeklerde suç işlemeyi daha "rasyonel" bir seçenek hâline getirdiği görülmüştür. Öte yandan, sosyal yapı kuramları ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirildiğinde, erkeklere atfedilen güç, rekabet ve risk alma eğilimi gibi normatif beklentilerin, erkek bireyleri suça daha yakın hâle getirdiği anlaşılmaktadır. Bu bulgular, suç davranışının yalnızca bireysel ekonomik tercihlere indirgenemeyeceğini; aynı zamanda kültürel, yapısal ve toplumsal faktörlerle birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Tablo: 24 Bandırma M Tipi Kapalı C.İ.K.'de Bulunan H/T'lerin Cinsiyetleri (2010-2024)

Hükümlü Cinsiyetleri	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kadın	51	79	43	27	33	47	62	111	71	66	43	46	86	89	93
Erkek	734	573	692	593	570	531	513	509	410	366	296	172	329	401	306
TOPLAM	785	652	735	620	603	578	575	620	481	432	339	218	415	490	399

Tablo: 25 Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan H/T'lerin Cinsiyetlerinin Yüzdelik (%) Gösterimi (2010-2024)

Yıllar	Kadın (%)	Erkek (%)	TOPLAM
2010	6.5%	93.5%	100%
2011	12.1%	87.9%	100%
2012	5.9%	94.1%	100%
2013	4.4%	95.6%	100%
2014	5.5%	94.5%	100%
2015	8.1%	91.9%	100%
2016	10.8%	89.2%	100%
2017	17.9%	82.1%	100%
2018	14.8%	85.2%	100%
2019	15.3%	84.7%	100%
2020	12.7%	87.3%	100%
2021	21.1%	78.9%	100%
2022	20.7%	79.3%	100%
2023	18.2%	81.8%	100%
2024	23.3%	76.7%	100%

2010 yılında kadınların suç oranı oldukça düşük olup erkeklerin oranı büyük bir baskınlık göstermektedir. Ancak izleyen yıllarda bu oranlarda dikkat çekici bir değişim gözlemlenmektedir. 2011 yılında kadın oranında belirgin bir artış görülmüş, ardından 2012–2014 döneminde yeniden düşüşe geçilmiştir. Bu dönem, kadınların suç oranında dalgalı ancak düşük seyirli bir eğilimi yansıtmaktadır.

2015 sonrası dönemde ise kadın suç oranlarında istikrarlı olmasa da genel olarak artan bir eğilim gözlemlenmektedir. Özellikle 2017 yılında kadın oranında gözle görülür bir sıçrama yaşanmış, bu artış 2021 yılı itibarıyla %20 seviyesinin üzerine çıkmıştır. 2024 yılında ise kadınların suç oranı tarihsel zirvesine ulaşarak %23'ü aşmıştır.

Bu süreçte erkek suç oranlarında ise tam tersi bir eğilim söz konusudur. 2010 yılında neredeyse tüm suçlar erkek bireyler tarafından işlenmiş görünürken, yıllar içinde bu oran kademeli olarak azalmıştır. Yine de erkekler suç oranı açısından hâlâ baskın gruptur; ancak aradaki farkın giderek kapanmakta olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, bu veriler, toplumsal yapıdaki dönüşümün, kadınların kamusal hayattaki görünürlüğüne ve suçla ilişkili sosyoekonomik ve demografik faktörlerin zaman içinde değiştiğini ortaya koymaktadır. Kadın suç oranlarındaki artış, tek başına olumsuz bir göstergeden ziyade, kadınların sosyal yaşamdaki temsil edilme oranı artışı ve toplumsal dönüşümle birlikte değerlendirilmelidir.

3.3.6. Hükümlü ve Tutukluların Yaş Gruplarına Göre Dağılımları

Yaş ve suç arasındaki ilişki, bireyin yaşam döngüsüne bağlı olarak değişkenlik gösteren, çok boyutlu bir olgudur. Sosyal kuramlar, bu ilişkinin toplumsal bağlar ve sosyal öğrenme süreçleriyle şekillendiğini vurgularken; ekonomik modeller, bireylerin suç davranışlarını fırsat ve maliyet analizine dayalı olarak değerlendirdiğini ortaya koyar. Günümüzün dijital dönüşüm süreci ise bu klasik modellerin yeni suç türleri karşısında yeniden yorumlanmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla, yaş ve suç ilişkisinin analizinde bütüncül, disiplinler arası ve çağın koşullarına duyarlı bir yaklaşım benimsenmelidir.

Tablo: 26 Bandırma M Tipi Kapalı C.İ.K.'de Bulunan H/T'lerin Yaş Grupları (2010-2024)

Yaş Grupları	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
18-23	37	26	29	14	14	18	9	8	21	23	28	25	42	47	55
24-29	48	35	15	12	21	24	59	88	75	49	37	25	61	92	57
30-35	54	70	103	75	87	87	105	128	88	70	59	44	83	106	91
36-41	98	110	137	115	109	111	130	111	92	105	56	41	55	61	67
42-47	158	130	134	152	105	98	103	112	63	59	57	23	76	83	61
48-53	143	104	127	105	97	89	75	63	56	60	38	22	48	41	37
54-59	131	90	93	61	71	59	30	56	49	38	31	19	29	27	16
60-65	95	63	70	40	45	52	28	28	18	16	18	9	10	17	11
65 yaş üzeri	21	24	27	46	54	40	36	26	19	12	15	10	11	16	4
TOPLAM	785	652	735	620	603	578	575	630	481	432	339	218	415	490	399

3.3.6.1.Yaş Grupları ve Suç Düzeyi Arasındaki İlişki

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan hükümlü ve tutukluların yaş verileri ile suç düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Bireyin yaşam döngüsündeki farklı evreler; toplumsal rolleri, psikolojik özellikleri ve sosyal beklentilerini değiştirir. Bu nedenle yaş, bireyin suça yönelme olasılığını etkileyen önemli demografik bir değişkendir. Bandırma Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda yapılan analizde kullanılan regresyon modeli, yaş gruplarının suç düzeyi üzerindeki etkilerini ortaya koymakta ve bu etkileri sosyolojik ve kriminolojik kuramlar doğrultusunda değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan hükümlü ve tutukluların yaş ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

$$\text{SuçDüzeyi}=0,0019153-0,0000219X1-0,0000020X2+0,0000063X3+0,0000003X4+0,0000158X5-0,0000050X6-0,0000043X7+0,0000271X8-0,0000076X9$$

Bu denklemde yer alan yaş grupları:

- **X1 (18–23 yaş):** Suç düzeyi en negatif etkilenendir. Genç yetişkinlerin suç eğiliminde daha yüksek potansiyel görülse de, ceza infaz kurumuna düşen genç bireylerin sayısal azlığı ve cezai sorumluluk yaşının sınırları, bu düşük katsayı ile açıklanabilir.
- **X2 (24–29 yaş):** Suç düzeyinde çok düşük negatif bir etki vardır. Bu yaş aralığı, bireyin sosyal sorumluluklarının arttığı, işgücüne katılımın yoğunlaştığı dönemdir.
- **X3 (30–35 yaş):** Pozitif etkili tek genç-orta grup olup, bireyin hem ekonomik hem de toplumsal baskılarla daha yoğun karşılaştığı bir dönemdir.
- **X4 (36–41 yaş):** Etki oldukça düşük pozitif, stabil bir suç potansiyelini yansıtabilir.
- **X5 (42–47 yaş):** Suç düzeyine en güçlü pozitif etkiye sahip gruptur. Bu dönem, orta yaş krizi, ekonomik baskılar, toplumsal sorumluluklar ve sosyal izolasyon gibi faktörlerle açıklanabilir.
- **X6 (48–53 yaş):** Negatif etkili olup suç eğiliminin azaldığını gösterir.
- **X7 (54–59 yaş):** Suç düzeyi negatif seyretmektedir. Bireyin suça yönelme motivasyonunun azaldığı, fiziksel ve sosyal çevreyle bağın azaldığı bir dönemdir.
- **X8 (60–65 yaş):** En yüksek pozitif katsayıya sahiptir. Bu durum, bireylerin yaşlılıkta yalnızlık, ekonomik yetersizlik ve sosyal dışlanma gibi nedenlerle suça yönelmiş olabileceğini göstermektedir.
- **X9 (65 yaş ve üzeri):** Suç düzeyi az da olsa negatif etkilenmiştir. Bu durum, bu yaş grubunun hem fiziksel kapasite hem de sosyal bağlar açısından suçtan uzaklaşmasını yansıtır.

Bireyin yaşam döngüsündeki farklı evreler, toplumsal rolleri, psikolojik özellikleri ve sosyal beklentileri değiştirir. Bu nedenle yaş, bireyin suça yönelme olasılığını etkileyen önemli demografik bir değişkendir. Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda yapılan analizde kullanılan regresyon modeli, yaş gruplarının suç düzeyi üzerindeki etkilerini ortaya koymakta ve bu etkileri sosyolojik ve kriminolojik kuramlar doğrultusunda değerlendirmek mümkündür.

Yaş ve Suç İlişkisinin Makro ve Mikroekonomik Yorumu

- **Makro Düzey:** Toplumun ekonomik yapısı, yaşlılıkta yetersiz sosyal güvenlik sistemleri, genç işsizliği, orta yaşta ekonomik sorumlulukların artması gibi faktörler yaşa bağlı suç eğilimlerini etkiler. Özellikle 42–47 yaş ve 60–65 yaş gruplarının suç

düzeyine pozitif katkısı, sosyal dışlanma ve sistemik ihmallerin suç üzerindeki etkisini gözler önüne serer.

- **Mikro Düzey:** Yaşla birlikte değişen bireysel psikolojiler, stres düzeyi, kimlik çatışmaları ve yaşam doyumu gibi faktörler suç davranışına etki eder. Örneğin, gençlerde dürtüsel kaynaklı suçlar gözlenirken, ileri yaşlarda çaresizlik ya da intikam güdüsüyle işlenen suçlar görülebilir.

Suç Tasnifleri Açısından Yaşa Bağlı Farklılıklar

- **Genç yaş gruplarında (X1-X3):** Mala karşı suçlar, uyuşturucu ve çete bağlantılı suçlar daha yaygındır.
- **Orta yaşlarda (X4-X5):** Ekonomik suçlar, aile içi şiddet, iş yerinde suiistimaller gibi suçlar öne çıkar.
- **İleri yaşlarda (X6-X9):** Sosyal izolasyon sonucu gelişen bireysel şiddet, intihar teşebbüsleri, yalnızlık kaynaklı öfke suçları veya dolandırıcılık gibi davranışlar görülebilir.

Bu regresyon modeli, yaş faktörünün suç üzerindeki etkisinin doğrusal olmadığını, belli yaş gruplarında artış veya azalışların belirginleştiğini göstermektedir. Bu durum, yaşa özgü suç önleme politikalarının geliştirilmesini gerekli kılar:

- Gençler için eğitim ve istihdam destekleri,
- Orta yaşlar için ekonomik danışmanlık ve psikososyal destek,
- Yaşlı bireyler için sosyal bütünleşmeyi artıran hizmetlerin sunulması,

yaşa dayalı suç davranışının azaltılmasında etkili olacaktır. Suçun yalnızca bireysel değil, yaşam döngüsünün her aşamasında toplumsal yapıdan etkilenen bir olgu olduğu göz ardı edilmemelidir.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan erkek hükümlü ve tutukluların yaş ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

$$\text{SuçDüzeyi_Erkek} = -0,0002617 + 0,0000127X1 + 0,0000124X2 + 0,0000068X3 + 0,0000156X4 + 0,0000140X5 + 0,0000202X6 + 0,0000112X7 + 0,0000254X8 + 0,0000067X9$$

Erkek hükümlü ve tutukluların suç davranışları, yaş gruplarına göre farklı dinamikler sergileyebilir. Yaş, bireyin toplumsal rollerinin, sorumluluklarının ve yaşam deneyimlerinin değiştiği bir değişkendir. Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu verilerinden elde edilen bu regresyon modeli, erkek bireylerin yaş gruplarına göre suç düzeyini anlamaya yönelik önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu çerçevede model, suça ilişkin makro ve mikro etkenleri anlamada bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Bu denklemde:

- **X1 (18–23 yaş):** Suç düzeyi üzerinde pozitif etkisi vardır. Genç erkeklerde risk alma eğilimi, grup etkisi ve sosyal kontrol mekanizmalarının zayıflığı nedeniyle suç oranları artmaktadır.
- **X2 (24–29 yaş):** Benzer şekilde pozitif katkı sağlar. Genç yetişkinlik dönemi, ekonomik belirsizlik ve kimlik inşası süreçlerinin yoğun olduğu bir evredir.

- **X3 (30–35 yaş):** Pozitif fakat daha düşük katkıya sahiptir. Bu dönem, bireyin toplumsal olarak daha istikrarlı olması beklenen yaş aralığıdır.
- **X4 (36–41 yaş) ve X5 (42–47 yaş):** Suç düzeyi etkileri yeniden artmaktadır. Bu yaşlarda aile, iş ve ekonomik baskılar suç eğilimini artırabilir.
- **X6 (48–53 yaş):** En yüksek katsayılarından biridir. Orta yaş krizi, yaşam doyumundaki azalma, sosyal izolasyon gibi makro faktörlerin etkisi burada belirgindir.
- **X7 (54–59 yaş):** Suç düzeyi yine pozitif etkilenmiştir.
- **X8 (60–65 yaş):** En yüksek katsayıya sahip yaş grubudur. Bu durum yaşlı bireylerde sosyal destekten yoksunluk ve yalnızlık gibi nedenlerin suç davranışını tetikleyebileceğini gösterir.
- **X9 (65 yaş ve üzeri):** Görece düşük pozitif bir katkı görülmektedir. Fiziksel kapasite azalsa da, duygusal yükler ve marjinalleşme bu eğilimi açıklayabilir.

Erkek hükümlü ve tutukluların suç davranışları, yaş gruplarına göre farklı dinamikler sergileyebilir. Yaş, bireyin toplumsal rollerinin, sorumluluklarının ve yaşam deneyimlerinin değiştiği bir değişkendir. Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu verilerinden elde edilen bu regresyon modeli, erkek bireylerin yaş gruplarına göre suç düzeyini anlamaya yönelik önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu çerçevede model, suça ilişkin makro ve mikro etkenleri anlamada bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Yaş ve Suç İlişkisinin Erkek H/T'ler için Mikro ve Makroekonomik Yorumu

- **Makro Düzey:** Yaşa göre değişen toplumsal roller, sosyal güvenlik sistemlerinin yetersizliği, işsizlik, ekonomik krizler ve toplumsal beklentiler bireyin suç davranışını biçimlendirir. Özellikle 48 yaş üzerindeki bireylerde ekonomik güvencesizlik ve sosyal dışlanma suç oranını artıran önemli faktörlerdir.
- **Mikro Düzey:** Psikolojik stres, aile içi problemler, kişisel başarısızlıklar ve sosyal izolasyon gibi bireysel düzeydeki etkenler, özellikle orta ve ileri yaş grubundaki erkeklerde suça yönelimi artırabilir.

Suç Tasnifleri Bağlamında Yaş Gruplarına Göre Değerlendirme

- **Genç yaşlar (X1-X2):** Mala karşı suçlar, çete suçları, uyuşturucu kullanımı ve şiddet içeren suçlar daha yaygındır.
- **Orta yaşlar (X3-X6):** Aile içi şiddet, ekonomik suçlar, dolandırıcılık, kamu düzenine karşı suçlar bu grupta daha fazla görülür.
- **İleri yaşlar (X7-X9):** Sosyal izolasyon ve psikolojik yıpranma sonucunda gelişen şiddet eylemleri, bireysel hesaplaşmalar veya intikam temelli suçlar dikkat çeker.

Bu regresyon denkleminde göre erkeklerde yaşa bağlı suç düzeyinin artış ve azalış gösterdiği görülmektedir. Özellikle orta ve ileri yaşlarda suç eğiliminde belirgin bir artış vardır. Bu veriler doğrultusunda:

- Genç erkekler için sosyal programlar, spor ve eğitim destekleri,
- Orta yaşlı erkekler için iş güvencesi ve psikolojik danışmanlık hizmetleri,
- Yaşlı erkekler için sosyal izolasyonu önleyici bakım ve destek programları önerilmelidir. Suç, yalnızca bireysel bir seçim değil; yaşla birlikte değişen sosyal ve yapısal faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan çok katmanlı bir olgudur.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan kadın hükümlü ve tutukluların yaş ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde;

$$\text{SuçDüzeyi}_{\text{Kadın}} = -0,0001346 + 0,0000121X1 + 0,0000105X2 + 0,0000097X3 + 0,0000096X4 + 0,0000177X5 + 0,0000228X6 + 0,0000021X7 + 0,0000271X8 + 0,0000462X9$$

- **X1 (18–23 yaş):** Genç kadınlar arasında suç düzeyi belirgin biçimde pozitif etkilenmiştir. Erken yaşlarda yaşanan ekonomik bağımsızlık eksikliği, aile içi baskılar ve toplumsal beklentiler, suça yönelimi artırabilir.
- **X2 (24–29 yaş) ve X3 (30–35 yaş):** Suç düzeyinde pozitif etkiler devam ederken katsayılar giderek azalmaktadır. Bu, toplumsal rollerin (annelik, evlilik) istikrarlaştırıcı etkisini yansıtabilir.
- **X4 (36–41 yaş):** Suç düzeyi katkısı hafif düşmektedir, ancak hala pozitif yöndedir. Bu yaş grubunda ekonomik baskılar ve ailevi yükler etkili olabilir.
- **X5 (42–47 yaş) ve X6 (48–53 yaş):** Katsayıların yükselmesi, kadınların bu dönemde yaşadığı iş güvencesizliği, toplumsal görünmezlik ve psikolojik stresin suçla ilişkilendirilebileceğini göstermektedir.
- **X7 (54–59 yaş):** Katsayı oldukça düşüktür. Bu yaş grubunda kadınların daha düşük oranda suç işlemesi, toplumsal normlara uyum ve sosyal rollerin sınırlayıcı etkisiyle açıklanabilir.
- **X8 (60–65 yaş):** Suç düzeyindeki artış, yaşlılıkla birlikte gelen yalnızlık, sosyal destek eksikliği ve bakım sorunlarının bir sonucu olabilir.
- **X9 (65 yaş ve üzeri):** En yüksek katsayı bu yaş grubuna aittir. Yaşlı kadınlarda suç oranının artışı, toplumsal dışlanma, marjinalleşme ve psikolojik sorunlarla açıklanabilir.

Kadın hükümlü ve tutukluların yaşa bağlı suç eğilimlerini değerlendirmek, toplumsal cinsiyet rolleri ve yaş faktörlerinin etkileşimini anlamak açısından önemlidir. Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna ait veriler üzerinden oluşturulan bu regresyon modeli, kadınlarda yaş gruplarına göre suç düzeyinin yapısal ve bireysel düzeyde nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Yaş ve Suç İlişkisinin Kadın H/T'ler için Mikro ve Makroekonomik Yorumu

- **Makro Düzey:** Kadınların işgücü piyasasındaki konumları, sosyal güvenlik sistemlerinden yeterince yararlanamama ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi yapısal faktörler suç davranışlarını şekillendirir. Yaşlı kadınlarda sosyal politika eksikliği, destek ağlarının zayıflığı suça yönelimi artırabilir.
- **Mikro Düzey:** Kadınların bireysel yaşam deneyimleri (istismar, yalnızlık, ekonomik yoksunluk) suç davranışında etkili olur. Psikolojik travmalar ve geçmişte yaşanan toplumsal dışlanmalar da ileri yaşlarda suça yönelimi tetikleyebilir.

Suç Tasnifleri Bağlamında Yaş Gruplarına Göre Değerlendirme

- **Genç yaş kadınlar (X1-X3):** Mala karşı suçlar, cinsel suçlar, bağımlılık ilişkili suçlar daha yaygındır.
- **Orta yaş kadınlar (X4-X6):** Aile içi şiddet, çocuklara yönelik ihmallere, ekonomik nedenli dolandırıcılık ve kamu düzenine karşı suçlar daha fazla görülür.
- **İleri yaş kadınlar (X7-X9):** İntihar girişimi sonrası ortaya çıkan kamu suçları, yaşlılıkta şiddet eylemleri ve ihmal nedeniyle gelişen suçlar öne çıkmaktadır.

Bu regresyon modeline göre kadınlarda yaş ilerledikçe suç düzeyinde artış eğilimi gözlemlenmektedir. Özellikle 60 yaş ve üzeri kadınlarda suç düzeyinin ciddi oranda arttığı dikkat çekmektedir. Bu durum:

- Yaşlı kadınlar için sosyal hizmet programlarının güçlendirilmesi,
- Orta yaşlı kadınlara yönelik psikolojik ve ekonomik destek mekanizmalarının kurulması,
- Genç kadınlar için eğitim, meslek edinme ve toplumsal destek sistemlerinin artırılması gibi politikaların önemini ortaya koymaktadır. Kadın suçluluğu, yaşla birlikte biçimlenen çok boyutlu bir sosyal sorundur ve bütüncül yaklaşımlar gerektirmektedir.

Tablo: 27 Bandırma M Tipi Kapalı C.İ.K. 'de Bulunan H/T'lerin Yaş Gruplarının Yüzelik (%) Gösterimi (2010-2024)

Yaş Grupları	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
18-23	4,71	3,99	3,95	2,26	2,32	3,11	1,57	1,29	4,37	5,32	8,81	11,47	10,12	9,59	13,78
24-29	6,11	5,37	2,04	1,94	3,48	4,15	10,26	14,19	15,59	11,34	10,06	11,47	14,7	18,78	14,29
30-35	6,88	10,74	14,01	12,1	14,43	15,05	18,26	20,65	18,3	16,2	18,55	20,18	20	21,63	22,81
36-41	12,48	16,87	18,64	18,55	18,08	19,2	22,61	17,9	19,13	24,31	17,3	18,81	13,25	12,45	16,79
42-47	20,13	19,94	18,23	24,52	17,41	16,96	17,91	18,06	13,1	13,66	16,35	10,55	18,31	16,94	15,29
48-53	18,22	15,95	17,28	16,94	16,09	15,4	13,04	10,16	11,64	13,89	11,32	10,09	11,57	8,37	9,27
54-59	16,69	13,8	12,65	9,84	11,77	10,21	5,22	9,03	10,19	8,8	8,18	8,72	6,99	5,51	4,01
60-65	12,1	9,66	9,52	6,45	7,46	9	4,87	4,52	3,74	3,7	4,72	4,13	2,41	3,47	2,76
65 yaş üzeri	2,68	3,68	3,67	7,42	8,96	6,92	6,26	4,19	3,95	2,78	4,72	4,59	2,65	3,27	1
TOPLAM	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

SONUÇ

Çalışmamız kapsamında gerçekleştirilen analizler, sosyoekonomik faktörlerin belirli demografik değişkenlerle olan ilişkisini çok boyutlu bir çerçevede ele alarak önemli bulgular ortaya koymuştur. Elde edilen veriler, bireylerin eğitim düzeyi, gelir seviyesi ve mesleki statüleri gibi sosyoekonomik göstergelerinin; yaş, cinsiyet, medeni durum ve eğitim düzeyi gibi demografik unsurlarla istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ceza infaz kurumu verilerine dayalı yapılan analizler, düşük sosyoekonomik statüdeki bireylerin suç işleme oranlarının belirgin şekilde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, sosyoekonomik eşitsizliklerin yalnızca yaşam koşulları üzerinde değil, aynı zamanda bireylerin suça yönelme eğilimleri üzerinde de etkili olduğunu ortaya koymakta; suçun toplumsal kökenlerine dair önemli bir perspektif sunmaktadır.

2010-2024 yılları arasında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan hükümlü ve tutuklulara ait veriler üzerinden gerçekleştirilen regresyon analizleri, suç düzeyinin çok boyutlu sosyal ve demografik etkenlerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma kapsamında değerlendirilen dört temel değişken grubu (istihdam(gelir düzeyi), eğitim düzeyi, medeni durum ve yaş), suç eğilimleri üzerinde anlamlı etkiler göstermiştir. Cinsiyet değişkeni veri yapısı nedeniyle, diğer değişkenlere uyguladığımız testlerden farklı bir analiz gerektirdiği için regresyon analizine dâhil edilmemiş; bunun yerine erkek ve kadın sayısının yıllara göre gösterdiği değişim yüzde oranları üzerinden değerlendirilmiştir.

İşgücü durumuna ilişkin bulgular, işsizlik ve düşük nitelikli işlerde çalışma oranlarının suç düzeyini artırdığını göstermektedir. Erkeklerde “diğer işler” kategorisindeki bireylerin suç oranı daha yüksekken, kadınlarda suç düzeyi üzerinde en belirgin etkene “işsizlik” değişkeni işaret etmektedir. Bu durum, istihdam politikalarının suçla mücadelede kritik bir araç olduğunu göstermektedir.

Eğitim düzeyine ilişkin analizlerde ise özellikle ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerindeki artışın suç oranlarında sınırlı da olsa bir yükselişle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ortaokul ve lise mezunlarında suç eğilimindeki artışın sebebi toplumsal beklentilerin yükselmesiyle birlikte yaşanan ekonomik hayal kırıklıkları ve işsizlik gibi etmenlerle ilişkilendirilmektedir. Erkeklerde bu etki daha belirgin şekilde gözlenirken, kadınlarda eğitim seviyelerine göre etkiler daha dengeli dağılmıştır. Özellikle yükseköğretim düzeyindeki kadınlarda suç oranlarının düştüğü tespit edilmiştir. Bu bulgular, nitelikli eğitime erişimin suçun önlenmesinde önemli bir faktör olabileceğini göstermektedir.

Medeni durum değişkeni açısından elde edilen sonuçlara göre, “boşanmış” ve “dul” bireylerin suç düzeylerinin diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Erkeklerde “dul”, kadınlarda ise “boşanmış” bireylerin suç düzeyini artırıcı etkisi öne çıkmaktadır. Bu bulgular, aile yapısı ve sosyal destek sistemlerinin bireylerin suça yönelimi üzerinde etkili olabileceğine işaret etmektedir.

Yaş gruplarına ilişkin analizler, suç düzeyi üzerindeki etkinin yaşa ve cinsiyete göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Erkeklerde hemen her yaş grubunun suç oranını artırıcı yönde etkilediği tespit edilirken, kadınlarda özellikle ileri yaş gruplarındaki bireylerde bu etkinin daha güçlü olduğu görülmüştür. Kadınlara ilişkin modelde en yüksek yaş grubunun suç düzeyi üzerindeki etkisi dikkat çekicidir. Bu durum, yaş faktörünün suç davranışı üzerindeki etkisinin cinsiyet bağlamında farklı dinamiklerle değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu bulgular ışığında aşağıdaki güncel öneriler geliştirilmiştir:

1. **İstihdam Odaklı Rehabilitasyon Programları:** Ceza infaz kurumlarında hükümlülere yönelik mesleki eğitim ve yeniden istihdam odaklı kursların artırılması; özellikle kadın hükümlülerde iş güvencesi ve ekonomik bağımsızlığı destekleyen politikaların yaygınlaştırılması gerekmektedir.
2. **Eğitim Seviyesini Artırmaya Yönelik Teşvikler:** Suç eğilimini azaltıcı etkisi tespit edilen yükseköğretim düzeyine erişimin artırılması, cezaevlerinde açık öğretim ve uzaktan eğitim imkânlarının güçlendirilmesi önerilmektedir. Özellikle kadın mahkûmlar için destekleyici öğrenme ortamları kurulmalıdır.
3. **Aile ve Psikososyal Destek Programları:** Boşanmış ve dul bireylerin suç düzeyinin yüksek oluşu, sosyal destek eksikliğini işaret etmektedir. Aile danışmanlığı, psikolojik destek ve yeniden topluma kazandırma amaçlı sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması gereklidir.
4. **Yaşa Duyarlı Suç Önleme Stratejileri:** Suç düzeyinin özellikle ileri yaş gruplarında arttığı bulgusu dikkate alınarak, yaşlı hükümlülere özel rehabilitasyon, sağlık ve psikolojik destek hizmetlerinin yapılandırılması önerilmektedir.
5. **Toplumsal Cinsiyet Temelli Yaklaşım:** Kadın ve erkek hükümlülerde farklılaşan suç etkilerinin göz önünde bulundurulmasıyla, ceza adalet sisteminde toplumsal cinsiyete duyarlı politika ve uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir.
6. **Veri Temelli Politikalar:** Ceza infaz kurumu verilerinin düzenli, kapsamlı ve erişilebilir biçimde toplanması; suçla mücadelede kanıta dayalı karar verme süreçlerini destekleyecek nitelikte analizlerin yapılabilmesi için bir ön koşuldur.

Genel olarak elde edilen bulgular, suçla mücadelede sosyal politikaların çok boyutlu bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini göstermektedir. İstihdam, eğitim, aile yapısı ve yaşa özgü müdahale alanlarının birlikte değerlendirilmesi; suçu önleyici, bütüncül ve toplumsal cinsiyeti dikkate alan politika ve programların oluşturulması açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- ALPAR, C. (1988). İktisat, 5.Baskı, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- ARTUK ve YILMAZ, (2023). Kriminolojinin Babası Olarak Bilinen Cesara Lombroso Üzerine Bir Tahlil(2023) 1 (1) The Boğaziçi Law Review 1.
- ARTUK, M. E., GÖKÇEN, A. Y., ve YENİDÜNYA, A. C. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- ARTUK, M.E. (2018). İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 5 (2), Güz 2018, Kamu Hukuku, Kriminolojinin Tanımı s:8-13.
- ATASEVEN, C. (2006). Suça Etki Eden Sosyal Faktörler. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- AYTAÇ vd. (2007). SUÇ TÜRLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ. 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi. 24-25 Mayıs 2007 – İnönü Üniversitesi Malatya.
- BAL, Hüseyin (2003), Hukuk-Hukuk Sosyolojisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No: 32, Isparta.
- BEARE, Margaret (1997). “Corruption and Organized Crime: Lessons from History.” Crime, Law, and Social Change, volume:28. s:45-69.
- BECKER, G. (1968), “Crime and Punishment: An Economic Approach”, Journal of Political Economy, 73: s:169-213.
- BECKER, G. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. Journal of Political Economy, s:171-207.
- BOZKURT, N. (2009), İşletmelerin Kara Deliği Hile: Çalışan Hileleri, 1.Basım, İstanbul: Alfa Yayınları.
- BUONANNO, P.(2003). ‘Suçun Sosyoekonomik Belirleyicisi. Ekonomik Literatürün İncelenmesi’, Çalışma Tebliği Serisi. Dipartimento di Economia Politica-Università delgi Studi Milano Bicocca, s:271.
- BUONANNO, Paolo; (2003), “The Socioeconomics Determinant of Crime. A Review of the Literature”, Working Paper Series- Dipartimento di Economia Politica-Università delgi Studi Milano Bicocca, 63, s:18- 35.
- CAMPANIELLO, N. (2014), “Women in Crime”. <https://wol.iza.org/articles/women-in-crime>
Kadın ve Suç: Türkiye’de Kadın ve Organize Suç İlişkisi. Erişim tarihi: 12.02.2024.
- CENTEL, N. ZAFER, H. ve ÇAKMUT, Y.,Ö., (2023): Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, 15. Baskı, İstanbul 2023, s:213
- CLOTFELTER, Charles T. (1977), “Public Services, Private Substitutes, and the Demand for Protection against Crime”, The American Economic Review, 67(5): s:870-872.

COHEN, Mark A. (2005), The Cost of Crime and Justice. New York: Routledge, Taylor and Francis Group.

ÇAKMAK, C. (2015). SUÇUN BELİRLEYİCİLERİ OLARAK BAŞLICA EKONOMİK RİSK FAKTÖRLERİ. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(4), s:45-53.

ÇİÇEK, M. ve HACIOĞLU, C. B. (2023). Ankara Hacı Bayram Veli University. *Hukuk Fakültesi Dergisi*. Araştırma Makalesi s:446.

DEMİRBAŞ, T. (2002). Suçun Nedenleri-Suç Etolojisi. *Ankara: Seçkin Yayıncılık*.

DEMİRBAŞ, T. (2005). Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

DEMİRBAŞ, T. (2014). Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, 10. Baskı.

DEMİRBAŞ, T. (2016). “Şiddet suçlarına Genel Bir bakış”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 65, s: 3345.

DİKKAYA & AYTEKİN (2020). İktisadi büyüme, işsizlik ve suç arasında nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(2), 263-265.

DOĞAN, H.(2013). Suç ve Cezaların Dönüşümü Ekseninde Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi. Suçun Sosyoloji Cezanın Felsefesi: Temel Kavramları ve Tartışmaları. Nobel Yayınları, s:297.

DOLU, O., (2009). Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Klasik Okul Düşüncelerinin Suçu Açıklama ve Önleme Kapasitesinin Değerlendirilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*. 11(4). ss. 96.

DONOHUE, John J. (2007), “Economic Models of Crime and Punishment”, *Social Research*, 74(2): s: 378-402.

DÖNMEZER SULHİ, (1994), Kriminoloji, Beta Yayınları, 8. baskı, İstanbul. s: 16-53.

DÖNMEZER SULHİ, (1994), Kriminoloji, Beta Yayınları, 8. baskı, İstanbul. s: 121-125.

DÖNMEZER, S. (1985). EKONOMİK SUÇLAR. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(7), s: 21.

DURSUN, H. (1997). Suçun Ekonomik Modelleri. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara: İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.

DURUSOY vd. (2008). “Belirli Sosyoekonomik Sorunlar Suçun Önemli Belirleyicisi Olabilir mi? Türkiye İller Arası Bir Analiz.” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.7 S.23, (172-178).

EHRLİCH, Isaac (1973), “Participation in Illegitimate Activities: A Theoretical and Empirical Investigation”, *The Journal of Political Economy*, 81(3): 534-559.

- EKİN N. (2003). Türkiye’de İşsizlik: İş Aramayan İşsizler – Kırsal Yoksullar – Kentsel Kayıtdışı Yapay İstihdamdakiler – Açık İşsizler, Kamu-İş Dergisi, 7, s: 14.
- ERYALÇIN ve DUYAN, 2016. Suça Sürüklenen Çocuk ve Gençler. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi. I. Baskı Aralık 2016.
- FLEİSHER, B. M. (1966). “The Effects of Income on Delinquency”, American Economic Review, 56, s: 128-135.
- GİBBONS, Steve (2004), “The Costs of Urban Property Crime”, The Economic Journal, 114: s: 451-456.
- GÖKTAŞ, Y. vd. (2005). ‘Türkiye Ekonomisinde Büyüme ile İşsizlik Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi’, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi, (2), s: 15-19.
- GREENBERG, David F. (1985), “Age, Crime, and Social Explanation”, The America Journal of Sociology, 91(1): 1-11.
- GÜL, Serdar Kenan, (2009), “An Evaluation of the Rational Choice Theory in Criminology”, Girne American University Journal of Social and Applied Science, C. 4, S. 8, s:41-48.
- GÜLCAN & YEŞİLKAYA (2024). Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluğun Suçluluk Oranına Etkisine Yönelik Bir Araştırma. Çalışma Ve Toplum, 1(80), s:137-149.
- GÜLCEMAL, (2024). OECD Ülkelerinin Suç İstatistiklerinin İncelenmesi ve Türkiye’nin Genel Durumu: İktisadi Araştırmalar Dergisi: 2(1), s:1-10.
- GÜREL, F. (2015). Suçun Sosyo-Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri: Panel Veri Analizi: Yüksek Lisans Tezi. s:26
- GÜREL, S. (2015). Terör ve Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları. Uluslararası Yönetim Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(4), s:15-27.
- GÜVEL, E. A. (2004) Suç ve Ceza Ekonomisi, Ankara: Roma Yayınları.
- HEİNEKE, J. (1978), “Economic Models of Criminal Behavior: An Overview”, *Southern Economic Journal*, 46(4): s:1254-1255.
- Hekim, H., & Gül, Z. (2011). Suç ve suçla mücadelenin ekonomik analizi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 13(2), s: 128-139.
- İÇLİ, T. (2004). Kriminoloji, Martı Yayınevi, Ankara: 2004
- İÇLİ, T. G. (1992). Türkiye’de Suçlular; Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İÇLİ, T. G. (2007). Kriminoloji. (Dördüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s: 21-137.

KAHNEMAN, Daniel, Tversky, Amos, (1979). “Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk”, *Econometrica*, Vo 47, No 2, s:263-265.

KALE, H. T. (2007), “Bölgesel Yoksulluk ve Farklılaştırılmış Politika Önerileri”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hatay.

KAMER, V.K.(2013). Çocukların suça sürüklenmesine neden olan faktörler ile ilgili sosyolojik teoriler. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 12: 2019- s:237.

KANER, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25: 2.

KESBİÇ ve DÜNDAR (2017). İşsizlik ve suç arasındaki ilişkiye teorik bir bakış. *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, 24(2), s:330-345.

KEYMAN, S. “TİPİKLİK VE CEZA HUKUKU”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 37, 1 (Mayıs 1980): s:59-65.

KIZMAZ, Z. (2005). Sosyolojik suç kuramlarının suç olgusunu açıklama potansiyelleri üzerine bir değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29: s: 149-17

KNUTDEN, Richard D. (1970). *Crime In A Complex Society*, An intiduction to criminology, The Dorsey Pres, İllinors. 1970, S98 Zik. İçli, Tülin Günşen, *Kriminoloji*, s:222 a.g.e

KUBAR, 2020. *Journal of Social Science: The Ekonomik Suçlar Üzerine Bir Alan Çalışması: Kayseri Kapalı Cezaevi Örneği* s:363

MACHİN, S., Vujić, S., & MARİE, O. (2012). Youth crime and education expansion. *German Economic*.

MAHMUTOĞLU, F.S.(2003), *Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar*, Seçkin Yayınları, Ankara.

MANİSALI, E.(1991). *İktisada Giriş 7.B.Menteşe Kitapevi*, İstanbul.

MARSHALL, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

MASAK, (2013). *PANEL: Suç Ekonomisi, Mücadele Yöntemleri ve Türkiye Değerlendirmesi*. 09 Ocak2013 Ankara Yayın No:22 s:33

OKTAY ve AYLA, (1976). Orta Dereceli Okullarda Verilen Disiplin Cezaları Üzerine Karşılaştırılmalı Bir İnceleme: *İstanbul Üniversitesi Yayınları*. s: 71-78,

ÖĞÜN, A. (1996). *Türkiye’de Adam Öldürme Suçunda Etkili Olan Bazı Sosyokültürel Faktörlere İlişkin Uygulamalı Bir Çalışma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1996.

ÖNCÜ F, SERCAN M., ve ark. (2007) Sosyoekonomik etmenlerin ve sosyodemografik özelliklerin psikotik olguların suç işlemede etkisi. *Türk Psikiyatri Derg.*18: s: 4-12.

Öztürk, N. (2005). *İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü*. *Sosyoekonomi*, 1(1). s:40-42.

PAZARLIOĞLU V. ve TURGUTLU T. (2007) “Gelir, İşsizlik ve Suç: Türkiye Üzerine Bir İnceleme”, Finans, Politik & Ekonomik Yorumlar, s: 65-67.

POLİNSKY, A. M. Ve Shavell, S. (2005) “Economic Analysis of Law”, Harvard Law and Economics Discussion Paper, No. 536.

SARIGÖL, A.T., 2019. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIV, S. 2, 2019. s:676.

SAVAŞCI, T, B. Atatürk Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi: *Ekonomik Etkenlerin Suça Etkisi*: s:6-7

SCHMİDT, P. and WİTTE, A. D. (1984). An Economic Analysis of Crime and Justice Theory, Methods and Applications. Orlando: Academic Press, s:155-158.

Shavit, Yossi ve Rattner, Arye (1988), “Age, Crime, and Early Life Course”, The American Journal of Sociology, 93(6): 1457-1470.

SOARES, R.R. (2004), “Development, Crime and Punishment: Accounting for the International Differences in Crime Rates”, Journal of Development Economics, 73, s: 175–179.

SOYASLAN, D. (2003). Ceza Hukuku Genel Hükümler, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara, 2003.

ŞENSES, F. (2006). Küreselleşmenin Öteki Yüzü; Yoksulluk. İstanbul: İletişim Yayınları.

TELLA, Rafael Di; Schargrodsky, Ernesto, (2004), “Do Police Reduce Crime Estimates Using The Allocation of Police Forces After a Terrorist Attack”, The American Economic Review, 94(1): 115-133.

TEMEL, A., A.ŞİMŞEK ve K.YAZICI. (1994), Kayıtdışı Ekonomi Tanımı, Tespit Yöntemleri ve Türk Ekonomisindeki Büyüklüğü, DPT, Ankara, s:33.

TOROSLU, N., ve ÇAKMUT, O. (2021). *Ceza Hukuku Genel Kısım*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

TURAL, M., (2022). Semitik Dinî Metinlerde (Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an-ı Kerim) Suç ve Ceza Fenomenolojisi.

TÜMER, T. (2019). Suçun Fırsat Maliyeti Yaklaşımı ile Analizi: Türkiye Örneği: *Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi*, 3 (2) 2019, s: 98-109.

TÜRKİYE GENÇ İŞ ADAMLARI DERNEĞİ(TÜGİAD): 2000’li Yıllara Doğru Türkiye’nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar:31- Suç Ekonomisi

ULUĞTEKİN, S.,(1991).Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

ÜMİT, E.(2007). Mekândan İmkâna: Çocuk Suçluluğunun Habitusu Ceza Ehliyeti İlişkisi. Ankara Barosu Yayınları.

WARREN, E., H. (1978), "The Economic Approach to Crime," Canadian Journal of Criminology, s: 20/4.

WEBSTER, C. and KINSTON, S. (2014). Anti-poverty Strategies for the UK: Poverty and Crime Review. Project Report. Joseph Rowntree Foundation. Centre for Applied Social Research (CeASR) Leeds Metropolitan University.

WELSH, W.N. (2000). The effects of school climate on school disorder. ANNALS, 567 14 Haziran 2008 tarihinde <http://ann.sagepub.com/cgi/content/refs/567/1/88> adresinden alınmıştır.

WITT, R., Clarke, A., Fielding, N., (1999). 'Crime and Economic Activity: A Panel Data Approach', British Journal of Criminology, 39(3), 391-392.

WITTE, A. D. and Tauchen, H. (1994). Work and Crime: An Exploration Using Panel Data. National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 4794,1-19.

WITTE, Ann Dryden ve Witt, Robert (2000), "Crime Causation: Economic Theories", (Preprint, 2000-07-19, Encyclopedia of Crime and Justice).

YAVUZER, H.(2009). Çocuk ve Suç, 9. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi, s: 27.

YILDIZ, K. (2022). 'HAKSIZ FİİL HUKUKUNDA NEDENSELLİK BAĞININ BELİRLENMESİ.' SELÇUK ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ.

YILDIZ, R., ÖCAL, O., & YILDIRIM, E. (2010). Suçun sosyoekonomik belirleyicileri: Kayseri üzerine bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (36), 19-23.

YILMAZ, M. (2020). Suç ekonomisi ve işsizlik üzerine bir uygulama. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), s: 103-106.

YÜCEL, M.T. (1999). Suç ve Ceza Anatomisi. Yarı Açık Cezaevi Matbaası. Ankara. 1973. s:43.

ZEGVELD, Liesbeth. (2009). 'Accountability of Armed Opposition Groups' s: 107.

Public International Law, Law, Politics and International Relations, International Relations and International Organisations, Humanitarian Law.. s: 107.

İTERNET KAYNAKLARI

T.C. ADALET BAKANLIĞI, (2024). *Ceza Mevzuatı*. <https://www.mevzuat.gov.tr>. Erişim tarihi: 11.12.2024.

T.C. ERZURUM ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ, Açıköğretim Fakültesi Yayınları Açıköğretim Ders Kitabı 10.Ünite. *Ekonomik Etkilerin Suça Etkisi*. "Çevrimiçi" <https://m.ataaof.edu.tr/pdf.aspx?du=Q1vTYHLYeLILfm0W5r4Jqg=> Erişim tarihi:20.10.2024.

EURONEWS, (2024). 65 Ülkede 50 Yılı Kapsayan Araştırma. *Enflasyon yüzde 1 artınca cinayet oranı yüzde 2 yükseliyor*. "Çevrimiçi" <https://tr.euronews.com/2022/03/21/65-ulkede-50-y-l-kapsayan-arast-rma-enflasyon-yuzde-1-art-nca-cinayet-oran-yuzde-2-yukseli>. Erişim Tarihi: 22.10.2024.

T.C. ADALET BAKANLIĞI, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2024). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencuk-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2023-53674>.

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü,(2025). <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ceza-infaz-kurumu-istatistikleri-haber-bultenleri-arsivi14062024115150>. Erişim Tarihi: 20.05.2025

TÜİK (2024). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2024-37202>. Erişim tarihi:10.11.2024.

UNDP, İnsani Gelişme Raporu,2011, Sustainability and Equity: A Better Future for All 2011, <http://hdr.undp.org/en/media/2011>. Erişim tarihi: 08.09.2024.

UNODC., (2012). Monitoring the İmpact of Economic Crisis on Crime. United Nations Office On Drugs and Crime (UNODC), https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/GIVAS_Final_Report.pdf, Erişim tarihi: 20.09.2024.

MEVZUAT KAYNAKLARI

T.C. ADALET BAKANLIĞI, (2024) *Mağdur Bilgilendirme*. <https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/298/Suc-Nedir>. Erişim Tarihi: 06.07.2024.

TÜRK CEZA KANUNU, Kanun No:5237, 12.10.2024 tarihli 25611 sayılı *T.C..Resmi Gazete* 'de yayımlanmıştır. <https://www.mevzuat.gov.tr>. Erişim tarihi: 10.10.2024. md.2, md.32.

TÜRK CEZA KANUNU, Kanun No:5237, 12.10.2024 tarihli 25611 sayılı *T.C..Resmi Gazete* 'de yayımlanmıştır. <https://www.mevzuat.gov.tr>. Erişim tarihi: 11.10.2024 Madde 77.

TÜRK CEZA KANUNU, Kanun No:5237, 12.10.2024 tarihli 25611 sayılı *Resmi Gazete* 'de yayımlanmıştır. <https://www.mevzuat.gov.tr>. Erişim tarihi: 12.10.2024 md: 102.103.104.105.

EKLER

1) Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden Alınan Veri Kullanma İzni

T.C.
BANDIRMA
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
BAKANLIK MUHABERE BÜROSU

Sayı : B.M. 2025/2612

26/02/2025

Konu : Hakan AYYILDIZ'ın Tez Çalışması

BANDIRMA M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 20/02/2025 tarih ve E.95320293-Giden Evrak Dosyası 2025-2025/5709 sayılı yazınız.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 26/02/2025 tarih ve E-57292265-204.04-477/40682 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Cüneyt DEMİRDAŞ - 120671
Cumhuriyet Başsavcısı

 e-imzalıdır

EK: 4

* Bu evrak 5070 sayılı Yasa gereğince elektronik imza ile imzalanmış olup, fiziki evrak GÖNDERİLMEYECEKTİR.*

Bandırma Cumhuriyet Başsavcılığı
Tel: (0266) 721 13 00 - Dahili 1147
e-posta: bandirmachs@adalet.gov.tr

600 Evler Mahallesi Adalet Sarayı Kat:4 10200-Bandırma/BALIKESİR
Faks (0266) 721 13 06
Elektronik Ağ: www.bandirma.adalet.gov.tr

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden GoLmddS - t05paq5 - P7s7MrY - VG93ao= ile erişebilirsiniz

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-57292265-204.04-477/40682
Konu : Hakan AYYILDIZ'ın Tez Çalışması

26.02.2025

BANDIRMA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : 20.02.2025 tarihli ve 2025/2612 B.M sayılı yazınız.

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünde öğretmen olarak görev yapan aynı zamanda Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi İktisat Anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Hakan AYYILDIZ'ın, *"Sosyoekonomik faktörlerin (yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımı eşitsizliği, zenginlik, enflasyon, enflasyonist süreç, kişi başına düşen milli gelir) suç işleme üzerindeki etkisi: Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Üzerine Bir Uygulama"* konulu tez çalışması kapsamında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 2000-2020 yılları arasında barındırılmış hükümlü ve tutuklulara ait eğitim, yaş, cinsiyet, meslek, gelir düzeyi, medeni hal, işlenen suç türlerine ilişkin sayısal verilerin kullanım talebine ilişkin ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Tez çalışması kapsamında yukarıda hükümlü ve tutuklulara ait verilerin kurumun UYAP ekranı üzerinden raporlandırılarak kullanılması talebi; **Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 2010-2020 yıllarında barındırılmış hükümlü ve tutukluların ad-soyad bilgilerine yer verilmemesi, terör suçundan hükümlü ve tutuklulara ait verilerin çalışmaya dahil edilmemesi**, çalışmanın konusuyla sınırlı kalınması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin araştırmayı yapacak kişi tarafından Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi, araştırma sonucunun Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün izni olmaksızın yayımlanmaması koşullarıyla uygun görülmüştür.

Gereği ile ilgili kişiye ve ceza infaz kurumuna bu yönde bilgi verilmesini rica ederim.

Namık Kemal VAROL
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Ek: İlgi Yazı ve Ekleri

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://vatandas.uyap.gov.tr>

Hacı Bayram Mahallesi Ağah Efendi Caddesi 12/1 Altındağ/ANKARA
Telefon No : (0 312) 507 04 00 Faks No: (0312) 223 60 07
e-posta : cte.pss@adalet.gov.tr İnternet Adresi : www.cte.adalet.gov.tr
Kep Adresi : adaletbakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Merve ÇAKIROĞLU
Şube Müdürü
Telefon No : (0312) 507 05 32

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden VvXP8xx - SERJUH - xoC1m1b - Tc+CFM= ile erişilebilir.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-57292265-204.04-1029/101424
Konu : Hakan AYYILDIZ'ın Tez Çalışması Ek Veri
Kullanım Talebi

29.05.2025

BANDIRMA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : a) 20.02.2025 tarihli ve 2025/2612 B.M sayılı yazınız.
b) 26.02.2025 tarihli ve E-57292265-204.04-477/40682 sayılı yazınız.
c) 26.05.2025 tarihli ve 2025/6341 B.M sayılı yazınız.

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünde öğretmen olarak görev yapan aynı zamanda Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi İktisat Anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Hakan AYYILDIZ'ın, "Sosyoekonomik faktörlerin (yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımı eşitsizliği, zenginlik, enflasyon, enflasyonist süreç, kişi başına düşen milli gelir) suç işleme üzerindeki etkisi: Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Üzerine Bir Uygulama" konulu tez çalışması kapsamında Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 2010-2020 yılları arasında barındırılmış hükümlü ve tutuklulara ait eğitim, yaş, cinsiyet, meslek, gelir düzeyi, medeni hal, işlenen suç türlerine ilişkin sayısal verilerin kullanımı talep edilen ilgi (a) sayılı yazıya, ilgi (b) sayılı yazınız ile izin verilmiş, bahse konu çalışmanın daha güncel olması ve bilimsellik oranını artırılması nedeniyle daha önceki sayısal verilere ek olarak 2021-2024 yılları arasında barındırılmış hükümlü ve tutuklulara ait verilerin de kullanımı talep edilen (c) sayılı yazı incelendi.

Söz konusu çalışma kapsamında kullanılmak istenen ek sayısal veri talebi, ilgi (b) sayılı yazınızda belirtilen şartlar dahilinde uygun görülmüştür.

Gereği ile ilgili kişiye ve ceza infaz kurumuna bu yönde bilgi verilmesini rica ederim.

Namık Kemal VAROL
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Ek: İlgi Yazı ve Ekleri

Bu belge, güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://vatandas.ayyap.gov.tr>

Hacı Bayram Mahallesi Ağrı Efendi Caddesi 12/1 Altındöğ/ANKARA
Telefon No : (0 312) 507 04 00 Faks No : (0312) 223 60 07
e-posta : cte.prs@adalet.gov.tr İnternet Adresi : www.cte.adalet.gov.tr
Kep Adresi : adaletbakanligi@h01.kep.tr

Bilgi için : Merve ÇAKIROĞLU
Şube Müdürü
Telefon No : (0312) 507 05 32

UYAP Bilgi Sistemindeki bu dokümanı <https://vatandas.ayyap.gov.tr> adresinden QZP4L0W - k1MD0ZY - 53+CPZK - qL1KjY* ile doğrulayın.

T.C.
BANDIRMA
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
BAKANLIK MUHABERE BÜROSU

Sayı : B.M. 2025/6341

30.05.2025

Konu : Hakan AYYILDIZ'ın Tez Çalışması Ek Veri
Kullanım Talebi

BANDIRMA M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU MÜDÜRLÜĞÜNE

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 29.05.2025 tarih ve E-57292265-204.04-1029/101424 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.
Gereğini rica ederim.

Cüneyt DEMİRDAŞ - 120671
Cumhuriyet Başsavcısı
 e-imzalıdır

EK: 7

* Bu evrak 5070 sayılı Yasa gereğince elektronik imza ile imzalanmış olup, fiziki evrak GÖNDERİLMEYECEKTİR.*

Bandırma Cumhuriyet Başsavcılığı
Tel: (0266) 721 13 00 - Dahili 1147
e-posta: bandirmacs@adalet.gov.tr

600 Evler Mahallesi Adalet Sarayı Kat:4 10200-Bandırma/BALIKESİR
Faks (0266) 721 13 06
Elektronik Ağ: www.bandirma.adalet.gov.tr

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden Q7MyP1r - XVg6QnN - iTrHNrs - P1MnTM= ile erişebilirsiniz

